

Istoria fondării oraşului Bucureşti

de Dimitrie Papazoglu

Copyright © Wikisource

http://ro.wikisource.org/wiki/Istoria_fond%C4%83rei_ora%C5%9Fului_Bucure%C5%9Fti

Edit 19.12.2006. Andi PACURAR: format, descriere curprins, tabele nume, antet, pagina

Cuprins

[Scala descrierilor conţinute în această istorie](#)

[Precuvântare](#)

[Iubiţii mei cetitori!](#)

[Scala](#)

[Către domnii cititori](#)

[Capitolul 1](#)

Tradiţiile ce se zic de Bucur ciobanul, că el a fondat o bisericuţă a Sf. Tănase de la Radu Vodă şi că după numele său s-a numit oraşul, sunt cu totul neexacte

[Capitolul 2](#)

Acum să venim şi la fortăreaţa sau cetăţuia din Bucureşti, făcută pentru scop strategic, în apărarea căii invaziunilor despre Orient, după cum se face, cu mare rezon, menţiune în „Revista Română” din 1861, şi care se numeşte în limba otomană la dervent, adică la strămtoare.

[Capitolul 3](#)

Strejile sau barierele cele vechi

[Capitolul 4](#)

Iar în ocolul oraşului Bucureşti, până în depărtare de un ceas sau două de Capitală, voiesc a descrie originea situaţiunilor aceluia spaţiu, începând de la mănăstirea Văcăreşti, cea fondată de Nicolae Mavrocordat, la anul 1716, şi pe care o avea fanariotul domn ca o cetăţuie de apărare sa contra temerei ce-i insufla boierii români şi în care clocea scopurile sale cele mârşave şi trădătoare, având şi pe doamna sa în haremul pe locul unde a fost fondat şi biserica suburbiei Foişorul.

[Capitolul 5](#)

Este locul să arăt şi vreo câteva monastiri ce în urmă s-au ridicat, împrejurul oraşului Bucureşti, de fericiţii domni, şi care a fost şi îndemnul cel mai mare ca să se întinză oraşul atât de mult din veac în veac, căci populaţia se coloniza totdeauna împrejurul lor.

[Capitolul 6](#)

Vreau acum să arăt că fără rezon s-a scris de unii din istorici că judeţul Ilfov începea chiar de lângă poarta de sus a cetăţuiei Bucureştilor

[Capitolul 7](#)

Pentru că am vorbit de oraşul de bucurie, Capitala României, voiesc a arăta ceva în prescurtare şi despre starea lui socială.

[Capitolul 8](#)

Comerţul şi industria erau şcoala de educaţiune a românilor

[Capitolul 9](#)

Cunoştinţele mele, ce le-am arătat despre oraşul Bucureşti, sunt culese nu numai din diferiţi istorici, manuscrise vechi şi tradiţii, dar chiar din adevăratele calcule făcute de mai mulţi savanţi români cari s-au ocupat cu astfel de cercetări.

[Capitolul 10](#)

Despre caracterul şi obiceiurile românilor din Capitală.

[Capitolul 11](#)

Despre comersanţi şi comerţ.

[Capitolul 12](#)

Arheologia.

[Capitolul 13](#)

Iată o dare de seamă a domniei lui Leon Vodă Tomşa, fiul lui Ştefan Vodă, cum şi a detronării lui de către aga Matei din Brâncoveni, devenit în urmă domn sub numele de Matei Basarab Brâncoveanu.

[Capitolul 14](#)

Cele mai mari serbări din Capitală erau acelea ce se atingeau de sfânta noastră religie

[Capitolul 15](#)

Este locul să arăt cititorilor acestei cărţi că nu toţi domnii veniţi din Fanar au făcut rele ţării;

[Capitolul 16](#)

Întâia şi vechia şcoală în Bucureşti era în Sfântul Gheorghe Vechi, pe Podul Târgului de Afară

[Capitolul 17](#)

Căpeteniile oştirei româneşti

[Capitolul 18](#)

Iată, în detaliu, şi alaiurile domneşti de peste an

[Ceva despre revoluţia din 1848](#)

[Fostele trei capitale](#)

* * * * *

Scala descrierilor conţinute în această istorie

- I. Descrierea acestui oraş cu începere de la 1330 până la 1850.
- II. Primii fondatori ai Bucureştilor.
- III. Evenimentele petrecute în oraş.
- IV. Solemnităţile domnilor şi palatele în care au domnit.
- V. Sfârşitul acestor domni şi mazilia lor.
- VI. Numele boierilor mari ai ţării şi faptele lor.
- VII. Numirea cea veche a suburbiilor, barierilor şi stradelor.
- VIII. Istoricul bisericelor vechi şi ale altor monumente.
- IX. Moravurile cetăţenilor şi calamităţile suferite de aceştia.
- X. Invazia armatelor străine şi conduita lor.
- XI. Descrierea poziţiilor strategice în ocolul Capitalei
- XII. Preţurile alimentelor şi mişcarea pieţei comerciale.

Aceste toate culese cu destulă stăruinţă în decurs de mai mulţi ani de autorul acestei cărţi,

Lt.-colonelul D. PAPPASOGLU

* * * * *

Precuvântare

Mai mulţi din cetăţenii mei, văzându-mă în etate înaintată şi că mă ocup cu istoria şi cu arheologia ţării mele, m-au rugat ca să le arăt mai multe cunoştinţe ce am despre schimbările şi evenimentele petrecute în ţară şi mai cu osebire în Capitală, căci doresc unii a şti tradiţiile istorice ale ţării, iar alţii ale Capitalei, şi astfel, ca fiecare om care are a trece din această vremelnică viaţă, nu i-am putut refuza şi le-am răspuns că mă voi sili a le arăta purul adevăr de tot ce am putut culege din diferite letopisiţe ale ţării, cum şi din diferiţi scriitori vechi şi cele văzute de bătrânul meu părinte, care a trăit 90 de ani, cum şi ce am văzut eu, care sunt astăzi în etate de 80 ani, şi astfel voi urma înainte, rugând pe onor domnii cititori de a-mi ierta greşelile stilului meu, fiind un stil bătrânesc ce se practica în timpul tinereţelor mele. Dorinţa a fost de a nu trece în mormânt fără a nu îndeplini rugăciunea prietenilor mei, precum mulţi bătrâni dintre cetăţenii noştri, cari puteau să ne lase multe cunoştinţe, au perit dintre noi fără a ne arăta evenimentele ce ar fi putut servi de exemple nu numai în administraţii şi în judecătorii, dar chiar în Şcoală şi Biserică, pe care le vedem astăzi din nenorocirea noastră atât de părăsite. Moravurile împrumutate, după caprii, ca şi când n-am fi avut nişte obiceiuri cari întreceau pe cele vitrege astăzi de ţară şi de naţiune. Da poate acei bătrâni de acum două sute de ani ar fi fost şi ei coprinşi de lenea ce aveau strămoşii noştri şi, chiar când se iscăleau, puneau numele fără prenume, şi se iscăleau simplu: Radu vornic, banul Udrea, logofătul Dumitraşcu, căpitan Bunea, Dragomir spătarul. Lucru ce a făcut astăzi o încurcătură nedescurcabilă între familiile ţării cele magnate şi un abuz neînţeles între toţi istoricii moderni — spre exemplu: un istoric când vede un fapt măreţ făcut de un Dragomir spătarul cu cetele lui, precum şi o administraţie laudabilă făcută de Radu vornicul, asemenea şi o justiţie făcută de logofătul Dumitraşcu; voind, sau plătit fiind de către bogătaşi, odată ne pomenim că-i face descendenţi ai boierilor de mai sus, cari s-au lenevit a-şi pune şi titlul neamului lor. Apoi această nobleţe nu a fost câştigată de strămoşii noştrii cu arma în mână, luptându-se pentru vetrele lor, fie să fi fost ei din orice neam ? Numească-se şi acum nobil acel ce merge pe câmpul de luptă pentru a-şi da tributul sângelui său pentru ţară şi fie el din orice neam o fi.

* * * * *

Iubiţii mei cetitori!

Nici un român nu trebuie să fie descurajat de întunerecul ce învăluie primitivul început al oraşului Bucureşti, Capitala României; deşi istoricii trecutului nu ne-au lăsat ca cunoştinţă pozitivă decât nişte descrieri în diferite epoce, ici şi colea, despre acest frumos nume al oraşului nostru, căci poate ei au ținut mai mult la fapte decât la descrieri, dar suntem toţi datori ca să scriem ceea ce, cu scrupulozitate ocupându-ne, vom putea descoperi fapte mai aproape de adevăr; apoi chiar acele descoperiri ce vom putea face, observându-se de către cititorii cei erudiţi şi cu Cunoştinţe arheologice, pot fi şi ele publicate şi de către dâuşii. Aşa mai departe urmându-se, ne vom putea lămuri de adevăratul început al Bucureştilor. Să nu lăsăm timpul a trece, căci aşa nu vom putea trage lauda şi recunoştinţa viitorului, nici aprecierea străinilor, care neconţenit în viitor vor vizita Capitala noastră; de aceea oricine, pe cât cunoaştem, să venim a dezvolta prin diferite publicaţiuni; fiindcă chiar acei onor. redactori ai foilor publice vor primi dezvoltările noastre cu bucurie şi se vor simţi mândri a umple şi ei paginile ediţiilor lor cu asemenea descoperiri necunoscute până acum pentru fondarea nobilei vetre a străbunilor noştri. Într-o vreme, dar, pe când se dezvoltă toate ştiinţele în secolul nostru şi pe când avem de părinte în căminul glorioşilor noştri strămoşi pe un prinţ din cea mai înaltă şi ilustră familie din Europa, pe Carol I de Hohenzollern, regele nostru, şi pe Elisaveta, regina sa, şi pe când se edifică, se organizează, se preface şi se înfrumuseţează sub patronajul Majestăţilor lor tot ce este românesc, nu putea rămâne Capitala fără istoria ei. De aceea am socotit a trage mai întâi un vâl asupra neglijenţei ce au avut letopisarii noştri în curs de 5 secole şi, risipind orice întuneric în privinţa începutului acestui oraş de bucurie şi leagăn al naşterii mele, dau la lumină această istorie cu descrierea culegerilor ce am putut face mai apropiate de adevăr pentru Bucureşti.

„Dâmboviţă, apă dulce, cin'te-o bea nu se mai duce”

* * * * *

Scala

Istoria Capitalei Bucureşti va cuprinde:

— Păzirea cu stricteţă a sfintei noastre religii, a Bisericii şi a tuturor obiceiurilor morale creştine, apoi voi urma arătând obiceiurile solemnităţilor diferitelor serbări, venirea diferiţilor mitropoliţi la scaunul arhiepiscopal, vieţile şi faptele lor;

- Venirea şi suirea pe tron a diferiţilor domni, vieţile, obiceiurile şi faptele în domnia lor, cum şi sfârşitul lor;

- Alaiurile domneşti, podoabele şi luxul cel mare ce se practică la diferite solemnităţi domneşti;

- Locuinţele şi numele tuturor boierilor celor mari (protipendada), de al doilea grad şi de al treilea grad, faptele lor cele pline de virtuţi şi filantropie a căror memorie se venerază şi o vom venera-o întotdeauna;

- Gradele tuturor autorităţilor şi numirea veliţilor boieri (miniştri), puterea lor şi faptele lor în toată administraţia ţării;

- Invaziile austriace, ruse şi cruzimile turce;

- Decapitarea la palat a nenorocitului de domn Hangerliu;

- Evenimentele petrecute în anul 1821;

- Venirea lui Ipsilant cu grecii revoluţionari, cum şi a lui Tudor Vladimirescu cu oltenii săi; Omorârea lui Tudor în Târgovişte de către Ipsilant, prin trădare;

- Invazia armatei turceşti sub Gingir efendi chehaia-bei al paşii Silistriei, primirea lui în Capitală de către caimacamii ţării;

- Teribilul măcel făcut de turci în Capitală, după omorârea lui Bimbaşa Sava;

- Potolirea evenimentelor triste ale anului 1821 şi întoarcerea boierilor pribegi din Transilvania;

- Venirea la tronul ţării a nemuritorului domn Grigore D. Ghica - frumoasele fapte filantropice şi secolul de fericire al românilor;

- Zilele de petrecere ale românilor: 1 Mai cum se serba în diferitele timpuri şi obiceiurile târgului Moşilor şi al Drăgăiciei;

- Zilele de caftane (avansări) ale boierilor, preţul alimentelor de hrană în diferite epoci, numirea puterii în armatele româneşti;

- Judecata criminalilor şi executarea pedepselor lor în diferite epoci; Numirea tâlharilor celor mai de frunte şi felul executării lor; Breslele comersanţilor;

- Numirea stradelor, numirea monastirilor şi a tuturor monumentelor aflate în Capitală;

- Timpul de când locuitorii au început a se căuta prin doctori, cum şi numirea tuturor doctorilor şi spişterilor ce au fost în Capitală, de la începerea a se căuta românii cu doctori până în anul 1870;

- Cazărmile oştirilor şi temniţele;

- Aducerea mărfurilor din Orient şi Occident, cum şi cantitatea cea mai mare de marfă mai solidă din ţinuturile ruseşti;

- Străjuirea hotarelor despre contrabande şi a diferitelor tâlhării. Mai sunt şi alte amănunte, mai cu osebire atingătoare de dezvoltarea şcoalelor şi de faptele profesorilor şi ale clerului, pe cari, pentru prescurtare, mă opresc a le arăta aici.

* * * * *

Către domnii cititori

Lt.-colonel D. Papazoglu

Către domnii cetitori

Ştim toţi şi cunoaştem că răposaţii noştri părinţi şi moşi, când scriau evenimentele petrecute în ţară şi prin oraşe, le scriau şi le însemnau pe scoarţele cărţilor şi, mai adesea, pe scoarţele cărţilor bisericeşti; ştim iarăşi şi cunoaştem că ţara noastră cea plină de evenimente şi prefaceri a avut numai patru, cinci leatopiseri, apoi şi istoriografi pe Cantemir, pe Şincai, pe Tăut, pe Radu logofătul Greceanu şi, mai târziu, pe Fotino. Ei bine, aceşti toţi ce ne-au arătat şi ce au putut a ne arăta au fost colecţionate tot după scoarţele cărţilor sau din diferite terfeloage pe care însemnau românii, mai cu osebire preoţii şi grămăticii vlădicilor, câte vreun eveniment important de nenorocire sau norocire ce se întâmpla prin oraşe şi prin ţară, astfel dar această cronică a descrierii Capitalei noastre să o priviţi ca o colecţiune făcută de mine de prin diferite manuscrise, leatopiseţe, după scoarţele cărţilor bisericeşti vechi, din care posed în biblioteca mea o colecţiune enormă, apoi peste toate aceste descrieri cu întreruperi, vă rog a citi cu atenţiune acele ce am adăugat, văzute în Capitală de părintele meu, care a murit în etate de 90 ani, şi de mine, care mă aflu astăzi în etate de 81 ani, şi facă cerul ca să vie peste scrierea mea şi alţi români spre a mai colecţiona şi a ne scrie cele văzute de d-lor şi de părinţii d-lor. Datorie dar am avut şi eu ca să le arăt toate cititorilor acestei cronice, fie istoria cu continuare şi fără continuare.

Fieşcare cu ce poate şi cum poate să ajute ţara sa,

Cu ştiinţă şi sudoare, ba şi chiar cu viaţa sa.

D.P.

* * * * *

Capitolul 1

Arheologia este teologia.

Tradiţiile ce se zic de Bucur Ciobanul, că el a fondat o bisericuţă a Sf. Tănase de la Radu Vodă şi că după numele său s-a numit oraşul, sunt cu totul neexacte, fiindcă toate observaţiunile ce am mai putut face în urma publicării tabloului meu cu acea bisericuţă, ce este situată lângă mănăstirea Radu Vodă, arată că este în adevăr făcută de Alexandru Vodă la anul 1568, fiul lui Mircea Vodă zis Ciobanu, pe locul cimitirului, lângă mănăstirea clădită de el între baltă şi Dâmboviţa, în marginea Bucureştilor.

Nu ea este prima biserică, căci prima biserică, după cum voi arăta mai la vale, este biserica mahalalei Dobroteasa, clădită de către vechea familie a Năstureilor-Hereşti, pe moşia a unui Bugă, numită şi palanga (tabăra) lui Mircea Vodă II.

Acest Năsturel a găsit de cuviinţă de a ridica biserica pe antica vatră a oraşului roman numit Pinum, căci adese s-au găsit şi se găsesc şi acum în suburbia Dobrotesei, la diferite săpături, monede vechi romane şi bizantine. Proprietarul Bugă era tata lui Drăghici şi moşul lui Pană, de la care se trage neamul cari primiră numele de Filipeşti, după fiul lui Udrişte Bugă, ce se numea Filip.

Această familie a existat încă în secolul al XIV<-lea> (a se vedea vol. II, pag. 567, Istoria grecească a lui Fotino). Aşadar, s-ar putea presupune că şi numirea oraşului Bucureşti a fost în secolul al XIV-lea, după numele lui Bugă, numindu-se Bucureşti, fiind început pe moşia sa.

Documentele care ne încredinţează într-aceasta sunt cele următoare ce am putut descoperi:

I. Piatra sculptată cu efigia Filipeştilor, înfiptă asupra porţii cetăţii Făgăraşului, în Transilvania, căci neamul se trage din descălăcătoarea lui Radu Negru, fiind şi comiţi ai Sfântului Imperiu Roman, cum şi proprietari ai munţilor Arifului, în vecinătatea cetăţii Făgăraşului, tot asemenea documentează şi inscripţia în piatră de deasupra porţii Filipeştilor din urbea Bucov, fosta moşie a Filipeştilor şi reşedinţă a fostului judeţ Săcuieni.

II. Că familia aceasta îşi are cimitirul până în ziua de astăzi în mănăstirea zisă a lui Radu Vodă, fondată mai întâi de Alexandru Vodă, fratele lui Petru Vodă Şchiopul şi tata lui Mihnea Vodă Turcitul.

Mai târziu, stând fără serviciu divin 30 de ani, fu prefăcută de Radu Vodă, fiul lui Mihnea, şi de la care îşi conservă astăzi numirea, păstrând numele lui Radu Vodă. Bisericuţa lui Sf. Tănase, ce astăzi se zice a lui Bucur, Alexandru Vodă, fratele lui Petru Vodă şi fiu al lui Mircea Ciobanul, la anul 1568, a hotărât bisericuţa lui Sf. Tănase ca cimitir al călugărilor ivireni din monăstirea Sfintei Treimi, restaurată de acest domn, pentru că curtea mănăstirii strâmtă fiind, nu aveau loc de îngropăciune; apoi pe lângă frumuseţea ei, după cum o descrie patriarhul Antiohiei, Macarie (vezi „Revista Română”, 1861, pag. 341), care veni în zilele lui Constantin Brâncoveanu, nu putea fi ea ocolită şi cu mulţimea mormintelor, după cum se dovedeşte şi din grămădirea osemintelor din acea criptă de zid ce se vede la spatele ace<lei> bisericuţe, care este pusă sub patronajul Sf. Atanasie.

Iar unul din magnaţii cei mari ai românilor, ce se numi Năsturel (nu ştiu dacă nu va fi contele Henrich sau Here Năsturel, după al căruia nume este şi moşia Herăşti, în drumul de la Bucureşti spre Olteniţa), căutând loc de a face şi o biserică, a găsit cea mai frumoasă poziţie pe dealul stâng al Dâmboviţei, unde era vechiul Pinum, având în vale vederea bălţii celei mari a Broştenilor, cu pădurea ce ocolea acele două mari dealuri, pe care este astăzi monastirea Radului Vodă şi Sfântul Atanasie, şi cu care puteau a comunica cei din Bucureşti numai prin podişti plutitoare şi

stătătoare. Şi acolo, pe acel loc, se numea Lupeşti, căci chiar bătrânii spun că le povesteau părinţii lor că întorceau vitele din acea pădure şi baltă până nu însera, că le strica lupii. Acolo aveau şi morile lor, pe apa Gârliţa, ce se despărţea de Dâmboviţa, trecea prin Tabaci şi Cărămidari. Pe acel deal al părţii stângi a Dâmboviţei zidi Năsturel, după cum arătai, sfânta biserică cu patronagiul Bunei Vestiri, pe moşia lui Bugă, care începuse a se popula cu boierimea ce se strămuta din Târgovişte. Această biserică este până astăzi şi exersează cultul divin, numindu-se biserica suburbiei Dobroteasa, Calea Văcăreşti, coloarea de Albastru. Iară pe când căuta locul de a edifica biserica, fiind limba bulgară mai obicinuită, s-au zis Dobroteasa, care se talmăceşte în limba românească „bună patrie”, şi de atunci a rămas numele locului sf. biserici de Dobroteasa, de unde s-a numit şi toată suburbia. Pe tărâmul dar al acestei palange, sau al taberei celei noi, s-au aşezat românii, sârbii şi oltenii, şi de atunci au rămas şi numirea suburbiilor — Sârbii, Staicu şi Oltenii — făcându-şi acolo şi acel Năsturel case mari la spatele bisericii, ale cărora ruine au stat până la anul 1855, apoi au dispărut. Locul însă se ştie, căci l-am văzut şi eu, ca unul ce sunt proprietar şi şezător de 50 de ani în această suburbie a Dobrotesei. Aceasta dar este cea dintâi biserică a oraşului Bucureşti şi care s-a ridicat în oraş de către neamul lui Năsturel-Herescu.

Vorbind însă de această sf. biserică, trebuie să arăt că după trecerea de vreo 300 ani, un Constantin Năsturel, văzând această biserică fondată de strămoşii lui, în foarte mare ruinare, a preînnoit-o la anul 1730 (vezi inscripţiunea în piatra de dasupra uşii acestei sf. biserici) şi a lăsat-o în seama rudelor sale ce şedeau în dosul bisericeii şi din care au trăit în acele case, până la anul 1840, o femeie ce se zicea că este descendentă din acea nobilă şi ilustră familie a Năsturelilor. Apoi, tot din această ilustră familie, nu departe de tărâmul ce am arătat, ce se numea palangă, drept pe uliţa centrală, au mai ridicat şi o biserică cu patronagiul Sf. Vineri, lângă casele cele mari ale lui Udrişte banul Năsturel, după al cărui nume s-a numit şi suburbia din vecinătatea palatelor sale, Udricanii.

Şi așa, oraşul Bucureşti se începea pe acea vreme de la suburbia Dobroteasa, se împopulă cu celelalte suburbii arătate mai sus şi se întindea din an în an pe uliţa centrală a Jigniţii (magaziile oraşului, de rezervă, pentru vremuri de foamete, pe locul astăzi al Ambasadei Italiene) şi mergea spre moară (acum strada Bărăţiii) drept, şi de acolo, pe dinaintea bălţii Târgului Cucului, sau, mai în urmă, Scaunile Vechi, şi ieşea la Sf. Sava, în dreptul unde în urmă s-au edificat de Matei Vodă Basarab monastirea Sărinădarul, în al XVII-lea veac, sau Carantanul, cum o numeşte patriarhul Antiohii, Macarie, unde era şi hramul cu 40 de martiri. Iară în vremea lui Constantin Vodă Brâncoveanul, acest patriarh a săvârşit Sfânta Leturghie într-însa. Şi de acolo se făcea un ocol spre Dâmboviţa, pe Calea Mogoşoaiei, până în casele Mogoşeştilor, astăzi ale Brâncoveanului, lângă podul de la Dudeşti, iară de acolo, pe marginea stângă a Dâmboviţei fiind linia dreaptă până la podul gârlei din Calea Giurgiului, mai la urmă numită Podul Belicului. Acest ocol sau acest spaţiu era al oraşului Bucureşti, căci afară din acest spaţiu se numea judeţul Ilfov. Iată şi familiile ce şedeau atunci în acest coprint al Bucureştilor şi mai cu semă pe cale a centrală a oraşului, care astăzi se zice Calea Văcăreşti: Hereştii, Filipeştii, Mărceştii, Grecenii, Arioneştii, Păleştii, Brătăşenii, Lăcustenii, Ogrădenii, Meliceştii, Recruţii, Voineştii, Deduleştii, Borăneştii, Bălăcenii, Bălenii, Văcăreştii, Băjeştii, Grădiştenii, Bărcăneştii, Slătinenii sau Papazoleştii, Cocoreştii, Cantacuzinii, Brâncovenii, Dăneştii, Mogoşeştii, Popeştii, Botenii şi, mai în urmă, Ghiculeştii.

Vorbind despre oraşul Bucureşti, voiesc a arăta şi o apă ce mergea în acea vechime prin mijlocul acestui oraş şi adăpa o parte considerabilă din el. Acea apă îşi avea izvoarele ei dimpotriva <bălţii> Icoanei, unde astăzi e grădina publică şi unde până în zilele noastre era baltă mare.

Acea apă pleca de la balta menţionată şi trecea prin suburbia Oţetari, Batiştea şi Scaunile şi forma o baltă pe locul unde a fost vechea Carvasara, fierăriile vechi, şi unde se vindeau rogojinile şi lemnăriile, adică în coasta grădinii de astăzi a lui Sf. Gheorghe. Acea baltă era înconjurată cu trestie, cu sălcii şi aproape de dânsa se făcea târgul sau piaţa, căci acolo erau scaunele de pescării, măcelării, manufacturile brute, şi se numea Târgul Cucului, unde, în toate primăverile,

acolo, în sălcii, bucureştenii auzeau cântecul cucului. Aceasta au apucat-o şi cei ce au trăit până la 1800. Din acea baltă se scurgeam două gărliţe, cea dintâi îşi lua cursul pe dinaintea locului astăzi al Bărăţiei şi ieşind în Calea Târgului de Afară, în răspântie, unde era şi moara, pleca drept în apa Dâmboviţei, la gura de astăzi a Pieţei celei Mici, sau atunci a colţului cetăţuii Curtea Veche, despre care voi vorbi mai înainte. Cealaltă ramură de gărliţă, ca şi cea dintâi, pleca tot din acea baltă a Târgului Cucului, pornea drept pe Calea Târgului de Afară şi, trecând de-a curmeziş acea cale, pe la colţul „Hotelului de Londra”, astăzi, trecea pe lângă proprietatea cunoscută nouă a lui Băltăreţu (acelea au fost casele lui Dan vistierul la anul 1594, unde au tras ienicerul turc cu cei 2000 spahii când veni a prinde pe Mihai Viteazul, şi care case fură arse de Mihai cu tunurile, când prăpădi pe turci), de acolo trecând prin curtea caselor astăzi zise ale lui Mareş, unde este Capela Bulgară, pe marginea fostului Cimitir Catolic, se strecura prin răspântiile Lucaci şi, trecând pe la spatele grădinii lui banul Udrişte, unde astăzi este uliţa Udricani, ieşea la răspântiile suburbii Olteni, trecând la vale prin acea suburbie, astăzi uliţa Labirint, se vărsa pe lângă poarta proprietăţii căpitanului Obedenaru. Această ramură de apă se numea apă spurcată, căci toate necurăţeniile oraşului se azvârleau pe dânsa, fiind repede.

Pe marginea acestei ape a fost aşezată tabăra lui Ştefan Bathori la anul 1476, adică pe tărâmul cel spaţios şi înalt unde este astăzi suburbia şi biserica Lucaci, de unde scrise sibienilor (vezi: Şincai, vol. II, p. 96) şi unde mai în urmă aveau Văcăreştii palatele lor, iar mai târziu casele lui Zerlendi.

* * * * *

Capitolul 2

Acum să venim și la fortăreața sau cetățuia din București, făcută pentru scop strategic, în apărarea căii invaziunilor despre Orient, după cum se face, cu mare rezon, mențione în „Revista Română” din 1861, și care se numește în limba otomană la dervent, adică la strămoare. Vremea zidirii acestei fortărețe neapărat că trebuie să fie nu departe de vremea începutului oraşului Bucureşti și că trecătoarele din Giurgiu și Oltenița urmau a fi pe Calea Calicilor sau Caliții și a lui Șerban Vodă, astăzi. Este iarăși probabil că pe la Văcărești și Vitan nu putea trece vreo oștire, căci erau bălți și mari mocirle ale Dâmboviței și ale bălții Colentinei (coala în tină sau ocolina, căci ocolea Bucureștii). Iată dar o descriere lămurită ce pot face și eu acestei citadele sau întărire de apărare, atât a oraşului Bucureşti, cât și a căilor de invaziune spre capitala de atunci, Târgoviște. M-am ocupat foarte mult cu această descoperire, împins de două plăceri, întâi de plăcerea arheologiei și a strategiei și, al doilea, de marea venerațiune și dorul ce am păstrat în sufletul meu răposatului meu părinte, Andrei. N. Papazoglu din Slătineni, el fiind din acea familie a Slătinenilor ce s-au strămutat din oraşul Slatina pe la anul 1648 (după cum atestază documentele familiei mele, ce am, adică ale străbunilor mei, Constantin Slătineanu, poreclit de turci Papasoglu, căci era foarte pios, și care, cumpărând mari proprietăți, hanuri și grădini prin mai multe locuri în Capitala noastră, a cumpărat și mai toată partea dreaptă a uliții, astăzi, a Covacilor, care era pe tărâmul acelei citadele).

Suvenire antice despre acesta țin astăzi numai hârtii, căci proprietățile au dispărut, țiu un inel de safir, calitate bună, piatra cât o alună, ce a fost găsit de lucrători când săp<au> temeliiile pe tărâmul fostei Curți Domnești, devenită proprietatea părintelui meu; țiu o mare țevă de tun, de fier, spartă..., și cu o mică ghiulea pe calibrul lui, găsită mai în urmă, când s-au săpat temeliiile binalelor ce s-au edificat pe acel tărâm, și pe care le-am dăruit amicului meu Costică Cornescu; țiu și un cuțit (iatagan turcesc), încrustat cu slove multe de aur; acesta a fost iarăși găsit de răposatul meu părinte într-o pivniță veche de ale fostului palat domnesc.

Acum să venim la descrierea citadelei, cum am putut culege și eu din bătrâni. Luând de bază colțul Hanului Roșu, în răspântiile Podului Caliții, adică pe marginea dreaptă a uliții Șelarilor, acolo era drept o poartă împotriva trecătoarei podului Dâmboviții. Această poartă, până în ziua de astăzi, o numesc bătrânii în trei feluri: 1. poarta de sus; 2. poarta mică, și-al 3. poarta de fier, ca la colțurile fortăreței. De acolo continuă zidul cetății, gros, făcut de bolovani mari de piatră de Prahova, cărămidă și ciment, până la poarta mare sau cea centrală (pe sub această poartă intra nenorocitul vornic Stănilă, care veni cu mai mulți boieri, episcopi și mai mulți din cler, chemați de Mircea II Ciobanul, fiul lui Mihnea cel Rău, cu viclenie la Curtea Domnească, iară el năpusti pe beșlii turci de îi măcelări pe toți, la anul 1557, 3 martie, în a III-a sa domnie, și care, după moartea lui, s-a îngropat chiar în acea biserică din Curtea Domnească, unde este astăzi chiar poarta bisericeii), împotriva trecătoarei podului Dâmboviții din vadul sacagiilor (acesta este al doilea vad al cărătorilor de apă, căci cel dintâi este cel de la Podul Beilicului). De acolo iarăși începe zidul până în colțul Pieței celei Mici, împotriva podului Dâmboviții, ce duce astăzi la piața precupeților, iară atunci intra în livedea gospod, acolo era ceairu cailor, păzitorilor citadelei și mai târziu ai Casei Domnești. Această livede era pe tărâmul pe care este astăzi Doamna Bălașa, Spitalul Brâncovenesc, Piața Bibescu și hala de măcelării, prund al Dâmboviței, care numire se păstrează până astăzi la biserica Sf. Nicolae ce-i zice din Prund, de la spatele stabilimentului Doamnei Bălașii. În acel colț al cetății era ardicat și un turnuleț pentru apărarea zisei trecători spre livede, cum și a Căii lui Șerban Vodă, ce ducea la Oltenița. De aci pornea zidul, formând careul, și se urca pe partea stângă a Căii Târgului de Afară, pe lângă scurgerea râului ce curgea din Târgul Cucului, pe la moara din răspântiile astăzi ale Bărăției. În această fațadă a zidului era poarta de jos, împotriva de calea ce ducea în oraşul Bucureşti, astăzi ulița Rahtivanului, și de la menționata răspântie forma zidul colț și continua spre Târgul Cucului, peste drum de locul astăzi al Bărăției, iarăși pe lângă marginea acelu râu ce curgea chiar pe strada astăzi a Brașovenilor. De aci iarăși forma colțul și continua pe partea stângă a Vechilor Cavafi, astăzi strada Marchitanilor, până la colțul astăzi împotriva ulicioarei Sf. Nicolae, și de acolo continua zidul la vale, pe strada Șelarilor, până la poarta cea mică a cetății, în răspântii, zisă Poarta de fier.

Tară în colţul din deal erau fântânele cetăţii şi unde s-a format baia palatului, după strămutarea lui Mircea Vodă cel Bătrân, peste drum de hotelul astăzi numit „Caracaş”. El a preînnoit în cursul domniei şi biserica din curtea palatului, cu hramul Bunei Vestiri. Toată această cetăţuie atunci era păzită de catane şi de şeful ei castelan, care se numeşte în limba slavonă gradiştean. După arderea şi desfiinţarea acestei cetăţi, se vede cuprins un foarte mare spaţiu al cetăţii de o familie cu numele de Grădişteni, stăpânindu-o chiar în zilele noastre, pe când era făcută temniţă sau puşcărie, numit „Hanul Grădiştenilor”, cu poarta în Podul Beilicului, unde astăzi este spiţeria cu firma „La Pelican” ; precum şi tunurile acelei cetăţi, după dărâpânarea ei, au fost rămas tot în acel loc, ca într-un arsenal, sau şi mai târziu, când ţara noastră a cumpărat tunuri s-ar fi păstrat tot acolo; de aceea i-a şi rămas numirea de Puşcărie, căci vulgul de atunci tunul îl numea puşcă, iar puşca, flintă.

La anul 1395, din ordinul lui Mircea cel Bătrân s-au zidit şi biserica din această cetăţuie şi palatele domneşti, unde venea de şedea numai iarna. (Acesta este gloriosul şi strategicul domn al României, care stăpâni Dobrogea şi cetatea Drâstorului — Silistra — şi pe care, în urmă, o dote înapoi alţi domni otomanilor şi, drept memorie că românii stăpâneau şi dincolo de Dunăre, a rămas obiceiul, când îngheţa şi comunicaţia ambelor margini se făcea călări, cu trăsuri sau pe jos, ca cel dintâi om, turc sau român, ce venea la vodă cu vestea (mujdea) că s-a prins Dunăr şi a început comunicaţia, primea de la Visterie o pungă de bani (bacşiş) 500 de lei. Acest obicei s-a păstrat până la Grigore Vodă Ghica (1827) — şi, ca să facă bucurie oraşenilor, a pus acelei biserici patronagiul Bunei Vestiri, adică tot acela ce avea şi cea dintâi biserică din Dobroteasa, zidită la începutul oraşului. Iar biseriţa Sf. Antonie a fost zidită de Mircea Vodă II, în a treia sa domnie, la 1530, unde s-a şi îngropat acest domn ucigaş.

S-a fondat tot atunci şi biserica Sf. Gheorghe cel Vechi, patron al ţării, de către Mircea cel Bătrân, din sus de moara de pe Calea Târgului de Afară, unde trăgea şi mitropolitul când venea cu domnul din Târgovişte. Această biserică este vechia Mitropolie a Țării Româneşti, după mutarea reşedinţei din Târgovişte, până ce a fondat Constantin Vodă Brâncoveanu pe cea de acum. La această Mitropolie s-au refugiat boierii, de au tras clopotele, când fură chemaţi la Curtea Domnească, de Radu Vodă al XI-lea, la anul 1665, ca să-i omoare, şi de acolo retrăgându-se dimpreună cu toţi slujitorii la sat la Cotroceni (astăzi suburbia Elefterie, ce se tălmăceşte libertate, având dată de atunci drept pomenire sfintei biserici şi icoanei făcătoare de minuni a Sf. Elefterie). Aleseră domn pe Antonie Vodă de la Târgşor din Prahova, care, după fuga lui Radu Vodă, se sui pe tronul domniei la 21 aprilie 1669, în ziua de Paşte, când, la vremea Sf. Leturghii, după Evanghelia lui Ioan, a pus de au jurat toţi boierii că vor trăi uniţi şi fără intrigi, jurând şi Măria Sa că va domni cu credinţă şi fără părtinire, iar jurământul ce l-au făcut s-a scris şi s-a iscălit chiar în Sf. Biserică a Mitropoliei şi l-au dat în mâna lui vodă. De atunci a rămas obiceiul, când se citeşte la Mitropolie, faţă cu domnul, Sf. Evanghelie, în ziua Învierii Domnului Hristos, la Leturghie să se copieze Evanghelia lui Ioan, de către logofătul de Obiceiuri (ministrul Instrucţiunii Publice) şi puind pecetea Logofetei, să se dea în mâna lui vodă chiar în biserică.

S-a fondat apoi, nu departe de Sf. Gheorghe, şi vechea biserică a Stelei, de către un C. Slătineanu zis Papazoglu, târgoviştean, ce a fost fondator şi al bisericii Stelea din Târgovişte, pe care a reedificat-o Vasile Lupu, domnul Moldovii, după împăciuirea cu Matei Vodă Basarab, şi unde se păstra icoana făcătoare de minuni a Sf. Mina, care astăzi, după arderea bisericii, se afla în sf. biserică a suburbiei Vergului. Acel fondator al bisericii Stelei din Bucureşti este boier din moşii mei, după documentele vechi ce le posed eu.

Viu a arăta şi vreo câteva descoperiri ce putui face asupra obiceiurilor vechi, după ce deveni Bucureştii Capitală, în zilele lui Constantin Brâncoveanu, anul 1689, obiceiul religios, a primi domniei ţării Sfânta Ungere în sf. biserică din Curtea Veche ca o binecuvântare ce primeau de la Buna Vestire, precum şi sultanii la suirea lor pe tron se încing până astăzi cu sabia gloriosului sultan Osman, cu deosebire că domnul ocolea Sf. Masă în altar, ţiindu-l mitropolitul cu arhieriei de mână şi cântând „Isaia dăntuieşte”. În „Revista Română”, din 1861, descrierea ce se face pentru numirea Podului Calicilor este prea adevărată, însă e numire stricată, căci pe acea stradă,

astăzi numită Calea Rahovei, au locuit mulţi boieri mari şi cu averi, precum Costache Creţulescu, Mihalache Manu, Nae Golescu, vornicul Comăneanu, logofătul Fundăţeanu, Bujoreanu, Jianu, vistierul Mihălescu, Arioneştii, Cătunenii, stolnicul Iacovachi, Nestor, Dudescu, Tufeanu, Chiriac, Fălcoianu şi alţii cari îmi scapă din memorie. Cu toate astea, fie-ni permis a crede o altă tradiţie: această stradă a purtat numele unei bătrâne şi bogate cucoană, Caliţa, care a făcut podişca peste râul ce tăia acea stradă şi pe unde împiedica trecerea oamenilor; asemenea pomeni se obicnuiesc de către mulţi români. Dacă am vorbit de acea apă ce se scurgea pe acolo, voi arăta cele ce am putut culege şi despre dânsa. În vechime, acea apă pleca din Dâmboviţa, de vale de moara Grozăveşti, de lângă Cotroceni, forma heleşteele Câmpinenilor, al Bălenilor, al Filipeştilor, al Brâncovenilor, al Basarabilor, al Dudescului, în mahalaua Dudescului, trecând prin Postăvari, unde forma bălţelul şi unde spălau postavurile, d-acolo, pe lângă poarta Antimului, o ramură tăia Podul Caliţii şi intra în balta Arhimandritului, din care se strecura în balta lui Şerban Vodă, de aci în a lui Cernica Ştirbei, aceasta în a Lupeştilor, aceasta în a Văcăreştilor şi din aceasta apoi în a lui Târcă, unde pe deal este şi biserica fondată de familia Târcă. Iar cea de a doua ramură a heleşteului Dudescului trecea d-a curmezişul Podului Caliţii, prin fundul curţii, astăzii „Hotel Avram”, şi ieşea lângă Dealul Mitropoliei, trecând pe lângă poarta lui Constantin Brâncoveanu, unde astăzi e crucea de piatră ce fu ridicată lângă podişcă, locul unde fură tăiaţi fiii lui banu Ghiorma la revoluţia dorobanţilor, apoi se azvârlea în Dâmboviţa lângă podul de la pescărie. Acest heleşteu a fost până a nu se statornici palatul Dudescului în mahalaua Dudescului, în care palat a şezut şi Mihai Viteazul când a primit bineţă (vizite) de la emirul turc ce mersese de la casa vistierului Dan ca să puie mâna pe Mihai, cu 1 000 de turci (vezi „Revista Română”), căci de atunci a rămas numirea podului de peste Dâmboviţa, din Dudescu, de „Podul Turcului”. Iară acea Biserică Albă, de care în istoria lui Mihai se face menţiune, este aceea în care a intrat Mihai Bravul ca ban mare, adus din Craiova din porunca lui Alexandru Vodă, ca să-l omoare, astăzi mănăstirea Mihai Vodă, aridicată d dânsul după ce s-a făcut domn.

* * * * *

Capitolul 3

Strejile sau barierele cele vechi erau: I. bariera Piscului (drumul Olteniţii), căci printre bălţişurile Dâmboviţii se forma o limbă de pământ care se numea pisc şi pe unde treceau Văcăreştii la moşia lor din dealul viilor, care păstrează până în ziua de astăzi numele de Văcărească, căci chiar dealul pe care s-a zidit în urmă sf. Mănăstire Văcăreşti de către N. Mavrocordat, ce-i servea de fortăreaţă, la anul 1716, se numeşte până astăzi Văcăreşti, iar nu Mavrocordeşti.

La acea citadelă a bătut prinţul Repnin, cu armata rusească, toată oştirea otomană, la anul 1770.

A II-a strajă era la Biserica cu Sibilele, sau Biserica cu Sfinţii; acei sfinţi ce se văd pe zidurile ei sunt toţi filozofi, sau cei mai înţelepţi <oameni> ai Antichităţii; acea streajă comunică la Oborul Vechi sau Târgul de Afară. În biserica Oborului Vechi, fondată la 1760, este, în altar, o cruce mare de marmoră, ca cea de la Călugăreni, şi înaltă până în bolta bisericii, plină de sculpturi frumoase şi arabescuri bizantine, iară., prin inscripţia în limba românească, se roagă fondatorul ei, serdarul Mogoş, de toţi trecătorii cei ce se vor aduna la acel obor, să roage totdeauna pe Dumnezeu pentru a păzi Ţara aceasta Românească, de rele să nu paţă (este vrednic de admirat acel colosal şi religios monument). Acolo este şi icoana Sf. Ioachim şi Ana, acea dată de Ipsilant, domnul ţării, având pe dânsa ţintuită pecetea domnească pe o placă de argint suflată în aur. Iar părinţii Maicii Domnului, Ioachim şi Ana, sunt zugrăviţi în costum ovreiesc, fiind în mână ramura toiagului lui Iesei, din care istoria noastră bisericească spune că s-a făcut punte peste apa Hebronului, de unde a fost luată şi formată stâlپ de răstignire a lui Isus Hristos.

A III-a strajă era în Calea Mogoşoaiei, la Puţul cu Zale, lângă care şi-au făcut familiile Cantacuzinilor locuinţele lor, apoi, mai târziu, Clincenii, Blehanii, Filipeştii şi Colfeştii. Această familie din urmă este aceea ce fu blestemată de mitropolitul Antim, când îl sugrumă în luntre şi-l înecă Colfescu în Dunăre, fiind orânduit de vodă a-l trece Dunărea şi a-l îneca la mijlocul ei.

Pe locul acestei familii, astăzi este zidit Palatul de reşedinţă. Bine era să se fi făcut palatul cel nou pe locul banului Constantin Filipescu, care era casa lui Avram, din neam în neam, în Capitală, iar acel după locul Colfescului să se fi făcut grădină (ideea autorului), fiindcă atunci Curtea Domnească ar fi fost mai spaţioasă şi chiar pentru trăsuri mai încăpătoare. Aproape de această barieră a fost, mai târziu, înfiinţat Metohul Episcopiei Râmnicului, în ale cărei case a tras prinţul Coburg, mareşalul oştirilor austriace, care venise cu oştire în zilele lui N. Mavrogheni, domn la 1784; tot acolo s-au sfinţit la 1830 şi steagurile organizării Oştirei Româneşti, de Grigorie mitropolitul.

A IV-a strajă era la sfârşitul Podului Caliţii, la spatele caselor astăzi ale lui N. Laptof, la marginea apei ce am arătat că se scurgea de la Izvor.

Iar a V-a strajă, de lângă podul Dâmboviţei din Calea Giurgiu, sau Podul lui Şerban Vodă, s-a înfiinţat mult mai târziu, după ce a început a se populariza (sic) suburbiile Slobozia, Sf. Spiridon cel Nou, la 1765, căci Sf. Spiridon cel Vechi a fost clădit la 1732, şi Sf. Ecaterina, făcută de Pană vistierul din vechime, cum şi Mitropolia, făcută de Constantin Brâncoveanu. Aceasta, după bătălia lui Leon Tomşa Vodă, la anul 1632, când se bătă prin bălţile şi pădurile acelei localităţi de peste Dâmboviţa cu aga Matei Basarab, care mai târziu deveni domn al ţării, şi după ce birui pe aga Matei ordonă de se făcu o movilă peste mormintele celor căzuţi în acea bătălie şi aridică o cruce mare de Piatră, pe care se sapă toată acea întâmplare, şi o înfipse drept monument peste acea măgură. Crucea este până în ziua de astăzi în curtea bisericii Slobozia, cu patronajul Sf. Gheorghe, aridicată de către acest domn, pe Calea Şerban Vodă astăzi.

* * * * *

Capitolul 4

Iar în ocolul oraşului Bucureşti, până în depărtare de un ceas sau două de Capitală, voiesc a descrie originea situaţiunilor aceluia spaţiu, începând de la mănăstirea Văcăreşti, cea fondată de Nicolae Mavrocordat, la anul 1716, şi pe care o avea fanariotul domn ca o cetăţuie de apărare sa contra temerei ce-i insufla boierii români şi în care clocea scopurile sale cele mârşave şi trădătoare, având şi pe doamna sa în haremul pe locul unde a fost fondat şi biserica suburbiei Foişorul. Acea citadelă, astăzi temniţă, fu fondată pe moşia vechii familii a Văcăreştilor. De acolo, spre răsărit, este satul Popeştii, proprietatea vechei familii a Popeştilor, unde se găseşte până astăzi o biserică ruinată, pentru care tradiţia zice că un fiu de domn (trebuie să fie Alexandru cel Frumos) ar fi păstrat ascunsă, în acea biserică, pe o jună frumoasă pe care o iubea, şi dovedindu-se aceasta, de atunci se află biserica părăsită; astăzi se numeşte la Culă, lângă Leordeni.

În ocolul oraşului, spre nord, este câmpia Vitanului, unde vitele orăşenilor îşi aveau păşciunea, apoi este Spitalul de Ciumă, înfiinţat de Alexandru Moruzi, la anul 1794, când era ciuma a mare. În dreptul acestui spital s-a înecat, în Dâmboviţă, Vlad Vodă, luat în goană de tătari din câmpia Popeştilor. Dovadă despre aceasta există o măgură mare ce se vede la Cioplea, în dosul zalhanalei fostă a lui Hagi Moscu. Mai în ocol, spre nord ca la 8 kilometri depărtare de Cioplea, este mănăstirea de călugări Cernica, înfiinţată la anul 1608, de vornicul Cernica şi jupâneasa lui, Cheajna, în ostroavele bălţilor apei Colintinei şi în apropierea moşiei vechii familii a Dudescului; şi între mănăstire şi apa Dâmboviţii a fost şi o altă mănăstire de călugăriţe, înfiinţată de soţia lui, jupâneasa Cheajna; amândouă fură dotate cu mari proprietăţi. Iar acea de călugăriţe fu într-o noapte călcată de tătari şi maicile robite şi hrăpite. De atunci s-a şi desfiinţat (vezi istoria monastirei Cernicăi, scrisă sub patronajul bunului şi cuviosului stareţ, actualul arhimandrit Ştefan, în anii trecuţi, de un stăruitor monah, anume Cassian, care în acea mănăstire s-a ocupat cu mare zel la descoperirea şi descrierea istoriei ei).

În apropierea acestei mănăstiri şi-a avut şi palatele de vară Şerban Vodă Brâncoveanu (se mai văd ruinele).

Urmează apoi mănăstirea Pantelimon, fondată la 1748 de înalta familie Ghica, cu spital şi cu azil pentru primirea de săraci. Acolo, în vremea invaziunilor austriace, a fost tabăra generalului prinţ Coburg. În aceeaşi apropiere este şi mănăstirea Mărcuţa sau Maricuţa, fondată în al XVIII-lea secol de domnul Ipsilanti, apoi reînnoită de familia Ipsilanti. Ea este situată în marginea bălţii Colentina, unde a fost, până la 1820, tipografie şi fabrică de tistimeluri pentru tipărirea florilor colorate pe basmale. Acolo era şi cea mai vestită apă a ceşmelelor Mărcuţii, de unde se aducea în Capitală pentru domn şi toţi boierii cei mari. Fabrica s-a mutat mai în urmă la Cişmigiu, în locul unde astăzi sunt casele generalului Florescu, iar tipografia în palatele lui Mavrogheni, lângă ceşmeaua cu acest nume, în capul Podului Mogoşoaiei. Aci s-au tipărit cărţi româneşti, sub patronajul lui Dimitrie Topliceanu, cărţi elene, sub patronajul doctorului Constantin Caracaş, şi note de muzică orientală (psaltichie), sub patronajul întâiului profesor, Petre Efesiu protopsaltu.

Spre nord de Mărcuţa era mănăstirea Plumbuita, fondată de Matei Basarab, tot lângă balta Colintinii, unde se făcea şi vechiul bălci Drăgaica, în amintirea răpirei sabinelor. Pe acel târâm fu bătălia lui Matei Vodă în secolul XVII, la care bucureştenii priveau cu mic, cu mare după gardurile grădinelor lor (vezi Istoria ţării). Pe aceeaşi întinsă câmpie se făcea şi bălciul cel mare lângă oraşul Bucureşti, numit Moşi, acolo se încumetrea băltăreţul cu munteanul, îşi vindeau românii manufacturile, se făceau jocurile şi petrecerile în prezenţa chiar a domnitorului ţării, care venea să încurajeze populaţia şi să fie şi el văzut, cunoscut şi de copiii din faşă. Deşi de tristă memorie, dar tot trebuie să arăt că, tot acolo, cu ocazia bălciului, se executau sentinţele date asupra făcătorilor de rele, prin spânzurători şi alte torturi, iar femeile criminale se tundeau, li se puneau o manta neagră pe umeri şi pe piept li se lipea o hârtie pe care era scris: „Cine va face ca mine, ca mine să pătimească”. Acestea toate se făceau la bălci, spre a fi văzut ca o pildă de locuitorii părţilor ţării; însă se osândeau numai cei cu renume de ucigaşi şi femei otrăvitoare. Este de

remarcat că mai niciodată nu a fost executat în timpul Moşilor un român sau româncă, ci erau, mai adesea, din Țigani și țigance de laie și din sălașele de cort, netoți și alți streini de pe pământul nostru. A doua zi, Sâmbăta Morților, execuțiile erau deja îngropați. Donițele, oalele, cănăuile, jucăriile de copii, fluierașele, toate astea de pământ ars, au fost nelipsite în toate târgurile; cimpoaiele, cavatul și lăutarii răsuna prin frunzarele ținând loc de cârciumi; pământul via de jocul călușarilor, al borojenilor, al urșilor, de hora generală și geamala.

Iată ce era geamala: o momâie de femeie mare, de șase metri înălțime, cu două fețe, în față, sus, și în dos era câte o oglindă pătrată, peste care atârnav panglice de șic, ce serveau în loc de cap; trupul ei era gros cât o butie. Ea era ținută pe dinăuntru cu cercuri și pe din afară lipită cu hârtii colorate; cămașa îi era de culoare albă, fota din spate și șorțul din față de culoare roșie, garnisită cu flori; în față avea două mâini împreunate la pept, ținând un buchet de flori, tot asemenea și în spate avea două mâini iarăși împreunate la pept, însă fără buchet. Această geamala avea un om înăuntru, care o ținea de belciuge, căci nu era grea, și juca la cântecul lăutarilor. Jocul ei era foarte domol, plimbându-se. Obiceiul cu această statuie, monstră (din care s-a făcut și vorba stafie), s-a păstrat multă vreme în România. Momâia juca pe strade și la Moși cu începere din ziua de Paște până după Moși. O chemau toți în curțile lor, precum cheamă astăzi călușarii. Ea era singurul simbol al zeității Isis, zea egipteană, pe care au slăvit-o strămoșii noștri romani până la credința idolatriei. Se presupune că de aici au rămas la marca țării noastre soarele și luna, adică Osiris și Isis. Geamala a fost scoasă din petrecerile românești (râu și fără cale) deodată cu înființarea Regulamentului <Organic>.

Nu departe de aici este apa Colentina, ocolina sau coleaîn-tina, după cum am arătat că acel bălțiș ocolea orașul București. Spre nord era balta Herăstrăului, în marginea acestei bălți a ridicat Constantin Ipsilanti, pe deal, un chioșc, la 1780, unde venea cu doamna sa; el sta în pavilion cu boierii, iar doamna se plimba cu fetele ei de onoare, într-o barcă frumoasă, pe baltă; pe mal le cânta meterhaneaua. Balta Floreasca se numea așa, căci acolo au fost vila și casele familiei Floreștilor, date de zestre bănesii Anica Hereasca, și în ale căror sate și moară se lucra la înălbirea pânzelor și tăierea lemnăriei. Nu departe de acolo începea dumbrava Bănesii, proprietatea banului Ghica, rămasă văduvei sale băneasa, al cărei nume se păstrează până astăzi. La această dumbravă se serba, totdeauna, de elita bucureșteană ziua întâi de Mai; acolo se auzeau cântările cele melodioase ale cucului privighetorilor, turturelelor și ciocârlilor; zbungui mieilor ne lângă oițe și cântecul ciobanului din caval, cum și cimpoiul grădinarului, cobza și vioara lăutarului, iar în vreme fanarioților tambura, naiul și chemanul făceau dezmierdarea publicului. Mai în urmă, se iviră chitara cu panglica lată, atârnată de gât, clarinetul, fagotul și altele. Acolo se desfătau, deodată cu sosirea primăverii, junii și junele Bucureștilor, cu două codițe lăsate pe spate, iar căciulițele pe sprânceană, cu basmauă și tistimelul, cu contesu și maloteaua, mai târziu cu ișlic și fes (cefte caic), cu antiriu de sevaiu, ciacșir roșu de laburi sau enghiurșal, meșii cu papucii galbeni și roșu, cusuți cu ciacșir, și, în urmă, cu fracul, capela și pardesiu. Acolo se întreceau bucureștenii cu căii lor, cu cociile, butcile și, mai târziu, cu droștile și cabrioletele; își încurau țărănul bidiviul și coconașul armăsarul de Misir, iar mai târziu, domnișorul, iapa englezească. În fine, pe acea dumbravă se făceau poeziile cele mai amoroase: Frunză verde și o lalea; Cuculeț peniță sură; Faretra veli; Psichi atblia; Luna e lumina lumii; Nu mă pedepsi stăpână; Tu-mi ziceai odată; Bâr oiță bâr și, mai târziu, De-aș fi iubit o gingașă floare, valsurile de Lanner și Strauss", polca și, în fine, cancanul.

Acolo era întâlnirea cea desfătătoare a societății bucureștene, deodată cu zâmbetul primăverii: jupâneasa cu fetița, cuconul cu cuconița, dama cu demoazela, domnul cu doamna, cumnatul cu cuscrul, nașul cu finul, socrul cu soacra, babacă cu thița, neneca cu thioca, boierul cu jupânul, arhon serdarul cu chir Nicolae, domnul Costică cu musiu Jean; apoi vedea cineva mai de lături și pe ostași: haiducul cu pandurul, șeimenul cu armăutul, deliul cu ciododarul, husarul cu dragonul și ulanul cu cazacul; iar feciorii se întreceau: vizitiul cu birjarul și ciocoiul cu lacheul.

De la acea dumbravă începea spre occident întinsa câmpie a Giuleștilor până în Dâmbovița, se vede încă biserica cea mare, în ruină, făcută de familia Giulești; acolo a fost și zalhanaua din

vechime, iar la marginea moşiii, astăzi Şoseaua Kiseleff, era şi moara cea mare de vânt, al cărei turn înalt, de zid şi pietre, s-a văzut până la anul 1831, desfiinţându-se la facerea şoselei. Turnul acela era în dreptul bazinului de astăzi şi în dreptul bisericii fondată de Nicolae Mavrogheni la 1799, când Mavroghen desfrânatul domn, dădu acolo calului său de călărit rangul de căminar. Aproape de palatul şi ceşmelele lui era biserica cu patronajul Izvorul Tămăduirii, unde, de la 1819, s-a înfiinţat menţionata mai sus tipografie. De acolo împrejur, în ocolul Bucureştilor, erau morile Vlădichii Filaret, numite la Grozăveşti, lângă Farmazonul (un grec ce da cu zodiile), numit astăzi Malmaison, apoi, în urmă, satul Cotroceni, astăzi suburbia Sf. Elefterie, ce a primit acest nume după sf. icoană ce se păstrează în biserica acelei suburbii şi în apropierea căreia era vila sau palatele Brâncovenilor şi ale Filipeştilor. În acel palat, vornicul Constantin Filipescu a dat masă mare lui Constantin Vodă Ipsilant, unde au petrecut până seara, dându-i şi o frumoasă artificie. Tradiţia zice că pe acele dealuri erau păduri foarte mari şi că acolo ascunzându-se Şerban Vodă Cantacuzino de năvălirea tătarilor şi făgăduind înfiinţarea unei monastiri, a şi fondat-o pe acel ţărâm. Pe acelaşi deal a fost tabăra ruşilor la întâia invaziune în vremea Ecaterinii. De acolo, în ocol, începe Dealul Spirii, numire primită după patronajul Sf. Spiridon ce este pe acel deal. Acolo se făceau petrecerile orăşenilor, în sărbătorile Paştelor, cu dulapuri şi hori. Pe acel deal a făcut Ipsilanti Palatul Domnesc la 1774, care a ars în vremea lui Caragea, în care palat au tăiat turcii pe domnul Hangerliu, la 1799, aruncându-i trupul gol pe fereastră în curte. Apoi, de acolo continuă dealul spre ceşmeaua lui Dositei mitropolitul şi, mai înainte, pe la frumoasa grădină a lui Bellu, până iarăşi la Văcăreşti, unde e biserica zidită de N. Mavrocordat, la 1726, de unde am început descrierea ocolului Bucureşti.

* * * * *

Capitolul 5

Este locul să arăt şi vreo câteva monastiri ce în urmă s-au ridicat, împrejurul oraşului Bucureşti, de fericirii domni, şi care a fost şi îndemnul cel mai mare ca să se întinză oraşul atât de mult din veac în veac, căci populaţia se coloniza totdeauna împrejurul lor. Astfel sunt: monastirea fondată de familia Creţuleştilor, la 1722, în Calea Mogoşoaii, la streaja de la Puţul cu Zale; monastirea Sărindarului sau Carantanului, fondată de familia Cocorăştilor mai întâi, apoi, la anul 1635, înfrumuseţată de Matei Vodă Basarab; Biserica Doamnei lui Şerban Vodă Cantacuzino; monastirea Zlătari, fondată de nişte aurari sau argintaţi foarte avuţi (zolutari); monastirea Sf. Ioan cel Vechi, în care a liturghisit şi Macarie, patriarhul Ierusalimului, în vremea lui Constantin Vodă Brâncoveanu; monastirea zisă a Colţei, cu şcoală şi spital, fondată de spătarul Mihai Cantacuzino, la 1715, şi al cărui turn de clopotniţă l-au făcut meşterii din armata suediană ai lui Carol al XII-lea. Se zice că avea şi ceasornic, şi că peste învelitoarea ei erau alte patru turnuleţe mici, şi că la intrarea pe poarta monastirii erau zugrăviţi şi doi soldaţi armaţi şi îmbrăcaţi în uniformă cea suediană, ca şi când ar fi fost puşi să păzească de santinelă. Deşi spătarul Cantacuzino a clădit spitalul, turnul şi biserica cu hramul Trei Ierarhi, totuşi, fiindcă acel spaţios tărâm a fost cumpărat de la vornicul Colceac, orăşenii, până astăzi, îi păstrează numirea de Colţea. Vin apoi: mănăstirea Sf. Sava, fondată de C. Ipsilanti, la 1780, cu şcoala ei slavonă şi greacă; hanul lui Şerban Vodă Cantacuzino, la 1680; acesta a fondat şi monastirea Cotroceni.

Palatul sau hanul lui Constantin Vodă Cantacuzino fondat la 1714; biserica Stavropoleos, zidită la 1722; această frumoasă biserică, în sculpturi, a fost paraclisul Curţii Domneşti a lui Constantin Vodă Cantacuzino; biserica şi Hanul Grecilor 9, biserică făcută de colonia greacă la începutul secolului al XVIII-lea, cu hramul Naşterea Domnului, care nu mai este astăzi. Monastirea Sfinţilor Apostoli, din Dudescu, există din vremea lui Constantin Brâncoveanu. În timpul mitropolitului Calinie Miclescu, la 1885, am fost pofit, cu adresă din partea-i ca să mă duc să constat dacă biserica este solidă sau dacă merită a fi dărâmată, după cum îi ceruse Ministerul Cultelor de atunci.. Mergând, am constatat că ea poate dura încă o sută de ani şi, cu această ocaziune, am găsit că acea biserică este fondasculptată în lemn de familia Cantacuzineştilor. Ea are cea mai frumoasă tâmplă sculptată în lemn de stejar, cu cele mai frumoase ornamentaţii, iar la zidul de din afără am găsit o piatră mormântală în care era sculptat numele unui Cantemir. Ce Cantemir va fi fost acela, nu am putut descifra numele său, poate vreun Cantemir din prinţii Moldaviei, înrudit cu familia Cantacuzineştilor. Monastirea Mihai Vodă, edificată de Mihai Bravu, la 1593; sfânta monastire a lui Alexandru Vodă, care în urmă fu îndepărtat de nepotul său, Radu Vodă, căci turcii, când se retraseră, bătuţi de Mihai Bravu, dăduseră foc ierbăriei ce păstrau într-însa, la 1595, dărâmand-o astfel, dimpreună cu biserica Sf. Atanasie, cimitirul ei. Hanul cel mare, ca o cetăţuie, cu biserica Sf. Gheorghe în mijloc, zidit de Constantin Vodă Brâncoveanu, la 1690; la sfinţirea acestei biserici fu adus patriarhul Ierusalimului, Crisant, care era însoţit de Dionisie, episcopul Târnovei, de Climent al Adrianopolului, de Axentie al Sofiei, de Maxim al Ieropolului, de Neofit al Sevastiei (unde era şi Antim, episcopul Râmnicului, care mai târziu devine mitropolit al ţării şi care fu înecat în Dunăre, după cum arătai, acesta a fondat biserica Antimului). Această mănăstire avea moştele Sfântului Mucenic Gheorghe. Doamna lui Constantin Brâncoveanu dăruieşte la toţi aceşti prelaţi câte o basma în care erau legaţi gbeni. Prea mult a imitat acest domn nenorocit faptele lui Neagoe Vodă Basarab, fondatorul frumoasei mănăstiri de la Curtea de Argeş, căci tot după modelul acelei mănăstiri a fondat şi el sf. biserică de la Mitropolie, pe care o făcu catedrală; el locuia lângă dânsa, în casele sale din poalele dealului, astăzi Piaţa Bibescu. Lângă zidul acestor case omorâra dorobanţii pe Preda vornicul şi Papa postelnicul, fiii lui banul Ghiorma, după cum am mai arătat, în răscoala lor la 1660 (vezi crucea de piatră în zid). Doamna Bălaşa, fiica sa, edifică biserica, la 1751, cu acest-nume, pe Calea Caliti, făcând azil de oameni săraci.

Mitropolitul Dositei înfiinţează o ceşmea frumoasă pe câmpia de lângă Mitropolie. Scarlat Ghica zideşte biserica Sf. Spiridon cel Nou, la 1765, pe Calea Şerban Vodă, în care s-au îngropat vreo câţiva domni fanarioţi. Bărăţia sau Biserica Catolicilor s-a fondat de un italian, anume Delcioaro, în vremea lui Ştefan Vodă Cantacuzino, cu berat de la Poarta Otomană, şi de aceea i s-a pus numele de Bărăţie, adică document, autorizaţie. Condiţia era să nu se ridice turnul înalt, nici să

se aşeze clopote (ordinul sultanului Mahmud al IV-lea). Sfânta biserică de la mahalaua Foişor, ce este făcută în dreptul monastirei Văcăreşti, în partea stângă a Dâmboviţei, este ridicată de doamna lui Nicolae Vodă Mavrocordat, la 1718, căci lângă această biserică erau palatele doamnei (haremul), şi de acolo se făcuse un pălimar lung, ca un foişor, şi cu învelitoare, prin care mergea doamna de la haremul ei până la Văcăreşti, la Vodă. Acest foişor era ridicat pe mai mulţi stâlpi, pe un spaţiu de o jumătate de ora călătorie, şi, cu ferestrele în amândouă laturile, îşi continua lungimea lui peste lunci, peste grădini, chiar peste apa Dâmboviţei, şi de atunci s-a numit acea mahala a Foişorului. Tradiţia aceasta se spune de toţi bătrânii acelei mahalale. Sfintei biserici Gorgani, zidită între apa Dâmboviţii şi balta cea mare zisă astăzi a Cişmegiului, i s-a pus numele de Gorgan (aşa se numesc măgurile cele înalte), căci ea se află pe o măgură, în mijlocul bălţii ceşmelelor. Numele acesta îl avea şi spătarul Gorgan, ce ridică biserica Sf. Ilie, în zilele lui Leon Vodă. Această baltă cuprindea în vechime şi sfânta biserică ce se numeşte Schitul Măgureanului. Aceşti Măgureni sunt o familie veche a ţării, în acel loc, deasupra bălţii Cişmigiului, au zidit acea biserică şi au făcut-o schit de maici. În mahalaua Stejarul, acolo, aproape, era şi Fântâna Boului, care nu se ştie când a dispărut. Asemenea, în marginea bălţii de la Icoană s-a zidit sfânta mănăstire de maici zisă la Icoană şi i-au rămas acest nume, căci se zice că ar fi făcut o minune icoana Maicii Domnului, găsindu-se într-o zi lăcrământ. În curtea acelei mănăstiri a fost spitalul de alienaţi, precum era la biserica Pitar Moşu spitalul infirmilor. Acestea sunt cunoştinţele mele despre oraşul nostru.

* * * * *

Capitolul 6

Vreau acum să arăt că fără rezon s-a scris de unii din istorici că judeţul Ilfov începea chiar de lângă poarta de sus a cetăţii Bucureştilor, căci atunci s-ar fi numit judeţul Dâmboviţa, iar numele judeţului Dâmboviţa urma, după drept cuvânt, a se zice Ialomiţa, precum şi al Ialomiţei, judeţul Borcea. Nu se putea să i se zică Ilfov, fiindcă are apa Ilfovăţul, prin plasa Snagov, căci nu era oraş pe partea cetăţii Curţii Vechi, cea despre apusul soarelui. Judeţul Ilfov se începea de pe direcţia Stradei Franceze de astăzi. Mai înainte, târâmul pe care este situat oraşul Bucureşti a fost din moşii domneşti, pentru ca să poată domnii să le închine numele lor locurilor sfinte de la Muntele Athos, Alexandria, Sfântul Mormânt şi Ierusalimului. Acestea s-ar putea descoperi din vechile documente ale acelor monastiri foste chiriarhe, care sunt în Arhive. După a mea părere însă, zic că mai târziu devenind tare Occidentul, care persecuta ortodoxismul, a fost bine că aceste locuri s-au închinat şi s-au pus sub patronajul diferitelor lavre orientale, care se protejeau de către împăraţii otomani. Şi nu numai monastirile din Capitală, precum şi cele din toată ţara, au fost închinat, dar şi averea închinătorilor domni, în argintării şi bibliotecii, a fost trimisă la lavrele din Muntele Athos; există şi astăzi în păstrarea lor, fiindcă nu au putut nimenea a le hrăpi de acolo, fiind sub protecţia înţelepţilor sultani, cari respectau şi respectă încă vacufele ortodoxilor.

* * * * *

Capitolul 7

Pentru că am vorbit de oraşul de bucurie, Capitala României, voiesc a arăta ceva în prescurtare şi despre starea lui socială.

Principiurile religiei ortodoxe a românilor, păzite totdeauna cu mare veneraţiune, posturile, milostenia, spovedania, sfânta comunicătură, mergerea la biserică făceau reputaţiunea cetăţeanului; onoarea, fidelitatea, timiditatea, modestia -şi lucrul firelor făceau reputaţiunea femeilor. Ce lucrează fata ta ? O poală de icoană pentru Paşte la Maica Domnului, sau rucaviţe pentru arhiereu. Ce lucrează nora ta ? Îşi coase rochia. Dar fiul tău ce face? învaţă la Chrisolora sau Esop, la Comită, sau Omer, gramatica Lascareos sau Terpsithea. Bărbatul tău unde este ? A plecat la taxit cu marfă, sau a intrat la chiverniseală. Dar soţul tău ce face ? S-a dus la Ierusalim. Unde este mă-ta ? S-a dus cu ţaţa Tinca până la Sf. Vineri sau la Sf. Elefterie şi de acolo la Herestreu, la înălbirea pânzei. Când se cunună soră-ta ? Când o vrea Dumnezeu. Când isprăviţi casele voastre ? Când o vrea Dumnezeu. Dar de ce a murit tatăl tău ? Că i s-au isprăvit zilele. Dar de ce a păgubit? Căci nu l-a ajutat Dumnezeu. De ce a ajuns vărul tău în asemenea ticăloşie ? Căci a fost blestemat de părinţii lui, fiindcă binecuvântările părinţilor întemeiază casa fiilor. Cum aţi petrecut aseară? Am chemat Vicleimul şi Steaua. Unde mergeţi la vară? La Cernica sau la Tîgăneşti, la mănăstire.

Clerul, până la venirea domnilor fanarioţi, cu Nicolae Mavrocordat, la anul 1716, a fost român; foarte puţini greci sau bulgari se aflau între servitorii Bisericii. Serviciul divin se făcea în limba slavonă şi greacă până la domnia lui Matei Vodă Basarab, la anul 1640, apoi începuse, pe alocuri, în limba românească, dominată de cea greacă, căci toţi câţi nu erau cu obiceiuri grece, le ziceau „mujicos”.

Guvernele, până la Nicolae Mavrocordat, mai aveau acel românism, acele obiceiuri vechi de nobleţe şi de fraternitate naţională; boierii mai ţineau cu poporul, cumetria, năşia şi cuscria erau principiul lor religios, prin care se familiarizau, se amestecau cu clasele de jos şi se democratizau, iar Biserica era fraternizată cu coreligionarii ei. După dominaţia însă a fanarioţilor, au început luxul şi slăbiciunile orientale şi cu acestea, ura şi antipatia reciprocă.

Desele invaziuni, în adevăr au contribuit mult la dezvoltarea civilizaţiunii, dar ce folos ? Că au omorât naţionalitatea şi industria.

* * * * *

Capitolul 8

Comerţul şi industria erau şcoala de educaţiune a românilor, căci isnafurile (corporaţiunile) de meseriaşi îşi aveau particulara lor onoare şi activitate: cavafii, şelarii, cojocarii groşi şi subţiri, croitorii, postăvarii, tabacii, lemnarii, covacii, dulgherii, işlicarii, tâmplarii, dogarii, găitânarii, căldărarii, bărbierii şi plăpumani se concureau fără preget; lucrul lor era făcut cu soliditate şi acurateţe, ei între dâşii se înmulţeau, se rudeau şi se ajutau unii pe alţii. Comercianţii, comisionarii mărfurilor europene (lipscanii), marchitanii ruseşti (cazacii) şi colportorii mărfurilor orientale se întreceau între dâşii cu onoare şi credit în cel mai mare grad, încât ridicau unii de la alţii sume mari: adesea mii de olandezi şi talări, fără nici o poliţă sau vreun înscris, iar cârcotele dintre ei se împăcau la starostia (şeful) isnafurilor (corporaţiilor).

Asemenea credite aveau şi în străinătate, căci ei (românii) ţineau strict la onoarea şi reputaţiunea lor, dovadă despre aceasta avem până în zilele noastre, căci la anul 1847, când arse tot târgul Bucureştilor, onorabili comercianţi români plătiră, a doua zi, datoriile lor în străinătate, fără a voi să primească vreun scăzământ ce fabricanţii europenii erau dispuşi ca să le facă.

Iată amorul-propriu al comercianţilor noştri, cărora li se cuvenea şi încrederea pe acel timp, de aceea boierii cei mari adesea luau de la ei câte un băiat, zis de procopseală, în serviciul casei, pe care, mai târziu, îl treceau în gradurile boiereşti de a III-a clasă.

Ţiu eu minte că, până la anul 1828, piaţa Bucureştilor era pensionul de bună educaţiune a tinerilor; cine îndrăznea să umble noaptea pe la petreceri? Cine îndrăznea să mintă? Cine îndrăznea să se preumbe în birje? Cine îndrăznea să nu salute pe preoţi şi pe bătrâni? Cine îndrăznea să treacă prin Lipsani sau prin târg cu vreun costum mai deosebit de portul său obicinuit? Căci, pe dată, i se zicea că este fiul pieirei; cine îndrăznea să ţie duminica sau sărbătoarea prăvălia deschisă şi să nu meargă la biserică în vremea leturghiii? Se întrebau în piaţă (căci piaţa se numea tot târgul): — Ce păţi boierul ăla care jefui lumea? — Îl îmbracă în opinci şi zeghe, îl bătu la falangă şi-l trecu la lude (bir). — Ce păţi mofluzul acela? — Îl închise la Hătmănie, îi orândui erotocrisie (custozi) şi îl puse în butuc. — Ce păţi plastograful ăla - îi tăia mâinile sau îl înfundă în ocna părăsită. — Ce păţi omorătorul de oameni, de a doua oară? — Îl puse în ţeapă sau îl spânzură. — Ce păţi brutarul sau simigiul fals? — Îl ţintui la uşa prăvăliei lui. — Dar vizitiul care a călcat copilul ăla? — Îl bătu la spete prin mijlocul târgului. — Ce păţi răzvrătiitorul (revoluţionarul)? — Îl dete prin târg cu nasul tăiat. — Ce păţi calpuzanul (falsificatorul de monedă)? — Îl puse pe 10 ani la ocna.

Iată dar, Bucureştii cum s-au ţinut şi cum au rezistat atâtor calamităţi ce au trecut peste dânsul, iată şi de ce a fost iubit de toţi străinii ce l-au vizitat. Alfabeturile erau, în adevăr, multe, cu Crucea-ajută, pentru limba română şi cea slavonă, iar pricopseala desăvârşită era în limba elenă; aristocraţia însă învăţa şi pe latineşte; boierul era într-adevăr protectorul burgheziei; curtea boierească devenea adesea azilul nenorocitului. Boierul însă pretindea de la mai micul său să-şi cunoască lungul nasului. Aceste toate erau principiiile românilor, şi cele de căpetenie erau: dragostea către domn, frica de Dumnezeu şi ruşinea de oameni.

Aşadar, oraşul nostru de bucurie, păzit de Dumnezeu, cruţat adesea de orice nenorocire, a avut totuşi a suferi calamităţi care uneori, l-au desecat chiar şi de populaţiune, prin epidemii, băjenii, foamete, războaie şi ciume. S-a păstrat, cu toate astea, până în ziua de astăzi numele lui cel frumos, fiindcă moralul principal al românului a fost, totdeauna, drept mângâiere că orice rele îi vor veni sunt de la Dumnezeu şi de aceea el le-a primit cu răbdare şi speranţă.

Ca să poată vedea domnii cititori şi îmbrăcămintea veche a locuitorilor, păstrez în galeria mea de tablouri mai multe modele de costume vechi ale orăşenilor noştri de ambe sexe, ale clerului şi ale oştirei, şi, trăind, promit compatrioţilor mei că le voi publica după puterile şi mijloacele mele,

precum am lucrat cu destulă trudă şi vechea topografie a situaţiunii Capitalei, în anii trecuţi, după cele mai adevărate documente ce le posed.

* * * * *

Capitolul 9

Cunoştinţele mele, ce le-am arătat despre oraşul Bucureşti, sunt culese nu numai din diferiţi istorici, manuscrise vechi şi tradiţii, dar chiar din adevăratele calcule făcute de mai mulţi savanţi români cari s-au ocupat cu astfel de cercetări.

Urbea Bucureşti este situată pe ambele margini ale râului Dâmboviţa; spre răsărit se întind câmpii şi bălţi, iar spre apus e ocolită de frumoase dealuri cu grădini; spre miez-noapte se întind dealuri cu vii, iar spre miez-zi sunt întinse câmpii. El era locuit de români, italieni, greci, turci, armeni, evrei, unguri, bulgari, sârbi, ruşi, poloni, nemţi şi ȝigani. Pavilioanele puterilor europene erau: ruseşti, austriace, engleze, franceze, poloneze.

Numirea stradelor şi a mahalalelor se dădea după numele boierilor, al cucoanelor lor, al fundatorilor diferitelor biserici şi ale meseriaşilor. Căile centrale erau: Podul Mogoşoaiei, Podul Târgului de Afară, Podul Caliţii, Podul Beilicului, Uliţa Herăstrăului, Uliţa Batiştii, Uliţa Târgoviştei, Uliţa Văcăreşti, Uliţa Colţii, Podul de Pământ, Uliţa Mihai Vodă şi Uliţa Izvor.

Pe o colină înaltă este Catedrala ţării, zisă Mitropolie, unde îşi are reşedinţa capul Bisericii Ortodoxe Române. Biserica toarte frumoasă, cu patronajul sfinţilor Constantin şi Elena, e rondată de Constantin Brâncoveanu domn, la jumătatea secolului al XVII-lea. Acolo se păstrează şi sfintele moaşte, în întreg, ale făcătorului de minuni şi patronului Capitalei, cuviosul Dimitrie Basarabov, pe care îl roagă poporul în ajutor la secetă şi la epidemii.

Mitropolitul are vicarul său, iar arhieriei ce locuiesc în Capitală se invită întotdeauna de către creştini la solemnităţile bisericeşti: cununii, botezuri şi înmormântări; ei merg şi pe afară, în districte, după invitaţia ce li se face şi după voia ce se cere de la mitropolit sau vicar. La Catedrală funcţionează trei preoţi efemerei, un eclisiarh, un arhidiacon, doi diaconi şi un econom; unul este însărcinat cu moaştele Sfântului Dimitrie. Mai sunt apoi patru paracliseri şi un portar, aceştia sunt toţi călugări şi arhimandriţi, ieromonahi şi monahi. Protoierei sau protopopi sunt în Capitală doi, şi Capitala se împarte în două plăşi: cea de sus şi cea de jos; ei au în îngrijire sfintele biserici despre ceea ce se atinge de curăţenie şi acurateţa serviciului divin, cum şi de purtarea disciplinară şi buna conduită a preoţilor oraşeneşti, cum şi a călugărilor veniţi de pe afară în Capitală.

Sfinte biserici în Capitală sunt peste tot una sută, de religie ortodoxă, din care 75 ale suburbiilor, îngrijite de epitropii lor, 16 mănăstiri sub tutela Ministerului de Culte, 7 biserici mari, sub tutela eforilor testamentari de fondatorii lor, o capelă rusă, organizată şi îngrijită de arhierul bulgar. Biserici de alte rituri sunt: două catolice, una luterană, una protestantă, una calvină, una catolică afară din Bucureşti, numită Cioplea, la Vitani; apoi sunt şi cinci sinagoge evreieşti: două spaniole şi trei leşeşti.

Venerabilii noştri părinţi, atât de mult ţineau şi propagau religiunea noastră, încât pe lângă mulţimea bisericilor ce sunt în Capitală, apoi aveau şi particularele lor capele sau paraclise în proprietăţile lor, chiar lângă casele lor, precum răposatul, venerabilul şi bun boier, banul D. Ghica. El avea în curte un paraclis, care este şi până astăzi la casa devenită a Prefecturii de Ilfov. Mitropolitul român de la anul 1821, Dionisie, avea paraclisul în casele sale, în suburbia Batiştei, strada Dionisie; răposatul Creţulescu asemenea avea lângă Mihai Vodă, în casele sale; răposatul Bellu cel bătrân, asemenea, îl avea la casele sale, Strada Franceză; răposatul T. Văcărescu îl avea în curtea sa; răposatul Grigore Brâncoveanu îl avea la casele sale, din capul Căii Mogoşoaiei; asemenea şi la casele Brâncovenilor, de sub Mitropolie, era paraclisul lui N. Brâncoveanu; în curtea Azilului Doamnei Bălaşa; la Catedrală chiar este deosebit un paraclis făcut de mitropolitul Teodosie, la a 17-a sută; în curtea răposatului Matache Racoviţă, astăzi Poliţia Capitalei, era un paraclis; în curtea bisericii Antimului este paraclisul episcopului Iosif,

făcut în a 18-a sută, de familia Grecenilor; în curtea monastirei Văcăreşti este paraclisul făcut de doamna lui Mavrocordat.

Barierile Capitalei erau în număr de 14, cu căpitanii lor şi cu oamenii vănilor, care se numeau străji, anume: Herestreu, Mandritu, Podul Târgului de Afară, Iancu, Vergu, Dudeşti, Văcăreşti, Piscu, Podul Beilic, Podul Caliţii, Spirea, Podul de Pământ, Târgoviştea şi Podul Mogoşoia.

Iluminatul Capitalei se făcea cu lumânări de seu în felinare, iar boierii cei mari umblau noaptea cu masalaua, compusă din zdrenţe muiate în păcură şi puse în grătare de fier, purtate în spinare de Țigani masalagii, robii lor, şi aceasta din cauza stradelor cele podite cu bârne.

Râul Dâmboviţa, ce adapă Capitala Bucureşti, se începe din judeţul Muscel, de sub muntele numit Piatra Craiului, trece prin judeţul Dâmboviţa, nu departe de vechea capitală a României, Târgovişte, şi ca să nu treacă toată prin Bucureşti, au despărţit-o prin stăvilare la distanţa de două poştii de Capitală, unde se numeşte la Şanţuri, căci s-au făcut acolo şanţuri adânci care-i duc undele în râul Ciorogârla. Totuşi, uneori, primăvara, ea inunda şi în Capitală, din cauza venirii apelor mari, umflate din cauza merilor din vale. Guvernul a fost totdeauna pregătit pentru astfel de evenimente: erau organizate societăţi de scăpare şi se adunau din vreme provizii, chiar oştirea sărea la caz de nevoie; adesea a dat cuvenitul ajutor locuitorilor ce au fost băntuiţi în partea dreaptă a râului, căci cea stângă este ferită de inundare fiind locul mai înalt.

Târgul Moşilor se face o dată pe an, în luna mai, în marginea Capitalei; el întreţine amintirea, foarte antică, a moşilor Capitalei.

O dată cu ivirea florilor şi înverzirea pomilor, se adunau din toată ţara locuitorii, îşi schimbau şi îşi vindeau manufacturele lor şi produsele lor, precum: doniţe, oale, instrumente de lemnărie, rogojini, haine şi orice alte manufacturi brute ce produce muncitorul muntelui, al pădurilor şi al bălţilor; se făceau logodne, se înrudeau cei din câmp cu cei din munte; în fine, ţinea târgul Moşilor o săptămână, începând de luni. Joi se înveseleau, jucau în prezenţa domnitorului şi a căpeteniilor ţării. Lăutarii (muzica românească) executau cele mai plăcute armonii naţionale, ce înveseleau pe orăşenii români; muzicele cântau pentru europenii străini; cimpoiul pentru bulgari şi sârbi, iar cavatul şi fluierul pentru săteni, locuitorii muntelui şi ai câmpiilor.

După aceasta urmează, în ziua sâmbetei, pomenirea morţilor: moşi, părinţi şi alte rude. După rugăciunile divine, se împart, ca pomană, oale cu vin, străchini cu mâncări, lumânări, doniţe cu vin şi cu buchete de flori, bani la toţi săracii ce se adunau la pomenire, obicei român foarte nobil că, după ce se înveseleşte cineva, îşi aduce aminte de părinţii şi de rudele lor care nu mai sunt cu dânşii.

Pentru mai mare abundenţă de apă, prin diferite suburbii sunt vânzători de apă, care o cară cu câte un butoi făcut pe două roate, tras de un cal, numit saca. Iar fântâni în capitală erau: Mavrogheni, capul Podului Mogoşoia, Văcăreşti, Filaret, Brâncoveni, la Sf. Elefterie, zisă Fântâna Țiganului; Cotroceni; la poarta lui Bellu, Podul Mogoşoia; la grădina Cişmeşiu şi sub via Gramont, Calea Craiova; Ceşmeaua Roşie; Podul Mogoşoia; la spatele Bisericii cu Sfinţii; în hanul Zlătarilor, în faţa bisericii (aceste trei sunt cele mai vechi).

Spitale erau: Mavrogheni, în capul Mogoşoia, astăzi zis Filantropia; al Brâncovenilor, în mijlocul Capitalei; al Colintinii, pe Şoseaua Herăstrău; al Colţii, în centrul Capitalei; al Oastei, în strada Ştirbei Vodă, făcut în zilele lui vodă Bibescu; Spitalul de moşit; Spitalul de Copii; un Azil al Doamnei Bălaşa, pe Calea Rahovei; al Sfintei Vineri, în centrul Capitalei, pentru adăpostirea săracilor.

Este apoi frumosul Azil al Doamnei Elena Cuza, pentru adăpostirea şi buna creştere a copiilor orfani, început de domnia lui Ştirbei Vodă.

Mănăstirile și bisericile istorice, cari, pentru frumusețile lor, trebuiesc văzute de voiajori, sunt: mănăstirea Radu Vodă, fondată în al 15-lea secol, pe o colină înaltă, în Culoarea" de Albastru, și unde s-a dat foc ierbăriei lui Sinan pașa, în vremea retragerii oștirii turcești, după bătălia de la Târgoviște cu Mihai Bravul, în secolul al 16-lea; acolo se afla și mica biserică a Sf. Atanasie, care a fost cimitir; în biserica acestei mănăstiri se află și mormintele a trei domni: Alexandru, Mihnea Turcitul, fiul său și al lui Radu Vodă, fiul lui Mihnea, singurul mormânt domnesc ce se mai vede în Capitala noastră; mănăstirea Sfântul Gheorghe cel Nou, în mijlocul Capitalei, fondată de Constantin Vodă Brâncoveanu în secolul al 17-lea, era înconjurată de un mare han, cu prăvălii pe dinăuntru, pentru magazii de mărfuri negustorești, și împrejmuită cu înalte ziduri; biserica Sfântul Spiridon, din Calea Șerban Vodă, Culoarea de Albastru, pentru frumoasa ei arhitectură gotică, care este fondată de domneasca familie a Ghiculeștilor, dotată cu mari venituri și în care se obicinuia a se îngropa domni fanarioți; biserica Doamna Bălașa, fondată de familia Brâncovenilor, în secolul al 17-lea, unde este azil de săraci, în Calea Craiova; biserica Curtea Veche, fondată de Mircea Vodă cel Bătrân, în al 14-lea secol, în curtea palatului său domnesc, unde a omorât pe toți boierii și arhierii Mircea Vodă Ciobanu, în al 16-lea secol; în această biserică toți domnitorii aveau frumosul și creștinescul obicei de a primi sfânta ungere la întronare; biserica Sfânta Ecaterina, Culoarea Albastru; biserica Sărindarului, în care a făcut liturghie patriarhul Macarie la anul 1635, și care se zice că este a 40-a biserică fondată de Matei Vodă Basarab, în 1634, în Calea Mogoșoaiei; biserica Olteni, care s-a zidit și înfrumusețat de către enoriași și mahalagii, puind cu chiar mâna lor cărămizile la temelii, zidind și cărând materialul, atât bărbații, cât și doamnele și fetele lor; ea se află în Culoarea Albastră, strada Olteni. În clopotnița acestei biserici, la anul 1821, s-au închis grecii, arnăuții, ce s-au bătut cu mulțimea oștirii turcești, când aceasta a venit în Capitală sub Chehaia bei al pașii Silistriei, în ziua asasinării insurgenților Bimbașa Sava, Ghenci aga și căpitan Mihali, și când a ținut măcelul pe stradele Capitalei o zi întregă, tăindu-se răsculații greci și dându-se răsplată, de un beșlic, de fiecare cap tăiat ce se ducea la Chehaia bei. (În ziua aceea au pierit mulți din orășenii români nevinovați.)

Această tragică scenă s-a petrecut într-o zi de duminică, la 12 ore, la prânz. Am văzut-o și eu, autorul broșurei, fiind copil de zece ani.

Alte biserici: biserica Sfintei Vineri, cu frumosul și istoricul monument al familiei lui Herăscu-Năsturel, unde este și azil de săraci, în centru, Culoarea de Roșu; biserica Zlătari, ce era închinată Patriarhiei Alexandriei, în Calea Mogoșoaiei, în centru, unde m-am născut eu, autorele acestei broșuri, la amn 1811; biserica Sf. Niculae, din suburbia Șelari, sau din Lipscani, care este prefăcută din temelie și înfrumusețată de către regele Carol I; biserica Antimului, în Culoarea de Verde, care este metohul Episcopiei Argeșului, e fondată de Antim mitropolitul, ce fu înecat în Dunăre din ordinul unui domn fanariot, în secolul al 18-lea; pe una din coloanele ce sunt în biserică stau scrise poezii frumoase ale acestui mitropolit; biserica Sf. Dimitrie din Ișlicari (str. Carol I), cu frumoasa grădină, și care este metohul Episcopiei Buzău.

Asemenea, bisericile cele vechi, numite: Biserica cu Sfinți, ce se zice și Biserica cu Sibilele; biserica Precupeții Vechi; biserica Hagi; Tirchileștii, Popa Nan; schitul Icoana; biserica Popa Soare; biserica zisă Dintr-o zi, căci în ziua când s-a început zidirea, tot în acea zi, peste un an, s-a sfințit, aceasta este în dosul hotelului „Union”; biserica Bradu și biserica Sf. Gheorghe Vechi, unde era prima Mitropolie a țării și întâia școală slavonă; bisericile Răzvan și Olari, unde se află icoana Maicii Domnului cea făcătoare de minuni, care se transporta totdeauna pe la persoane cuprinse de boale grele, cărora li se făceau masluri; biserica Izvorul Tămăduirii, de sub Dealul Spirii.

Pentru locuitorii ce se preumblau pe jos, erau: balta Cișmegiului, unde au fost stuf sălbatic, sălcii și fabrica de tistimeluri; grădina lui Hagi Ilie, Calea Văcărești; grădina Brăslea, la Icoană; grădina lui Procopie, la Podul de Pământ; grădina Castrușoia, în suburbia Izvoru, Culoarea de Verde; grădina lui Scufa, la Malmaison; grădina Herăstrău; frumoasa grădină de la intrarea pe din dos a grădinii Cișmegiului, a lui Șlater, Culoarea de Verde; frumoasa grădină spațioasă a Filaretului, unde sunt și frumoasele fântâni de izvoare, cum și mica biserică zisă Clopotaru; Livada cu Duzi,

astăzi Abatorul; Grădina cu Cai, Podul de Pământ; La Şapte Nuci, sub Mitropolie; plimbarea la zidurile Ghiculesei, la Obor; plimbarea la Heliade; la Teiul lui Vodă Ghica, Colintina; la Belvederea lui Golescu, Calea Târgoviştei; grădina Oracici, la Filaret; grădina Guşi, Calea Văcăreşti; grădina Gramon, Podul Caliţiei; La Zece Mese, Calea Moşilor; la Cuţitu de Argint; la Puţu cu Apă Rece, strada Poteraşi.

Primul iniţiator al aşternerei cu piatră pe stradele Capitalei a fost cel de glorioasă memorie, răposatul domn Grigorie D. Ghica, la anul 1826, căci până atunci erau stradele podite cu bârne de lemn peste toată Capitala. Este şi o casă de vamă, strada Colţii, făcută de Grigorie Vodă Ghica, numită Carvasara.

* * * * *

Capitolul 10

Despre caracterul și obiceiurile românilor din Capitală.

Românii, cei mai mulți, sunt din natură ospitalieri, prietenoși, plini de omenie (filantropi); mulți știu carte și sunt bine-crescuți și cu adăpări solide de religiunea părinților lor. Deși sunt buni imitatori, dar nu se lasă a se înșela de unii rătăciți și de atei, care se întorc din străinătate plini de erezii și de năravuri rele. Nu s-a văzut nici un român care a crescut în țara lui și a învățat la el acasă, după puterile lui, să critice Biserica și religiunea lui, cum s-au văzut adesea unii reveniți din străinătate, criticând în scrierile lor Biserica, clerul și religiunea, ba, cu mare cutezanță, chiar viața lui Iisus Christos, Dumnezeu și Mântuitorul omenirii, precum s-a văzut la străini. Deși acele critici au ajuns în România, dar ele fură citite și azvârlite de români cu disprețul ce au meritat. Ei nu au făcut ca unii străini, cari au tolerat pe rătăcitul autor al vieții lui Iisus. Nici un autor român, cât de savant și cu toată libertatea opiniunii publice și a presei în țara lui, nu a scris contra dogmelor și a bazelor religiunii părinților lui. Românii știu a iubi pe capul și pe aproapele lor, fiindcă așa a zis Iisus; ei știu a fi ospitalieri, căci așa le-a propagat Christos; știu a sătura pe săraci și a îmbrăca pe cel gol, căci așa le-a dictat Mântuitorul omenirii.

Românii, astăzi, se bucură de libertatea câștigată de ei înșiși, cu sângele lor. Românii sunt recunoscători glorioasei Rusii, care, prin sacrul ei sânge, i-a protegiat un secol întreg, ca adevărați coreligionari, și le-a întors neatârnamarea, le-a asigurat munca tihnită a brațelor, organizarea administrației lor și formarea oștirii, străjuitoarea hotarelor. Rusia este amica cea mai sinceră a românilor, care vor venera în eternitate sângele ei vărsat pe câmpurile noastre.

Românii se mândresc astăzi cu preaiubitul lor rege, îl iubesc și îl venerază pentru faptele lui cele nobile, ca și pe regina Elisaveta, cum și pe moștenitorul tronului.

Sfânta lor Biserică se deschide de două ori pe zi și cheamă pe creștini, prin semnul de toacă și prin tragere de clopote, începându-se sacrul oficiu de la 7 ore de dimineață și ținând până la 10, iar după-prânz, de la 3 până la 4 ore.

Clerul în România, ca și în Capitală, se împarte în două clase, preoții orașelor, care sunt căsătoriți, din ceștia sunt și parohi ai bisericilor și servesc cu leafă la bisericile lor, având superiori pe protoierei (protopopii); sunt apoi călugări și călugărițe, monahi și închinați la diferite monăstiri de prin țară. Arhieriei și arhimandriții țin de ordinul monahilor. Preoții de oraș se numesc mireni și primesc gradul lor după reputație. Iar arhieriei primeau titluri de la patriarhul din Constantinopol, până la deschiderea Sinodului românesc.

* * * * *

Capitolul 11

Despre comercianţi şi comerţ. În piaţa Capitalei se aflau mai mulţi bancheri onorabili, atât din străini, cât şi din pământeni, ca: Hagi Moscu, Pondichi, Temelie, Polizache, Sachelarie, Spiru Gazoti, Pencovici, Algiu, Cociu, Băltăreţu, Hilel, Vlasto, Jipaliotu, Privilegio, Andrei Papazoglu — părintele meu —, baronul Meitani, Halfon şi Hagi Ianuş; dintre zarafi: Nedelcovici, S. Coen, Stoianovici, Hagi Tudorache şi Hagi Pândeale; apoi: marchitani, braşoveni, lipscani, ciaprazari, căldărari, lumânărari, cavafi, cojocari groşi şi subţiri, plăpumari, cizmari, pantofari, fierari, căciulari, abagii, dogari, işlicari, cum şi alţi speculanţi români. Onoarea acestor comercianţi români a fost constatată adesea în toate pieţele Europei.

Toate mărfurile de manufactură europeană şi orientală se aflau cu abundenţă în pieţele Capitalei, maşinării şi orice obiecte artistice. De două ori pe săptămână, marţea şi vinerea, se fac târguri de vite mari: cai, boi, bivoli, toate de diferite calităţi şi rase, în Câmpia Moşilor, ce-i zice şi la Obor, despărţirea [sectorul] culoarei de Negru. Acolo se vând: fânuri, orzuri, mei, porumb, paie, grâu. În Capitală sunt deosebite pieţe, în centrul târgului, la biserica Sf. Gheorghe Nou şi la gura pieţii Sf. Anton; la piaţa Amzii; la piaţa Şuţu; Dobroteasa şi Sf. Vineri, în care se vând la cele dintâi, manufacturile româneşti cele brute, precum: rogojini, papure, coşuri, doniţe, hârdaie, scaune de lemn, scări, roabe, olării, funii de tei, fierării şi alte trebuincioase pentru menajul casnic şi locuitorii din ţară. Acestea sunt lucrute de săteni, atât în partea cea munteană, cât şi în partea cea dunăreană; asemenea şi fierăriile, curelăriile, păturile, ştreangurile şi lăzile aduse din Braşov.

Industria pământeană a fost în vigoarea ei în timpurile trecute până astăzi, când este cu totul căzută şi părăsită. În piaţa cea de a doua sunt numai precupeţi şi zarzavagii, căci industria sunt nemţi, unguri şi o mulţime de ovrei, cari au înăbuşit industria pământeană. Românii au năvălit cu cereri de posturi şi alţii s-au făcut cărauşii, căruţaşi, iaurgii şi precupeţi. Sculptorii de marmoră, maşine de cărămidari, curăţitori de haine, argintari, frezeri, poleitori, giuvaergii, ceasornicari, săpători, tâmplari, strungari, vopsitori, lampagii, hăinari, clopotari, pălării, mănuşari, clavierişti, legători de cărţi şi curelari sunt numai străini.

* * * * *

Capitolul 12

Arheologia.

E în Bucureşti un turn, acela al mănăstirii Radu Vodă, din vârful căruia se poate vedea toată Capitala şi împrejurul ei cale de jumătate de postă."

La acea biserică este mormântul frumos al fondatorilor ei, Alexandru şi Radu Vodă, aşezat înăuntrul bisericii, în secolul al 16-lea. Împrejurimile, astăzi ruinate, sunt pline de tradiţiunile celor mai importante bătălii ce s-au petrecut acolo cu arvaţii Şi turcii. Acest monument este în Culoarea de Albastru. O cruce de piatră e în curtea bisericii Slobozia, pe Calea Şerban Vodă, Culoarea Albastră. Monumentul acesta e ridicat în al 17-lea secol, de Leon Vodă Tomşa; el e deasupra mormântului celor căzuţi în bătălia ce a avut loc cu răsculătorii de peste Olt, cari veniseră să detroneze pe Tomşa, sub Matei din Brâncoveni, devenit mai în urmă domnul ţării.

O altă cruce mare, de piatră, este în altarul bisericii din suburbia Oboru Vechi, Culoarea de Negru; pe ea este sculptată rugăciunea serdarului Mogoş, către trecătorii pe acolo, pentru a se ruga toţi la Dumnezeu pentru binele ţării. Tot în acea biserică este şi o icoană dată de Ipsilant, domnul fanariot, cu portretele originale ale părinţilor Maicii Domnului, Ioachim şi Ana, lucrare admirabilă, bizantină. Clopotul cel mare din Dealul Mitropoliei, monument turnat în Pesta, din materialul tunurilor luate de armata rusească în rezelul cu turcii, la anul 1828 Uşile bisericeii Antim, din Culoarea de Verde, unde sunt însemnate pe coloană în biserică şi poeziile lui Antim. Colţea şi Stavropoleos, din Culoarea de Roşu, cu frumoasele sculpturi în lemn şi în piatră. La mănăstirea Cotroceni şi la Catedrală să se ceară de la superiori a se vedea hainele sacerdotale (odăjdii), cum şi sfintele vase, date de fondatorii domni Şerban Cantacuzino şi Constantin Brâncoveanu, în al 17-lea secol.

Sub Dealul Spirii, în suburbia Postăvari, culoarea de Verde, sub Dealul Capră se vede o cruce de piatră, mare, frumos sculptată, monument aşezat de mitropolitul Antim. În Calea Moşilor, Culoarea de Roşu, la vechea Biserică cu Sfinţi, se văd, pe din afară, desenaţi toţi filozofii Antichităţii, cum şi sibilele (aceasta este vechea numire a bisericii). Crucea de piatră ce a fost înfiptă în zidul curţii Brâncovenilor, peste drum de Dealul Mitropoliei, monument ridicat pe locul unde au tăiat dorobanţii pe fiul lui banul Ghiorma, în al 16-lea secol.

În suburbia Foişorul, culoarea de Albastru, în curtea bisericeii se văd frumoase ruine ale palatului doamnei lui N. Mavrocordat, domn fanariot venit în 1716, care şedea acolo şi care, după cum am vorbit, printr-un coridor ce se întindea peste toată lunca Dâmboviţei, se punea în comunicaţie cu mănăstirea Văcăreşti (astăzi temniţă), unde şedea domnul Mavrocordat, de frica pământenilor, închis ca într-o cetate şi păzit de arnăutii lui greci, şi de unde răspândea persecuţiunile asupra boierilor şi asupra ţării (de aceea s-a zis aici suburbia Foişorul). O cruce mare de piatră, lângă trecătoarea Dâmboviţei, în suburbia Apostol, Culoarea de Albastru, monument ridicat în gloria bunei patrii (Dobroteasa). Ruinele palatului Basarabilor-Brâncoveni, lângă Elefterie, unde este şi Ceşmeaua veche a Ţiganului, în marginea dealului Cotroceni, astăzi toate ruine de zidării în lunca Dâmboviţei.

Familiile cele notabile, aristocrate, de români s-au numit de boieri. Cuvântul acesta se derivă de la numirea slavonă voienieri, adică generali sau războinici, cărora, mai la urmă, fanariotii le-au zis protipendada, căci epitetul de ciocoi era un blam ce se dădea de public la cei hrăpitori sau jefuitori. Această nobleţe se împărţea în familii domneşti şi în nobleţe de I-a şi a II-a clasă, care, spre a se cunoaşte de obşte, le numesc aici.

Familiile domneşti româneşti sunt:

Nume	An
------	----

Basarabeştii	1290
Dăneşti	1333
Drăgoeşti	1352
Vlădeşti	1530
Ghiculeşti	1660,
Brâncoveni	1664
Roseti	1676
Cantacuzini	1679
Racoviţeşti	1741

Edit: Andi PACURAR, 19.12.2006 –ordine cronologica originala

Famiiliile domneşti fanariote:

Nume	An
Mavrocordaţi	1715
Calimahi	1766
Ipsilanţi	1774
Moruzi	1783
Mavrogheni	1786
Suţuleşti	1791
Caragea	1817
Hangerlii	1798

Edit: Andi PACURAR, 19.12.2006 – ordine cronologica originala

Boieri români clasa I-a sunt:

Argintoiinii,	Clicenii,	Hasanii,
Bălăcenii,	Cocorăştii,	Herăştii,
Bălenii,	Comănenii,	Jienii,
Bălşenii,	Cornăţoii,	Lahovarii,
Bărcăneştii,	Corneştii,	Lăpuşnenii.
Basarabeştii,	Costeştii,	Lehlii,
Băţcovenii,	Cretuleştii,	Lenşii,
Beli,	Deduleştii,	Leurdenii,
Bengeştii,	Dragodineştii,	Măgurenii,
BlareMBERGHII,	Drăgoeştii,	Măneştii,
Blehanii,	Drugăneştii,	Manuleştii,
Botenii,	Dudeştii,	Mihăleştii,
Brăiloi,	Fălcoienii,	Murgăşenii,
Brâncovenii,	Fărcăşenii,	Obedenii,
Brătăşenii,	Filipeştii,	Oeştii,
Brezoienii,	Filişenii,	Olăneştii,
Bujoreni,	Floreştii,	Olăneştii,
Buzeştii,	Găişenii,	Oteteleşanii,
Călineştii,	Giuleştii,	Persiceni,
Caloteştii,	Glogovenii,	Popeştii,
Câmpinenii,	Goleştii,	Prijbenii,
Căpleştii,	Gorganii,	Racoteştii,
Chinezii,	Grădiştenii,	Rahtivanii,
Chiriţeştii,	Grecenji,	Rucărenii,

Rudenii,
Slătinenii,
Socoleştii,
Ştefăneştii,

Toplicenii,
Tufenii,
Ueştii,
Văcăreştii,

Vilara,
Vlădoienii,
Voineştii,

Edit: Andi PACURAR, 19.12.2006 – rearanjare: ordine alfabetica

Boieri fanarioţi clasa I-a:

Amanii,
Arghiropolu,
Aslanii,
Candiano,
Cerchezii,
Chiriacii,
Conduraţn,
Coresii,
Darvaris

Farmacii,
Flevii,
Fochideştii
Fotineştii,
Geanii,
Ghiurgii,
Gianoglii,
Hrisoscoleii,
Mărculeştii,

Mavros,
Nestorii,
Paleologii,
Perdicarii,
Plagineştii,
Polizeştii,
Stefanopolu,
Steriadis,
Titopoleştii,

Edit: Andi PACURAR, 19.12.2006 – rearanjare: ordine alfabetica

Boierii români clasa II-a:

Alexandreştii,
Androneştii,
Arionii,
Băbenii,
Băjeştii şi
Baldovineştii,
Baloteştii,
Băltenii,
Baruţii,
Bobeştii,
Boldeştii.
Brătienii,
Broştenii,
Bucşeneştii,
Budiştenii,
Buneştii,
Burchiuleştii,
Butculeştii,
Cămăreşetii,
Cândeştii,
Cârlovii,
Cătunenii,
Ceplenii,
Chinteştii,
Chirculeştii,
Ciocârlanii,
Cioranii,
Ciupagii,

Colceac,
Colfeştii,
Condieştii,
Conţeştii,
Corlăteştii,
Costieştii,
Coţofenii,
Crâmpii,
Creţenii,
Dăscăleştii,
Doljenii,
Filii,
Fuseştii,
Gălăşeştii,
Gârdeştii,
Golfinenii,
Herăşeştii,
Ilieştii,
Izvoranii,
Lăcustenii,
Lamoteştii,
Lereştii,
Lupeştii,
Măceştii,
Magherii,
Măineştii,
Marghilomanii,
Miculeştii,

Mitilenii,
Murgenii,
Nicoleştii,
Orăşenii,
Păclenii,
Păuceştii,
Perieţenii,
Poenarii,
Poroinenii,
Porumbarii,
Pribegenii,
Răduleştii,
Răteştii,
Răteştii,
Rioşanii,
Şerbăneştii,
Şoimeştii,
Stolovenii,
Tocileştii,
Topliceştii,
Uleştii,
Urdărenii,
Urlăţenii,
Vărzarii,
Verneştii,
Zăgăneştii,
Zătrenii,

Edit: Andi PACURAR, 19.12.2006 – ordine alfabetica

Aceste sunt familiile cele vechi ale României care sunt mai cunoscute, căci, deşi pot fi şi altele, însă domniile fanariote, care au ţinut 105 ani, persecutând toate neamurile boiereşti române, le-au stins; se pot însă cunoaşte după documentele ce au de boieri de neamuri şi după proprietăţile lor, mai cu osebire din condica scutelnicilor din vistierie, în partea cea munteană a României.

* * * * *

Capitolul 13

lată o dare de seamă a domniei lui Leon Vodă Tomşa, fiul lui Ştefan Vodă, cum şi a detronării lui de către aga Matei din Brâncoveni, devenit în urmă domn sub numele de Matei Basarab Brâncoveanu.

Memoria bătăliei dintre aceştia doi o păstrează crucea de piatră ce se află ridicată în curtea bisericii Slobozia, după Podul Beilicului (Calea Şerban Vodă), pe mormântul ostaşilor români ce au căzut în bătălia aceasta. Pe acea cruce este o inscripţie în limba romaneasca.

Se înţelege din aceasta că, împreună cu populaţia ce s-a stabilit, au fost şi mai mulţi boieri, adică căpitani sau războinici mari, pe care totdeauna românii i-au numit părinţi ai ţării, mai cu osebire că şi istoria ne arată <că> ilustra familie a Năstureilor, ce era descendinte din coloniile romane, a fost todeauna bună, umană şi cu sentimentele cele mai bune de patriotism (văză-se monumentul ridicat la mormântul Năstureilor-Herăşti, în interiorul bisericii Sf.Vineri, suburbia Herasca). Câţiva din aceştia au luat parte negreşit în bătălia ce a avut aga Matei cu Leon Vodă Tomşa.

Descrierea istorică a domniei lui Leon Ştefan Tomşa voievod, anul 1630, după letopiset (manuscris):

„Apoi a venit domn, de la Poartă, Leon Ştefan şi a şezut în scaun în Bucureşti şi a început a tocni ţara cum se cade, iar Matei voievod avea atuncea deregătorie de la dânsul de agă mare, şi era de moşie den sat den Brâncoveni, ot sud Romanaţi, feciorul Danciului dvornecu, carele se trăgea din neamul Băsărăbesc. Datoria Leon Vodă judeţul Romanaţilor, ca să fie ispravnic de birărie.

Deci, pentru multe biruri grele, ce au fost asupra săracilor despre Leon voievod, neputând să mai biruiască, spartu-s-au toate judeţele de peste Olt, fugind care încătrău a putut, unii peste munţi, alţii peste Dunăre, iar boierii cari ţineau judeţele păteau mare nevoie de la domnie, că-i pusese de plăteau judeţele cu sila, şi n-au mai avut de unde lua bani din ţară, ci au căzut boierii şi li s-au spart casele, că ce avură deteră tot, şi se şi îndatoriră pre la turci şi pre la balgii; şi au plătit birurile boierii care ţineau judeţele, cât era asupra ţării.

Deci, boierii văzând atâta răutate şi că-şi vor sărăci casele cu totul — căci aprozii lui Leon Vodă nu mai înceta de la casele lor, pentru bani, şi le lua trepede câte 30-40 de galbeni numai deodată, şi din ţară nu avea de unde da —, deci, văzând acei boieri de peste Olt că nu mai pot birui, când fu la 13 octomvrie anul 7138 <1629>, sâmbătă noaptea, spre Vinerea Mare, se sculară toţi de pribegiră în Ţara Ungrească, trecând prin plaiul Vâlcanului, la Haţeg.

Însă boierii aceştia erau anume: Matei aga din Brâncoveni, şi Aslan vornecul, şi Gorgan spătarul, şi Barbul paharnecul Brădescu, şi Mitrea vistierul, şi Mihai postelnicul şi cu alţi mulţi boieri.

Iar Mihai spătarul Coţofeanul şi Dumitru slugerul Filişanul au pribegit mai înainte şi au locuit la Haţag. Deci ei înţelegând cum că vin aceşti boieri, le-au ieşit înainte, şi cu ei un nemeş, anume Bărbat Miclăuş, şi cu fiul său, Mateiaş.

Deci împreunându-se toţi, au trecut muntele pe plaiul Vâlcanului, ot gura Jiului, în Țara Haţagului, meseţa [luna] octomvrie 23, şi acolo toţi locuiră la un loc, având mare cinste şi socotinţă de la Racoti Georeie, craiul Ardealului, şi de la groful, şi de la Zalomi David, şi de la toţi nemeşii.

Iar Leon Vodă trimise cărţi, cu Petru cămăraşu, la Matei aga şi la toţi boiarii pribegi, făcând mare jurământ, ca să vie în ţară. Iar ei n-au vrut să vie nici unul. Iar Leon Vodă mai trimise şi a doua oară carte, pe Calotă slugerul ot Popeşti şi pe Dima ot Bezdina.

Mai a trimis şi al treilea rând, pe părintele Fteofil, episcopul Râmnicului, şi pe Hrizea vornecul, şi pe Radul logofătul; cu cărţi cu mare jurământ, ca să vie acei pribegi la casele lor, şi tot n-au vrut să vie, că n-au crezut.

Atunci au fost venit la craiul Ardealului, de la împăratul turcesc, un agă mare. Atuncea s-au strâns românii de aicea din ţară, mai mult de o mie de oameni, care au fost fugiţi de dăjdii grele şi de nevoi, aicea toţi s-au pârât de faţă cu Hrizea dvornecul înaintea craiului şi a turcului.

Iar dacă a venit părintele Fteofil şi cu Hrizea dvornicul din solie, Leon Vodă a mai trimis, a patra oară, pre Radul logofătul din Desa şi pre Stanciul postelnicul de la Langa şi pre lane postelnicul ot Pleşoiu, Preda vornecul ot Cioplea, cu mare jurământ, ca să vie pribegii la casele lor.

Decât când au ajuns la Târgu Jiului, ei se întâmpinară cu străjile boiarilor pribegi, fiindu-le căpitan Barbu postelnicu şi Mihai spătariul Coţofeanul; prinseră pe Radu logofătul din Desa, iar alţi boiari scăpară. Matei aga şi cu alţi boiari, împreună cu oastea ungurească şi cu mulţi roşii de peste Olt, veniră pe urma strejilor, pe plaiul Vâlcanului, până ce au intrat în ţară.

Atunci, Leon Vodă, prinzând de veste, îndată trimise pe Mihai vel spătariul cu streji. Iar când fură la sat la Ungureni, întâmpinară-se cu ei şi acolo se loviră strejile de faţă, şi spătarul Mihai fu biruit, așa încât abia scăpă şi el. Leon Vodă, dacă înţelese de această veste rea, îndată trimise pe doamna sa, împreună cu toate jupânesele boiarilor, la Giurgiov.

Iar când fu la august 21, anul 7139, iar de la Hristos 1631, într-o duminică, ieşit-a şi Leon Vodă cu toate oştile întru întâmpinarea lui Matei aga şi merse până la Argeş, şi la sat la Priseceni făcură sfat mare, cu slujitorii şi cu boiarii, şi dete dorobanţilor lefi tot galbeni de aur, şi de acolo se întoarse îndărăt la scaunu-şi, la Bucureşti, tăbărându-se cu toate oştile din jos de monastirea lui Pană vistierul"; locul taberei era Podul Beilicului, Broşteni, Radu Vodă, Slobozia, Dobroteasa, Apostolu, Sârbii, Staicu şi Tabaci (lângă drumul Giurgovului).

La august 25, marţi, venind pribegii, tare se loviră unii cu alţii deasupra viilor din jos de monastirea lui Mihai Vodă (acum Podu Caliţii, Dudeşti, mahalaua Vlădichii şi câmpul Filaret) şi fu izbânda a lui Leon Vodă. Perit-au atunci mulţi oameni din amândouă părţile, şi a pierit Nedelcu, căpitanul de roşii". Prins-au şi pe Preda Brâncoveanu, nepotul lui Matei aga, şi pe Preda logofătul

din Desa (se vede că acesta, ca prizonier, se ataşase la aga Matei), dar s-a răscumpărat viaţa lor cu bani mulţi de la Leon Vodă.

Tăiat-au şi pe Adam banul acolo, în tabără, şi pe Preda Floricoiul din Greci (acesta este din neamul Grecenilor), şi au întâmpat pe Pusa (sau Puşcă) armaşul, şi au trimis mai mult de 40 de unguri vii la împărăţie.

Făcut-a Leon Vodă şi o movilă mare lângă drumul Giurgiului. Atuncea, întru acest război, a împuşcat şi pe Boicina, căpitanul de sârbi, într-o coapsă".

Această movilă a fost în curtea bisericii Slobozia, unde este crucea astăzi, dar desfigurându-se locul, se vede desfiinţată, însă preoţii bisericii spun că este acolo boltă mare de zidărie, cimetir, sub cruce, la care boltă, nişte doritori de comori, primind voie în vara anului 1867, şi începând a săpa, au spart din zidărie. Aflând eu faptul, am reclamat dlui primar al Capitalei şi s-au oprit.

Tot atunci am stăruit de s-a înconjurat crucea cu grilaje de fier, poleite, care au costat pe Epitropie 50 galbeni.

„Matei aga, Teodosie spătariul, Gorgan spătariul, Mihail spătariul Coţofeanul, Dumitru slugeru Filişanu, Barbul paharnicul Brădescul, Petrea slujitoriul şi cu alţi boiari, câţi au scăpat de la război, au fugit şi s-au închis la monastire la Tismana şi au şezut acolo zece zile.

Leon Vodă îndată au trimis după ei pe cumnatu-său, Boul banul, şi pe Nedelco Boteanul cu oşti, ca să ajungă pe Matei aga.

Deci, fiind ei închişi acolo la Tismana, i-au înconjurat şi s-au bătut cu ei trei zile, şi nimic nu le-au putut strica. Întorcându-se oştile înapoi, prădat-au ţara despre acea parte de loc cum a fost mai rău.

Matei aga, văzând că s-au dus ostile, au ieşit din monăstire şi au mers în sat în Izvarna, ot sud Mehedinţi, la casa unchiaşului (starostei) Stoica şi, după povaţa acestuia, s-au suit la munte.

Leon Vodă a mai trimis şi a doua oară oşti, cu Gheorman căpitanul, ca să prinză pe Matei aga, dar nimic nu i-au putut strica; întorcându-se oştile înapoi iar au jefuit şi au prădat ţara preste Olt foarte rău. Matei aga a trecut muntele în Ţara Ungurească, la Caram Săbeş, şi acolo au şezut.

Într-acea vreme era pe marginea Dunărei un paşă ce-l chema Abaza paşa; el înţelese că această de săracă ţară au spart-o domnii străini cu grecii țarigrădeni; făcut-a chibzuială ca să aducă pe Matei aga de la Ardeal, să-l facă domnul țării, că de la dânsul vor avea săracii odihnă (salutăm cu venerație memoria acestui otoman și bun vecin). Îndată a trimis la el pe popa Ignatie Sârbul de la Nicopole, ca să fie domnul Țărei Românești. Acesta s-a întâlnit cu el la Făgăraș.

Leon Vodă a trimis şi el pe părintele vlădică Gligorie, pe Ivaşcu vornicul Băleanul şi pe Gligorie comisul, cu cărţi eu mare jurământ la craiul Georgie, pentru ca Matei aga şi alţi boiari pribegi să vie la casele lor cu bună pace.

Atunci, o seamă de boiari, anume Filişanu, Coţofeanul, Brădescul, Petrea slugerul, Barbu Poenariul (ot Poienii) şi Ionaşco de la Gaia au venit de s-au închinat la Leon Vodă. Aceasta le-a dat tuturor plăşci şi i-au boiarit. Venit-a şi Aslan dvornecul după dâşii şi-au fost făcut boiari mare la Craiova.

La anul 7140, iar de la Hristos 1632, iulie 20, sâmbătă, veni-t-au capegii de la Poartă, cu Schimi ceauşul şi cu Preda spătarul; dâşii au luat domnia lui Leon Vodă, care au eşit din scaun noaptea, la 23 iulie, şi îndată a purces la Țarigrad, după ce domnise 2 ani şi jumătate, fără opt zile.

Boiarii de aicea trimiseră atunci cărţi la Matei aga, prin Drăguşin, sluga lui, Necula de la Glogova şi Giusca den Medbez, dându-i ştire de mazilia lui Leon Vodă şi pofindu-l ca să-şi ia casa lui cu bună pace.

Matei aga, auzind de acestea, dete mulţumită lui Dumnezeu şi, fiind supărat de străinătate, socotit-a să vie în ţară.

Mai înainte de primirea acestei veste cu 5 zile, trimisese pe cumnatu-său, Gorgan spătarul, la Alexandru Vodă Iliaş, domnul Moldovei, ca să-i facă pace, şi acolo solul fu omorât.

Matei aga îşi luă ziua bună de la Racoţi Georgie, craiul, şi de la toţi domnii şi nemeşii şi a purces ca să vie în ţară.

Craiul, pentru multă slujbă dreaptă ce i-a făcut, când cu venirea nemţilor, n-a vrut să-l lase să vie fără de oameni, ci a însărcinat pe Baidalumă, căpitanul de unguri, cu o seamă de oşti, de a petrecut pe Matei aga cu mare cinste, purcezând den Caram Săbeş la august 2.

De acolo a fost conacul lui Matei aga la sat la Cornu, pe locul turcesc, unde i-a ieşit întru întâmpinare beiful de la Ruşava, cu plocon şi cu mare cinste. Beiful i-a dat mulţi bani împrumut, să-i fie de lefi şi de cheltuială.

De la sat de la Cornu a trecut muntele dincoace, în ţară, prin plaiul Drimovului şi a tăbărât în siliştea Prestenii, ca să vie la casa lui cu bună pace.

De la împărăţie s-a dat domnia ţării lui Radu Vodă, feciorul lui Alexandru Vodă Iliaş, care era domn în Moldova.

După ce a trecut Matei aga în ţară, prinzând de veste boiarii, roşii şi toată ţara de preste Olt, cu toţii se strânsură si mersură de-l întâmpinură. Făcură sfat mare, socotind cum este ţara pierită şi mâncată de streini, şi mai vârtos de greci, şi cum nu vor putea suferi pre Radu Vodă cu atâta datorie, ca să-i mai mănânce şi să-i prade ca şi mai înainte. Au rugat toţi pre Dumnezeu să le

ajute, au luat pre Matei aga cu sila, neajuns la casa lui, şi l-au dus la Mohamet Abaza paşa, la cetatea din Nicopole.

Şi, după ce s-a întâlnit Matei aga cu paşa, acesta l-a îmbrăcat cu caftan şi de acolo i s-a zvonit numele de domn şi a început să scrie cărţi prin ţară începând astfel: « Io Matei Basarab voievod, cu mila lui Dumnezeu, domnul Ţării Româneşti ». Şi-i dete Paşa surlari ca unui domn, şi soldaţi, şi beşli ajutoriu, ca să vie domn la scaunul Ţării Româneşti."

lată şi un document tradus din limba latină pentru monumentul care am povestit că s-a ardicat la Slobozia. Transcriu documentul tradus din limba latină, extras din relaţiunea unui om de stat către regele Suediei, Gustav Adolf, despre călătoria sa prin Ţara Românească, la Constantinopol în anul 1632 şi care pomeneşte despre acest glorios monument din capitala României.

„La 4 martie plecai din Braşov, care e o cetate mărişoară în marginea despre ţară, către Târgoviştea, unde, mai de mult, era scaunul prinţiar. Principele Leon Vodă, grec de viţă, trimisese acolo comisarii săi înainte, pentru ca să ne însoţească către Bucureşti, reşedinţa şi locuinţa principilor de astăzi. Când eram aproape de cetate, principele şi-a fost propus a-mi ieşi însuşi înainte, cu un mare număr de ostaşi şi chiar cu steagurile ţării, dar eu, din mai multe cauze, am împiedicat aceasta. Totuşi ajungând în faţa acestei întinse şi mari cetăţi, vreo sută de boiari îi trarmaţi ne-au întâmpinat, fără de veste, şi dându-se jos de pe cai ne salutară în numele principelui şi ne urară bună venire; apoi ne-au petrecut până la locuinţa noastră.

În aceeaşi seară, principele trimise pre prefectul curţii sale şi ne invită pe a doua zi, la prânz. La ceasul hotărât, venind boiarii şi cursierii, ne-am dus numaidecât. În jurul nostru ne petreceau ca la 200 copii de casă (gardă), mai bine înarmaţi şi îmbrăcaţi decât cei din Transilvania. Toate căile şi pieţele cetăţii erau pline de mărfuri preţioase ce le expuseseră italienii, grecii, românii, turcii şi sârbii. Adunarea poporului atât era de mare, încât se părea că toată românimea s-a adunat acolo.

Comitatul de la Curte încă era foarte în mare număr; ceremoniile fură lungi; luxul era mare în îmbrăcămintea oamenilor şi a cailor. Însă Palatul Domnesc e ruinat de vechime (aceasta este Curtea Veche).

Principele mă aştepta, cu capul coperit, la uşa auditoriului, făcându-mi reverinţe după datina turcească, plecând capul şi ținând mânele la piept. Două scaune erau puse la un loc mai înălţat, domnul îmi oferi pe cel mai de onoare; eu nu am acceptat. Alături cu principele şedeau vreo câţiva turci mai de frunte, cum mi se părea, despunători şi consiliari. De-a dreapta stau miniştrii ţării şi ai curţii, toţi îmbrăcaţi în caftane ca în zi de sărbătoare.

În faţa acestora, am dat scrisoarea Maiestăţii Sale, salutând în limba italiană şi rugându-mă ca să mă trimită, în călătoria mea prin ţara sa, cu pace.

Ca tălmăciu aveam pe fratele Benedict, preotul Curţii, de loc din Creta, care, afară de limba turcească şi grecească, mai ştia şi limbile italiană, latină şi germană; şapte ani petrecuse la Wurtemberg studiind Teologia. El traduse foarte frumos în limba turcească şi grecească cele

spuse de mine şi, în numele principelui şi cu cuvintele lui, mi-a promis cum că oameni vrednici şi cu noscători de limbă şi de datine mă vor petrece în pace şi sănătos până la poarta Constantinopolei.

Terminând convorbirea şi încheind afacerile, buciumele şi timpanele începură a suna şi prânzul se începu cu mare răsunet. La masă, laturea de dreapta fu însemnată mie şi soţilor mei, iar cea de-a stânga, principelui şi românilor lui. Înaintea principelui erau vase de argint, la alţii erau de lut curat şi poleite, iar la cei mai mici se puseră blide de lemn. Farfuriile cu bucate nu se ridicară în tot cursul prânzului, ci tot mereu se puneau unele peste altele, până ce, cu încetul, se formară în grămadă. Vinurile erau alese şi foarte bune, iar conversaţiunea între oaspeţi, însufleţită de vin, devenea din ce în ce mai liberă şi mai familiară.

În urmă, când principele, cu un pahar foarte mare, închină pentru sănătatea şi victoria Maiestăţii Sale, se deteră vreo câteva focuri din tunuri de aramă, care astfel detunară, încât tremurau casele ruinate şi vasele de pe masă se loveau unele de altele.

Magnaţii şi boiarii români cei aleşi, de câte ori închinau cu paharele pentru sănătatea şi binele domnului lor, după datina lor, de atâtea ori cădeau unul după altul în genunche şi aşa beau.

În aceste desfătări, conversaţii şi băutură petrecurăm până în noapte, când fiecare se întoarse la locaşul său.

A doua zi, la plecare, principele voi a mă petrece cu toată Curtea şi cu escortă de o mie de călăreţi şi şase sute de pedestri.

Spre mai mare pompă, duceau înainte un steag roşu de o mărime extraordinară, steag pe care Amurat îl trimisese principelui, împreună cu alte steaguri de ale ţării. Buciumele şi timpanele răsunau în pădurile de aproape şi în codrul vecin (tărâmul de astăzi al Coloarei de Albastru).

De amândouă părţile înaintau magnaţii şi boiarii ţării, pe cai asiatici şi îmbrăcaţi în vesminte strălucitoare. Pe lângă principe erau lăutarii şi un cor de muzicanţi, cari cântau tare în limba românească cântece naţionale.

Întrebând eu pe principe, în cursul călătoriei, câtă oaste s-ar mai putea aduna în ţara lui: Zece mii de călăreţi şi două de pedestri mai sunt, îmi răspunse suspinând şi zicând că în timpul lui Mihail Vodă erau 50 de mii oameni cu arme. (Salutăm cu veneraţiune memoria acestui principe.)

Întrebându-l apoi despre venitul ţării, îmi răspunse că vreo 300 de mii de galbeni se culeg din zecimile de peşte, sare, ceară, miere, vite şi turme, afară de tributul ce se numără în bani gata şi afară de dările extraordinare. Băile de aur şi de argint, deşi foarte avute, într-adins nu se exploatează, ca nu cumva turcii să se îndulcească de mulţimea averilor ţării şi să o ia de tot din mâna creştinilor.

De răutatea supuşilor şi de aplicarea spiritelor spre răsculare, principele se plângea amar şi spunea cum, de curând, învinsese într-o bătălie serioasă o mare parte de rebeli, chiar pe dru mul pe care mergeam, lângă Bucureşti; îmi arată cu mâna sa locul bătăliei (Calea Şerban Vodă), mormintele celor ucişi şi crucile ridicate în semn de învingere (monumentul din curt bisericii Slobozia e cel în chestiune).

Unii din boiarii scăpaţi din luptă fugiseră în Transilvania; fi ind ceruţi înapoi, Racoţi nu vru să-i dea, ceea ce a pricinuit multe certe şi sfede între amândoi principii la Poartă.

În Valachia, după o datină veche, toţi cari umblau după domnie, în semn de defăimare nestearsă, erau însemnaţi tăindu-li-se narea dreaptă, şi aşa se făceau nevrednici de a căpăta domnia. Din cauza aceasta, Matei (acesta este mai târziu Matei Basarab, domnul ţării), începătorul acelor turburări (care atunci era ascuns în Transilvania şi apoi urmă lui Leon), cu mulţi bani a vrut să cumpere apărare de la principele Rakoczi.

Călătorind noi preţ de o oră, cu tot dinadinsul mă rugă principele ca să poposim puţin într-o vale frumoasă până ce ne-ar sosi de la car dejunul. (Această vale este sub dealul viilor la spatele cimitirelor catolice şi ortodoxe.)

Într-acestea, el începu a-şi exercita iuţii săi cai la lance şi la cursele cele mai repezi, a întinde coarda arcului cu putere extraordinară, a descărca puştile şi a trage la ţintă. Magnaţii şi boiarii imitau această desfătare a principelui şi fiecare se nevoia, într-o emulaţiune prea frumoasă, a-şi arăta cunoştinţele în arme.

La acel spectacol, principele, ca să stimuleze virtutea fiecăru ia, se arăta foarte liberal şi pe cei ce, prin ştiinţă sau vrednicie, întreceau pe alţii, cu însăşi mâna sa îi premia dându-le galbeni.

Între alţii, şi un nobil din comitatul nostru atinsese bine ţinta; principele îi dăruie zece coţi de pănură de mătase, adusă numaidecât din Bucureşti.

Căldurile de amiază începură a ne frige; băgând de seamă principele, în semn de onoare şi bunăvoinţă, ordonă a se întinde acel steag mare al României, ca un cort în contra razelor soarelui, căci cu privirile aţintite la exerciţiile militare atâta timp petrecusem, încât dejunul nostru se prefăcu în prânz cum se cade; după terminarea prânzului, principele, cu garda şi cu Curtea sa, se întoarse acasă, iar carele şi miniştrii lui ne-au petrecut până la malul Dunării.

Pământ mai fructos ca al României, pot zice, că nu mai este în toată lumea creştină. Pentru că pretutindena păşuni frumoase şi grase nutresc turme şi cirezi în foarte mare număr. În păduri şi în codrii, fiare şi păsări de vânat sunt în mulţime mare. Lână, in, piei se află cu prisos. Mine de aur sunt bogate şi neexplorate. Dunărea, Prutul şi alte râuri dau peşte în mai mare cantitate decât oricare altă ţară din Europa.

Soiul de cai e foarte nobil. Albinele produc mierea de sine-le. Vinele de metale sunt din belşug; râurile rostogolesc nisip de aur. Viile se lucrează uşor; pământul se ară cu un mănunchi de spini.

Neguţătoria se face cu Transilvania, Polonia, Turcia şi Serbia, şi moneda este veche şi nestricată.

Orizontele este totdeauna blând şi aerul e foarte sănătos.

Ţara Românească se desparte de Bulgaria prin Dunăre, care aici e lată ca râul Elbii, la Hamburg; are însă mai mare repeziciune.

La trecătoare, pe ambele maluri sunt fortăreţe, nu prea întărite: Giurgiu şi Rusciucul." Traducerea acestui document e făcută întocmai după original.

* * * * *

Capitolul 14

Cele mai mari serbări din Capitală erau acelea ce se atingeau de sfânta noastră religie; astfel era serbarea de la 21 mai, a sfinţilor Constantin şi Elena, patronii Ţării Româneşti, ale căror chipuri erau cusute în aur chiar pe drapelele albe domneşti, cum şi ale oştirilor. Vodă mergea cu mare alai de asculta slujba bisericească la Sfânta Mitropolie a ţării, dedicată sfinţilor Constantin şi Elena, de fericitul domn Constantin Brâncoveanu Basarab.

Slujba divină se făcea de mitropolitul ţării, cu episcopii şi ar hieriei aflaţi în oraş, cum şi cu stareţii monastirilor Căldăruşani şi Cernica. După ce se termina sfânta slujbă, se întorcea domnul cu alai mare la Curte şi dedia caftane (grade) şi slujbe, ierta condamnaţi şi scădea osândirile cele mari.

A doua zi, în ziua de 22 mai, se scoteau caii domneşti la ceair, care era pe toată întinderea câmpiilor Colentina şi Băneasa; suma cailor domneşti, de hamuri şi de călărit, întrecea adese numărul 100. Ei se scoteau din grajdurile domneşti, împodobiţi cu valtrapuri cusute în aur; erau conduşi de comisul cel mare, şeful grajdului, şi de slujbaşii lui; defilau pe dinaintea lui Vodă, care era înconjurat de toată boierimea ţării, având lăutarii înain te. Aceste animale stau 40 de zile la ceair.

Petrecerile boierilor de frunte constau în călărie şi preumblare cu trăsuri pe câmpiile Herestrăului, unde era un vechi tu devenit în urmă moară de vânt, la Băneasa şi la Colentina, iar poporul, la Ceşmigiu, grădina Breslii, a Deşliului, grădina Scufa, Grădina cu Cai, Dealul Spirii, la dulap, Cotrocenii, în câmp şi la târgul Sfintei Marii, cum şi la grădina Hagi Ilie.

Se făceau tratări cu dulceţuri, şerbeturi şi cafele, între dorm mitropolit, episcopi şi elita nobleţii.

Era apoi, ca loc de petrecere, Teatrul Grecesc, înfiinţat în Podul Mogoşoaiei, la Cişmeaua Roşie, sub directoarele Aristias; se jucau piese elene din Omer şi Oreste. Mai era o petrecere la câmpia Colentinei, jocul giretului. Doi cavaleri azvârleau unul într-altul câte un băţ de alun, lung de un metru, şi se apărau printr-o pavăză de pâslă, care era petrecută pe braţul stâng, căci cu mâna dreaptă azvârleau giretul; la brâu aveau şi câte un baston cu un cârlig. Cu o măiestrie admirabilă ridicau din fuga calului giretul azvârlit; adeseori se întâmpla că luptătorii se răneau la picioare şi la piept.

* * * * *

Capitolul 15

Este locul să arăt cititorilor acestei cărţi că nu toţi domnii veniţi din Fanar au făcut rele ţării; trebuie să exceptăm pe trei din ei, şi anume: Alexandru Ipsilant, venit la 1774, care ne fonda, la 1780, marea Academia de la Sfântul Sava, ne înconjură Capitala cu cişmele frumoase şi ne clădi cazarma Bellicu, pentru turcii care veneau în ţară; el a făcut şi alte multe bunătăţi [îmbunătăţiri].

Apoi vine Constantin Ipsilant, la 1802; el a fost primit cu bucurie de toţi locuitorii, din care cei mai mulţi erau fugiţi la Braşov, dar a avut a suferi cele mai mari nenorociri în domnia lui precum cutremure, la 1802, focuri, la 1806, a doua invazie de cârjealii, la 1803, potop, la 1805, bătălia turcească cu rusii, tot la 1805, când fugiră toţi bucureştenii prin monastirile învecinate; Ipsilant fugi şi el în Rusia, de unde se întoarse cu ruşii, la 1806, sub mareşalul Miloradovici; atunci se bătură harvaţii cu turcii, care erau închişi în Radu Vodă; cum se auziră tunurile ruseşti la Colentina, turcii fugiră din monastire, şi bucureştenii, împreună cu harvaţii (voluntari) şi cu cazacii ruseşti, îi bătură şi îi goniră până la Argeş.

Vine apoi Ioan Caragea, care făcu legea ţării; ea fusese lucretă de Nestor, legiuitorul, la 1812. În zilele acestui domn arse şi Palatul Domnesc, la 1813, făcut de Alexandru Ipsilant în Dealul Spirii.

Iată şi mitropoliţii cei mai buni ai ţării: la 1716, mitropolitul Antim; la 1761, mitropolitul Grigorie, care s-a dus la Petersburg, la împărăteasa Ecaterina a II-a, cu deputăţie de boieri; în zilele acestui mitropolit, la 1777 iulie 13, duminică fiind, s-au aşezat şi sfintele moaşte ale Sf. Dimitrie Basarabov, datorite fiind de generalul mareşal Salticov, prin stăruinţa lui Hagi Dumitru Ment biv vel sluger, care era ataşat pe lângă general; la 1786, mitropolitul Cosma; la 1791, mitropolitul Filaret; la 1793, mitropolitul Dositei, care a făcut cişmeaua în câmpia Filaret; la 1808, mitropolitul Ignatie, care a fost exilat în Rusia; la 1812, mitropolitul Nectarie; la 1818, mitropolitul Dionisie Lupu, Caragea fugise la 1818 şi Nectarie îşi dăduse demisia; la 1823, mitropolitul Grigorie, şi la 1833, după moartea lui Grigorie, a fost locotenentă de mitropolit, din Neofit al Râmnicului, Ilarion al Argeşului şi Chesarie al Buzăului, până la anul 1834, când Alecu Vodă Ghica numi mitropolit, după obiceiul ţării, pe Neofit, care fu pe scaunul pastoral până la 1848, când se ridică stindardul libertăţii.

Să vă arăt acum şi cum se numeau miniştrii din vechime: caimacam domnesc, numit în Bănia a 5 judeţe de peste Olt; trebuia să fie, totdeauna, unul din membrii familiei domneşti, care adesea avea şi gradul de ban mare; vornic mare (ministru de Interne); logofăt mare de Ţara de Sus (ministru Justiţiei); logofăt mare Ţara de Jos (ministru Cultelor şi al Instrucţiunii Publice); marele spătar (ministru Oastei); postelnicul (ministru de Externe); aga (şeful Poliţiei Capitalei); hatmanul (ministru de Comerţ); ispravnic de judeţ (prefect de Ilfov); polcovnicul de târg (comisarul centrului Capitalei); polcovnicul de poteră (gonacii tâlharilor); armaş mare (şeful Arsenalului şi directorul penitenciarelor); dorobântia şi lefegia erau autorităţi ce ţineau loc de autorităţi orăşeneşti de poliţie; tufecci başa (şeful gărzilor domneşti); ispravnicul de curte (mareşal); protopop la 2 plăşi, consistor (judecătoria Mitropoliei); logofăt de Mitropolie (directorul cancelariei); maimar başa (staroste de dulgheri şi de podari); arabagi başa (şeful căruţaşilor); tulumbagi başa (şeful pompierilor şi al sacagiilor); başbuluc başa (şeful garnizoanei). Era şi un Divan Efendi, cu 500 de

turci, încazarmaţi în Podul Beilicului, pentru afaceri turceşti, pus însă sub ordinele lui vodă, căci vodă avea rang de iuci-tuiulu-paşa, echivalent cu gradul ostăşesc de mareşal, sau de muşir, căci avea trei tuiuri de coadă de cal, roşii. Acest Divan Efendi era ca un acreditat pe lângă domn, având şi un beşli aga asupra a 1500 de ostaşi.

* * * * *

Capitolul 16

Întâia şi vechia şcoală în Bucureşti era în Sfântul Gheorghe Vechi, pe Podul Târgului de Afară; biserica asta a fost din vechime şi Mitropolie a ţării. Acolo erau profesori sloveneşti, greceşti şi româneşti. În urmă, clădindu-se Mitropolia, de către Constantin Brâncoveanu, pe dealul viilor sale şi ale sfintei monăstiri Ecaterina, s-a mutat şcoala din Sfântul Gheorghe în sfânta monastire zisă Antim. În urmă, pe acel loc a ridicat mitropolitul Antim sfânta biserică cu patronagiul Tuturor Sfinţilor şi a făcut-o metoh al Episcopiei de Argeş, când s-a înfiinţat episcopia sub întâiul ei episcop, Iosif Argeş. Acolo a fost şcoala sub-profesorului numit dascălul Gheorghe; acesta era foarte erudit în limbile slavonă, elenă şi greacă <sic>. La şcoală lui au învăţat toţi boierii cei mari — Ghiculeştii, Brâncovenii, Văcăreştii, Cantacuzinii, Racoviţeştii, Cocorăştii, Brezoiinii, Filipeştii şi alţii. Acel dascăl Gheorghe, mai târziu s-a călugărit la monastirea Căldăruşani şi, venind la domnie Grigorie Vodă Ghica (unul din foştii săi elevi), l-a găsit diacon şi, într-un interval de 3 luni de zile, l-a hierotonisit arhieru şi apoi, dedreptul, mitropolit. El era foarte cuvios", foarte milostiv şi lovea rău cu toiagul pe lupii care veneau să-i sfâşie credincioasa lui turma. Astfel, nevoind a iscăli Regulamentul Organic, la 1831. l-a exilat guvernul de atunci în Rusia, unde a stat mai mult timp apoi s-a întors la scaun şi a murit mitropolitul, numit Grigorie din Gheorghie, după ce păstorise turma şi clerul cu cea mai mare dragoste sub domnia lui Alexandru Ghica.

Era şcoală şi la biserica Doamna Bălaşa, sub dascălul Lambru şi Lambardarie, unde se învăţa şi psaltichia bisericească. Mai în urmă s-a înfiinţat Şcoala Domnească în uliţa Brezoianu unde au fost profesori de limba elenă Vardalach, Velisarie, Psomachi şi arhimandritul Neofit Duca, cum şi Mitilineu, Ionide şi d-nul Pavlidi, zis Pitagora.

Eforia Şcoalelor s-a organizat de boierii cei mai învăţaţi şi renumiţi: Grigorie Brâncoveanu, Drăgănescu, Ştirbei, Barbu Văcărescu, Slătineanu, Câmpineanu, Ştefan Bălăceanu şi Grigore Gridişteanu; ei purtau numele de eforii şcoalei. A organizat şcoala la Sfântul Sava, unde astăzi este Academia, puind-o sub direcţiunea marelui profesor I. Giuvara; a adus din Transilvania pe vestitul profesor, pentru limba latină şi românească, Gheorghe Lazăr, care avu de sub-profesori pe Gheorghe Pop, Ion Poenaru, Ionide arhimandritul, E<u>frosin Poteca, Pitagora, Eliade Rădulescu, G. Hill; în fine, a împreunat toate şcolile domneşti de la Brezoianu în curtea monastirii Sfântul Sava, de unde nu s-au mai mutat până în zilele noastre, dotându-le cu subvenţii şi cu moşii mari, precum Glavaciocul, din Vlaşca, Călugărenii şi altele.

* * * * *

Capitolul 17

Căpeteniile oştirei româneşti erau: marele spătar, şeful întregii puteri armate; sub dânsul erau cetele pandurilor, arnăuţilor şi cu timbălarii care mergeau înaintea trupei, şi a<le> seimenilor, şi cu surlarii lor (care cântau dintr-un fel de surle). Subalternii săi erau: Polcovnicul de seimeni, căpitanul de panduri şi başbuluc-başa al arnăuţilor. Ceata arnăuţilor se împărţea în infanterie şi cavalerie; poteraşii formau potera ţării, sub polcovnicii de judeţe; ei erau meniţi a urmări, a prinde şi a goni pe făcătorii de rele din ţinutul lor, a-i face cunoscut ispravnicilor de judeţe (erau câte doi prefecti de judeţ, unul însărcinat cu partea administrativă, celălalt cu partea judecătorească, având un singur sameş, directorul prefecturii). Ispravnicul administrativ avea de şefi imediaţi, în Bucureşti, pe marele spătar şi pe vornic. Mai erau apoi ciohodari (garda domnească), în dulame roşii, căptuşite cu alb, şi căciuli mari de samur, sub baş-ciohodarii; copii de casă, sub marele spătărache (şeful statului major şi aghiotanţilor domneşti). El, la cortegiuri mari, ţinea în mână buzduganul şi sabia domnească, un arc şi tolba de săgeţi, căci vodă purta la brâu numai un hanger (pumnal), împodobit cu pietre preţioase; avea sub ordinele sale şi pe al doilea spătărache, care ţinea cuca domnească (un fel de coif de pâslă, cu congi), care se purta în armata ienicerilor. Tufecii başa era şeful a toată garnizoana de infanterie, având sub comanda sa meterhaneaua (muzica) cu ceauşii ei, adică: tambur majori, numiţi islam ceauşi; ei ţineau în mână toiege de argint, cu atârănături multe (hasdrame); mai avea apoi sub el pe şoitarii Curţii Domneşti, care erau înarmaţi cu pistoale la brâu şi cu toporaşe mici în mână. La cortegiu, făceau pe caraghioşii, strâmbându-se şi râzând în hohote către toţi privitorii de pe la ferestre. Era ceva hazliu să-i vadă cineva la alaiurile cele mari.

Vodă avea patru şoitari înaintea sa şi beizadelele, doi. Ei purtau căciuli mari de blană de tigră şi cu coadă de vulpe atârnată; în faţa căciulii aveau oglinzi.

Cetele de fustaşi erau sub comanda căpitanilor lor, iar cetele de lipcani (curierii), sub ordinele Ministerului de Externe.

Mitropolitul şi episcopii niciodată nu luau parte la cortegiu.

* * * * *

Capitolul 18

lată, în detaliu, şi alaiurile domneşti de peste an, care erau în număr de patru; afară de acela al intrării lui vodă în Capitală, ca domn, erau două alaiuri mari, numite binişalai, şi două ordinare.

1) Alaiul la Mitropolie, la Sf. Constantin şi Elena; 2) Alaiul mergerii la Moşi; 3) Alaiul mergerii la Pantelimon; 4) Alaiul de la Sfânta Treime (Radu Vodă). La aceste alaiuri purtau boierii, cu servicii active, giubele roşii, cu agrafuri de aur, late, şi gugiumane de samur negru, cu fundul roşu, şi se numeau boierii halea (în slujbe), iar boierii cei fără posturi se numeau boieri paia, adică în neactivitate, şi purtau giubele măslinii şi gugiumane cu fundul verde. Numai domnul şi cei din familia sa purtau gabenete albe, pelerine de samur, cu ceaprazuri de aur şi gugiumane cu fundul alb. Toţi boierii aveau câte un hanger la brâu. Cei în activitate mai aveau la brâu câte o călimară de argint, suflată în aur. Meterhaneaua, compusă numai de turci, era sub conducerea capelmaistrului ei, numit meterhaşi başa. Aceşti muzicanţi mergeau la alaiuri călări, având şi şase chindii (tobe) mari, îmbrăcate cu postav roşu, şi cu giamparale (tasuri). Cântau cântece turceşti, căci surlarii cântau muzică românească în faţa trupei seimenilor (pedeştri), care aveau pe polcovnicul lor. Călărimea arnăuţilor avea căpeteniile lor, numiţi bimbaşi (maiori) şi ghenci aga (colonelul). Numirea de ghenci se traducea în româneşte „voinici”, iar ghenci aga înseamnă şeful voinicilor. Pandurii erau toţi olteni, în costum oltenesc, cum poartă mehedintzenii, gorjenii şi oltenii. Numai din aceste trei judeţe se recrutau bravele catane ale României (ale căror modele de îmbrăcămintele le păstrează în tablouri); ei au avut diferiţi căpitani, ca: Magheru, I. Solomon, Ciupagea, Vladimirescu şi Vărbiceanu. Aveau flinte cu cremene şi cornuri de cerb, cu iarbă de puşcă, însă muzică, surle sau timpane, nu aveau. Căciulele lor erau rotunde, cu funduri roşii şi cu laţi de lână roşii, albi şi albaştri; erau împărţiţi pe cete.

Încep a arăta cel mai mare alai, când venea vodă de la Constantinopol, cu investitura de domn; el era mai dinainte ales de ţară, alegerea se făcea la Mitropolie sau în Palatul Domnesc, când era tronul vacant. Alegătorii erau boierii ţării, căci pe atunci nu se pomenea de popor, nici de deputaţi judeţeni. Între întâii alegători erau mitropolitul, episcopii şi banul Olteniei, cu boierii lui cei mai de frunte de peste Olt; apoi, pârclăbii (primarii) oraşelor Târgoviştea, Câmpulung şi Curtea de Argeş.

Caimacamii domneşti soseau în Bucureşti şi vesteau că vine vodă în ţară, cu investitura împărătească; îi ieşeau boierii înainte, la Olteniţa, căci întoarcerea era totdeauna prin Turtucaia, era însoţit de peste Dunăre până la Olteniţa de cadivul aian şi chehaia bei din Silistra. Ei-l încredinţau, cu mare pompă, în mâna boierilor, iar aceştia îl conduceau, pe partea dreaptă a Argeşului, până la satul Radovanu, moşia lui Tache Ghica, unde se făcea în biserică un Te Deum; treceau Argeşul, a doua zi, şi veneau în mănăstirea Negoeşti, clădită de Matei Vodă, pe partea stângă a Argeşului, aci ascultau Sfânta Liturghie şi de acolo plecau şi veneau în mănăstirea Văcăreşti, unde mitropolitul cu episcopii primeau pe noul domn, cu Evanghelia şi cu Crucea, la uşa bisericii cu patronajul Sfintei Treimi, fondată de Nicolae Mavrocordat. Acolo se slujea un Te Deum şi vodă rămânea seara acolo, în palatele egumenii, până a doua zi; în acest interval, se pregătea cortegiul şi primirea în Capitală. A doua zi, poporul primea pe noul domn cu cea mai mare bucurie. Iată întinderea cortegiului văzut de mine, la 1823, la venirea lui Grigorie Vodă Ghica. Cortegiul intra în Capitală pe Podul Beilicului (Calea Şerban Vodă). El se începea cu marele aga, călare, cu amplexii săi; după aceasta urma corpul podarilor (saperi), ei aveau la

spinare topoare, îmbrăcate în muşamale, şi câte o bardă sau teslă la brâu. Sub îngrijirea corpului acestuia erau toate podurile din Capitală, căci toate stradele erau pavate cu poduri mari, având şanţuri sub ele, pentru strecurarea apei ploilor şi a topitului Zăpezii; aveau şi căpetenia lor, sub numirea de starostea podarilor, supuşi marelui aga. Urmau apoi arnăuţii, călări, cu căpeteniile lor: bimbaşa, ghenciu aga, şi căpitanii veneau pe urmă având timpene înainte; corpul fustaşilor era sub comanda lui aga şi purtând fuste, ca arnăuţii, şi căciuli înalte, de postav negru, ce se numeau gelepeşti; corpul seimenilor, pedestrime românească sub polcovnicul lor; corpul lipcanilor (curieri), sub marele postelnic (ministrul de Externe); ciododarii domneşti (garda palatului), ţinuţi cu cheltuiala domnească (vorba de ciododar este greacă şi înseamnă numirea postavului, căci erau îmbrăcaţi în postav roşu, cu ceaprazuri galbene, cu dulămii căptuşite la piept cu mătăsărie albă, erau încinşi cu brăie de găitan de fir, cu pafale mari aurite; umblau cu pulpanele ridicate şi înfipte în cordon, întocmai ca jandarmeria călăreaţă de astăzi, în cap purtau işlicuri mari de blană şi, în picioare, cizme galbene; tot ca ei, purta cizme şi Curtea Domnească, boierii aveau cizme roşii). După acest corp, urmau veliţii boieri, călări; aceştia erau miniştrii; după dânşii urmau, imediat, vodă, călare, îmbrăcat în cabeniţă albă, cu ceaprazuri de fir şi la brâu cu hanger cu plaseaua încrustată în briliante. Calul era împodobit cu harnaşamentul de catifea vişinie, cusută în diferite flori de aur; era ţinut de amândouă laturile, cu mâinile pe coapsele calului, de către başi-ciododar şi ajutorul său. După domn, urma întâiul spătărache, ţinând săgeţile, topuzul şi sabia; al doilea ţinea cuca domnească, cu caif de pâslă căptuşit cu mătase. Beizadelele erau tot pe cai, împodobiţi tot astfel şi ţinuţi de câte doi ciododari. Erau şase beizadele, începând cu cei mari: Costache, Iorgu, Scarlat, Grigorie, Panait şi Mitică (care trăieşte încă: Beizadea Mitică). Urmau apoi steagurile domneşti albe, de mătase, şi roşu, de catifea, cu Sf. Constantin şi Elena cusuţi cu aur, iar peste cele mari, albe, era chipul Sfântului Gheorghe. Venea apoi şeful contabilităţii de Vistierie, călare, cu câte două pungi mari, atârdate în dreapta şi în stânga, de şeaua calului, pline cu bani de argint noi, pe care-i aducea din Țarigrad, unde fuseseră turnaţi, la hazna, din ordinul vizirului, pe socoteala domnului; aceşti bani, şeful contabilităţii îi azvârlea în dreapta şi în stânga, cu pumnii plini, şi privitorii de pe strade se băteau după ei adunându-i. După aceasta, urma corpul catanelor, care erau recrutate din cinci judeţe. Urma apoi marele hatman şi după dânsul veneau breslele negustoreşti, cari erau astfel rânduite: lipscanii, marchitanii, cojocarii subţiri şi groşi, işlicarii, cavafii, şelarii, papugiii, cizmarii şi covacii; aceste isnafuri erau toate sub starostea lor. Apoi, după aceştia, urma trupa tulumbagiilor (pompierei), sub tulumbagi başa, fără instrumentele lor; ei erau îmbrăcaţi în speţere de piele şi în cap aveau câte un cauc de fier; pe urmă venea ceata sacagiilor, fără sacale.

Pe tot parcursul cortegiului, azi Calea Şerban Vodă, sunau clopotele de la toate bisericile, până ce cortegiul sosea la biserica Curtea Veche. La uşa bisericii, domnul era primit de către mitropolit, cu tot clerul, cu Evanghelia şi Crucea în mână; conducea pe domn cu imnul slavoslovic până în sfântul altar şi, când intra pe uşa altarului, se dedea semnalul la corpul artileriei din casele Cornescului, astăzi Hotel „Union”; acolo erau numai patru guri de tun, păstrate pentru solemnităţi şi care astăzi se află ca trofee în arsenalul cetăţii Vidin. Acele tunuri începeau, pe dată, a vesti Capitala că Măria sa vodă, în momentele acelea, intra în altar cu mitropolitul şi episcopii, de mână, ca să primească sfânta ungere cu Sfântul Mir cel Mare. Mai întâi, domnul ocolea sfânta masă, de 3 ori, în cântecul imnului, ca la cununie, Isaia dănuieşte, apoi era miruit de mitropolit, cu Mirul cel mare; după acea se ţinea leturghia zilei, se miruiau toţi şi salutau pe domn, sărutând Crucea ce o ţinea în mâna sa, pe tron. Mitropolitul, în vremea asta, sta în jeţ lângă domn, în dreapta, iar în partea stângă era jeţul doamnei, împodobit, ca şi al domnului, cu mărcile ţării.

După ce se sfârşeau acestea, se dădea semnalul de plecare şi urma cortegiul până la Palatul Domnesc, în sunetul clopotelor şi în veselia cetăţenilor, deoarece şeful contabilităţii continua cu azvârlirea banilor noi pe stradă, până la palat.

Eu am văzut intrarea în Bucureşti a doi domni: Alexandru Suţu, la 1818, şi Gr. Ghica, la 1823. Alexandru Vodă Suţu îşi avea Palatul Domnesc în Podul Mogoşoaiei, casele lui Costache Ghica, zis şi Bragadiru, căci era general civil rusesc. După sosirea lui vodă la Palat, meterhaneaua se aşează în spaţioasa curte, care era pe locul astăzi al caselor Lahovari, până în prăvălia lui Reş giuvaergiul. Vodă intra în saloanele lui, unde capugiul (ampliat turc) citea firmanul împărătesc în turceşte, apoi firmanul se citea şi în româneşte, de către postelnicul cel mare, în sunetul tunurilor, al meterhanelii şi al urărilor islam-ceauşilor. După asta, domnul primea salutările boierilor şi sărutări de mână, dimpreună cu doamna; împărţea apoi caftanele şi posturile.

Discursurile de urare se ţineau în salonul palatului, faţă cu mitropolitul şi episcopii, şi în răsunetul tunurilor. Solemnitatea isprăvită, se retrăgeau toţi, şi după o săptămână era masă mare domnească, cu meterhaneaua şi chindiile. Această numire de chindii s-a dat tobelor celor mari ale meterhanelii, căci întotdeauna se puneau vodă la masă, la 12 ceasuri din zi, sau şapte ceasuri turceşti, şi de atunci a şi rămas numirea tobelor, chindie, adecă vremea prânzului.

Iată acum şi celelalte alaiuri. Alaiul Sfântului Pantelimon se făcea în ajunul şi în ziua acestei sărbători. În ajun, la vremea vecerniei, după-prânz, mergeau în carete, mitropolitul şi după el domnul, la mănăstirea Sf. Pantelimon, afară din Bucureşti, unde se făcea vecernia sărbătorii; domnul se întorcea, seara, la lumina masalalelor. (Masalalele erau un fel de grătare de fier, purtate de Țigani numiți masalagii, care aveau câte o traistă de gât, cu bucăți de pânză, zdrențe, muiate în păcură, și pe care le înfigeau, una după alta, în acele grătare purtate la spinare, într-o prăjină, ca să lumineze caii pe vremea nopții, atât în oraș pe podurile de lemn, cât și afară, în preumblări nocturne. Toți boierii cei mari și mitropolitul aveau masalagii lor, cari primeau regulat, în toate zilele, câte 20 topuri de cârpe muiate în păcură, pe care, ziua, le fabricau masalagii în curtea pușcării, astăzi Piața Mică, și unde erau așezate buțile de păcură, aduse din puțurile Slănicului. Masalagiul își înfigea masalaua în mijlocul curții boierești și o aprindea noaptea numai când se înhămau caii la butcă, ca să iasă boierul).

A doua zi, în ziua sfântului Pantelimon, pornea alaiul domnesc de la palat, organizat întocmai ca alaiul intrării domnului în Capitală, cu deosebire că bani nu se azvârleau. Ieșea pe Podul Mogoşoaiei, pe la Curtea Veche, pe Podul Târgului de Afară (Calea Moşilor). Era atât de lung, încât capul trecea de Curtea Veche, pe când coada nu ieşise din curtea palatului. Astfel mergea înainte pe câmpia Pantelimonului, de la streajă (barieră) până la monastire; domnul şi boierii erau călări, iar lumea pe jos şi se ducea numai din dragoste către religiune, şi mai cu seamă către Sf. Pantelimon — nume ce se traduce în limba românească: „sfânt îndeobşte milostiv”. Acolo asistau la liturghie, în sfânta biserică; oficia mitropolitul cu clerul. După săvârşirea liturghiei, se duceau toţi pe culmea dealului, la chioşcul de la ceşmea, unde era o frumuseţe de a vedea pe domn şi pe mitropolit plimbându-se printre poporul care umplea întinsele câmpii şi păduri ale Pantelimonului, şezând fiecare cu familia lui la masă. Pe la apusul soarelui, se întorcea vodă la palatele sale din monastirea Mihai Vodă, de asemenea, mitropolitul şi boierimea în trăsurii, carete mari şi butci pe arcuri de curea, cu capra vizitiului înaltă, de care atârnavu ciucuri galbeni şi roşii de mătase.

Tot așa era și cortegiul de la Mitropolie, în ziua de Sf. Constantin și Elena. Deosebirea era că domnul se întorcea la palat, iar ceilalți se duceau, după leturghie, de luau dejunul în salonul cel mare din câmpia Filaretului, ridicat pe patru ceșmele de către mitropolitul Dositei. Atât ceșmelele, scara pe care te urcai în salon, cum și salonul erau împodobite cu frumoase sculpturi și garnituri de florării în marmoră; deasupra ceșmelelor, sub salon, erau sculptate, în plăci de marmoră, cele 12 zodii ale anului. Ce s-au făcut astăzi aceste plăci, marmurile cu sculpturi și frontispiciul stabilimentului, cu marca țării și a Mitropoliei? Eu bănuiesc cine le-a luat, dar nu voi spune, căci sunt încredințat că nici o scrupuloasă și serioasă cercetare nu se va face. După ce luau toți dejunul în salon, se întorceau acasă veseli de la acest banchet cetățenesc, creștinesc și frățesc, dat de mitropolitul, cu toastele convenite, în sunetul meterhanelii și al lăutarilor.

Acum să vorbesc de vestitul alai al sărbătoarei Sfintei și Nedespărțitei Treimi, patroana monastirei Radu Vodă, care a fost fondată pe deal, lângă Dâmbovița.

Radu Vodă, când a reclădit și a înfrumusețat biserica moșului său, înzestrând-o cu mai multe moșii, a făcut-o și egumenie, cu rugăciune ca Patriarhia și Lavra să roage pe milostivul Dumnezeu să ierte păcatele părintelui său, Mihnea Turcitul de la Halep, unde era numit pașă; ceru, totdeodată, voie să aducă rămășițele acestui Mihnea, spre a fi îngropate aici, în mormântul dinăuntrul bisericii, în același mormânt a pus și rămășițele moșului său", Alexandru, care fusese domn în Moldova; tot acolo a fost îngropat și el mai târziu.

Despre frumusețea acestui mormânt citiți relațiile date de diaconul Coresi, în limba engleză: acesta însoțea pe patriarhul Macarie, în vizita lui prin Capitala noastră, când a liturghi- sit chiar în monastirea lui Radu Vodă. Astăzi însă, din nenorocire, acest singur mormânt domnesc stă în părăsire, din cauza nepăsării ce avem pentru sacrele noastre morminte. Mulțumită răposatului maior Costache Grețulescu, ce era ministru al Cultelor la 1862, mormântul n-a fost distrus cu totul.

La prefacerea actualei biserici, egumenul grec, proiectând a pune, în locul mormântului, sobă în biserică, a găurit peretele ca să scoată coșul; pe dată ce eu am aflat de asta, ca un vecin al acestei monăstiri, m-am repezit la nemuritorul și regretatul ministru al Cultelor și, arătându-i nelegiuirea ce era să facă egumenul grec, l-am luat în trăsura mea și aducându-l în biserica Radu Vodă, acolo dânsul a ordonat să se cheme smintitul și bogatul egumen și, cum a sosit, l-a amenințat că, dacă nu va astupa gaura în zid și dacă din mormânt (care este ridicat în fața pământului de un metru) va lipsi cea mai mică cărămidă, îl va pune în luntre, îl va trece Dunărea, oprindu-i toată starea. Întorcându-ne la minister, maiorul a și trimis santinelă de pompier, un caporal cu trei soldați, ca să țină mormântul în pază; s-a învelit piatra epitafică cu rogojini și scânduri, până ce arhitectul era să isprăvească reclădirea bisericii. Această monăstire se afla ocolită, până la dărâmare (care s-a făcut de către fostul ministru, domnul Maiorescu), de încăperile egumenii, ale preoților, de cămări și de magaziile monăstirești. Sus, în colțul zidului despre răsărit, era ridicat, pe stâlpi de marmoră, un balcon frumos, cu vederea spre Dâmbovița. (Rău e că s-a dărâmat, căci zidurile, vechi de aproape 300 de ani, puteau să servească încă, dacă se făceau la acea spațioasă monăstire case și saloane, cu câte două etaje, și se muta acolo Arhiva Statului, Muzeul și Biblioteca țării, căci este singura poziție ferită de incendii, mai cu seamă având și Dâmbovița aproape.)

Să revenim acum la alaiul domnesc de la serbarea Sfintei Treimi. Veneau, de dimineaţă, la monastire mitropolitul, episcopii Argeşului şi Buzăului şi aşteptau la casele egumenii sosirea lui vodă, care, până la ora 9, venea în mijlocul alaiului său, aranjat ca celelalte alaiuri mari. Se începea Sfânta Leturghie şi, la vremea convenită, se aşterneau afară din biserică, sub salcâmi mari, frumoşi şi înfloriţi, rogojini şi peste ele covoare splendide, cu ciucuri de aur, perne pentru îngenunchiare, cu ciucuri de aur, şi toate acestea erau presărate cu frunze mari de nuc, şi astfel, în sunetul clopotelor, ieşea mitropolitul, cu tot clerul şi, îngenunchind pe perne, începea citirea Sfintei Molitfe. După mitropolit, o citea episcopul de Buzău, iar după acesta, episcopul de Argeş.

Întorcându-se în biserică, sfârşeau sfânta slujbă şi plecau mitropolitul, episcopii şi boierimea toată, de se urcau în chioşcul despre Dâmboviţa, unde luau dulceţuri, cafele, vutce şi ciubuce. Vodă conversa cu toţi boierii şi negustorii şi chiar cu soţiile lor, urându-le petrecere bună în acea vară. Se întorcea iarăşi cu alaiul său, în sunetul clopotelor, pe Calea Şerban Vodă, strada Carol (Işlicari), Podul Mogoşoaia (Calea Victoriei), până la palat.

Să nu se confunde palatul de care e vorba cu palatele cele vechi, cu cel de la Curtea Veche, ce a fost zidit de Mircea, nici cu acelea zidite de fanarioţi. Alexandru Ipsilante, la 1774, ridicase palat mare pe Dealul Spirii, unde astăzi se află clădit Arsenalul şi unde, după acest domn, au locuit mai mulţi domni fanarioţi; tot în acest palat a tăiat capul nenorocitului domn Constantin Hangerliu capugiul din Constantinopole. Acest sinistru, dar mare palat a ars în zilele lui Ioan Caragea, la 1814. Era o prevestire rea, căci, la 1815, în zilele lui, muriră de ciumă 70 000 de persoane, mai înainte ca nenorocitul Caragea să-şi isprăvească biserica curţii, ce era deja începută de Ipsilanti.

După ardere, Caragea se mută în casele lui Costache Ghica Bragadiru, care au ținut loc de palat până după moartea lui Alexandru Suțu. Venind Grigore Ghica, la anul 1823, își stabili palatul în monastirea Mihai Vodă și începu a-și clădi palat în Podul Mogoşoaiei, pe locul cumpărat de la Costache Ghica Bragadiru, căci el nu avea case până s-a făcut domn, sau până a venit din băjenia zaverei, de la Braşov, când a tras în palatul Episcopiei Râmnicului (astăzi Grădina Episcopiei și Ateneu). Numindu-l țara între cei trei candidați ce se trimiteau la Constantinopol, pentru a. alege sultanul Mahmud pe domn (ceilalți erau hatmanul Mihăiță Filipescu și căminarul Filip Lenș), sultanul l-a ales pe diânsul, în considerație că fuseseră mai mulți din familia lui pe tronul României și fiindcă îi plăcu chipul și ținuta sa frumoasă, însuși sultanul l-a numit domn, dându-i cabenița domnească, hangiarul, cuca, săgețile și 3 tuiuri din cele mari, numindu-l uci-tuilu paşa, adică paşă cu 3 tuiuri, ordonând paşilor să-l petreacă călare, cu alaiul împărătesc, până la conacul său, unde i s-au trimis în urmă daruri, cai, cu harnaşamentele lor, cusute în fir de aur, și deosebit alți cai numiți tavlambași; cei dintâi cai erau neîncălecați încă de nimenea.

Ca un dar imperial ce erau, îi scotea la toate alaiurile, după cum arătai, erau ținuți de câte doi ciohodari și aveau în dreapta și în stânga, spânzurate de șeaua lor peste burtă, câte o pavază mare sculptată cu flori, poleite în aur. Venind rușii în țară, la 1828 aprilie, vodă Ghica a plecat cu toată casa sa civilă și militară la orașul Câmpina, căci așa cerea politica, să-l nu-l găsească invaziunea pe tron.

Plecarea sa la Câmpina a fost o jale în toată Capitala, care pierduse pe domnitorul cel blând, cel milostiv, pe părintele săracilor, pe înfrumusețătorul Capitalei; el apucase a aşterne stradele

Capitala cu poduri de piatră, a face frumosul alei de petrecere la moşia sa Colintina, a pune mitropolit pe precuviosul Grigorie, în fine, el fu domnul veacului de aur.

La plecare, a fost întâmpinat, la bariera Mogoşoaia, de Costache Cornescu şi Alecu Filipescu Drăjneanu, cu 2 cete de vânători călări, a Cornescului de la Corneşti şi a Drăjneanului de la Drajna; aceste cete, împreună cu garda domnească de arnăuţi, sub tufecii başa Iancu Negrescu, l-au condus până în Câmpina, poposind ziua întâia la mănăstirea Târgşor şi a doua zi ajungând la Câmpina.

Iar după plecarea lui vodă din Capitală, au intrat şi oştile ruseşti în oraş, sub conducerea comisarului imperial contele Palin şi a generalului suprem prinţul Wittgenstein. A treia zi după sosirea armatelor, comandanţii au trimis pe adjutanţii lor, însoţiţi de 200 de cazaci, ca să invite pe vodă a se întoarce în Capitală, în casele sale, el s-a întors şi a tras de-a dreptul la moşia sa, Colintina, în palatul său de acolo, unde ridicase şi biserica domnească, în curte.

Şi de acolo, după ce s-a pregătit palatul său în Capitală (astăzi casa Lahovari, vis-a-vis de Oteteleşanu), s-a aşezat în acest palat. După moartea colonelului Palin, a venit în locu-i contele Jaltuhin, care muri şi el peste vreo câteva zile. Veni apoi generalul Conte Pavel Dimitrievici Kiseleff, deplin împuternicit, preşedinte al Divanurilor Valahiei şi Moldovei. El era şi adjutant al împăratului Nicolae. S-a început atunci lucrarea Regulamentului Organic, la care Kiseleff avea ordin a se înţelege şi cu fostul domn al Ţării Româneşti, Grigore Ghica. Întâlnirile dintre dânsii pentru înţelegere aveau loc în casele lui vodă; acesta întrebuiţa ca dragoman pentru limba franceză pe generalul N. Mavru, care era cumnat (era soţ cucoanei Profiriţii, sora lui vodă). Mavru era foarte învăţat, atât în limba elenă, otomană, cât şi în cea franceză. Nu ştiu asupra cărui articol din Regulamentul Organic se iscuse o neînţelegere între generalul adjutant, contele Kiseleff, şi bătrânul nostru domn, neînţelegere care a produs o discuţiune de vreo 3-4 zile, până când s-a stenahorisit bunul şi bătrânul domn şi adresându-se lui Mavru, dragomanul său, în prezenţa generalului Kiseleff, îi zise cu un ton răstit:

— Fă-l să înţeleagă şi să nu mă necăjească, că e mult de la mine până la el, fiindcă el este sluga împăratului, iar eu sunt iuci-tuilu paşa şi fost domn al ţării mele.

Atunci, generalul Kiseleff a rugat pe Mavru să-l potolească, căci vodă se plimba iritat prin salon; spuse că pricina neînţelegerii este că dânsul nu cunoaşte nici limba greacă, nici limba română; astfel s-a putut potoli bătrânul nostru părinte.

Vodă Ghica a avut doi fraţi, pe Mihail vornicul mare şi Constantin spătarul; surori a avut două, între care pe respectabilă şi mult caritabilă doamnă cucoana Profiriţa, fosta mai întâi consoarta marelui hatman Mavru, de care s-a divorţat şi a luat în căsătorie pe d. colonel Blaremburg. De la răposatul N. Mavru a avut un băiat şi trei fete. Băiatul este general astăzi în trupele ruseşti. Cu colonelul Blaremburg a avut trei copii, care sunt: maiorul Vladimir Blaremburg, d. N. Blaremburg, actualul efor al Spitalelor Civile; al treilea copil, fată, a ţinut pe generalul Ghica, fiul fostului domn în Moldova.

Grigorie Vodă Ghica a avut 6 fii (beizadele): Costachi, Iorgu, Scarlat, Grigore, Panaiot şi Dimitrie, toţi născuţi cu fosta lui doamnă, Marghioala, născută Hangerli.

Ciudată soartă, că din 6 flăcăi, astăzi mai există numai beizadea Mitică Ghica, cel mai mic!!... Iar a doua soră a lui Grigorie Vodă Ghica, cucoana Sultana, a avut de soţ pe răposatul Zefcari, cel ce s-a sinucis şi al cărui fiu este actualul general în retragere Zefcari.

Am arătat că începutul oraşului Bucureşti a fost pe Calea Văcăreşti, prin suburbiile Dobroteasa, Staicu, Boteanu, Olteni, Sârbi, Jignita, Sfânta Vineri, Stelea. Prin aceste suburbii locuia toată boierimea veche, până la vremea lui Mircea, care a clădit palatul său, Curtea Veche. De atunci au început locuitorii a se strămuta, cumpărându-şi locuri pe Calea Mogoşoaiei. Această Cale a Mogoşoaiei era un drum al vechei familii româneşti a ser: darului Mogo-ş, care şedea în casele lui, foste în urmă ale lui Grigore Brâncoveanu, iar astăzi Spitalul Bacteriologic. Acest Mogoş pleca cu familia lui, totdeauna, pe acest drum la moşia lui ce poartă, până în ziua de azi, numele său, de Mogoşoaia. De partea stângă a Dâmboviţei, chiar de lângă pod, au început boierii a cumpăra locuri mari, pe marginea aceluia drum, şi a-şi clădi case după darea de mână şi puterea fiecăruia.

Înşir aci popularea părţii stângi a acestei căi, cu începerea din marginea Dâmboviţei, unde e astăzi pavilionul Bobotezii, şi voi păstra rândul până în capul Căii Mogoşoaiei:

Vatra vechei familii a Floreştilor, în care a locuit, în urmă, lordache Florescu, astăzi loc viran; vatra primitivei Şcoli, Domneşti Greacă; vatra familiei Văcăreştilor, în care a locuit în urmă lordache Văcărescu, pronumit Furtună, astăzi magazin; vatra familiei Bellu, astăzi blănăria „Prager”; vatra familiei Ipsilanţilor, locuită, în urmă, de vornicul Damaris, astăzi „Hotel de France”; vatra familiei Racoviţă, astăzi Poliţia Capitalei; vatra familiei baronului Sachelarie, astăzi Ambasada Rusă; vatra familiei Cocorescu, astăzi casele Zerlenti; vatra familiei vornicului Rasti, astăzi casa şi Hotelul „Oteteleşanu”; hanul mitropolitului Filaret, astăzi Teatrul Naţional; vatra familiei Dim. Ghica, astăzi casa Toroc şi Pasajul Român; vatra familiei Golescu, astăzi Palatul Regal; vatra familiei Grigorie şi lordache Filipescu, astăzi tot Palatul; vatra familiei Nicolae Trăsnea, astăzi Hotelul „Manu”; vatra familiei Nicolăiţă Filipescu, astăzi casa doctorului general Fotino; vatra familiei vornicului Ştirbei, astăzi fostul palat al lui Ştirbei Vodă.309; vatra familiei Grădiştenilor; vatra familiei Romanet, astăzi Palatul Ministerului Finanţelor; vatra familiei Niculescu; vatra familiei Alecu Filipescu, zis Vulpe; vatra familiei Lenş Filipescu, astăzi casa Vernescu; vatra lui Iancu Filipescu; şi, astfel, pe partea stângă a Căii Mogoşoaiei, printre vetrele sus-numite, mai sunt proprietăţi ale diferiţilor particulari fără nici un renume, căci pe vremea când s-a mutat Bucureştii pe Podul Mogoşoaiei, bariera lui se sfârşea la Puţul cu Zale, care astăzi este peste drum de casa lui Iancu Filipescu şi lângă casa Matak. Începând iarăşi din marginea Dâmboviţei, înşir clădirile ocupate de familiile ce au locuit tot pe Calea Mogoşoaiei, pe partea dreaptă: casa vornicului Drăgănescu, palatele Constantin Vodă Cantacuzino, devenite, în urmă, han, peste drum de Sfântul Ioan; casa familiei Obedeanu de peste Olt, zis şi Jitcu; casa familiei Filipescu, devenită în urmă han, iar astăzi magazii, peste drum de Poliţia Capitalei; casa familiei Castriş Macedoneanul, veche în Bucureşti, peste drum de Ambasada Rusă; aceea a familiei Grecenilor, peste drum de Sărindar; a familiei Slătinenilor, în urmă devenită sala de bal mascat, pe când în curte era Teatrul de Operă Italiană, astăzi Hotel „Capşa”; a familiei lui Costache Ghica, devenită în urmă Palat Domnesc; casa Lahovari, a familiei Iancu Ghica, peste drum de Teatru; a

familiei Perdicari; a familiei Bălăcescu, peste drum de monastirea fondată de familia Creţuleştilor; a familiei Ştefănescu; a familiei Blehan; a familiei Mătinca Cantacuzino, astăzi casa Em. Lahovari; a familiei Arion; a familiei Deşliu; a familiei Olăneştilor; a familiei lui Vintilă Prijbeanu; a familiei Niculeştilor; a familiei Băbeanu. Acestea erau casele din vechime pe Podul Mogoşoiei, sau pe calea pe care se ducea văduva cucoana lui serdarul Mogoş, de acasă de la ea, până la moşia ei, Mogoşoia.

Vreau să arăt monastirile şi paraclisele ce se aflau, atât pe partea dreaptă, cât şi pe partea stângă a acestei căi, cu începere tot din partea stângă a Dâmboviţei, cum am făcut cu vetrele boiereşti, încep cu partea dreaptă a acestei căi: biserica făcută de familia Brezoienilor, biserica Zlătari, devenită monastirea cu han; ea avea înăuntru şi un mic paraclis, cu hramul Sfântului Andrei, unde se închinau toţi ruşii în vremea invaziilor.

Numele de zolotari, al acestei biserici, cu patronajul Naşterii Maicii Domnului, i l-au dat ruşii, căci în acest han locuiau cei mai mari bancheri din Bucureşti; acolo a locuit, 40 de ani, şi familia mea, zisă a lui Andrei N. Papazoglu, din neamul Slătinenilor, care, fiind însărcinat, de Patriarhia Alexandriei, cu îngrijirea acestui han, cu strângerea chiriiilor, cu repararea bisericii şi a încăperilor, cum şi a unei frumoase cişmele, ce era la uşa bisericii, a avut dreptul de la Patriarhie a locui acolo, ocupând partea Hanului „Zlătari” de lângă clopotniţă, astăzi în faţa „Hotelului de France”. Acolo m-am născut şi eu, la 1811, martie 28, în vremea ocupaţiei oştirilor ruseşti. Peste drum de ferestrele noastre, unde astăzi este „Hotelul de France”, în casele atunci ale Ipsilantoaiei, sau Dămăroaiei, era cartierul generalului Michelson, şeful suprem al oştirilor, avându-şi cancelaria în Hanul „Zlătariilor”; de acolo, de la ferestrele încăperilor noastre, am putut privi toate evenimentele ce s-au petrecut în Capitală până la ieşirea din casa părinţilor şi intrarea în Oştirea Românească, la anul 1830, mai 5. Acest Han al „Zlătariilor”, în vremea lui Nicolaie vodă Mavrogheni, la 1777, a servit şi de arsenal al oştirilor turceşti ce se băteau cu cele austriace. Toată curtea era încărcată de piramide de ghiulele şi cu grămezi de tunuri. În acest han şedea şi Dumitrache Turnavitul, sfetnicul şi casierul suprem al lui vodă Mavrogheni, ce era suprem mareşal asupra oştirilor turceşti. Peste drum de acest han era monastirea Sfântul Ioan Botezătorul şi înainte Mergătorul, care în slavoneşte se numea sfântul Ioan Predidici (înainte Mergătorul). Acest mare sfânt servea în Capitală şi în tot judeţul Ilfovului, pe când nu era pomeneală de doctori în Capitală, servea, zic, de doctor tămăduitor al tuturor boalelor; alerga lumea din Bucureşti şi judeţ, cu cea mai mare credinţă, de depuneau în genunchi rugăciunile lor, făcând paraclise, sfeştanii şi masluri, şi se întorceau cu mir, anaforă şi aiasmă şi cu câte un şiret de bumbac, pe care erau înnodate rugăciunile şi evangheliile ce se citeau la slujbele sus-menţionate. Întorcându-se acasă, mirul îl pune la căpătâiul bolnavului şi pe urmă se afunda cu el; din anaforă şi aiasmă le dădeau să guste dimineaţa, iar găitanul cu noduri îl atârnav de gâtul bolnavului până la însănătoşire, căci cei mai mulţi, cu credinţa fermă, se făceau sănătoşi, altfel nu s-ar fi putut întinde o asemenea credinţă peste întreaga Capitală, peste întregul judeţ, ba încă . peste judeţele învecinate. Preoţii acestei biserici tămăduiau şi de brâncă, scriind peste umflătură, cu cerneală, sfânta cruce. Astăzi acea sfântă biserică a Sfântului Ioan Botezătorul stă în părăsire, fără nici un ajutor din partea guvernelor ce s-au succedat, ba încă sub ministerele trecute se proiectase şi dărâmarea ei.

Am spus că poporul nu avea alţi doctori, decât pe sfinţi şi pe sfinte, precum: Ion, Maica Domnului de la biserica Olarilor, Sf. Elefterie de sub Cotroceni, Sf. Vineri, Sf. Trei Ierarhi de la Colţea, Dimitrie Basarabov, Sf. Haralambie şi Sf. Mina (aceasta pentru hoţii). Singurul vodă avea doctorul

şi spişterul lui, iar pentru nemţi şi unguri era doctorul Baratul (un arhimandrit catolic, parohul Bărăţiei), care ştia, prea bine, una şi singură doctorie, a tămădui pe ofticoşi cu broaşte ţestoase, şi iată cum: .avea într-o încăpere 50-100 de broaşte, pe care le hrănea numai cu dulceaţă de trandafiri, la un caz de oftică le tăia capetele şi picioarele, iar trunchiurile le fierbea, zeama o dădea drept decoct şi carnea o usca şi o ardea, făcându-o prafuri, şi o dădea pe urmă, sub această formă, la bolnavi.

Pe doctorii domneşti, greci, poporul nu îndrăznea a-i chema, necunoscându-le limba. De la anul 1811, au început a veni doctori în Capitală; până la anul 1821 au venit doctorii: Darvaris, Fleva, Manolache, Teodosie, Arsachi, Filitis, Constantinachi Caracaş, Esarcu, Holler, chirurg, şi Spover, mamos; iar de la 1821 până la 1831 au venit doctorii: Sachelarie, Ceapă, Compoti, Rasti, Anastate, Bacaloglu, Ferari, Picolo, Alexandri, Vartiadis, Diamandi, Filipachi, chirurg. De la 1831 până la 1841 au venit doctorii: Marsigli, Maier, Fornion, Tavernier, Riissdorfer, Gronau, Capşa, Atanasovici, Pazelt, Nezati, chirurg, Laibu, Witmann, Iucker, Gluck. De la 1841 până la 1850 avurăm alţi doctori, precum: Triandafiridis, Steege, Steiner, Wertheimer, Epaminonda, Ziţeos, Moor, Orsoni, Polzus, Draş, Hepites, Iatropolu, Marcovici, Felix, Fabricius, Herari, Caliga, Ciocan, Naslâm; cei de la 1850 încoace vă sunt cunoscuţi.

Când la Sfântul Ion era han, el se întindea până în zidul lui Bellu şi până în strada Cazărmii; palatele egumeniei erau pe locul unde astăzi este Casa de Depuneri, hanul avea porţi mari de fier, căci înăuntru şedeau cei mai de frunte negustori şi zarafi greci, anume: Chiurcibaşa, Anesti (cojocarul lui vodă), Scarlat Scanavi, comersant de şaluri, Psalida, Pondichi, Hagi Ianuşi, Temeli, Gudiu şi alţii; aceştia toţi erau bancheri bogaţi şi ajutau şi susţineau frumoasa lor biserică, ale cărei coridoare se văd până în ziua de astăzi, cu frumoasele lor sculpturi.

Fondatorii vechi ai acestei sfinte monastiri au fost, mai întâi, străbunii mei, Ioniţă Slătineanu, familia Manu şi Cantacuzineştii, care se îngropau acolo, în biserică şi afară. În această monastire s-au născut şi au crescut episcopul Ilarion Argeşiu — mitropolitul Dositeiu era egumen — şi doctorul Manolache, fratele episcopului. Aşadar, sfântul Ion Predidici era doctorul şi spişterul tuturor românilor, ce alergau cu credinţă la dânsul.

Biserica Doamnei, care este, astăzi, într-o curte deosebită, peste drum de Ambasada Rusă, şi care comunică cu Podul Mogoşoaiei printr-o ulicioară, a fost clădită de doamna lui Şerban Vodă Cantacuzino, care avea şi palatul la Şerban Vodă, astăzi Banca cea mare a României, şi de aceea poartă şi azi strada numele de Strada Doamnei. Monastirea Sărindaru e ridicată pe locul familiei celei vechi a Cocorăştilor, unde-şi aveau bisericuţa lor, cu hramul 40 de Mucenici, însă Matei Vodă Basarab, la anul 1633, plăcîndu-i poziţia, a rugat pe vornicul Cocorăscu de i-a dăruit acel loc, îndestul de spaţios, pe care a ridicat Sfânta biserică a Sărindarului, cu patronajul Adormirii Maicii Domnului. Deşi tradiţional se zice că i s-a dat numele a 40 de Mucenici, însă adevărul nu e acesta. Adevărul este că i s-a păstrat numele patronajului celui dintâi, al 40 de Mucenici, care, pe urmă, s-a dat sfintei biserici a Episcopiei Râmnicului, pe locul căreia astăzi e Ateneu şi Grădina Episcopiei. La această mănăstire se îngroapa familia Ghiculeştilor. Bunul şi creştinul domn Grigore Vodă Ghica se bisericea aici în ziua citirii sfântului acatist, în postul cel mare, împreună cu toţi boierii. Am fost faţă la marele parastas, în timpul când s-au depus rămăşiţele părinţilor lui vodă, banul Dimitrie Ghica, în cavoul cel nou al familiei. Era toată boierimea, dimpreună cu vodă, la serviciul funebru şi, când a fost sărutarea oaselor, s-a coborât

vodă din tronul său domnesc de a îmbrăţişat coşciugurile cu oasele părinţilor săi şi le-a sărutat cu lacrămile în ochi. În acea zi s-au făcut milostenii la săraci, s-a dat masă pentru toată sărăcimea aflată la această solemnitate, s-a trimis şi vinovaţilor din puşcărie demăncare şi lumânări, s-au iertat cei cu vini uşoare. Această biserică mare a Săririndarului este lucrată pe dinăuntru după modelul bisericii Sfintei Sofii din Constantinopole; are două rânduri de loji pe sus şi două rânduri de jeţuri pe jos. Sfânta icoană mare a Maicii Domnului era împodobită cu o coroană mare, lucrată cu pietre de smaragd şi rubine. La secularizarea mănăstirilor, fostul egumen grec a trimis icoana la Patriarhia din Țarigrad. Ea preţuia până la cinci mii de galbeni şi pentru furarea ei, guvernul de atunci a reclamat la Patriarhie. Dar nu ştiu ce se va fi făcut, căci operaţia secularizării s-a săvârşit fără nici un control, fără vreun comitet numit pentru o așa importantă operațiune, ci ea a fost lăsată la voia numai a ministrului Cultelor, Golescu, zis Răpilă, și ce a vrut a făcut (vai de monumentele țării, căci astfel de soartă au avut ele întotdeauna). În curtea Săririndarului, pe lângă casele egumenii, se aflau, pe spațiosul loc, mai multe odăi, care serveau, în vechime, la căutare nebunilor, ce erau aduși ca să cază la rugăciunile ce se făceau la sfânta icoană a Maicii Domnului. Ei erau puși în lanțuri și hrăniți de către stat, fără nici o altă îngrijire doctoricească. Aceasta a fost până la începutul secolului al XIX-lea, iar la 1802 au fost mutați în curtea bisericii, la icoană, unde iarăși erau astfel de încăperi. Aci însă nebunii erau puși, ziua, în butuc și noaptea în odăi, căci făceau mare zgomot.

Mănăstirea Crețulescu a fost ridicată de vechea și nobila familie a Crețuleștilor, care au înzestrat-o cu mai multe domenii și prăvălii, din venitul cărora s-au dat și se dau încă ajutoare scâpătatelor văduve ale familiilor boierești și chiar văduvelor din familiile poporului. Sfânta biserică se ținea și se ține încă în cea mai mare podoabă, având preoți, diacon, dascăl și cântăreț, aleși și cu salarii îndestulător. Onorabilul domn M. Crețulescu, fost ministru, senator și ambasador, descendinte al nobilei familii Crețulescu, împreună cu vărul său, descendinte al lui Emanoil Crețulescu, administrează, cu tot zelul, averea acestui sfânt stabiliment.

Pe locul unde astăzi se află Grădina Episcopiei și Ateneul a fost biserică mare, metoh al Episcopiei Râmnicului Vâlcei, cu curte mare, cu palate episcopale, înconjurate cu mai multe caseși împrejmuită cu zid. Într-una din aceste case a locuit Grigore Vodă Ghica, până la anul 1821, când fugiră boierii la Brașov.

În acest metoh al Episcopiei Râmnicului a fost tras și prințul de Coburg, cu Statul său Major, la venirea nemților cu coadă (căci toată oștirea purta coadă), la 1785, când fu biruită oștirea turcească. Atunci fugi Mavrogheni peste Dunăre și România fu ocupată de oștirea austriacă, în alianță cu cea rusească. Chemând prințul de Coburg pe răposatul părintele meu, Andrei Papazoglu-Slătineanu, care era director de vistierie la Mavrogheni, i-a cerut situația financiară a țării; prințul sărutându-l pe frunte, tatăl meu a sărutat steaua ce purta la piept.

În curtea acestui metoh de episcopie s-a sfințit întâiul drapel al Oștirii Românești, la anul 1830, decembrie în 6, când s-a prezentat boierilor pentru prima oară roata (compania) întâi din polcul (regimentul) întâi, adusă din Craiova, ca model de oștire regulată a Țării Românești. Această companie, de două sute patruzeci de oameni, a fost comandată de praporcic (sublocotenent) Grigorie Lăcusteanu, devenit în urmă colonel. În această companie mă aflam și eu în front, ca iuncăr (cadet, sergent mobil). Sfințirea drapelului s-a făcut față cu toată boierimea țării și cu toți deputații Camerei Legiuitoare (Obșteasca Adunare), căci era deschisă.

După ce făcurăm mişcarea armelor, loţiitorul de mitropolit, episcopul Râmnicului, Neofit, împreună cu episcopul Buzăului, Chesarie, şi cu episcopul Argeşului, Ilarion, au binecuvântat oştirea şi au botezat cu apă sfinţită tot frontul roşii [companiei]. Boierii, plini de bucurie, faţă cu generalul Kiseleff şi cu ceilalţi ofiţeri ruşi, ne-au îmbrăţişat şi ne-au sărutat, urându-ne ani norociţi şi povătuindu-ne a ne iubi unul pe altul şi a fi credincioşi drapelului.

În urmă, marele spătar Alecu Ghica, atunci şeful Oştirii, a dat un banchet ofiţerilor companiei, iar pe soldaţi, găzduindu-i în una din încăperile cazarmii din Podul Beilicului, le-a dat masă şi câte doi lei gratificaţie; ofiţerilor le-a plătit leafă pe patru luni de zile şi a înaintat la gradul de porucic (locotenent) pe Grigorie Lăcusteanu. După asta, compania a fost vizitată în cazarmă mai de toată Capitala, căci ea era compusă din recruţi de prin toate judeţele, aleşi din cei ce învăţase slujba şi din toate regimentele, care erau în număr de trei. Întorcându-se compania în Craiova, a venit acolo şi marele spătar, la 6 ianuarie 1831, şi a inspectat, pe maidanul Brăiloiului, un batalion de infanterie din Regimentul I, ce i s-a prezentat de către generalul Starov, instructorul Oştirei, faţă şi cu caimacamul Craiovei, Alexandru Ghica (Barbă Roşie), şi cu toată boierimea Craiovei; spătarul, nefiind încă îmbrăcat în uniformă ostăşească, ci avînd numai costumul boieresc de mare spătar, a primit defilarea acestui batalion, comandat de polcovnicul Manolache Băleanu şi de maiorul Alecu Florescu (unchiul actualului general); aceştia erau deja îmbrăcaţi în uniformele lor ostăşeşti. Spătarul avea de aghiotanţi pe sublocotenentul (praporcic) Costache Jeronim şi pe sublocotenentul Perdicularu. După defilare, marele spătar s-a întors acasă, a chemat bărbierul, de i-a ras barba, şi s-a îmbrăcat atunci în uniformă de general al Oştirii Româneşti.

S-a dat un ordin de zi, prin care spătarul a mulţumit la toată Oştirea, care se compunea din trei regimente de infanterie, comandate, întâiul de Băleanu, al doilea de Costache Ghica, fratele spătarului, al treilea de maiorul Ioan Solomon.

Mai erau şi şase escadroane, sub colonelul Ioan Odobescu. Căpitani erau, atunci: Costache Filipescu, Scarlat Creţulescu, Enghel, Gigărtu, Teodor Brătianu, Fochianu (acesta din urmă e fratele lui Bimbaşa Sava, omorât de turci). După toate acestea, spătarul s-a întors în Capitală, la lucrările Camerei, care era deschisă.

Voiesc a vă arăta pe unde au fost în Capitală palatele domneşti. La 1777, Alexandru Vodă Ipsilanti a locuit în palatul cel vechi al lui, unde astăzi este „Hotel de France”; în urmă, a clădit palatul nou, pe locul unde astăzi se află stabilimentul Artileriei. Tot în acel stabiliment a locuit, la 1782, Nicolae Caragea şi, la 1783, Mihai Suţu, iar în palatele vechi, unde locuise Ipsilanti şi Nicolae Mavrogheni, în timpul iernii, căci vara şedea la vila sa, în capul Podului Mogoşoaiei, unde astăzi este Monetăria şi unde a fondat cişmeaua şi biserica Izvorul Tămăduirii.

La 1791, tot în acest palat a locuit Mihai Suţu şi, la 1793, a domnit Alexandru Moruzi, iar la 1798 a locuit şi nenorocitul domn Constantin Hangerliu, unde capugiul, trimis de la sultan, i-a tăiat capul, azvârlindu-i trupul în mijlocul curţii domneşti, aflându-se îmbrăcat numai în cămaşe, iar starea toată i s-a jefuit şi pecetluindu-se Vistieria, a fost pusă sub paza negustorilor din oraş. Un vlădică, anume Pogonianis, din Hanul Grecilor, i-a cerut trupul de la arapul capugiului, ca să-l îngroape la Sf. Spiridon, pe Podul Beilicului, căci era în ziua Sfintei Învieri. Lumea toată a alergat în Curtea Domnească privind trista dramă, văzând pe fostul lor domn în acea nenorocită stare.

La 1799 a venit Alexandru Moruzi, care a făcut multe bunătăţi ţării, clădind şi Spitalul de Ciumă, ruinele căruia se văd astăzi între comuna Dudeşti şi cătunul Căţelul, judeţul Ilfov. Iar la 1812, în zilele lui Ion Caragea Vodă, a ars Palatul Domnesc şi de atunci s-a numit acolo Curtea Arsă, rămânând numai odăi jur-împrejurul Curţii, în care se aflau grajdurile, ogeacurile (companiele) arnăuţilor, oştire pe atunci domnească. Caragea s-a mutat în Podul Mogoşoaiei, în casele lui Costache Ghica, numit Brigadiru.

Până a nu arde palatele clădite de Ipsilante, pe când locuia Ion Caragea în ele, au văzut românii, pentru prima oară, ridicându-se balonul de nişte străini, ce veniseră în Bucureşti. Acest balon a trecut pe deasupra Capitalei şi a căzut la Cioplea, lângă satul Dudeşti; de atunci a rămas vorba la români: de când cu băşica lui Caragea. Oraşenii, în superstiţia lor, ziceau că comedia asta a fost o urâtă prevestire, căci în urmă a ars palatul şi, la 1817, luna octombrie, a fost şi un cutremur foarte mare, după care a şi fugit Caragea, furând 20 000 000 din vistieria ţării. În palatul de pe locul generalului Ghica a locuit, în urmă, de la 1818 până la 1821, şi Alexandru Suţu, care muri pe tron şi al cărui cortegiu funebru l-am văzut şi eu, copil de 10 ani, pornind cu mare alai de la palat (Podul Mogoşoaiei) şi ajungând la Sf. Spridon (Podul Beilicului).

La 1821 se face revoluţia grecească, zisă Zavera, când fugi lumea la Braşov. Întâiul steag al Zaverii s-a ridicat în casele lui Dumitrache Bellu. În acel an, veni Dumitrache Ipsilanti spre Moldova, cu insurecţia greacă, o amestecătură de voluntari moldoveni şi greci, care au poposit în marginea Bucureştilor, la Colentina, făcând tabără, iar Ipsilante a tras în saloanele de la Cişmeaua lui Mavrogheni, având de aghiotanţi pe Caravia, doctorul Hristari şi Dumitru Duca. Bucureştii se aflau străjuiţi de arnăuţii de sub comanda lui Bimbaşa Sava, căpitan Mihali, căpitan Ghencea, căpitan Franguli, prenumit Bizanti, şi căpitan Farmachi. Aceştia toţi erau supuşi caimacamilor boieri Negri, Samurcaşi şi M. Manu, ce ţineau loc de domn. Iată că sosi şi Tudor Vladimirescu, născut la Gorj şi având rangul de sluger; el trecuse Oltul pe la Slatina, cu 1 000 de catane brave, tot gorjenii, mehedinţeni, doljeni, romaneţeni, având între căpitani pe Macedonski, sfetnicul lui Tudor, pe un sârb voinic, Hagi Prodan, pe Ciupagea şi pe bravul comandant al artileriei, de 4 tunuri, Cacaletănu, cel ce a păstrat drapelul lui Tudor, pe care fiul său l-a dat ţării şi se află azi în Muzeul Stabilimentului de Artilerie al oştirii noastre, unde sunt atât drapelele cele vechi, cât şi cele luate ca trofee în bătăliile de la Plevna şi la luarea acestei cetăţi.

Intrând Tudor în Capitală, cu bravii săi, trase în monăstirea Cotroceni, unde se fortifică cu şanţuri şi cu patru tunuri ale domniei, peste care a numit comandant pe bravul sluger Cacaletănu; apoi şi-a aşezat garda, ce-şi alesese singur, în curtea şi în casele lui Brâncoveanu, sub Mitropolie (fostul palat Bibescu); a tras şi el în gazdă în casele lui Orăşanu, tot sub Mitropolie (astăzi strada Poetului). Orăşanu era vechi amic al lui. Toată mănăstirea Mitropoliei se află însă ocupată de cetele de arnăuţi de ai domniei, sub comanda căpitanilor Mihale şi Diamandi. Iată ce se întâmplă atunci, chiar în noaptea întâia, că neputând arnăuţii să sufere pe pandurii olteni, cari întinseseră corturi în spaţioasa curte a Brâncoveanului, au început a trage în ei cu gloanţe, din clopotniţa Mitropoliei. Oltenii din curtea Brâncoveanului răspunseră tot cu gloanţe, şi focurile ţinură până la ziuă, dintr-o parte şi din alta.

A doua zi, negustorii Capitalei, aflând de aceasta, s-au dus la Mitropolie de au cerut de la eclesiarh (mitropolitul Dionisie Lupu fugise la Braşov) coşciugul cu moaştele Sf. Dimitrie, pe care l-au dus pe umerii lor, înconjurat de felinare şi de preoţimea din Mitropolie, până în biserica Sf.

Dumitru din Işlicari (azi strada Carol) şi l-au dat sub buna strejuire a isnafului (corporaţiei) de işlicari, cari au pus străji la biserică, de zi şi de noapte. A treia zi a fost invitat domnul Tudor Vladimirescu (poporul începuse a-l numi domn, zicându-i domnul Tudorin) de către Ipsilante la Colentina; el mergând în tabăra elenilor lui Ipsilante, însoţit de căpitanii săi, Macedonski şi Hagi Prodan (acesta l-a trădat în urmă, la Goleşti), a fost primit cutele mai mari onoruri. După dulceţuri, cafele şi ciubuce, Ipsilante a început a zice lui Tudor:

— De ce nu vrei, arhon slugere, să te uneşti cu mine, să împreunăm voinicii noştri contra vrăjmaşului comun, ca să scăpăm ţările amândouă de sub iataganul turcesc, că atunci vom fi binecuvântaţi de tot poporul care suferă. Tatăl meu, când a domnit peste această ţară, a făcut cele mai mari bunătăţi, astfel vom face şi noi şi, dând Dumnezeu să biruim, vom merge să scăpăm şi patria mea, scumpa mea Elada, care geme sub jugul barbarilor.

Atunci, înţeleptul şi bravul oltean, domnul Tudorin, îi răspunse româneşte:

— Prealuminate beizadea Dumitrache, vrednică de toată lauda este pornirea Luminăţiei Voastre şi toată Elada vă va binecuvînta, în vecii vecilor, dar eu sunt pornit a cere de la sultan depărtarea grecilor din ţara mea, căci ei au prăpădit-o în decursul unui veac, şi să-l rog să ne dea dreptul nostru strămoşesc a ne alege domn, mitropolii şi episcopi români, să ne cârmuim ţara cu boierii noştri, cum a fost ea cârmuită din moşi strămoşi; noi vrem să fim împăcaţi cu sultanul şi cu paşii lui de pe toată marginea Dunării; apoi, mai e încă o vorbă pe care o are românul, că înălbitorul nu poate şede la un loc cu cărbunarul; acesta e un adevăr pe care l-au ştiut toţi strămoşii noştri.

Atunci se mirară mulţi de curajul lui Tudorin. — Auzi, auzi, gorjanul să răspundă aşa lui beizadea Dumitrache, ziceau cei de faţă.

— Luminăţia Ta, urmează-ţi laudatul scop, zise iar Tudor, treci Dunărea, că nu te împiedică nimeni de la asta, aci în ţara mea.

Ipsilante îi răspunse uimit:

— Dacă e aşa, urmează-ţi şi d-ta drumul, dar vezi să nu te căleşti.

Iată de ce i-a citat zicala cu cărbunarul şi înălbitorul, fiindcă toată, toată infanteria elenă era îmbrăcată în dulămi negre, cu eşarfe tricolore de mătase, iar catanele noastre erau îmbrăcate în alb.

A doua zi, în zori, a plecat la Târgovişte Ipsilante cu toţi elenii lui, cari erau împărţiţi în două cete: mavrofori şi cavalerie. Cei dintâi erau infanterie regulată, purtând cocarde tricolore la piept şi semnul morţii, de argint, la chivere. Comandantul lor era maiorul Suţu, ce-i zicea şi Chiabap. Ceata de cavalerie era numai de mercenari moldoveni, numiţi arvaţi, sub comanda lui Caravia, Duca şi căpitan Farmachi. Această ceată a făcut multe rele în drumul ei, jefuind pe nenorociţii bejenari (fugari), luându-le armele, caii şi tot ce aveau mai bun. Cetele astea s-au stabilit în Târgovişte, dezvelind de învelitoarea de plumb marea şi frumoasa Mitropolie, ca să taie gloanţe pentru batalionul de infanterie de mavrofori, care se numea şi batalionul sacru. Ipsilante avea ca

adjutanţi ai lui: pe unul Grig. Maiorescu, ce avea un deget, la mâna dreaptă, de aur; asemenea şi Ipsilante se numea monohir (cu o mână), căci avea mâna stângă din argint. Avea pe doctorul său, anume Hristari, care era şi sfetnicul său de taină; avea preoţii lui şi diaconi greci.

În Târgovişte au stat mai mult timp, până au pus mâna, prin trădare, pe nenorocitul nostru Tudor. S-au trimis cete de arnăuţi, sub căpitanul Farmachi, de l-au ridicat, fără veste, de la Goleşti, lângă Piteşti, unde era cantonat cu pandurii lui. Prinzându-l, l-au pus legat într-o cărucioară de poştă, între doi arnăuţi, şi, ducându-l la Târgovişte, l-au dat în primirea lui Caravia, care l-a închis la Mitropolie într-o odaie, sub stricta pază a arnăuţilor, până ce, într-o seară, l-au omorât şi i-au aruncat trupul într-una din marile private ale Mitropoliei. Aşa au mărturisit târgoviştenii de atunci, cari se aflau faţă în curtea Mitropoliei, unde lucrau, amestecaţi cu evreii tinichigii, la fabricarea ghiulelelor de tinichea umplute cu sticlă, pietricele şi cuie, pentru cele patru guri de tunuri româneşti care fuseseră ridicate de la Cotroceni, după plecarea lui Tudor. Nenorocita armată de olteni, văzînd a doua zi că-i lipseşte şeful, de la Goleşti au trecut Oltul pe la Vâlcea şi s-au dus fiecare în judeţul său.

După omorârea lui Tudor, aflându-se în Târgovişte că a intrat în ţară armata turcă, venind de la Silistra, sub Gingir Efendi (Chehaia bey paşa Silistrei), a plecat şi Ipsilante cu toată armata lui spre Râmnicu Vâlcei, unde rămase el cu marele său Stat Major în oraş, iar infanteria şi cavaleria le trimise la Drăgăşani, unde începuse a veni şi armata turcească de la paşa din Vidin. Aci, la Drăgăşani, se întâlniră armatele turceşti cu ale zavergiilor. Batalionul Sacru, comandat de maiorul Suţu şi avînd 4 tunuri, se formă în careu şi s-a bătut într-un chip brav cu o împătrită sumă de turci. Cavaleria otomană, văzând ghiulele de tinichea umplute cu cuie, simţi neputinţa zavergiilor şi a spart careul. Cu toate că grecii au omorât mulţi turci, dar şi dînşii, sărmanii tineri, tot fii de negustori, profesori şi grămăţici de pe la contoare, au fost toţi măcelăriţi îngrozitor. A contribuit mult la această neizbîndă şi nepăsarea cavaleriei lui Ipsilante, compusă de arnăuţi şi mercenari, sub comanda lui Caravia, căci ei toţi, cum au sosit în dealul Drăgăşanilor, au spart pivniţele de la vii şi s-au îmbătat. Ipsilante, aflînd de această înfrîngere, a fugit din Râmnicul Vâlcei prin vama austriacă de la Turnu Roşu.

Să povestesc acum invazia în Bucureşti a armatei turceşti venită din Silistra cu Gingir Efendi Chehaia bey.

Pe dată ce s-a aflat în Capitală de sosirea turcilor la satul Tânganul, s-au dus spre întâmpinarea lor caimacamul (locotenentă domnească) vornicul Mihail Manu, logofătul Samurcaş, Negri şi Băltăreţu (un fruntaş comersant din Capitală, prieten cu Gingir Efendi). Aceştia se opriră la comuna Leordeni, pe Dâmboviţa, fosta proprietate a bătrînului caimacam Mihalache Manu, unde-şi avea palate frumos împodobite. Primiră acolo pe Gingir Efendi Chehaia bey al paşei Silistrei şi comandant superior al trupelor de invaziune. Cele dintâi întrebări pe care Gingir Efendi le făcu caimacamilor fură următoarele:

— Cum este raiaua în oraş ? Mai este vreun revoluţionar grec în oraş ? Spuneţi-mi drept, căci altfel chiar viaţa d-voastră este în pericol.

La această întrebare, caimacamilor răspunseră:

— Nu sunt în oraş decât, poate, vreo câţiva greci din cei ce locuiesc în Bucureşti, cu prăvăliile şi meseriile lor.

Chehaia bey le zise jar:

— Eu vă întreb de cei ce au luat arme împotriva noastră şi, ca să fiu mai sigur, îţi opresc, domnule vornic şi caimacam Manu, pe amândoi fiii d-tale cei mai mari, Costache şi Iancu, ca amanet că, dacă s-ar întâmpla să întâmpinăm ceva de la răsculaţi, voi porunci ca să se taie capetele fiilor d-tale în tabăra mea; apoi voi pleca cu oştirea mea spre Capitală şi atunci nu va fi bine nici de d-voastră.

Vornicul Manu a primit această condiţiune şi lăsând pe amândoi flăcăii lui ca amanet în tabăra turcească de pe câmpiile Leordeni, Pantelimon şi ale satului Dudeşti, a plecat cu Chehaia bey în capul avangardei şi a intrat în Capitală, dând gazdă lui Chehaia bei în casele lui Bellu (azi casa Prager), în capul străzii Işlicarilor (azi strada Carol I). Acolo a conăcit Chehaia bei cu o parte din garda sa, fiind altă parte în casa Drugăneschii, pe uliţa Işlicarilor, aproape de conacul său, şi unde făcu şi închisoarea. În urmă a primit vizita boierilor ce mai rămăseseră în Bucureşti, a consilierilor, a negustorilor de frunte şi a căpeteniilor bisericeşti. Pe toţi i-a povăţuit ca nu cumva să aibă ascunşi pe la casele lor niscai greci zavergii, că atunci îşi vor pierde viaţa.

Chehaia bei avea sub ordinele sale trei mari paşi: Gavanozoglu (foarte bogat), Tahâr aga şi Macavei, şeful zaporojenilor (circasieni şi lipoveni). Aceştia din urmă erau încazarmaţi în monăstirea Antim, având corturi întinse prin curte, iar în casele episcopale şedea Macavei. Să vă povestesc o anecdotă:

Gavanozoglu era dat în gazdă în casele lui Alecu Ghica (Barbă Roşie), pe Podul Beilicului; peste drum de acele case se afla o bărbierie; bărbierul făcea nunta fiicei sale şi, pentru respect sau temere, ţinea, în ziua duminicii, obloanele închise la ferestre, căci peste drum sta Gavanozoglu. Pe la asfinţitul soarelui, paşa văzând de pe fereastră această schimbare, trimise un slujbaş de ai săi să cerceteze ce a păţit bărbierul, de stă toată ziua cu obloanele de la ferestre închise. Trimisul găseşte prăvălia plină de musafiri jucând hora miresei, în cântecul pe înfundate al lăutarilor.

Intorcându-se şi raportând paşei, acesta l-a trimis îndărăt cu ordin ca bărbierul să deschidă obloanele şi să-şi petreacă nunta în tihnă, toată noaptea, cum îi va plăcea; pe de altă parte, trimise de invitat la el pe Chehaia bey şi pe ceilalţi paşi, ca să privească din ferestre nunta bărbierului şi pe mireasa cu beteala pe cap jucând hora în cântecul lăutarilor. După ce se adunară paşii şi priviră nunta românească, trimiseră miresei zece mii de lei, mulţumind din partele şi urând viaţă bună noilor soţi.

Gavanozoglu fusese dat în gazdă la acele case ale lui Barbă-Roşie, ca să fie aproape de cazarmele turceşti din Podul Beilicului, unde îşi avea trupele.

Chehaia bey trimise o coloană numeroasă din oştirea sa spre Târgovişte, ca să vâneze şi acolo din grecii lui Ipsilante. O altă coloană o ţinea ca rezervă tăbărâtă la Pantelimon, pe câmpia

Ştefăneşti, Cernica şi Manolache, având în vecinătate monăstirea de călugări Cernica, precum şi Pasărea, monastire de călugăriţe. Iată ce se întâmplă la această coloană: un paşă, care avea cartierul său în monastirea Pantelimon, primeşte de la spionii săi armeni o denunţare falsă. În monastirea Cernica erau refugiate peste o mie de familii negustoreşti din Capitală, care făcuseră tabără chiar în curtea monăstirei, cu copiii şi neveste, şi erau hrănite cu din ce brumă aveau călugării. Acel fals denunţător spusese paşei că se află o sumă de greci zaverzii ascunşi în monăstire de călugări. Însuşi paşa încălecă pe cal, luând cu dânsul vreo o sută de turci cu 4 tunuri; descălicară pe malul de dincoace al bălţii monăstirei şi aşezară tunurile pe mal cu gurile spre monastire. Au strigat atunci să vie din monăstire vreo patru, cinci călugări mai fruntaşi, ca să-i întrebe dacă au greci pe la dâşii. Stareţul monastirii, înspăimântat de acea groaznică oştire, trimise cinci duhovnici bătrâni ca să vadă ce este. (Stareţ era răposatul Calinic, devenit în urmă episcop al Râmnicului Vâlcei.) Paşa întrebă pe aceşti duhovnici, zicându-le să spuie adevărul, căci de nu, va ordona să se bombardeze monastirea. Din norocire, între acei duhovnici se afla unul care ştia bine limba turcească, căci fusese multă vreme la S-ta Agora, anume preacuviosul Pimen, care, cu un deosebit curaj, declară paşei, în frica lui Dumnezeu şi pe răspundere cu viaţa-lor, că nu numai că nu se află în acea monăstire nici picior de grec, dar raiaua împărătească venită din Bucureşti, ca să-şi adăpostească familiile acolo, le-a mâncat toată provizia de bucate ce o aveau. Au rugat pe paşa ca, împreună cu dâşii, să treacă însuşi, cu câţiva voinici de ai lui, nu mai mulţi, ca să nu se sperie bejenarii, şi să se încredinţeze de adevăr.

Atunci, paşa alese vreo 10 căpetenii de ale lui, armaţi bine, se coborî la podul umblător de peste balta monăstirei şi sosi dincoace; au fost întâmpinaţi la debarcadera monăstirei de către stariţ cu diaconii lui, îmbrăcaţi în odăjdii, şi de mai mulţi neguţători din cei refugiaţi, cari începură, a povesti despre groaza ce le inspiraseră zaverzii arvaţi mercenari, cari i-au făcut să-şi părăsească casele şi prăvăliile din Bucureşti şi să vi<nă> la acest azil creştinesc, unde mor de foame, fiind lipsă cu desăvârşire de pâine.

Paşa, cu ai săi, fu condus acasă la stariţ, unde fu primit, în sunetul clopotelor, de către Calinic, cu cele mai mari onoruri, cu dulceaţuri şi cafele; totdeodată, fu rugat ca, împreună cu dânsul, să viziteze tabăra nenorocitelor familii refugiate, care erau grămădite în curtea monăstirei. După aceasta, întorcându-se paşa cu ai săi la vadul de la baltă, a trecut balta îndărăt, însoţit fiind de stareţ, de călugării fruntaşi şi de mai mulţi negustori, în sunetul clopotelor monăstirei, ca la sosire. S-au suit toţi iar în deal, unde era coloana cu tunurile, şi, la despărţire, promise paşa călugărilor şi neguţătorilor că le va veni în ajutor. Cu adevărat, întorcându-se la Pantelimon, a raportat lui Chehaia bei cele petrecute, iar acesta i-a ordonat ca, pe dată, să trimită în primirea stareţului 20 de care de pesmeţi din provizia armatei şi să se împartă călugărilor şi bejenarilor. Totdeodată, s-a poruncit prinderea mincinosului denunţător şi trimiterea lui, la Bucureşti, legat.

Iată încă o întâmplare miraculoasă peste care a dat acel înţelept paşă de la Pantelimon. El avea ca seiz (rândaş), care îngrijea de calul lui, pe un bulgar. După trecere de două zile, se pregăti paşa să meargă, cu oamenii lui şi cu două tunuri, ca să viziteze şi monăstirea de călugăriţe Pasărea, care se află în apropiere de Pantelimon, ca să se convingă dacă nu sunt acolo greci. Seizul, ţinându-i calul ca să-l încalece, a tras cu un pistol ce-l avea la brâu asupra paşei; din miracol sau din norocirea lui, glonţul se opri în chimirul ce-l avea sub şalul cu care era încins, în chimir avea vreo 500 de mahmudele (monedă de aur). Astfel scăpă paşa de moarte.

Pe dată ordonă păzitorilor lui să cerceteze de cine a fost bulgarul pus să-l omoare. Aceştia cercetând pe vinovat, acesta le-a mărturisit că, din dragostea către religia lui, văzând că paşa se pregăteşte a ataca mănăstirea de călugăriţe, şi ca să nu se facă vreun rău sfintei biserici, a comis acest fapt. Atunci, înţeleptul paşa ordonă, pe de o parte, arestarea seizului, iar pe de alta, trimise stareşului mănăstirii Cernica toate acele mahmudele, ce le avea în chimir şi care îi scăpaseră viaţa, cu rugăciune ca jumătate din ele să se poprească pentru mănăstirea Cernica şi jumătate să se trimită, prin doi călugări, însoţiţi de trimisul său, şi să se numere din parte-i stareşei mănăstirii Pasărea. Totdeodată, trimisul său trebuia să se încredinţeze că nu se află greci în acea mănăstire.

Aceste fapte turceşti nu puteau rămânea nepovestite de mine, fiind pline de înţelepciune şi morală.

Acum să ne întoarcem în Bucureşti, la Chehaia bei. Acest mare comandant al expediţiei turceşti fu înştiinţat de comandantul coloanei ce era trimisă la Târgovişte că trei comandanţi ai cetelor de arnăuţi ce erau cantonaţi la Câmpina, sub Bimbaşa Sava, la Câmpulung, sub căpitan Farmachi, şi la Curtea de Argeş, sub căpitan Mihali, voiesc a i se închina, cu toate cetele lor, şi a se pune sub ordinele sale. (Aceste cete de arnăuţi făceau parte din Armata ţării, sub mai sus-numiţii căpitani ai lor şi erau toţi mercenari, afară de cetele de seimeni, dorobanţi şi catane, care, mai în urmă, se împreună cu Ipsilante.)

Chehaia bei primi această propunere şi scrise lui Bimbaşa Sava ca să adune pe toţi arnăuţii şi să vi<nă> cu ei în Bucureşti, iar drept răsplată acestei supuneri va scrie sultanului ca să-l facă spătar al tuturor oştirilor române. Atunci, Bimbaşa Sava, adunându-şi cetele, a venit spre închinăciune şi, sosind la mănăstirea Ciorogârla, alege vreo sută de arnăuţi, cei mai voinici şi mai strălucit gătiţi, ca să-i ia cu sine, dimpreună cu căpitanii Ghenci aga şi Mihali, pe cari abia a putut să-i înduplece ca să-l însoţească; aceştia se îndoiu a se încrede promisiunilor lui Chehaia bei, zicând că turcii sunt înşelători. În sfârşit, după ce le-a alungat temerile, îşi urmă drumul până în Capitală. Toţi erau călări. Intrară pe la Cotroceni şi poposiră drept în curtea proprietăţii lui Bimbaşa Sava (azi spitalul Xenocrat de la Jignita, Calea Văcăreşti.)

Era într-o zi de sâmbătă, după-prânz, şi, îndată ce sosiră, umplură curtea de cavalerie, destul de bine armată; pe la orele 5, Bimbaşa trimise veste lui Chehaia bei că seara va veni cu căpitanii lui să i se înfăţişeze. Şiretul turc îi înapoia răspuns să-l ierte pentru acea seară, că se află cam indispus şi să poftescă a doua zi, duminică, pe la orele 12. Atunci, Bimbaşa Sava a poruncit să se împartă arnăuţii lui câte unul şi câte doi pe la locuitorii din mahalaua Jigniţii şi Olteni, iar el s-a pus la masă cu căpitanii lui. A doua zi, duminică, la orele 11, s-au adunat toţi, gătiţi şi înarmaţi cu pistoale, puşti şi săbii ornate cu argint şi aur (aceste arme erau toate hrăpite de pe la nenorocii boieri şi negustori bejenari ce întâlneră pe drumuri, în fuga lor la Braşov) şi, trăgându-li-se caii la scară, au încălicat. Povesteau mahalagii că atunci s-a poticnit calul lui Bimbaşa Sava, de două ori, până la poartă, încât căpitanii îi ziceau că nu le place semnul ăsta. N-aveau însă ce face, că se aflau deja intraţi în capcană, fiindcă Bucureştii erau încărcăţi de un corp de 50 de mii de turci. Îşi urmară calea intrând pe uliţa Işlicari (azi Carol I) şi-şi continuară drumul, cu o trupă de 30 de arnăuţi, până la conacul lui Chehaia bei, în fostele case ale lui Bellu.

Iată acum ce primire s-a făcut acestor căpetenii de zavergii; faptele mi-au fost şi mie povestite, în urmă, de răposatul vistierul Mihai din Piteşti, care era vătaf de curte al lui Bellu cel bătrân, lăsat de stăpănu-său să păzească curtea boierească şi grădina cea mare (astăzi Cimitirul Şerban Vodă), căci Bellu era deja fugit la Braşov. Vistierul Mihai se afla printre turci, fiind cunoscut de toţi paşii şi agalele, fiind foarte iubit de Chehaia bei, căci îi înlesnea toate trebuincioasele, dându-le chiar din vinurile cele vechi din pimniţa boierească. El şedea într-o odaie din etajul de jos al caselor. Duminică dimineaţa observă o mişcare neobicinuită între turci, văzu mai multă turcime venind în curte şi aşezându-se prin odăile din curte şi pe la grajduri şi şoproane, iar sus, în salonul cel mare, ale cărui ferestre dădeau de-a lungul uliţei Işlicarilor, se grămădeau căpeteniile de manafi şi beşlii. Se pomeneşte că-l cheamă Chehaia bei, care era în odaia lui cu ceilalţi trei paşi, Gavanozoglu, Tahâr aga şi Macavei al zaporojenilor. Pe masa din mijlocul odăii văzu două perechi de pistoale. Chehaia bei se scoală de pe sofa şi, apropiindu-se de vistierul Mihai, îl bătu de două ori pe umeri şi-i zise în turceşte:

— Du-te la conacul tău, ascunde-te în odaia ta, dă perdeaua jos de la fereastră, zăvoreşte-ţi uşile şi să nu ieşi la nici un zgomot, nici să deschizi uşile la cineva, căci poate vei fi având şi tu vreun duşman printre ai noştri.

„La aceste vorbe, trecură fiori prin sângele meu — povestea vistierul — şi sărutând mâna paşei, mă întorsei în salon. Când să mă duc spre uşa galeriei care ducea la scări, văzui pe ferestrele salonului, de-a lungul uliţei Işlicarilor, venind o ceată mare de călări, care erau strălucitul cortegiu al lui Bimbaşa Sava şi căpitanilor săi.

Ajungând în capul scării, un baş-buluc başa de delii mă opreşte şi-mi zice: « Nu e vreme, brei Mihai, să te duci acum în curte ». Eu i-am răspuns că paşa m-a trimis până jos, să-i aduc ceva. Ieşii pe uşă în galeria care era cu geamlăcuri şi zării porţile închizându-se, căci Bimbaşa Sava, cu căpitanii Ghencea, Mihale şi cu ceata lui de arnăuţi intraseră deja în curte; îi văzui descălicând şi pornind, câte trei, să urce scara; în capul scării, jos, mă aflai faţă în faţă cu ei şi m-am dat în lături ca să le fac loc. Bimbaşa mă întrebă: « Ce faci, nene Mihai? Paşa ce face? » Li răspunsei că n-am intrat la paşa, şi ei păşiră înainte.

La uşa odăii paşei erau, în dreapta şi în stânga, doi cavazi (santinele), cu mâinile pe pistoale şi pe iatagane; la uşa salonului, Sava fu întâmpinat de baş-buluc başa de manafi, cu căpitanii săi; acesta îi arătă uşa odăii lui paşa şi-i zise buiur (poftim). Sava porni spre uşă, cu căpitanii săi, ca să intre, dar deodată, pe la spatele său, se pomeni cu o tăietură de iatagan pe gâtul său gol şi căzu jos. Cei doi căpitani ai săi fură, la moment, împuşcaţi cu pistoalele de celelalte agale turceşti.

După ce fură astfel omorâţi câte trei, deschise paşa uşa şi se uită, împreună cu ceilalţi paşi, la cadavrele lor îmbrăcate numai în fireturi şi aurărie. Imediat turcimea ce se afla ascunsă prin odăi, grajduri şi şoproanele din curte năvăliră cu iataganele şi pistoalele asupra arnăuţilor lui Sava, ceşi plimbau caii prin curte. A urmat o ţăcăneală spăimântătoare până i-au măcelărit pe toţi, afară de unul care scăpă prin fundul gradinei lui Bellu, trecu Dâmboviţa şi traversă spaţioasa grădină a palatelor banului Dumitrache Ghica (azi palatele Prefecturii de Ilfov); el a ieşit în uliţa Mihai Vodă şi, prin Gorgani, prin Cişmigiu, ajunse la câmp şi ţinu o fugă necurmată până dincolo de Băneasa; apoi, din pădure în pădure, abia putu scăpa, prin Plieşti, Prahova, Sinaia, şi sosi la Braşov, unde

era toată boierimea adunată, împreună cu mitropolitul Dionisie şi Ilarion Argeşiu; acolo a povestit la toţi petrecania. Boierii noştri nu numai că l-au scăpat de vreo închisoare a guvernului austriac, dar i-au făcut o colectă, adunându-i până la 2000 de lei, şi zicându-i: « Fii înţelept şi economiseşte, cum D-zeu te va lumina, căci nimeni nu te va supăra ».

Iar el, pe urmă, şi-a deschis, într-un colţ de stradă, o prăvălioară unde vindea tabac de lanina."

Trupa de arnăuţi, cea care rămăsese la Samurcăşeşti, pe Ciorogârla, având căpitani pe Farmachi, Diamândi şi Olimbie, cum a aflat de cele petrecute în Bucureşti a luat-o la fugă, călări, unii pe la Buzău, spre Moldova, cu căpitan Olimbie, şi ajungând la monastirea Neamţului se închiseră acolo. Văzând însă că turcii din Brăila îi sosesc în goană, căpitanul Olimbie, având cu el o traistă de iarbă de puşcă, s-a urcat în clopotniţă şi, dându-i foc, s-a prăpădit el cu toţi camarazii lui ce se aflau acolo. Alţii, sub căpitan Diarrţandi, au luat-o cu ai săi pe Prahova, spre Braşov; ajungându-i pe drum cavaleria turcească, s-a făcut mare lovire la Câmpina, la Comarnic, la Sinaia, până în Predeal, la hotarul despre nemţi. Acolo, faţă cu caraulele nemţeşti, un popă grec, ce era între arnăuţi, a măcelărit grozav trupa turcească până a fost prins. Arnăuţii au scăpat prin păduri şi văi, iar alţii s-au prăpădit prin strâmtorile Prahovei, căci, pe vremea aceea, de la Câmpina până în Predeal trebuia să treacă cineva cu mare primejdie, de 36 de ori, în zig zag, Prahova; de aceea şi mărfurile braşoveneşti se aduceau în Bucureşti de către cete de hamali numiţi prahoveni. Mărfurile erau puse în lăzi de brad, pecetluite şi aşezate câte două pe samarul cailor.

Trupa de arnăuţi ce venise în Bucureşti cu Bimbaşa Sava şi care era, parte, găzduită în curtea lui Sava, la Jignita, iar parte dată în gazdă pe la mahalagi, cum află de păţania lui Sava, se închise în biserica Olteni, cu căpitanul ei, anume Anastasie Himariotu; acolo fu înconjurată de trupele turceşti şi de zaporojeni; bătaia ţinu o zi şi o noapte. Arnăuţii, după ce se închiseră în biserică, intrară în altar şi găsind Sfânta Cuminecătură în chivotul de pe Sfânta Masă, se împărtăşiră toţi cu câte o meridă şi se suiră în clopotniţă, după ce se încuiaseră şi întăriseră uşile bisericii; începură atunci schimbarea focurilor cu armata turcească, ce era grămadită pe toată strada. Isprăvind muniţia, spre seară au început a umplea puştile şi pistoalele cu rubiele mici turceşti, ce aveau mulţime prin chimirurile lor; prăpădiră multă armată turcă. Unii din arnăuţi, după ce au fost coprinşi de desperare, au început a azvârli pe ferestrele clopotniţei armele lor de foc, rămânând numai cu iatagane şi săbii, alţii azvârleau rubiele, astfel că turcii şi zaporojenii plecându-se ca să le adune de pe jos, cei din clopotniţă trăgeau, cu focurile ce mai aveau, în grămadă; asta ţinu până se înseră. Atunci, turcii aduseră două tunuri, pe care le aşezară în Calea Văcăreşti, unde este acum cafeneaua ovreiască, şi începură a trage cu ghiulele asupra bisericii Olteni, pe direcţia stradelei numită azi strada Zaveriei. Nenorociţii arnăuţi văzând că biserica începuse a arde, deschiseră uşile, ieşiră cu săbiile şi iataganele în mâini şi unii se repeziră în mulţimea turcilor, iar alţii fugiră şi se ascuseră prin mahalalele învecinate. Aceasta a provocat pe Chehaia bei să ordone, a doua zi, teribilul măcel în tot oraşul, astfel că prăvăliile, hanurile şi toate casele locuitorilor fură închise şi întărite. Paşa ordonă cavaleriei turceşti, manafi şi delii, să plece pe străzile Capitalei şi oriunde vor întâlni grec să-i taie capul şi să-l aducă la conacul său, unde, în capul scării de jos, era postat un casier turc ce dădea oricui aducea un cap de grec câte o monedă turcească de 5 lei, numită beşlic. Eu, autorul, copil de 10 ani, locuiam atunci cu părinţii mei în Hanul „Zlătarilor”, în rândul odăilor de sus, de lângă clopotniţă, peste drum azi de „Hotel de France”, erau, prin urmare, în vecinătatea caselor lui Bellu, şi am văzut un manaf (călăreţ turc) cu mânecile cămeşii legate la spate, fiind în mâna dreaptă, de păr, un cap, şi în stânga, în care

ţinea frâul, având iataganul; fugea astfel, cu capul, spre conacul lui Chehaia bei, pentru ca predându-l casierului să-şi primească beşlicul şi să se întoarcă pe uliţi spre a vâna alte capete. Acest măcel a ţinut 4 ceasuri în Capitală. S-au dus atunci la paşă, în trăsurile lor, caimacamii ţării, armaşul Mihail Manu, Samurcaş şi Băltăreţul, amicul lui Chehaia bei, ca să-l roage să ordone a înceta măcelul, căci turcii începuseră a tăia, pe străzi, şi din raiaua împărătească, precupeţi şi alţi oameni români, ba încă tăiară şi pe un biet căprar al Agenţiei Nemţeşti, pe care-l întâlniseră pe stradă şi-l văzuseră în uniformă albă militară şi cu tesacul de gât. Locotenentul consulului nemţesc, d. Fleischhackl, aflând asta, pe dată se duse la Chehaia bei şi arătând faptul i-a zis:

— D-ta nu eşti trimis aici ca să fii măcelar de oameni şi, dacă nu vei ordona, la moment, să înceteze măcelul, atunci îţi vom aduce din Braşov, numai în trei zile, 30 de mii de oştire.

La această ameninţare, paşa se scuză, zicând că a fost o greşeală, a ordonat pe dată a înceta măcelul şi a publica, prin turci trimişi pe străzi şi pe răspântii (pristavi), că oricine va mai aduce un cap tăiat va pierde pe al său. Astfel, abia peste 4 ceasuri, a putut înceta măcelul şi astfel şi-a făcut gloria Gingir Efendi Chehaia bei, paşa Silistrei, care, în primăvara anului 1822, s-a întors cu toată oştirea turcească în Silistra şi fu avansat de sultan la gradul de paşă cu două tuiuri.

Să descriu acum primirea filantropică a refugiaţilor români la Braşov, la Făgăraş şi la Sibiu.

Boierimea cea mare, împreună cu mitropolitul Dionisie Lupu şi cu episcopii Argeşiu, Ilarion, şi Rătescu de Buzău s-au aşezat în Braşov. Dintre cei mari erau: banul Grigorie Brâncoveanu, vornicul Grigorie Băleanul, Nicolache şi Iancu Văcărescu, Mihalache şi Costache Corneştii, logofătul Iordache Filipescu, Al. Villara, Iancu şi Alecu Filipescu, Grigore şi Costache Ghica, Nicolăiţă Filipescu şi Al. Filipescu Drăneanu, Alecu Racoviţă şi Manolache Florescu.

Erau ordine date de împăratul Austriei, Francisc cel Bătrân, ca bejenarilor din România să li se facă, de către autorităţi, cea mai frăţească primire în toată Ţara Austriei. Ceva mai mult, a numit poliţai pentru pricinile românilor bejenari pe logofătul Iordache Florescu, făcându-i onoarea a-i da chiar jandarmerie şi căprari nemţeşti sub ordinele sale, paj eră la poartă şi dreptul de a judeca şi de a aplană orice pricină între băjenarii refugiaţi; astfel, Florescu era deplin împuternicit poliţai în Braşov.

Era apoi ordin dat ca grecilor compromişi în revoluţie să li se facă cunoscut ca să se depărteze, în termen de o săptămână, mai înăuntru Transilvaniei, sau chiar să se întoarcă înapoi în Moldova şi România, dându-li-se bani de cheltuială şi paşapoarte. Astfel toţi bejenarii au rămas mulţumiţi, laudând părinteasca îngrijire a bunul împărat austriac, din anul 1821.

Mitropolitul Dionisie Lupu, într-o zi de duminică, invitând toată boierimea şi autorităţile civile şi militare austriece, a slujit un mare Te Beum în Biserica Grecească din cetatea Braşovului. Atunci, banul Grigorie Brâncoveanu a dăruit bisericii două moşii ce avea lângă Făgăraş, în Transilvania, anume Sâmbăta de Sus şi Sâmbăta de Jos, ce-i rămăseseră de la Basarabi, strămoşii săi.

La acea biserică sunt şi mormintele a câţiva din Brâncoveni. Astfel de fapte făceau virtuozii noştri bătrâni boieri, a cărora lipsă dintre noi o plângem azi, toţi cei ce i-am cunoscut.

lată încă un fapt mare al foştilor boieri bătrâni:

Aflându-se în Bucureşti că în Grecia se pregăteşte o revoluţie pentru independenţa ei şi că turcii au spânzurat în Ţarigrad pe patriarhul Grigorie, boierii noştri cei bătrâni se gândiră că este vremea a ne redobândi şi noi drepturile noastre, călcate şi pierdute de domnii fanarioţi, ce au domnit în România şi Moldova peste 100 de ani. Nu era vorba a ne revolta împotriva Porţii Otomane, dar a-i cere, cu plângere, să depărteze din ţara noastră pe mitropoliţi, pe episcopii şi pe amploiaţii de origine fanarioţi şi să ne dea dreptul să alegem noi domni, mitropoliţi şi episcopi din neamul nostru românesc, după vechile noastre datini şi stipulaţii.

Atunci domnea în Bucureşti Alexandru Suţu, domn fanariot, iar boierii cei mai dârji şi cu curaj erau spătarul Grigorie Băleanul şi hatmanul Mihăiţă Filipescu, căci ambii erau înscrşi în ceata ienicerilor turci, numită „otuzbir”, adică ceata cu numărul 31 de ieniceri. Ba, încă ei aveau şi păzitor la perdea (aşa se numea uşa camerei boiereşti) câte un ienicer turc, înarmat cu iatagane şi pistoale.

Spătarul Băleanu, care era foarte stimat în România Mică, scrise slugerului Tudor Vladimirescu, la Gorj, ca să vi<nă> în Bucureşti, şi-l însărcina ca, pe dată ce va fi înştiinţat că a murit vodă Suţu şi tronul ţării e vacant, să-şi compuie o trupă de catane de prin judeţele oltene şi să sosească cu ele de-a dreptul în Capitală. Pe de altă parte, chemă, în secret, acasă la el (căci şedea în casele sale, unde e azi Tipografia fraţilor Gobl) pe vecinul şi camaradul său de arme, hatmanul Mihăiţă Filipescu (care şedea în casele sale, cele din colţ, peste drum de Poştă şi Telegraf, astăzi ale văduvei Gherman) şi se sfătui cu el cum să omoare mai curând pe vodă Suţu; au hotărât să cheme şi pe eruditul episcop Ilarion Argeşiu şi să se sfătuiască între ei trei ce este de făcut. Astfel se hotărî, nu mai târziu ca a doua zi să cheme pe căpitan Farmachi, care era tufecii başa peste arnăuţii lui vodă Suţu; acesta sta totdeauna pe înarmat, cu pistoale şi iatagane, la perdeaua (uşa) lui vodă şi oricând vodă ieşea spre a merge la Divan sau în apartamentul doamnei, numit ghinechion (harem), se lua după dânsul, ca un pagiu (paj). Această căpetenie de arnăuţi era, negreşit, şi subalternul marelui spătar Băleanu.

A doua zi, adunându-se la Băleanu, Mihăiţă Filipescu şi Ilarion (fără diacon), care aduse cu sine Sfânta Cruce şi Evanghelia, au chemat pe căpitan Farmachi şi, după ce l-au supus la un groaznic jurământ pe Sfânta Cruce şi Evanghelie, că nu va divulga secretul ce i se va încredinţa, i-au zis:

— Căpitan Farmachi, tu fanariot nu eşti, tu eşti din bravii eleni cari azi sunt sculaţi pentru independenţa lor; vrei tu ca să faci fericirea ţării mele şi eu să te fac fericit, dăruindu-ţi două mari moşii şi făcându-te pământean român, dându-ţi boierie? Dacă vrei, atunci să-mi omori pe vodă, când vei rămânea singur cu el, şi pe dată să vii la mine acasă. De curajul tău nu mă îndoiesc. Primeşti ?

Farmachi a răspuns că primeşte, putând să facă aceasta cu mare înlesnire, când vodă va trece, a doua zi dimineată, la Divan; îşi dete cuvântul că până la nămeazi vodă va fi mort.

Numitul căpitan îşi pregăti pistoalele ce purta la brâu şi se duse, a doua zi, la postul său, care era la uşa camerei lui vodă. Şezu pe scaun, aşteptând ca, atunci când va ieşi vodă şi va trece la

Divan, să-l împuşte. Era obicei ca, atunci când ieşea vodă din odaia lui, căpitan Farmachi să-l întâmpine cu o temenea (salutare turcească constând în ducerea mâinii de la gură până la cap), în momentul acela se gădea căpitanul să-i tragă glonţul în piept. Însă el, cum se întâlneşte în faţă cu vodă, în loc să scoată pistolul de la brâu, îşi pierde tot cumpănul, îi făcu temeneaua şi-l urmă prin coridoare până la divan. Aci lăsa în locul său pe baş-buluc başa (şeful garnizoanei) şi se repezi într-o fugă la spătarul Băleanu, unde-l aşteptau Mihăiţă Filipescu şi Ilarion episcopul. Pe dată ce intră, îşi arată pistoalele cât erau de bine regulate pentru acel fatal minut şi le spuse că nu avusese curajul d-a ucide pe vodă, îndată ce se văzuse faţă în faţă, nu putuse să-i facă altceva decât temeneaua obişnuită şi să se ia după el. (Vedeţi dar cât de mult influenţează faţa unui stăpânitor pe supuşii săi!)

Atunci, boierii au dăruit un bun bacşiş căpitanului şi i-au zis să se ducă cu D-zeu şi să nu divulge secretul, ca unul ce a făcut jurământ, căci apoi îşi va pierde şi el viaţa.

După asta, s-a proiectat otrăvirea lui vodă Suţu prin fântâneaua ce o avea la mâna dreaptă şi pe care i-o schimba medicul Curţii în toate zilele. Astfel, după vreo 10 zile, aflară toţi orăşenii că bătrânul domn Alexandru Suţu a murit.

Am văzut însumi cortegiul funebru, sau alaiul lui de îngropăciune continuând din Podul Mogoşoaiei, din Curtea Domnească, pe uliţa Işlicarilor (strada Carol), până la Sf. Spiridon, Podul Beilicului, unde l-a îngropat.

Pe dată ce vodă muri, se numără caimacami: vornicul Mihalache Manu, Samurcaş, Alecu Filipescu-Vulpe, ce era vistier, şi Negri, iar spătarul Băleanu scris, peste Olt, lui Tudor Vladimirescu (viteazul gorjan), şi acesta veni, după ce strânsese catane, cu ei în Capitală, pe drumul Slatinei, unde se zice că supuşii lui făcând multe neorânduieli, a fost silit a spânzura pe doi din căpitanii ce-i avea. Tot în acea vreme, sosi şi Ipsilante, venind din Moldova, cu cetele lui de greci mavrofori (Batalionul Sacru) şi mercenari arnăuţi. Atunci, de spaimă şi de groază, fugiră toţi boierii la Braşov, în Transilvania, rămânând numai Căimăcămia şi comercianţii, care nu puteau să-şi părăsească prăvăliile; aceştia se văzură nevoiţi a cere caimacamilor strejuire de noapte, îndoită. Astfel era de groaznică vederea Bucureştilor, cum însera nu mai putea ieşi nimenea pe poduri fără felinar în mână, fiind toate stradele strejuite de arnăuţi ai stăpânirii, cu bâtele în mână, iar porţile de la toate curţile şi de la toate hanurile, de cum se însera, se închideau şi încuiiau cu lacăte, pe dinăuntru, punându-se sub paza portarilor care erau plătiţi de locuitori. Toate averile mişcătoare se aşezau prin lăzi, care apoi se pecetluiau şi se închideau în podurile bisericilor.

Această stare de lucruri a durat până la anul 1823, când a venit Grigorie D. Ghica, despre a cărui numire, de către sultanul Mahmud, şi intrarea în Capitală, cu alai, am povestit deja. Acest domn îşi pregătise palatul la mănăstirea Mihai Vodă, lângă Curtea Arsă (azi Stabilimentul Artileriei). El a domnit până la 1828. Timpul acestei domnii se numeşte, până azi, de toţi românii, domnia de aur, domnia de fericire pentru toată România.

Atunci s-au păzit dreptatea, liniştea şi pacea, căci a ştiut bătrânul domn a fi bun părinte cătră toată lumea; nu dojenea cu asprime, nu osândeşte pe nimeni până ce însuşi nu se încredinţa de chestia fiecăruia. Avea un minister compus din boierii săi cei veliţi şi se numea, după limba

fanariotă, protipendada (întâia cinciada), adică ministeriul de cinci. Miniştrii erau vornicul cel mare, Grigorie Băleanul, vistierul Grigorie Brâncoveanu, logofătul de Țara de Sus (Justiție) Alecu Filipescu, logofătul Țării de Jos (Culte) Iancu Câmpineanu și spătarul Alecu Ghica (fratele lui vodă care, în urmă, la 1834 a devenit domn). Caimacam la Craiova era fratele său, Costache Ghica (devenit, în urmă, spătar). Hatman avea pe Mihăiță Filipescu Buzatul, mare aga pe Nicolae Mavru, cumnatul lui vodă, mitropolit pe Grigorie, adus din Căldărușani, după demisia ce primise de la mitropolitul Dionisie Lupu. Episcop de Râmnic era Neofit (devenit mai în urmă mitropolit), episcop de Buzău, Chesarie, și de Argeș, Ilarion. Acest domn a desființat pedeapsa cu moartea, a înfrumusețat Capitala, așternînd ulițele cu piatră. El pedepsea rău pe înșelătorii brutari și măcelari; însuși vizita prăvăliile, însoțit cu aga, și cântărea pâinea și carnea și, când găsea lipsă, țintuia pe vinovat prinzându-i cu o țintă cercelul urechii de un stâlp de prin răspântiile Capitalei. Pedepsea aspru pe cei pe care îi prindea streaja de noapte pe la femeile publice; era urât dușman pe tinerii fii de boieri care se țineau de berbantlăcuri și orgii, încât, într-o zi, a bătut pe unul la scara palatului. Într-o seară, un biet ampoliat prinsese la nevasta lui pe un fiu de boier mare și fu lovit de acesta, în pulpă, cu un șiş ce îl avea în baston; venind streaja, a ridicat pe fiul de boier și l-a dus la închisoarea Spătăriei, iar pe rănit l-a trimis la spitalul lui Cantacuzino (Colțea). În zadar s-a căznit spătarul să-l scape pe arestat, vodă, cum a aflat, a doua zi, de acest sângeros crailăc, a adus pe nenorocitul fiu de boier și ordonă lui baș-ciohodar (șeful gărzii palatului) să aștearnă o rogojină, cu postav roșu peste ea, la scara domnească (așa se obișnuia când se bătea vreun om mai deosebit în Curtea Domnească) și i-a tras la falangă până la 10 lovituri; ordinul era să i se dea mai multe, dar, mijlocind beizadea Costache și Iorgu, dând în genunche lui vodă, a fost iertat la a zecea lovitură, totuși executatul a zăcut mai multă vreme în pat.

Foarte neplăcut este episodul acesta, dar nu puteam a-l trece cu vederea, fiind cunoscut de contimporanii mei. Încă un episod tot cu jupâneasa falangă, ordonată de către acel blând domn Grigorie Vodă Ghica. El era despărțit de către doamna sa, Marghioala, fiica nenorocitului domn Hangerliu, iar poporul știind pe vodă foarte religios, un biet negustor de ispravă, sau că a fost povățuit de vreunii din partida care proteja pe doamna, sau că a făcut-o de el, ca creștin, a cerut o audiență lui vodă, chiar în ziua de Sf. Gheorghe (ziua lui onomastică și mult sărbătorită), fu chemat sus la vodă, iar acesta-l întrebă:

— Ce vorbă ai să-mi spui, creștine ?

— Negustorul răspunse: — Am venit să spun și eu ca toată lumea, să trăiești și să domnești ani fericiți, și să arăt Măriei Voastre că azi-noapte, pe la o vreme, visai un vis foarte îngrozitor: mi se arată Sfântul marele ierarh Grigorie, îmbrăcat în veșmintele lui de arhieru și-mi zise: „Scoală, jupân Costache, și te du la vodă și spune-i să ierte, în ziua de azi, pe doamna Marghioala, dacă voiește să fie blagoslovit de mine, iar dacă nu, rău îi va merge”.Astfel, Măria Ta, m-am sculat tremurînd și am venit să-ți spui și să adaog de la mine că nu e bine să domniți fără să aveți pe doamna lângă Măria Voastră.

Vodă presimțise poate că ar fi fost pus de partida doamnei ca, în acea zi, să facă această încercare, el îi răspunse:

— Prea bine, jupân Costandine, du-te jos la baş-ciohodar şi zii să vi<nă> încoa, ca să-ţi trimet prin el un bacşiş.

Suindu-se baş-ciohodarul sus, vodă i-a poruncit să aştearnă rogojina la scară şi să gratifice pe negustor cu 25 lovituri la tălpi, ca altă dată să-şi vază de prăvălie şi să nu mai stea de vorbă cu arhierii cei mari, ca Sfântul Grigorie.

După execuţie, negustorul a fost pus într-o căruţă cu un cal şi trimes de la Curtea Domnească, din Mihai Vodă, până acasă la el. A doua zi era un râs cu hohot în toată Capitala.

Vodă Ghica obicinuia de ieşea, totdeauna, după-prânz, singur, în caleaşca care era cu tăbliile suflate cu argint, iar arcurile de curea de lac; după caleaşcă lua pe armaşul Puşcării, care avea rangul de stolnic, şi pe cafeji başa, care avea rangul de sluger; mergea, adesea, la bătrânul Romanit, căci cu dânsul era prieten bun. Acest Romanit era ţarigrădean rămas aici, din suita domnilor din Fanar şi era proprietarul marilor case de pe Podul Mogoşoaiei, unde astăzi este Ministerul de Finanţe. (În vremea lui vodă Ghica erau pe Podul Mogoşoaiei numai trei case mari: casa vistierului Dinicu Golescu, astăzi Palatul Regal, casa lui Românit şi casa lui Filip Lenş, astăzi a lui Gună Vernescu. Celelalte case boiereşti nu erau nici ele mici, ce-i drept, unele în stradă, altele în curte. Astfel era casa lui Grig. Brâncoveanu, cu bisericuţa în curte; a lui Teodor Văcărescu, zis Furtună, cu bisericuţa în curte; a lui Bellu, cu bisericuţa în curte, astăzi Prager; a Demăroaiei, fata lui Ipsilante, astăzi „Hotel de France”; a lui Matacu Racoviţă, cu bisericuţa în curte, astăzi Prefectura Poliţiei Capitalei, şi altele despre care s-a pomenit deja, în două rânduri).

Cu casa Colceac Matei se isprăvea Podul Mogoşoaia, la streajă, unde era şi bariera şi de unde începea locul de preumblare. Aci boierii se duceau în trăsuri pe arcuri, numite căleşti, şi în butci, căci de droşti nu a fost nici pomeneală până la venirea armatei ruseşti, la 1828, când ieşiră pentru prima oară birjile în Bucureşti.

Iată ce obicei aveau vizitii când soseau la strajă: deodată dau bici cailor şi se întrecea caleaşcă cu caleaşcă, care să sosească mai înainte la Herăstrău, la Băneasa.

Vizitii erau îmbrăcaţi uniform, cum sunt cei de astăzi, cu livrele; aveau dulămi încreţite, erau încinşi cu un brâu de boccea, lat, şi la brâu aveau un cuţit cu plasele lungi, de argint; pe cap purtau căciuli înalte, negre, cum sunt astăzi ale protopopilor; iarna, căciulile erau de hârşie de miel, mărunţă, neagră, cu fundul roşu, încreţit, iar vara, de postav negru, cu fundul alb, de mătase. Vizitii se numeau atunci bicigaşi, având şi corporaţia lor, mai pe urmă boierii le-au dat numele franţuzesc de vizitii (pentru că-i duceau la vizite).

Să se ştie că numai clasele boiereşti aveau drept să umble cu butci, până la venirea lui Grigorie Ghica la tron, la 1823, iar negustorilor şi familiilor lor nu le era iertat a umbla cu butca.

Iată ce se întâmplă într-o duminică, după-prânz, în anul 1816: Doamna lui Caragea, stând la fereastră, vede o caleaşcă nouă, cu o pereche de telegari frumoşi, aduşi din Viena; vizitiul era bine îmbrăcat, iar în caleaşcă se aflau două jupânese, legate în durban cu calemcheriuri cu flori (tistimele de linon, prima calitate, care în limba turcească se numesc lucrute cu condeiu), peste

fes roşiu, cu ciucuri de mătase, albaştri, numite ceftecaic (fiindcă aceste fesuri erau ieşite din fabrica turcească din Tunis, aveau forma de luntre, şi de aceea în turceşte se numeau ceftecaic).

Văzând Doamna că acele persoane necunoscute nu erau din clasele boiereşti, trimise repede după caleaşcă pe baş-ciohodar, care le ajunge şi le aduce în curtea palatului; acolo sunt cercetate şi se află că sunt nevestele a doi cojocari dintre cei mai bogaţi Dedu şi Ciochină; fură date jos din caleaşcă, scoase pe poartă, aşa îmbrăcate în malotele de atlas, şi invitate, din porunca Doamnei, să se ducă acasă, să-şi vadă de casă şi de copii. Caleaşca cu caii s-a trimis la grajdurile domneşti.

Aflând vodă de aceasta, a trimis poruncă la hatman ca să-i aducă pe acei doi negustori la curte; când i-a avut înaintea-i, Caragea i-a întrebat:

— Ce sunteţi voi, bre, baroni, prinţi ori negustori cu capitalul vostru băgat în mărfuri ? Apoi, mâine, când vi se va trage poliţa din Viena sau din Moscova şi nu veţi avea să-i faceţi faţă, o să vindeţi oare caleaşca şi caii şi hainele jupâneselor voastre, care au întrecut pe ale Doamnei mele, ca să vă plătiţi datoriile ? Cât aţi dat, bre, pe cai şi pe caleaşcă ?

Atunci, cojocarii, cerându-şi iertăciune de la Domn, i-au spus aşa: — Un negustor din Viena, fiindu-ne dator bani pe blăni, ne-a trimis această caleaşcă, cu caii şi hamurile, drept preţul a 10 pungi de bani (o pungă de bani avea 500 de lei, iar leul avea 10 parale), care fac 5000 de lei; suntem în mare lipsă de bani şi am trimis jupânesele pe pod cu caleaşca, că doar s-o găsi cineva din boieri ca s-o cumpere.

Caragea a poruncit ispravnicului de curte ca să le dea suma de 5000 de lei şi a oprit caleaşca şi caii.

Atât era atunci de strictă cunoaşterea lungului nasului şi apărarea drepturilor ce se cuveneau altora.

Iată un obicei bun românesc, fiindcă veni vorba de dreptul altuia: Cel ce găsea, din întâmplare, o legătură de bani pe stradă, oricâţi de mulţi sau de puţini să fi fost, trebuia să-i ducă la mitropolit, să îi dea în primire numărându-i, iar mitropolitul trebuia să facă publicaţii, duminicile, prin biserici; de se găsea cel ce-i pierduse şi aducea dovezi că într-adevăr sunt ai lui, era dator să dea o parte din ei, drept colac, celui ce i-a găsit, numai acest colac era blagoslovit al găsitului, totuşi, adesea, şi acel colac rămânea la dispoziţia stăpânului banilor, fiindcă nici cel ce găsisese banii nu-l băga în casa lui, zicînd că sunt bani străini de lacrimă, blestemaţi, iar nu binecuvântaţi.

Să vă povestesc de renumiţii tâlhari ce a avut România în decurs de 100 de ani. În vechime era unul Crişan, transilvănean, care jefuia adesea şi omora negustori pe Prahova.

Banda lui de tâlhari a fost prinsă. Crişan a fost tras în țeapă, iar ceilalţi bandiţi, în ocnă pe toată viaţa. În urmă, s-a ivit altă ceată, sub căpitan Radu din Argeş şi Albuleţul. Albuleţul, fiind şi omorător, a fost prins şi spânzurat, iar căpitan Radu a ieşit singur din pădure şi s-a predat la Spătărie; a fost, pe urma, toată ceata osândită la ocne. După ce-şi făcu osânda, căpitan Radu s-a

Întors în Argeş, a făcut mai multe poduri pe râul Bascovului, a ridicat mai multe cruci de piatră prin răspântii, icoane la drum, sub învelitori şi pe copacii din drum; a săpat mai multe puţuri, a împărţit mai multe pomeni; acestea toate din banii furaţi. El deveni, în urmă, ceauş de Isprăvnicat, sfârşindu-şi viaţa cu cinste.

După el vine logofătul Ioniţă Tunsu, om cu carte; el fiind paracliser la Sfântul Gheorghe Vechi, a făcut cunoştiinţă cu un bandit, anume Grozea, şi îşi compune o bandă de Țigani, foşti masalagii boiereşti; şi-a tuns părul, s-a armat şi a plecat în haiducie.

El nu făcea niciodată omor; jefuia pe avuţi, atât pe la moşii, cât şi în drumuri şi, nu numai că lasă jefuitului de cheltuială, dar, întâlnind oameni săraci pe drumuri, îi ajută cu bani. Această bandă a durat până în anul 1833, când erau ruşii în ţară, în zilele generalului Kiseleff, vornic mare fiind lordache Filipescu, fost în urmă baş boier. Filipescu primi ordine severe ca să pu<nă> în goană serioasă acea bandă. Iată obrăznicia lui Ioniţă Tunsu până unde s-a întins, cu această ocazie. După ce dânsul luase cunoştiinţă că însuşi preşedintele divanurilor, generalul Kiseleff, a dat ordine să fie urmărit, află într-o zi de la gazda ce o avea în Bucureşti, căpitan Radu de la Poliţie, că Kiseleff pleacă la Târgovişte, ca să viziteze băile de la Pucioasa. S-a dus într-o răspântie, la jumătatea calei de poşte, şi aşteptă trecerea lui Kiseleff, stând pitit în tufe. Kiseleff soseşte cu alte patru, cinci trăsură ce-l însoţeau. Tunsu vede tot, cum surugii au oprit, după obicei, să frece caii la urechi, cum Kiseleff s-a dat jos din trăsură şi cum convorbeşte cu generalii şi aghiotanţii săi. După plecarea trăsurilor, Tunsul se pune şi scrie lui Kiseleff următoarea scrisoare:

„Înaltă Excelenţă, om împăralesc ce eşti, ai fost adus de D-zeu în ţara mea ca să faci numai bunătăţi; capul Excelenţei Tale a fost astăzi în gura puştei mele, n-am voit să te omor, căci omoram pe un părinte iubit de ţară; astfel te rog şi eu ca să porunceşti gonacilor cari mă urmăresc să nu mă omoare când mă vor prinde, căci eu n-am omorât pe nimeni. Mă iscălesc, preaplecat al Excelenţei Tale, Ioniţă.”

. Această scrisoare o trimise printr-un român călător, care nu cunoştea pe Tunsu, ca să o ducă în Târgovişte, la Kiseleff, zicând românului că o să ia un bacşiş bun, de 10 galbeni, căci îl vesteşte pe Kiseleff, prin scrisoare, de nişte telegari cari i s-au furat din grajd şi se află la un geambaş. Călătorul se pune pe fugă spre Târgovişte, se duce la Kiseleff, dă scrisoarea aghiotantului şi Kiseleff îi dăruieşte 5 poli imperiali şi porneşte ştafeta către vornicul lordache Filipescu, scriindu-i că viaţa lui Tunsu să fie asigurată, totuşi el să fie prins, negreşit, până la întoarcerea sa, căci, altfel, va scoate pe Filipescu din Vornicie.

Atunci să fi văzut poteri peste poteri, companiile oştirii răspândite prin pădurile din apropierea Capitalei, şi circulări peste circulări vestind publicul că oricine va prinde pe Tunsu sau îl va preda, va fi iertat de capitaţie şi va primi boierie şi 1 000 de lei gratificaţie.

Într-o seară, se pomeneşte lancu Filipescu, care era agă, că intră în cabinetul lui un căpitan de Agie (jandarmi) şi-i spuse:

— Stăpâne şi cucoan lancule, eu o să vă dau pe Tunsu; el e naşul meu, că el m-a cununat, şi vine, întotdeauna, la mine duminică seara; şade vreo două zile în Bucureşti, se plimbă prin

cafenele, ia gazeta lui Eliad şi a lui Carcalechi şi marţi seara pleacă afară, în pădurea în care ceata lui are poruncă să-l aştepte.

Să vă povestesc un episod din viaţa lui Tunsu. Într-o seară, fiind ordonată ceata lui să-l aştepte în pădurea Mernanii, se văzu, spre seară, ocolită pădurea de soldaţi şi de o sotnie de cazaci, iar căpitanul companiei de români, anume Ispir, din Regimentul al III-lea, cu ofiţerul lui, precum şi căpitanul de cazaci, cu ofiţerul lui, şedeau la masă sub un frunzar, în băătăura cârciumei din Mernania. Deodată, pe când ofiţerii mâncau, se pomenesc cu un biet român, cu traista pe băţ, la spinare, că soseşte pe fugă, plângând şi zicându-le:

— Eu sunt vătăşel la plasa Snagovul; am fost trimis de zapciu cu banii birului la ispravnicul din Bucureşti; ne-a ieşit Tunsu înainte, la cutare puţ din răspântie şi mi-a luat toţi banii. Faceţi-vă pomană, domnilor, să îmi daţi un cazac, care să mă scoată din pădure până în drumul al mare al Bucureştilor, iar D-voastră, dacă vreţi să prindeţi pe haiduci, nu zăboviţi şi plecaţi pe poteca asta, că vă scoate tocmai la puţ, unde este Tunsu cu ceata lui.

Atunci, căpitanul de cazaci porunci să încalce sotnia pe cai şi o luă de-a fuga spre acea cărare, iar vătăşelului i se dădu un cazac, ca să îl conducă până la marginea pădurii spre Bucureşti.

Sosind aci, ţăranul zise cazacului, în limba rusească:

— Descalce de pe cal, să te sărut şi să îţi dau şi de băutură, că mi-ai scăpat viaţa.

Cazacul descălecă; Tunsu — căci el era — îl sărută şi scoase un fluier, cu o mână, şi cu alta, două ruble; trase trei fluierături şi, la moment, ieşi din pădure ceata lui de opt inşi. Atunci, Tunsu se întoarse la cazac şi dându-i două ruble în mână îi spuse ruseşte:

— la căpitan Tunsu. (— Eu sunt căpitan Tunsu.) Iar cazacul, zăpăcit, răspunse:

— Sluşe vaşe blagorodini. (— Am înţeles Măria Ta.) Tunsu o ia cu ceata lui la fugă, schimbând drumul spre Buftea şi de acolo intră în pădurile din Vlaşca.

Această farsă a haiducului, pe cât a fost de hazlie, de râdea toată lumea, pe atât a tulburat şi administraţia românească şi administraţia rusească.

Într-una din duminici, fiind Lăsata Secului de brânză şi fiind Radu încredinţat că Tunsu va veni în seara aceea, a vestit pe Iancu Filipescu că Tunsu vine, totdeauna, cu tovarăşul său, Grozea, într-o căruţă coviltirită şi are la ham doi cai, din care unul este bălan; că el însuşi se duce, totdeauna, călare, tot pe cal alb, ca să-l primească, pe dealul Cotrocenilor; că tot pe acolo, bandiţii, trecând podul Dâmboviţei pe la Grozăveşti, intră în Bucureşti şi lasă căruţa, pe dată ce trec podul, în dreptul grădinii lui Scufa, iar căruţaşul îi aşteaptă la o gazdă acolo până se întorc ei din Bucureşti; că Agia, împreună cu o roată din oştirea noastră şi cazaci, să se ascundă sub pod şi să nu dea năvală sau să atace căruţa până ce nu va trece el călare, în fugă, pe pod.

lată ce se întâmplă. Pe când căpitan Radu pornea spre drumul Ciorogârlui, ca să iasă înaintea lui Tunsu, soseşte dinspre Piteşti o droşcă cu 6 cai de poştă, în care era un colonel rus, Gorovov, ginerele lui Băbeanu, având doi servitori ai lui pe capră. Trăsura dă să treacă podul de la Grozăveşti, atunci, deodată, încep a se trage focuri de sub pod şi căzăcimea călăreaţă, ocolind, la moment, trăsura pe pod, găseşte în ea pe colonel sbierând şi înjurând, iar pe unul din servitorii lui, împuşcat. Focurile de sub pod încetează şi căpitanul de cazaci, raportând strategia înscenată pentru prinderea lui Tunsu, a condus pe colonel până la grădina lui Procopie, unde sunt casele mari (care încă există astăzi în capul Podului de Pământ); acolo se aflau cei mai mulţi boieri, generali, aghiotanţi şi doctori, aşteptând prinderea lui Tunsu; dâşii au rămas extaziaţi la această tristă întâmplare.

În momentul împuşcăturilor, căpitan Radu sosea cu Tunsu în dealul Cotrocenilor; aci, Tunsu, auzind acele împuşcături la pod, a oprit căruţa şi zise lui Radu:

— Ce sunt pocnetele astea de puşcă, aici, aproape, în mahala ? Eu nu viu, finule, astă-seară şi mă întorc îndărăt, lăsând Lăsata Secului pentru duminica viitoare, când vom lăsa sec de carne.

Căpitan Radu i-a răspuns:

— Aceste împuşcături sunt ale mahalagiilor din Cărămidari, care se află cu familiile la masă şi lasă sec de brânză. Dar, dacă vrei tu, rămâie şi pe duminică, că şi atunci viu înaintea ta, să-ţi mai spui ceva pentru fericirea noastră. Pe tine toţi te caută spre Dealul ăl Mare, pe la hrămile viilor, şi habar n-au în ce pădure vei merge, spre Vlaşca sau Argeş.

Şi-au luat noapte bună. Tunsu s-a întors spre Vlaşca şi căpitan Radu vine la pod la Grozăveşti şi aude de întâmplarea cu bietul polcovnicul Gorovov; pune calul pe fugă şi vine la grădina lui Procopie, unde rămăsese numai aga cu oamenii lui; le-a povestit ceea ce vorbise cu Tunsu, asigurându-i că duminica viitoare va fi prins.

Sosind acea duminică, s-a băgat sub podul de la Grozăveşti o companie întregă din oştirea noastră, sub căpitanul Boboc, dându-i-se instrucţiunile convenite. Împreună cu compania era şi potera din judeţul Ilfov, cu polcovnicul ei, pitarul M. Cincu. Tunsu soseşte la pod, seara, pe întuneric, tot în căruţa cu Grozea şi cu Udincă, masalagiul, unul din tâlharii cei mai răi, ţigan de fel. Căpitan Radu, care era înainte, călare pe cal bălan, repezi calul în fugă pe pod şi, în urmă, intrând pe pod căruţa cu Tunsu, îi ies 30 de soldaţi înainte, de la capul podului, şi încep să tragă focuri în ei. Tunsu şi cu tovarăşii se sperie, un cal de la căruţa e împuşcat, căteşitrei bandiţii se azvârlă în Dâmboviţa; soldaţii trag focuri asupra lor, pe Grozea şi pe Dinică masalagiul îi omoară, iar pe Tunsu îl răneşte în burtă. Haiducul se târăşte până pe malul opus al Dâmboviţei şi cade în răchita râului, având pistoalele la brâu. După încetarea focurilor, polcovnicul de poteră, M. Cincu, care cunoştea mai dinainte pe Tunsu, trece călare podul, cu catanele lui, şi auzind un gemăt în marginea Dâmboviţei, a început să strige pe întuneric spre locul unde se auzea geamătul: — Mă loniţă, tu eşti? Că eu sunt polcovnicul M. Cincu, stai pe loc, loniţă, că eu te scap.

Atunci, păcătosul de Tunsu răspunde: — Eu sunt, cucoane Mihalache, scapă-mă, că eu n-am omorât pe nimenea, maţele îmi sunt pe jumătate ieşite, apropie-te de mine, că deşi sunt cu

armele la brâu, dar voi să ți le dau numai Domnii Tale. Apropiindu-se Mihalache Cincu, i-a luat armele de la brâu, și pe el, ridicându-l catanele lui Cincu și cu soldații ce mai veniseră, l-au trecut pe brațe podul.

În acest interval, sosesc, la capul podului, aga, într-o trăsură cu doctorul Marsili, într-altă trăsură doi aghiotanți ai genera- lului Kiseleff, prințul Galițieff și prințul Urusoff, și în altă trăsura un ofițer cu un doctor rus. Aceștia au fost trimiși, mai dinainte, la grădina lui Procopie (unde erau cei mai mulți boieri și generali adunați), ca să se încredințeze de starea lui Tunsu, și când văzură că-l țineau soldații și catanele pe mâini, rănit, se dădu jos din droșcă ofițerul care însoțea pe doctorul, iar doctorul luă pe Tunsu în droșcă. Un sergent de ai noștri sări pe capră, lângă birjar, apoi trăsura porni în goana cea mai mare pe Podul de Pământ și sosi, curând, cu Tunsu la garda mare rusească, care era într-un maidan deschis, peste drum de Teatru (astăzi casa Reș, giuvaergiu, și Hotel „Continental”). L-au așezat pe pat, într-o odaie deosebită, au aprins zece lumânări, și doctorul a chemat chirurghi ruși; boierii, care stau în odaia ofițerului de caraulă, chemară și dâșii pe doctorii Gronau și Arsachi, cerându-le, cu stăruință, viața lui Tunsu, căci așa era ordinul generalului Kiseleff. Chemară apoi și pe episcopul Argeșului, Ilarion, ca să spovedească pe Tunsu și să afle astfel câte ceva de la dânsul. Chirurghi se căzniră două ceasuri ca să-i scoată glonțul și nu putură, îl chinuiră grozav, cusându-i burta și astupându-i la spate altă rană, căci avea două, una primită pe pod și cea de la spate, în Dâmboviță. Sosind și Ilarion episcopul, l-a recunoscut îndată.

— Bine, Ioniță, i-a zis, tu te purtai bine ca paracliser; aveam de gând să rog pe mitropolit să te facă diacon și să-ți dea apoi haina preotească. Ei, dar ce să faci, fătul meu, se vede că asta ți-a fost soarta, spune-mi mai ai tovarăși în negustoria asta ? Ce bani și ce scule ai și unde le-ai pus la păstrare ? Generalul Kiseleff a dat poruncă ca, cu orice preț, viața ta să se păstreze și, de te vei face bine, îți va lăsa, desigur, acele bogății, că te-ai purtat bine, când l-ai lăsat în viață, după ce i-ai scris.

Tunsu a răspuns:

— N-am nimic, Preasfinte, că cea mai mare parte din banii ce luam de la bogătași îi împărțeam la săraci, de-și cumpărau boi, vaci, de-și măritau fetele, iar sculele ce am avut le-am dat și eu unde am putut.

Ilarion a adăugat atunci:

— Dumnezeu să te binecuvânteze, că eu trimit pe popa să te grijească.

Până să vi<nă> însă popa al nostru, comandantul de piață rusesc, polcovnicul Iacobson, trimisese de chemase un popă rusesc ca să-l spovedească și să-l grijească, și asta din ordinul bunului președinte al divanurilor Valahiei și Moldovei, generalului conte Pavel Dimitrievici Kiseleff, căci lui i se raportase deja că Tunsul este împușcat în burtă. Generalii și toți boierii au mers la ovaht și l-au văzut, iar felcerii au stat lângă el neclintiți, schimbându-i legăturile la rană, până aproape de ziuă, când nenorocitul Ioniță Tunsu își dete sufletul. A doua zi, aga a chemat pe căpitanul Radu, care ședea pe Podul Târgului de Afară, și i-a dat pe nașul său. Puindu-l într-o

căruţa de Hereasca, Radu l-a dus şi l-a îngropat afară din Bucureşti, aproape de câmpia Mărcuţii, pe malul unui şanţ al drumului, înfingându-i pe mormânt o scândură văruiată, pe care era scris numele lui Tunsu.

Povestesc de Iancu Jianu, tot contemporan al meu, pe care lumea îl califică de haiduc. Eu însă n-am voit să-l bag în rândul haiducilor, căci nu era haiduc, ci era înainte-mergătorul lui Tudor Vladimirescu. Iancu Jianu era din cea mai nobilă familie din Caracal, judeţul Romanaţi, numită a Jienilor, iar astăzi a Cesienilor. Acest tânăr, văzând trista stare a ţării, văzând mulţimea de fanarioţi ce inundaseră ţara, aduşi de diferiţi domni din Fanar, văzând slujbele ţării toate date pe mâna lor, văzând că fiii românilor, mai cu osebire ai boierilor români, nu erau deloc chemaţi la nici o funcţiune a ţării lor, pornit de un sentiment curat românesc, şi-a compus o ceată de haiduci, ca să calce şi să pedepsească, pe drumuri, pe fanarioţi, oriunde îi va găsi. Astfel a început cu ceata lui a bate, a chinui şi a jefui pe toţi ampoliaţii fanarioţi, pe unii călcându-i la moşiile lor, pe alţii jefuindu-i la drumul mare. Curând şi-a format gazde prin toată România Mică, prin Teleorman, Olt, Argeş; mai încoace, spre Capitală, în judeţele apropiate, nu a călcat Jianu. Vodă Caragea, aflând de asta, s-a indignat şi a pornit după el poteri, în care erau şi turci, ca să-l prindă. Un an întreg a trebuit până să pu-nă mâna pe el. În fine, prinzându-l la Giuvăreşti, prin trădare, l-au adus arnăuţii în Bucureşti, şi spătarul înfăţişându-l lui vodă Caragea, acesta l-a întrebat pe greceşte:

— Ciocoiule, fecior de oameni cu moşii, nu ți-a fost ruşine să te faci hoţ de drumuri ?

Jianu i-a răspuns:

— Iartă-mă, Măria Ta, că eu nu sunt hoţ, n-am omorât pe nimenea şi, dacă am jefuit pe cei cu avere, am făcut asta ca să am de cheltuială şi să plătesc lefurile neferilor, care mă însoţeau, precum şi gazdele care îmi dădeau adăpost, şi iată de ce m-am sculat, că Măria Ta ai adus pe capul nostru toate haimanalele din Fanar, le-ai dat toate slujbele ţării, astfel că noi, tineri români şi fii de boieri, am rămas fără nici o slujbă şi de bătaie de joc a dregătorilor, de la ispravnic până la zapciu.

Atunci vodă i-a zis iar:

— Îndrăzneşti, ciocoiule, să-mi vorbeşti așa ? Nu ştii că am putere să te spânzur ?

— Ba ştiu, atât ne mai lipseşte, să ne iei şi viaţa.

— Aşadar, măgarule, vei merge la ocnă, ca să te pocăieşti. Astfel, îl trimise în fundul ocnei la Teleaga, unde şezu o toamnă şi o iarnă, iar când fu în primăvara anului 1817, Iancu Jianu, înţelegându-se cu alţi doi din tâlhari, se ascuseră între bolovanii de sare, ce se scoteau cu burduşe de bivoli până în faţa ocnei, unde era crivac la roata care scotea sarea şi care era învărtită de cai. Văzându-se afară, se repeziră, deodată, la cei doi plăieşi ce se aflau de streajă la gura ocnei, îi legară, astupându-le gura cu mâna, îi dezarmară şi apoi o luară la fugă prin păduri. Până să meargă plăieşii în curtea Cămărăşiei, care era departe de gura ocnei, să dea de ştire schimbului lor, Iancu a avut destul timp ca să se depărteze prin văile munţilor şi să-şi mai

găsească încă doi, trei tovarăşi. Formându-şi astfel o ceată, s-a strecurat din păduri în păduri, până în pădurile Ilfovului.

Auzind de asta, vodă Caragea s-a supărat şi a pornit toate poterile judeţelor după Jianu; l-au prins şi l-au adus la puşcărie în Bucureşti. A treia zi, vodă îl osândi la moarte prin spânzurare. Atunci, domniţa Raluca a lui Caragea, făcându-i-se milă de un tânăr fecior de boier şi cu moşii, trimise pe ispravnicul de Curte (prefectul casei domneşti) ca să întrebe pe lancu Jianu dacă nu vrea să se cunune cu o fată greacă, Susana, crescută de domniţa şi pe care o avea pe lângă ea, ca domnişoară de onoare.

lancu, văzând că acesta e singurul mijloc de a-şi scăpa viaţa, a răspuns:

— Să trăiască domniţa! Primesc aceasta din tot sufletul meu. Domniţa Raluca intră apoi la vodă, îi povesti ideea ei şi învoirea lui Jianu şi-l rugă să-l ierte.

Vodă îl iertă şi porunci să i se facă cununia şi nunta cea mai frumoasă.

După nuntă, Jianu şi-a luat nevasta, a trecut peste Olt, unde vodă l-a făcut zapciu la plasa Bălţi. Aci îşi avea Jianu sfoara de moşie, la Grojdibod, unde au toţi Jienii câte o sfoară, fiind moşie strămoşescă a lor. Cu cucoana asta, Jianu a avut o fiică, care, după moartea tatălui său, s-a măritat şi a luat iarăşi un mare proprietar din judeţul Romanaţi.

lancu Jianu a trăit până după anul 1846. La anul 1844, eu am mâncat cu el la masa lui lancu Bibescu, ispravnicul de Romanaţi. Fusese chemat la masă spre a fi prezentat cucoanei Elençuţii a lui Manu şi cucoanei Elenchii Hereaschii, care se duseseră în Caracal ca să vadă pe cucoana Anica a lui lancu Bibescu. Ţi-a minte că, la masă, a fost întrebat nenea lancu Jianu:

— D-ta ai scos cântecul pe care îl cântă lăutarii, cu numele d-tale?

El, în simplitatea lui, a răspuns:

— Să mă ferească Dumnezeu, cucoanele mele, că neam de neamul meu n-a scornit cântece. Aveam un Țigan vier, care ştia să zică din vioară; îl iubeam şi mă iubea, şi când a auzit că m-a prins Caragea, s-a apucat, cioara dracului, să scornească, cu alţi lăutari, cântece despre mine. Apoi, nu ți l-am bătut când m-am întors acasă şi am văzut că m-a făcut de râs în toate cârciumile! Când făcui eu Băluţii cârciumăresei malotea cu floarea cât palma? Unde s-a mai pomenit, cuconiţă, malotea înflorată? Şi, pe urmă, când a vrut să mă prin-dă pe mine cârcserdarul arnăuţilor lui Caragea, când ei tremurau numai când auzeau de numele meu?

Atunci, cucoanele au poruncit lăutarilor craioveni, pe care Bibescu îi adusesese cu poşta, ca să le cânte la masă cântecul lui Jianu. Atunci se puse Stănică, renumitul staroste de lăutari, şi trase un cântec al Jianului, faţă cu Jianu însuşi, încât se pomeniră cucoanele că se scoală nenea lancu de la masă şi, cerând voie lui Bibescu, înhăţă un pahar de vin, azvârli în el cinci galbeni şi-l dădu lui Stănică să-l bea în sănătatea cucoanelor, aşa de mult i-a plăcut cântecul său.

Cucoana dlui Jianu, la anul 1864, mi-a dăruit o pereche de pistoale turceşti, legate în arămuri sculptate şi poleite cu aur, cum şi un corn mare de cerb, cu doi craci, pentru păstrarea ierbei de puşcă, zicându-mi:

— Să le păstrezi bine, că astea sunt rămase de la bărbatul meu, viteazul meu lăncuţu.

Fiindcă vorbim de Jianu, să vă arăt şi osândile la care se osândeau haiducii după legile criminale, conform capriciilor orientale. Aceste legi barbare au ţinut până în zilele domniei lui Caragea. Când acesta găsi legiuitori buni, anume: logofătul Nestor, căminarul Chiriac, logofătul Arghiropol şi Ştefan Bălăceanu, le-a ordonat, ca sub un comitet de alţi bărbaţi învăţaţi, să facă alt cod al ţării, atât după legiurile romane, cât şi după obiceiurile ţării. Acest cod a fost numit Codul lui Caraga şi multe din articolele lui se aplică chiar astăzi, când ne bucurăm de Codul francez. Asta arată cu câtă înţelepciune au lucrat acei boieri la acea lege, care, cu multă răbdare, s-a trimis de trei ori în Divanul Domnesc spre examinare şi numai după trei rapoarte ale acestui Divan, abia s-a putut hotărî vodă Caragea să-l sancţioneze. Fiindcă cele mai multe crime se făceau numai de străini, iar nu de opincarii români, s-au lăsat în acel cod a figura şi câteva barbarii din cele trecute. Pe lângă pedeapsa cu moartea, care rămăsese în vigoare, se mai dădeau pedepse ca astea: gradul I — bătaia prin mijlocul stradelor. Vinovatul era dezbrăcat în pielea goală, până la brâu, şi bătut cu nuiiele pe două, trei sau mai multe strade de prin Capitală; de aci s-a născut vorba: „că l-a dat prin târg”. Acei care se încercau a face răscoală erau sluţiţi prin tăierea nasului.

Gradul II: ținuirea de cercelul urechei la colțul unei strade mai umblate; vinovatul stătea ținuit de dimineața până la apusul soarelui. Această pedeapsă se dădea acelor negustori ce înşelau lumea la cântărit sau falsificau alimentele de hrana zilnică, de întâia trebuință. Gradul III: închisoarea în pușcărie, pe timp mai îndelungat, pentru mofluzi; gradul IV: tăierea mâinilor de la încheieturi, pentru plastografi; gradul V: osândirea la ocne, pe timp mărginit sau pe viață; cei osândiți pe un timp mărginit mai erau scoși la lumina zilei din când în când, iar pe cei osândiți pe viață nu-i mai scoteau niciodată din fundul ocniei, unde lucrau, ca și cei dintâi, la tăierea sării.

La ocnă pe viață se osândeau omorâtorii de neveste, de amante, de rude de copii și alți omorători comuni, iar omorâtorii de părinți și ai mai multor oameni deodată erau osândiți, în cea mai mare parte, la punerea în țepă și lăsarea cadavrelor lor, ca și pe spânzurați, trei zile în câmp, pe locul de executare, cu o hârtie pe piept, în care era scris numele mortului cu aceste cuvinte: „Cine va face ca mine, ca mine să pătimească”.

Osândiții la pușcărie purtau butuc de lemn la picioare, făcut din două părți, scobit așa ca să intre piciorul și ținuite, împreună, cu cuie de lemn; cu butucele astea de picioare, pușcăriașii erau scoși la muncă, cu păzitori, de curățau podurile de ghețuri, noroaie; la alte munci private nu erau puși. În pușcărie stau ca într-o cazarmă, în odăi încăpătoare, de câte 50 indivizi. Odăile nu aveau paturi, ci pe jos erau așternute rogojini, pe marginea cărora pușcăriașii își lungeau picioarele îmbutucate. Era o odaie spațioasă pentru bolnavii mai ușor; acolo se afla un butuc mare, obștesc, lucrat din două grinzi mari de stejar, scobite cât intra piciorul; o grindă era așezată jos, și alta deasupra, iarăși scobită, servea drept capac. Bolnavii se așezau, seara, pe rogojină și băgau câte un picior în câte o gaură, apoi se lăsa bârna de deasupra, ca un capac, și i se puneă lacăt la căpătâi. Cei rău bolnavi se trimeteau, sub pază, la spitalul Colțea, unde era santinelă compusă

din 20 seimeni, ce se schimbau de la cazarmă în toate zilele, precum se face şi astăzi schimbul santinelor pe la diferite autorităţi.

Toate astea au durat până la anul 1823, când a venit Grigore Ghica domn.

Atunci, acest bun domn şi părinte al ţării desfiinţă cu totul pedeapsa cu moartea, cu tăierea mâinilor, cu tăierea nasului; opri, de asemenea, întemniţarea faliţilor. Iată o anecdotă din acea vreme. Polcovnicul de poteră al judeţului Ilfov se întâlneşte cu nişte tâlhari în pădurea Căldăruşanilor, numită Vlăsia; luându-se cu ei la bătaie, i-a prins şi, ca să-şi arate bravura, a tăiat cu iataganul capul căpitanului de hoţi; apoi îşi scrie pitacul (raportul) către marele spătar, înfipse căpăţâna în sulia unui slujitor şi-l trimise astfel în Bucureşti, cu căpăţâna în sulia, poruncindu-i să intre pe Podul Mogoşoaiei, să străbată podul şi să o duc până la Spătărie.

Când a sosit slujitorul în curtea spătarului, i se luă căpăţâna, care fu trimisă la o biserică pentru îngropare. Aflând despre asta, vodă a trimes, pe dată, doi arnăuţi ca să aducă pe polcovni cui de poteră de unde îl vor găsi. Când l-au adus, i-a zis:

— Nu ți-e ruşine, om în toată firea, să faci una ca aceasta ? Cine ți-a dat voie, pezevenghiule, să trimieți căpăţâna de om în sulia şi să înspăimântezi lumea de pe toată întinderea podului ?

Într-adevăr că a doua zi după fapta aceasta, a aflat toată Capitala, şi multe dame care s-au întâmplat la ferestre în al doilea etaj şi s-au pomenit pe dinaintea ochilor cu o căpăţână neagră, cu mustăţi mari şi cu pletele atârând, dusă în sulia, au leşinat, căzând de pe scaune, şi au zăcut mai multă vreme de friguri. Regretatul domn, când a aflat de aceasta, a poruncit scoaterea din slujbă a boierului polcovnic de poteră, pecetluirea şi trecerea lui în rândul budelor (trecerea la bir), polcovnicul a fost apoi îmbrăcat în haine ţărăneşti şi trimes la moşia lui.

Să vorbesc ceva de un rău obicei ce-l aveau părinţii noştri, îngăduind doicilor şi slujnicilor ce aveau la copii ca, pe lângă basmele, destul de îngrozitoare, ce spuneau copiilor până la etatea de 5 ani, să-i sperie cu vorbe de astea: vine Gogoriţa, te mănâncă Muma Pădurii, te muşcă Joimăriţa, îţi iese stafia înainte să te ia. Aceste cuvinte le spuneau ca să se astâmpere copiii de nebunii, să nu zbiere noaptea prin casă, să nu iasă singuri în curte şi pe drumuri. Le mai ziceau încă: te ia moşul în traistă (cerşetorul), ori te ia ovreiu de te pune într-un butoi, care are cuie pe dinăuntru, ca să te învârtască în butoi şi să-ţi curgă sângele.

Acestea toate îngrozeau pe copii în astfel de grad, încât ei, crescând cu așa idei, chiar când erau flăcăi voinici, le era frică să umble singuri prin locuri pustii, şi zicând la alţi prieteni: hai cu mine până colea că mi-e urât singur. Aceasta a durat până au început familiile să bage guvernante şi doici bune la copii şi până când au început înşişi copiii să-şi dezvolte altfel mintea prin scoli. În vreme de epidemii, se zicea copiilor: sfânta ciumă umblă cu fes roşu în cap, pe stradă şi prin sate. Aceasta numai ca în vremea ciumei să nu se amestece copiii cu toată lumea, spre ferire de atingere.

Aceste obiceiuri au ţinut din vechime până la 1820, iar de la 1820 încocoace au început a se speria copii zicându-se: taci că vin arvaţii de te iau şi nu umbla pe drum că te omoară turcii. Aceasta a ţinut până la anul 1823.

Iată ce se înţelegea prin numirile arătate mai sus. Gogoriţa era închipuită ca o babă rea, care strângea copiii de gât şi apoi îi înghiţea; această vorbă o aveau românii încă din vremea idolatriei, ea amintea pe zeul Cron, care mânca copii. Muma Pădurii era una din cele trei ursitori, care torcea la furcă şi trecea firul în mâna celei de a doua, care îl dedea la cea de a treia de-l strângea. Joimăriţa era o zână care dădea fetelor o impulsie la lucrul torsului în Joia Mare, seara, spre a nu le apuca Pastele cu caierele netoarse. Eu însă am auzit şi altfel, că se stărnise vorba cu Joimăriţa, ca să stea copiii acasă, în paza servitorilor, să nu se ia după părinţii lor la denia celor 12 evanghelii, în Joia Mare, căci adesea s-a întâmplat de au adormit copiii prin biserică.

Vorba „stafia” e tot de la greci (stihion) şi se traduce în româneşte prin element; cu elementele se clădesc orice zidiri şi în ziduri se punea măsura unei umbre de om, obicei de care fugeau toţi, căci se zicea că dacă zidarii ţi-ar zidi umbra, mori; combinându-se patru elemente, puteai zidi clădirea, biserica sau casa: pământul (căramida) era un element (stihion), apa asemenea (stihion), var (prin foc) asemenea (stihion), vântul (aerul) care usca (stihion).

Meşterii, în credinţa că, dacă vor pune în zid măsura umbrei unui om, clădirea va ţinea mai mult, luau măsura umbrei cuiva, pe nesimţite. Omul fără umbră murea. De aceea au devenit stihiele toate spaima copiilor, poporul a făcut din stihie, stafie. Moşul cu traista se zice de cerşetori, cărora, toată lumea, şi mai cu seamă copiii, obicinuia de le dădea paraua de milă; dânşii erau nişte schilozii bătrâni, cu traista în spinare, şi nici câinii din băătătură nu sufereau ca să-i vază cu ochii, astfel de nenorociţi deveneau şi spaima copiilor mici.

Jocurile copiilor de sexul masculin erau, în vechime, faimosul zmeu, vestita poarcă, ştiutele arşice, mingea şi, mai târziu, groapa cu nucile şi, în urmă de tot, v-aţi-ascuns şi fluieraşele. Cei de sexul feminin: păpuşile, vasele, menajul cuhniei de lemn şi de cositor. Baba-oarba era joc comun al tuturor copiilor. Zmeul vine de la un joc roman, în amintirea lui Jupiter, scoborându-se din nori ca să răpească pe Leda şi pe Io. Poarca e tot joc roman, rămas de la jocul romanilor cu discus, un fel de talere de fier sau de aramă, azvârlite cu măiestrie, şi de la gimnastica de bătalie. Băieţii ţin beţe, cu mici măciuci, în nişte gropiţe şi lovesc cu ele o piatră rotundă din mijlocul cercului; însă, pe dată după ce o lovesc, trebuie să bage bâta în gropiţă, căci dacă gropiţa rămâne slobodă şi o ocupă un altul cu bâta lui, el era biruit şi rămânea afară din joc, pierzând banii depuşi; dacă un copil ocupa, pe rând, cu bâta sa, toate gropile, lua banii de la toţi.

Arşicele amintesc chipul bătaliei cu falangele (fronturile) deschise; se înşiră arşicele în linie, se dă în linie cu alt arşic plumbuit, numit ichi, acel arşic din front care era izbit cu putere de către arşicul plumbuit şi ieşea din graniţa cercului cu care era ocolit rîndul arşicilor, robit fiind, ieşit din linie, aparţinea biruitorului. Acest joc ostăşesc este elin şi a trecut la romani. Mingea este un joc triumfal; îndată ce copilul prindea mingea, de sus, în mâini, după ce o izbea de pământ, se considera biruitor şi încălca pe un alt copil; izbea mingea de-a încălecate, ca să sară în sus, să o prinză din nou; dacă un alt copil o prindea, încălca el pe cel ce o izbise, sau rămânea acesta călare, în caz de o prindea.

Groapa cu nucile era un joc precupeţesc, căci ţintea la o jefuire, fiindcă, dacă cineva azvârlea toate nucile deodată în groapă, de la o distanţă oarecare, nu pierdea nici una, dar dacă nu le azvârlea pe toate în groapă, atunci câte rămăneau afară erau proprietatea adversarului. Nucile trebuia să fie, întotdeauna, în număr de 40 şi se întâmpla adesea ca un jucător să fie atât de nenorocit la joc, încât să piardă până la 100 sau chiar până la 200 de nuci; totdeauna numărul de 40 trebuia să fie neştirbit în joc.

Jocul „V-aţi-ascuns ?” a rămas la copii din timpul invaziunilor, când părinţii lor se ascundeau prin podurile bisericilor şi ale caselor, până ce se aşezau oştirile şi se publica, a doua zi, o proclamaţie asigurătoare, prin biserici şi prin răspântiile oraşelor, căci alt mijloc de publicaţie nu era. Jocul fluieraşelor vine de la instrumentul cu care, totdeauna, a plăcut românului să-şi cânte dorul şi jalea; romanii încă aveau fluier de trestie, făcute mai întâi de monstrul şi pocitul Pan, ca să-şi cânte cu ele vaietele, căci amanta lui, ca să scape de dânsul, s-a azvârlit într-o baltă şi s-a prefăcut în trestie. Instrumentul se numeşte mascal, iar mai târziu s-a numit şi nai; el a rămas până în ziua de astăzi la lăutarii români, care se numesc mascalagii, şi cu el execută cele mai frumoase cântece, admirate de toată lumea la Expoziţia din Paris şi în altă parte.

Străinii au copiat acest antic instrument al zeului Pan, cu picioarele de capră şi cu două corniţe mici în cap. Păpuşile sunt date în mâna copilelor pentru două scopuri: a se deprinde la croiala hainelor şi la cusutul lor şi a se obicinui să ţină un copil mic în braţe; fetiţele făceau chiar ele păpuşele dintr-o cracă de vişin, îi făceau capul prin înfăşurături de cârpe, însemnau cu culori negre sprâncenile, ochii, gura; hainele le coseau adesea cu ibrişin colorat. „Vasele de menaj” este şi azi un joc menit a obicinui fata să fie menajeră la bucătăria ei, când se va mărita. Baba-oarba are două înţelesuri: 1) e jocul soartei, jucătorii îşi caută norocul în haosul lumii, prin faptul că băiatul sau fata umblă cu ochii legaţi până ce îşi găseşte norocul; când el sau ea prinde pe unul sau pe una din camarazi sau camarade, adică viitorul, întreabă: cine-i? Îşi ia legătura de pe ochi, priveşte, apoi se leagă cel prins, ca să-şi încerce şi el, la rândul lui, norocul; 2) când tinerii sunt amestecaţi în acest joc cu tinerele fete, candidate de măritiş, atunci tânărul care ar dori să ia pe una din ele, când vede că a venit aceleia rândul ca să fie legată la ochi, se vâra adesea ca să-l nemerească tot pe el şi să-l descopere; atunci crede fata că acel tânăr e soarta ei şi, din acest joc, s-au început adesea tratările de căsătorie.

În vechime, aceste peţitorii se făceau cam astfel. Mergeau peţitorii, trimişi de tânăr la casa fetei, se întâlneau de-a dreptul cu părinţii şi le ziceau :

„Sântem trimişi de feciorul împăratului, căruia, mergând la vânătoare, i-a ieşit înaintea o căprioară frumoasă, pe care urmând-o zile multe prin văi şi păduri, trecând râurile şi câmpiile, a văzut că s-a ascuns în grădina d-voastră şi în ţinutul d-voastră; să fiţi buni s-o căutaţi şi să ne-o daţi, s-o ducem feciorului împăratului şi să fiţi şi d-voastră fericiţi.”

„Căprioara e la noi, răspundeau părinţii, primim să o dăm, dacă feciorul împăratului va veni la noi, ca să-l vedem dacă este creştin de-ai noştri.” Atunci se sorocea ziua venirii tânărului care cerea mâna fetei; el venea împreună cu colăcaşii şi intrau în trataţie părinţii, hotărând zestrea fetei şi fixând ziua cununiei.

Fata, îmbrăcată curat, îi ospăta, le turna în pahare vin, începând de la paharul care era pe masă înaintea pretendentului; acesta era semn către toţi mesenii că ei îi place tânărul. Până într-o săptămână, începeau călţunăresele, care erau trei femei deştepte, să meargă cu părinţii fetii prin târg, ca să cumpere cele trebuincioase, ramuri de brad, semn de sănătate şi de bucurie, şi lada nouă, semn de îmbelşugare şi de căsnicie. La cununie veneau, ginerele şi prietenii lui, călări, iar mireasa venea în car sau căruţă, cu beteală de aur pe cap, semn de îmbogăţire. Ginerele o primea la uşa bisericii, împreună cu fratele său de cruce, unul din cei mai buni amici ai lui; mergeau la icoane, se închinau, le sărutau, apoi treceau la masa cu cununiile, în mijlocul bisericii, naşul în dreapta, naşa în stânga le ţineau lumânările la spate şi începea sfânta slujbă, ocolindu-se masa în danţul lui Isaia, aruncându-se în biserică cofeturi şi erau.

Intorcându-se acasă, mireasa se aşeza pe vatră, i se puneă în cap un frâu de cal şi ea se uita pe coş însus, ca şi cum ar fi aşteptat pe bărbatu-su să vie la masă, că bucatele sunt gata. Se puneau apoi cu toţii la masă, preotul da blagoslovenia mesii şi începeau a mânca. Lumânările de la cununie le înfingeau într-o pâine mare, pusă pe o doniţă cu apă; pe masă era o tavă curată, unde puneă fiecare invitat daruri şi chiar bani pentru mireasă. Ginerele primea de la naş un cal de ginere, cu tot tacâmul de călărit şi o legătură cu albituri, numită turceşte bohcealâc (primenele). Mireasa primea de la naş un inel frumos şi de la naşa cercei, broşa sau paftale. Călţunăresele serveau până a doua zi, când se dădea rachiul şi se juca hora miresei; apoi, călţunăresele mergeau, cu rachiul şi cu lăutarii după dânsese, la naş şi la naşă, ca să le ducă vestea cea bună că mireasa a ieşit curată.

Să povestesc ceva şi despre invaziile în Capitală ale austriacilor şi ruşilor. La 1769-80 au venit ruşii, sub mareşalul Repnin, formând tabăra la Cotroceni. La 1777, în zilele lui Mavrogheni, fiind război cu turcii, au venit nemţii cu coadă în Bucureşti, sub comanda mareşalului lor, principele de Coburg; el a tras la Episcopia Râmnicului, astăzi Grădina Ateneului, pe Podul Mogoşoaiei (Calea Victoriei), iar tabăra oştirilor a fost în capul Podului Beilic, locul unde este astăzi Cimitirul Bellu, cimitirul oştirii noastre şi al catolicilor, şi se întindea pe câmpie aproape de Văcăreşti; mai pe urmă, o parte din oştire a fost trimisă la înconjurarea Giurgiului. De la Văcăreşti, din tabără, erau pichete, la distanţă de un sfert de poştă unul de altul, până în Giurgiu; la fiecare pichet era câte un căprar, cu 6 husari, având ridicate câte un maiag înalt, în vârf cu un top mare, muiat în păcură, de care atârna un ştreang gros, făcut din paie, muiat asemenea în păcură. Aceste maiage erau telegrafie militară; la caz de trebuinţă, li se dădea foc din pichet în pichet şi astfel ajungea până la Bucureşti vestea de biruinţă sau anunţarea de retragere.

Bătând turcii pe nemţi la Giurgiu, aceştia au chemat pe muscalii de la Prut în ajutor; muscalii au sosit, sub comanda contelui Repnin, în trei zile, au bătut pe turci şi le-au luat Giurgiu, încheindu-se pacea, s-a întors oştirea austriacă împreună cu oştirea rusească. Purtarea ostaşilor cu locuitorii a fost foarte corectă.

Armata rusească, cât a stat aici, a dispus de s-au tăiat nişte monede de aramă cu marca Moldovii şi a Ţării Româneşti; pe partea opusă, monedele aveau inscripţia: dve para, tri copeica (două parale, trei copeici).

Asta s-a făcut pentru înlesnirea ostaşilor ruşi, nedeprişi cu paralele mărunte turceşti ce circulau atunci la noi, le pierdeau mereu din buzunar.

După încheierea păcii de la Şiştov, a venit pe scaun domnul Mihail Suţu Vodă şi ţara a rămas liniştită; acestea s-au petrecut de la anul 1787 până la anul 1791.

La 1717, în zilele lui Ioan Mavrocordat, fratele lui Nicolae, dau năvală în ţară tătarii, venind de la Silistra, şi jefuiesc judeţele Ialomiţa şi Ilfov, până în marginea Bucureştilor, hrăpind bărbaţi, femei şi copii. Domnul Mavrocordat trimise după ei pe boierul Matei Fălcoianu, marele vistier, cu bani, daruri, şi cu jalbă la sultan. Sultanul s-a bucurat şi a poruncit de s-au liberat robiţii şi a dat caftan lui Fălcoianu şi altor boieri ce erau cu dânsul. Astfel nu s-a mai întins robia peste ţară. Atunci s-a robit şi o mânăstire de maici, făcută de jupâneasa Chiajna, a vornicului Cernica, pe moşia astăzi zisă satul Căldăraru, lângă balta Cernichii. De atunci s-a desfiinţat schitul, mutându-se la Pasărea.

Mavrocordat Vodă a pus şi dajdia peste văcărit numită pecetluirile. Încercându-se boierii a pune stavilă acestor dăjdii grele, ce impuneau domnii din Fanar pe nenorocitul popor românesc, au fost exilaţi la Cipru. Între dânsii se afla bunul părinte al ţării, vornicul Văcărescu, cu familia sa, alţi boieri au fost trimişi la Arvandohor (Albania).

La 1762, în urma scoaterii din a şasea domnie a lui Constantin Mavrocordat, s-au dus mitropolitul de atunci, Grigorie, dimpreună cu M. Cantacuzino şi N. Brâncoveanu la Petersburg, la împărăteasa Ecaterina, de au rugat-o să proteagă ţara, că au prăpădit-o turcii şi deasa schimbare a domnilor din Fanar. Tot sub acest mitropolit, ce se afla pe tron la venirea oştilor ruseşti, la anul 1777 iulie 13, s-au aşezat în Mitropolie moaştele Sfântului Dimitrie, aduse din satul Basarabov, de lângă Rusciuk; ele fuseseră găsite de mai multă vreme, de către locuitorii aceluia sat, pe apa Lomului, ce curge pe lângă acel sat; le-a luat un general rusesc, anume Saltîkov, şi cerându-i-le deputatul boier Mantu, ce era pe lângă el, i le-a dăruit, ca să le trimită în Ţara Românească.

De atunci până în zilele noastre s-au făcut procesiunile cele mai mari, purtându-se prin Capitală aceste sfinte moaşte, cu cântări de rugăciuni, la diferite calamităţi şi epidemii ce cădeau peste ţară.

Părintele meu şi eu, precum şi toţi contimporanii mei, putem mărturisi, în frica lui D-zeu, că am văzut cu ochii noştri minunile săvârşite de acest sfânt. Tata spune că, în vremea ciumii lui I. Caragea, la 1815, fiind foarte întinsă această teribilă epidemie în Capitală, au scos pe Sfântul şi, după ce au ocolit cu el Capitala, l-au poprit în mijlocul târgului, unde s-a făcut sfinţirea apei şi s-au citit rugăciuni către Sfânt. Din acea zi, epidemia a început a scădea treptat şi Capitala a scăpat de acel flagel, iar Caragea s-a întors în palatul lui din satul său, Domneşti, de pe Sabar, unde sta retras. A doua minune au văzut-o toţi bucureştenii, dimpreună cu mine, care eram în etate de 16 ani, şi iată cum s-a petrecut. La 1827, în domnia lui Grigorie Vodă Ghica, era o secetă teribilă, trei luni nu plouase, tocmai acele trei luni când se reclama de toată lumea ploaie; toţi erau îngrijoraţi că vom rămânea de iarnă să flămânzim şi vom fi siliţi să mâncăm ghindă şi coji de stejar coapte în cuptor şi apoi trimise la moară să se facă făină; hrana asta o mai avuseseră românii şi altă dată, când sta" câmpiile satelor albite de oasele vitelor moarte, din lipsa nutreţului. A chemat bătrânul şi bunul părinte al ţării, Grigore Ghica, pe cuviosul şi sfântul mitropolit Grigorie

și l-a poftit ca să scoată pe Sfântul, într-o întinsă și îndelungată procesiune. l-a spus că și dânsul, cu toți boierii, călări, va însoți procesiunea. A doua zi, de dimineață, în ziua de 15 mai, porniră toți, vodă cu boierii în frunte, iar mitropolitul în butca sa, cu doi diaconi pe capră, lângă vizitiu, îmbrăcați toți în odăjdii. În mulțime mă aflam și eu, autorul acestei broșuri. Coșciugul Sfântului era purtat de preoți pe umeri, cu schimbul. Pornirăm din Mitropolie pe Podul Caliții (Calea Rahovei) și de acolo ocolirăm spre Dealul Spirii, la Cotroceni, apoi, trecând podul de la Grozăvești, merserăm spre mieznoapte, unde astăzi e Gara de Nord, și, o minune! când plecarăm de acolo, văzurăm un nor măricel, care venea dinspre nord, iar când sosirăm în capul Podului Mogoșoaiei (Calea Victoriei), începu o ploaie torențială; vodă și boierii și toți ceilalți furăm udați până la piele, eram ca muiați în găleți de apă, însă nimeni nu se grăbea. Cortegiul merse tot încet. Măria Sa fiind în frunte, călare, cu boierii, ne ținea tot la pas. Astfel sosind la Biserica sfinte Mitropolii, din deal (locașul Sfântului), au descălicat vodă și toți boierii și au intrat în biserică, learcă de apa ploii. Mitropolitul a făcut atunci molitfele de mulțumire, Cu coșciugul deschis; toți au început a face mătânii și a săruta pe Sfânt, de la domn până la cel de pe urmă asistent.

Vodă și boierii s-au urcat apoi în caleștile lor și s-au întors acasă.

Această ploaie, cu oarecări întreruperi, a ținut trei zile.

O altă minune s-a făcut la 1831, fiind președinte al Divanurilor Valahiei și Moldaviei generalul Kiseleff, când se ivi atunci teribila epidemie a holerii și fugiră toți boierii din București pe la moșiile lor, iar Capitala rămase pustie. Atunci, din ordinul generalului Kiseleff, pornirăm din Craiova, Regimentul I de Infanterie, ca să ocolim Bucureștii cu strejile noastre; sosirăm în 10 zile, zdraveni, sănătoși și traserăm drept la Belvederea lui Dinicu Golescu, astăzi moșia dlui Grant, lângă Gara de Nord. Acolo a venit generalul Kiseleff, călare, cu suita sa, de ne-a inspectat și ne-a băgat în niște balagane făcute din trestie și în niște corturi de pânză, date nouă de oștirea rusească.

În vremea aceea de vară, de pe la finele lui august, mureau în București, deși era puțină populație, căci toți fugiseră, cum spusei, prin sate și prin monăstiri, mureau, zic, până la suma 60-70 de inși pe zi. Deodată ne pomenirăm cu ordine ca să ne afumăm toți hainele cu pucioasă, totdeodată, pe linia corturilor noastre se ardeau grămezi de pucioasă, ofițerilor și soldaților li s-au adus din București coșuri pline cu sticlute bine astupate, conținând un fel de oțet care se numea oțet de patru hoți („Vinaigre de quatre voleurs”). Se zicea că această doctorie a fost inventată la Paris, de către patru tâlhari întemnițați, și nu se compunea din altceva decât din oțet aromatic, amestecat cu lichid de confort. Se împărțiră acele sticlute, cu ordin ca să mirosim din ele la fiecare zece minute. Astfel purtarăm sticlutele în buzunarele noastre, până ce nemilostiva epidemie începu a intra și în rândurile regimentului, și când a intrat a fost teribilă, la fiecare 24 de ceasuri cădeau din regiment câte 20 de inși bolnavi și câte doi, trei inși morți. Lucrul acesta înspăimântă pe președintele Kiseleff și el ordonă ca, pe dată, să se adune soldații bolnavi toți, căci trecea prin ei dizenteria și pe sus vărsau mereu, și să fie trimiși, în care, la spitalele din Mărcuța și Văcărești, unde se căutau bolnavii căzuți de holeră, iar cu restul regimentului să se ocolească Bucureștii, pentru strejuire. Companiile a l-a și a li-a au rămas la Belvedere, formând Marele Ștab al regimentului; o companie avea și 15 călăreți (căci fiecare regiment avea pe lângă dânsul și două escadroane de cavalerie). Una dintre companii a cantonat la Herăstrău, o altă companie la Mărcuța, o companie la Văcărești, o companie la bariera Ghencea (Dealul Spirii) și o companie la Cotroceni; de la taberele acestor companii, se întindeau în dreapta și în stânga

fiecărei companii, la distanţe convenite, câte două santinele, stând prin surle de trestie sau prin casele locuitorilor de prin vii.

Se dăduseră ordine circulare, în toată ţara, ca oricine va veni în Bucureşti, din familiile refugiate, să meargă drept la Ştabul companiilor, să se înfăţişeze la căpitan, pentru ca acesta să-l trimeată, cu convoi de călăreţi, să stea, să se cureţe, să se dezinfecteze.

Acestea se făceau prin fum şi spălătură, pe la carantinele aşezate în ocolul Capitalei, la Colentina şi la Cotroceni, unde erau doctori şi amployaţi curăţători, apoi, cu biletul acelor doctori, aveau oamenii permisiunea a se întoarce pe la casele lor. Ordinul în privinţa asta era general, fără excepţie.

Spre eterna şi trista ţinere de minte, să vă povestesc vederea ce avea Capitala în vremea acelei triste epidemii. La 12 care de bolnavi de holeră, a fost numit praporcicul Toma Conţescu, ca să-i ducă să-i predea spitalului de la Mărcuţa; praporcicul mă luă şi pe mine, fiindcă eram cadet (iuncăr), ca să-i fiu de ajutor, însă din cauza noroiului mare ce se făcuse din cauza ploilor torenţiale, neputând ţine drumul drept de la Belvedere — Goleşcu, pe câmpii, până la Mărcuţa, am fost siliţi să trecem prin Bucureşti, ca să ieşim pe bariera Târgului de Afară, astăzi Calea Moşilor. Intrând pe barieră şi venind pe pod până la Sfântul Ioan, jur că nu am văzut suflet de om, decât un cerşetor olog, ce sta pe o tarabă în Podul Mogoşoaiei (Calea Victoriei), în faţa podului de lângă Sf.Vasile. Iar la toate curţile boiereşti erau porţile închise, ferestrele caselor deschise şi în mijlocul curţilor se ridica fum gros şi întunecos de la gunoaiele grajdurilor, cărora li se dăduseră foc, după ordin.

La Sf. Ioan, unde stau de ordinar birjile, nu era nici o altă birjă, decât o singură caleaşcă îmbrăcată pe dinăuntru cu muşama neagră, spre ferirea muşteriiilor de molimă. De acolo, plecarăm înainte pe strada Carol de astăzi şi sosind la Curtea Veche, cu carele după noi, când să începem a urca Podul Târgului de Afară, văzurăm că ies din vechea cârciumă a bătrânului Gherasim un sas cu o săsoaică, beţi morţi, care, plecând la braţ, s-au împiedicat şi au căzut; atunci noi am pus soldaţii şi i-au ridicat; eu le-am vorbit săseşte şi, arătându-le calea spre Curtea Veche, le-am zis să se ducă într-o casă să doarmă.

Pornirăm înainte pe Podul Târgului de Afară şi tocmai lângă Sf. Gheorghe dădurăm de o prăvălie deschisă; chemarăm pe stăpân afară, el ne spuse că e acolo bucătărie grecească şi cârciumă. Atunci, am dat drumul carelor cu holerici să meargă, la pas, pe Podul Târgului de Afară, iar eu cu şeful meu intrarăm în prăvălie, unde am găsit masa îmbrăcată în muşama şi scaune de paie. Bucătarul ne-a pus farfurii şi tacâmuri şi ne-a dat icre cu măsline, pătlăgele tocate, cu undelemn, cum şi pătlăgele împănate cu usturoi, fasole ciorbă şi halva de tahân; altceva nu mai avea, fiind postul Sfintei Mării. Am cerut câte un pahar de rachiu sacâz şi câte o sticlă de vin negru, acesta din urmă nu a fost aşa de bun ca sacâzul, care ne-a îndemnat să-l luăm şi în deosebite sticle, de câte o oca, ca să-l ducem camarazilor în lagăr [tabără], la întoarcere.

Sosind cu carele de bolnavi la spitalul Mărcuţa, i-am predat, Pe toţi, sub luare de chitanţă, unui doctor bătrân, muscal, şi de acolo ne-am întors la Ştabul regimentului, la Belvedere. Biata

noastră mastică nici nu s-a ajuns ca să se împartă din ea la camarazi, în nişte sticlute mici; au rămas toţi încântaţi, de la maiorul Alecu Florescu până la praporcicul Dim. Tufeanu.

lată şi o mică anecdotă, pe care n-o pot trece în tăcere, fiind atingătoare de disciplina ostăşească. V-am spus că companiile regimentului ocoleau Bucureştii. Bravului general Kiseleff i-a venit, într-o zi, poftă să viziteze însuşi acest cordon sanitar; plecă într-o droşcuţă mică, cu patru cai cu falaitar, şi ieşi pe la punctul păzit de compania noastră, Herăstrău. Chemă pe căpitan, care, după datorie, trebuia să-i dea raport de compania sa şi de buna orânduială a cordonului, apoi plecă înainte, trecu podul de la Herăstrău, dădu pe la Floreasca, sosi la podul de la Fundeni şi acolo găsi postat, în drum, un soldat, care îl opri cu puşca în mână şi-i zise: — Îndărăt! Du-te de vino cu călăreţul de la Ştabul companiei!

Kiseleff se dete jos din droşcă şi, apropiindu-se de soldat, scoase două ruble din pozunar şi i le întinse zicînd:

— Na braţ tebe bacşiş, lasă mine Bucureşti. Atunci soldatul i-a răspuns:

— Excelenţă, e boală de holeră, nu pot pune mâna pe bani, dar dacă vrei să mă cinsteşti, azvârle-i jos.

Kiseleff azvârli rublele la picioarele soldatului; soldatul, care era mehedinţean, călca cu amândouă picioarele peste ruble şi începe a întinde cocoaşele puştii, strigînd:

— Nazat, că trag foc! Kiseleff a început să zică bravo şi, într-un hohot de râs, s-a întors la droşcă.

Cum a sosit în Bucureşti, a chemat pe spătarul Alecu Ghica, i-a ordonat să ancheteze faptul şi să-i raporteze cine e comandantul companiei, iar soldatului să i se dea alte 10 ruble, înălţându-l la grad de căprar. A doua zi i s-a raportat că este comandant al companiei a doua praporcicul (sublocotenentul) Cost Cantacuzino zis Rifoveanu. Kiseleff a ordonat să-i aducă d creţul de înălţare a acestui praporcic la gradul de porucic (locotenent), dându-i-se gratificaţie leafa pe patru luni. După asta, generalul rus nu mai înceta a lăuda Oştirea Românească şi povestea la toţi generalii săi păţania cu farsa de spirit care i-a jucat-o santinela românească.

Să ne întoarcem şi la minunea făcută, şi în această epidemie de către Sfântul nostru Dimitrie, patronul Capitalei.

Pe la finele lunii septembrie, ordonă generalul Kiseleff a se face sfeştania mare în câmpul Filaretului, aducându-se Sfântul din Mitropolie. În acea zi, pe acea câmpie, se întinse un cort spaţios, care fu înconjurat de toată Armata Rusească. Aduse mitropolitul pe Sfânt şi-l aşeză pe scaune, în mijlocul cortului. Kiseleff, cu toată generalimea întregii oştiri, cu toţi soldaţii, clerul, boierii şi poporul; când au început sfintele rugăciuni pentru încetarea epidemiei, s-au pus toţi în genunchi; cei mai mulţi au zis rugăciunile cu lacrămile în ochi.

În urmă, sărutându-se de toţi sfintele moaşte, s-au întors în deal la Mitropolie toţi generalii şi mitropolitul, pe jos şi între rândurile batalioanelor, şi intrară pe poarta Mitropoliei pe din dos; lăsară pe Sfântul în biserică şi detaşamentele plecară pe la locurile lor. O, minune! pe la 10 octombrie a scăzut repede numărul morţilor, care până atunci crescuse îngrozitor, până la 100-160 pe zi. Mărturisesc că minunea asta a fost văzută de mine.

În vremea părinţilor şi moşilor noştri, era atât de mult respectată Biserica noastră, cum şi obiceiurile cele dictate de lege, încât chiar bolnavi de boalele cele mai grele alergau, mai întâi, de cereau ajutorul celor sfinte. De altfel, pe vremurile acelea nu exista nici un doctor în Bucureşti, afară de doctorii curţilor domneşti, în care publicul nu avea încredere ca să-i cheme, căci erau greci din Fanar şi cu totul străini de limba românilor. Creştinătatea noastră alerga la cele sfinte, afară din puţini nemţi şi unguri ce erau în Bucureşti şi care mergeau şi ei la popa lor, Baratu, care le dădea o singură doctorie, de broaşte ţestoase, hrănite cu dulceaţă de trandafir şi cu zahăr.

Creştinii noştri aveau doctori şi spiţeri, după cum v-am arătat mai sus, pe Sf. Ioan Predidici şi alţii. Dânşii alergau la sfintele icoane făcătoare de minuni, din Capitală, le luau de pe la biserici şi, după ce se făceau masluri în casă, cu banii cerşiţi de la public, în odaia bolnavului, le opreau, puse pe scaun între lumânări aprinse. Bolnavul, simţindu-se mai bine, se scula din pat şi mergea în biserică, cădea la sfintele daruri, de păşeau preoţii Peste el. Astfel mulţi bolnavi se făceau sănătoşi, iar în vremea convalescenţei lor erau pomeniţi în biserică, la sfintele slujbe; aceste pomeniri se numeau miroane şi se făceau în patruzeci de zile sărindar.

În Bucureşti se mai aflau trei biserici cu hramul (patronajul) Izvorului Tămăduirii. Aceste biserici erau în trei părţi opuse ale Bucureştilor, ca să fie în apropierea tuturor convalescenţilor, care beau apă sfinţită de la ceşmelele lor. Când bolnavii se făceau de tot sănătoşi, trimeteau de pomană la puşcărie, pentru arestanţi, un cazan mare cu un fel de bucate gătiite, câte o pâine, câte o litră de vin şi câte o lumânare. Acest obicei îl mai aveau toţi părinţii noştri, atât la nunţi, când măritau sau însurau, şi la moartea vreunui membru al familiei, precum şi la sămbetele morţilor, care erau la Lăsata Secului şi la Moşi.

Acum să vorbesc şi despre câteva biserici istorice din Capitală, despre care nu am pomenit, ca biserica din mahalaua Foişor, făcută de doamna lui Mavrocordat, care şedea la Cotroceni; biserica Mihai Vodă, cu patronajul Sfântului Nicolae — ea este făcută de însuşi Mihai. Acolo, pe acel deal se afla o bisericuţă, zisă Biserica Albă, într-însa s-a grijit Mihai, când îl aduceau paznicii trimişi de Alexandru Vodă, la 1591, ca să-l scoată din Bănia Craiovei, spre a-l tăia; el a rugat pe paznici, când a trecut pe lângă acea bisericuţă, să-i dea voie a săruta icoanele şi a se griji; în rugăciunea lui a făgăduit că o va face de zid şi o va ocoli cu case şi cu zidire, de va scăpa. Şi, într-adevăr, după ce s-a făcut domn, a transformat acea bisericuţă în mănăstire mare de zid, a ridicat împrejur case, în care s-a aşezat Palatul Domnesc (1592). Biserica Sfinţilor Apostoli şi cea a Sfântului Spiridon cel Vechi sunt făcute de familiile Dudesco, Cantacuzino şi Cantemir. Biserica Schitul Măgureanu, ridicată pe dealul unde se află, lângă lacul Cişmigiului, în marginea Bucureştilor, a fost făcută chinovie de călugăriţe de către vechea şi boiereasca familie a Măgurenilor, rudită cu împărăteasca familie a Cantacuzinilor. Biserica din suburbia Oborul Vechi, cu hramul lui Ioachim şi Ana, părinţii Maicii Domnului, ridicată de către Teodosie mitropolitul; acolo era un câmp deschis, ca şi câmpia de azi a Moşilor, unde se făceau cele două târguri de vite ale săptămâinii; de aceea se numeşte acel loc, până în ziua de astăzi, Oborul Vechi.

Pe acea câmpie, după vechiul obicei al strămoşilor noştri, un boier din familiile mari ale ţării, anume serdarul Mogoş, proprietarul caselor Brâncoveanului Grigore, cum şi al moşiei Mogoşoaia, ridică o cruce mare, de piatră, groasă şi înaltă ca cea de la Călugăreni, şi pe ea puse de se săpă lauda Sfintei Cruci, în versuri, şi la sfârşitul fiecărei strofe se zicea:

„Tu, Cruce, postamentul picioarelor lui Isus Cristos, ajută pe cei ce te sărută cu credinţă, iar, voi, creştini, care vă adunaţi aci şi o serbaţi, rugaţi pe milostivul Dumnezeu pentru această frumoasă ţară, ca să o apere de cele rele, să nu păţă nimic, iar pe mine, serdarul Mogoş, să mă ierte de păcatele mele”.

Această frumoasă cruce a fost învelită cu o cupolă de zid, întocmai ca cea de la Călugăreni; poporul, care se aduna la obor pentru speculele sale, intra în acea cupolă, la vreme de ploii şi de călduri; ţăranii, ca şi târgoveţii, se dezbrăcau şi-şi atârnavă hainele lor de această cruce. Răposatul mitropolit Teodosie, trecând, într-o zi de obor, pe acolo şi indignându-se foarte mult de această neperseptare a crucii, a poruncit, pe dată, de s-a aridicat biserica, lăsându-se crucea şi cupola ca să servească de altar, trăgându-se catapeteazma altarului pe antreaşa cupolei. Astfel, Sf. Cruce a servit de cruce în marginea Sfintei Mese, iar azi, după timp de 200 de ani, acea cruce colosală e aşa afumată de tămâie, încât şi-a schimbat faţa pietrei într-o culoare neagră, ca a abanosului, de toată frumuseţea.

În această biserică, după cum am zis mai sus, există şi o icoană foarte veche şi bine desenată, adusă din Constantinopole şi dăruită de Alexandru Vodă Ipsilant (unul din cei mai buni domni din Fanar, care a iubit ţara asta). Pe marginea acestei icoane el şi-a ţintuit marca domnească a ţării, pe o placă de argint, suflată cu aur, ce se găseşte până în ziua de azi în sfânta biserică a mahalalei numită Oborul Vechi.

Biserica Sfântului Spiridon, de pe Podul Beilicului, e făcută din temelie de familia Ghiculeştilor; acolo se îngropau domnii şi boierii fanarioţi. Ea a fost înzestrată cu mari averi şi chiar astăzi are ca proprietate a ei oraşelul Ruşii-de-Vede, din judeţul Teleorman. Biserica Sf. Gheorghe Vechi, de pe Podul Târgului de Afară, lângă Bărăţie, a fost Mitropolia Ţării Româneşti în vremea lui Mircea Vodă cel Bătrân. Biserica Sf. Ilie din Gorgani a fost ridicată de vornicul Gorgan, care a fost omorât de Mihnea Vodă cel Turcit. Biserica catolică, numită Bărăţie (Bărăţia), a fost ridicată, fără clopotniţă şi turlă, de un bogat comerciant italian, Baptist, ca să servească coloniei austriace din Capitală ca loc de închinăciune. Baptist îşi avea locuinţa în mahalaua Batistei şi de la el a primit această mahala numele ei de Batiste; cât pentru biserică, nu s-a dat voie de către vizirul sultanului otoman să se ridice turlă, clopotniţă şi să se pună clopote, până în zilele lui Alexandru Vodă Moruzi, la 1793, când s-a mijlocit, prin rugăciuni la vizir, şi s-a dat catolicilor şi berat împărătesc, adică hrisov. De atunci s-a numit Bărăţie, însă n-avea episcopat, ci numai un paroh şi era pusă sub episcopatul catolic din Nicopole.

Să vă spun ceva şi de chipul cum se făceau cununile în biserică şi mesele pe acasă, la nunţile româneşti, ce erau şi cum se numeau cofeturile şi bucatele ce se serveau.

În timpul cununiei în sfânta biserică, se azvârleau de pe anvonul diaconului, unde se zice Evanghelia, cofeturi amestecate cu parale mărunte, năut prăjit, cu stafide roşii. Cofeturile ce se

vindeau pe acea vreme, de către cofetari, erau: migdale prăjite în zahăr roşu, diavolinuri (şuviţe de coajă de lămâie, prăjite în zahăr alb; li se dăduse acest nume fiindcă usturau gura când le mâneai, dar nu puteai să nu le mănânci, căci îţi parfumau toată gura a lămâie şi, vrei nu vrei, de cochetărie, le mâneai); acadele cu apă de trandafir sau cu vanilie, anasoane mărunte (seminţe de anason prăjite în zahăr); rahaturile şi corăbiilele erau turceşti; pişcoturi cu ouă, pastă de halviţă albă cu migdale şi lămâie. Dulceţurile erau: peltea de lămâi, peltea de gutui, dulceaţă cu nuci, dulceaţă de trandafiri, dulceaţă de zmeură şi de vişine.

După grămădirea mai multor greci şi grece din Fanar, s-au înmulţit şi diferite feluri de dulceaţă, până ce se făcea dulceaţă de floare de plută de pe bălţi, de rădăcină de cicoară, de micşunele, de cireşe amare şi de mure. Însă primitivele cofeturi, care se obicinuiau de săteni până la jumătatea secolului nostru, erau: stafide negre, năut prăjit, roşcove, smochine în păpuşe şi boabe de porumb prăjite cu sare (floricel).

Să venim la bucatele de masă. Zemurile primitive (ciorbele) erau: păpara (pâine prăjită, brânză frământată şi zeamă de carne), iar săracii obișnuiau, în loc de zeamă, terci şi urzici cu mămligă, ciorbă de borş cu ştevie roşie. Oraşenii mâncau ciorbele de tarhana, tăiței, fidea, orez, griş, linte cu căpăţâni de usturoi, fasole, perişoare, muchi de burtă şi ciorbă de căpăţână de miel, cu borş sau cu oţet bătut cu ouă. Peştele era obştească, mai cu seamă că se mânca în ciorbă: crapul şi plevuşca (un fel de peşte foarte mărunţel), somnotei şi vârlan. Bucatele erau: ciulama de pasăre, iahnie de bou, ciuperci, prune şi pere, un fel de bucate numite caploma, precum şi mămliga pripită, cu unt; ciorbă de iepure cu vin, zisă „ţigănească”; şi ouă coapte; peşte iahnie, peşte rasol cu oţet şi peşte saramură. Fripturile, în general, erau: de muşchi de vacă, de pasăre, de rămător şi de crap despăcat şi întins pe un proţap la dogoarea focului; asemenea se făcea miel fript în frigare de lemn, însă mielul nu se mai mânca fript până în ziua Paştelui sau a Sfântului George. Carnea de rămător se mânca friptă de toţi ţăranii; şi la mesele oraşeneşti era friptura de muşchi, bună, de limbă, şi bucate de carne de porc cu varză. Vânaturile şi porumbeii se făceau şi ghiveciuri, amestecându-se carnea lor cu peşte şi cu diferite verdeţuri; se făceau apoi găscă cu varză şi orez, şi raţe coapte în tăvi bine spoite; numai bietul purcel nu se putea găti într-altfel decât fript în frigare de lemn. La mesele bunilor domni români se aduceau, pe tăvi mari, capre întregi, sălbătice, fripte. După-masă se mâncau, în general, toate poamele. La ivirea grecilor, s-au ivit: plăcintele, bogacile, halvalele, sarailiile, baclavalele şi cadaifurile. Previziunea însă de traistă a călătorului sătean şi a ciobanului nu era alta decât tot ce este mai plăcut şi de saţiu: burzu de mămligă este un cocoloş cât un pepenaş de cei mici, făcut cu brânză în mijloc, rotunjit în pumni şi prăjit pe jeratic; unui om ajungeau câte trei burzuri pe zi. Blestematul domn fanariot Mavrogheni Nicolae a dat o masă boierilor ţării noastre de pe acele vremuri nenorocite şi, în bătaie de joc, a poruncit să li se pună mâncarea în străchini mari de pământ, dându-le câte o strachină mai mică, în loc de farfurie; le-a turnat ciorbă de terci cu mămligă şi, în loc de friptură, le-a dat burzuri fripte; felul de bucate era iahnie de cosac sărat, iar băutura le-a adus-o în sticle. Era vinul cel mai bun din pivniţele Mitropoliei, căci acolo se păstrau vinurile cele mai vechi. Între boierii măsaşi au adus şi câţiva din românii salahori, care erau adunaţi cu carele pentru a căra pesmetul după oştirile turceşti, puse sub comanda lui, cât a ţinut războiul turco-austriac. Boierii, la masă, au mâncat numai din burzurile cu brânză. La această masă şedea şi el, în cap, cu mitropolitul Cosma lângă el, şi mănca din aceleaşi burzuri. Pe la sfârşitul mesei, zăreşte, de departe, la masă un venerabil bătrân, cu barba albă, îmbrăcat, ca ceilalţi săteni, în zechea albă; îl chemă lângă el şi mitropolitul îl întrebă:

— De câţi ani eşti, bătrâne ?

— De 80 ani, Măria Ta, când m-am popit eram de 32 de ani.

— Ce ? Popă eşti tu ?

— D-apoi ce să fiu, săracul de mine! Ne-au luat şi pe noi în salahorie. Şi, pentru că era mitropolitul lângă vodă, acesta zice iar:

— Minţi, bătrânule!

— Ba nu mint, Măria Ta, că e mare puterea Măriei Tale.

— Dacă eşti tu popă, spune-mi cele 10 porunci, ca să-ţi dau drumul să te duci acasă.

Atunci încep, bietul popă, să-i numere, pe degetele de la mâini, poruncile, zicând aşa: „Adacale, Vidin, Lom, Rahova, Nicopole, Şiştov, Giurgiu, Hârşova, Brăila, Măcin”.

Vodă zise:

— Astea sunt, măi, bătrâne ?

— Da, Măria Ta, astea sunt poruncile Măriei Tale, ca să cărăm la acele locuri şi noi, preoţii, zahereaua oştirilor turceşti, îţi mai dau oare păs să-ţi mai aduci aminte de poruncile care le-a dat Dumnezeu lui Moisi!

Fanariotul, atunci, făcând haz de această prezenţă de spirit a popii şi, ca să mulţumească şi pe mitropolit, a chemat pe vornicul cel mare, care era Dumitrache Ghica, tata lui Grigorie Vodă Ghica, devenit pe urmă mare ban, şi i-a poruncit ca, pe dată, să trimeată pitacuri domneşti la toţi ispravnicii, ca să nu se mai ia preoţii în salahorie; dete preotului de cheltuială şi pitac la mână şi-l liberă. Preotul era din Muscel şi mitropolitul l-a înălţat, îndată, la grad de protopop.

Iată ce îmi povesteşte şi tatăl meu de acest mojiş şi nebun domn. El a servit întâi ca dragoman pentru limba greacă, sub Căpitan paşa (comandantul Marinei otomane) şi din acest post l-a numit d-a dreptul domn în România. El avea aici o gabrioleţă, cu două tunuri mici, unul în dreapta şi altul în stânga caprei vizitiului, acolo unde se pun felinarele; tunurile erau pline şi vizitiul avea ordin ca, la caz de primejdie, să aprindă o iască cu cremenea, şi să le dea foc. Vodă era turc şi avea ca îmbrăcămintă un ileac roşu (un fel de spenţer de marinar), cusut cu fir; pe cap purta cealma turcească verde, cusută cu nendele în felii; ca încălţăminte avea iminei roşii, în care îşi băga picioarele goale, fără ciorapi; şalvării îi ajungeau numai până la genunchi, de i se vedeau pulpele cu picioarele goale, şi pe picioare avea păr negru, fiind şi el oacheş, cu barbă neagră. Acesta era costumul marinarilor turci.

La cabrioletă avea înhămaţi doi cerbi mari, cu coarnele mari, din munţii noştri. Acestea toate erau ca să ție în respect şi spaimă pe orăşeni.

Între domnii fanarioţi, am avut câţiva domni din pământeni, precum: Racoviţeştii şi Ghiculeştii.

Când s-a scoborât de pe tron Grigorie Vodă Ghica şi până să sosească oştirile ruseşti în Bucureşti, la 1770, ţara se afla sub un guvern provizoriu; atunci s-au răsculat o ceată de apelpisiţi, numindu-se crai de Curtea Veche. Ei aveau în capul lor pe un grec, anume Melanos bocceagiul, şi au început a jefui prăvăliile de prin târg, intrând din cârciumă în cârciumă şi îmbătându-se cu toţii, astfel au năvălit şi la Palatul Domnesc, cu un măgar după ei.

Melanos fusese pus, de ceata lui, călare pe măgar, zicând că pe el l-au ales de domn şi stăpânitor, fusese îmbrăcat cu cuca domnească şi cabeniţa; i se dăduse topuz domnesc în mână şi steaguri domneşti. Astfel plecaseră cu el înainte prin târg, strigându-i mereu:

— Să trăieşti, Măria Ta, ani mulţi şi fericiţi! Apoi îl înjurau cu cele mai proaste cuvinte; îl ameninţau că dacă nu-i va purta pe unde voiesc ei, apoi îl vor ...; aci venea cea mai groaznică înjurătură ce putea ieşi din gura unor beţivi.

Tot alaiul lor se poprea, cum zisei, din cârciumă în cârciumă şi ei beau ce la ieşea înainte. Aceasta a ţinut 2 zile şi 2 nopţi şi, de mai ţinea şi a treia zi, beţivii ar fi dat foc oraşului.

Dumnezeul Capitalei, care a protegiat-o totdeauna, a făcut ca să se afle în monastirea Cotroceni o ceată de 100 de turci, cu un beşli aga (aceste cete erau întotdeauna acreditate pe lângă domn). După scoaterea din domnie a lui vodă şi în aşteptarea venirii oştirilor ruseşti, turcii nu plecaseră încă la Rusciuk. Neguţătorii mai de frunte din Capitală, văzând prăvăliile şi stările lor ameninţate de aceşti crai de Curte Veche, alergică cu toţii şi se plânseră la acest beşli aga. Îndată ce a auzit de cele ce se petreceau în oraş (căci monastirea Cotroceni era departe de oraş), înţeleptul turc încălică, împreună cu ceata lui, şi sosind în oraş, se luă după crai şi pe care îl prindea îl spânzura chiar în locul unde se găsea. Pe nenorocitul Melanos însă l-a spânzurat în mijlocul târgului, într-un colţ de răspântie, iar gătelele domneşti le-a adus pe toate la palat şi le-a dat în seama boierilor ce ţineau locul de domn. Aceştia nu aveau nici o oştire, ca să străjuiască oraşul, fiindcă nici bani nu erau în vistieria ţării.

Nu puţin după aceasta sosi şi armata rusească, însă de atunci, în istoria ţării, se numeşte această revoluţie epoca apelpisiţilor de la Curtea Veche, rămâind şi zicătoarea de „crai de Curtea Veche”.

Vreau a vorbi şi de alte câteva obiceiuri pe care le aveau românii, căci nu găsesc de cuviinţă a le lăsa în întinericul uitării. Astfel, încep cu Căluşarii. Acest joc voinicesc este din timpul cavalerilor romani, de aceea vedem pe căluşarii de azi împintenaţi, cu măciucă în mână (armă veche romană), cu un căpitan sau un conducător în frunte, cu steag şi având un moş bătrân, cu mască pe obraz, care face pe judecătorul acestei cete; el este oprit a nu vorbi cu nimenea; asta înseamnă că judecătorul nu trebuie să poată să divulge secretele trupei, să arate crimele făcute de soldaţi, care se osândeau la bătaia falangei. Numele acestor falangă vine din numirea

greacă a liniilor ostăşeşti, ce se numesc (greceşte) falanx. Instrumentul de pedeapsă era ast- fel: un băţ lung, așa ca să-l poată ține de amândouă capetele doi, inși; în mijlocul acestui băţ gros de supliciu era petrecută o frânghie, prin două găuri alăturate, și înnodată la amândouă căpătâiele. Osânditul ce nu mai merita a figura între bravii și oneștii săi camarazi — căci se osânda pentru crime mari — era trântit jos, la pământ, și i se treceau amândouă picioarele în acel laț de frânghie; apoi, cei doi inși care țineau căpătâiele bățului, suceau până alăturau tălpile picioarelor vinovatului una lângă alta. După asta începeau a-l bate la tălpi cu măciucile, lovindu-l tot soldatul din linie, până ce îl făceau nedestoinic a mai sta pe picioare și astfel se înțelegea că era incapabil a mai figura în linie, între camarazii lui.

Ei bine, această scenă o vedem că se petrece, totdeauna, la jocul călușarilor, cu deosebire că astăzi se adună toate măciucile de la călușari și cel pus la falangă este bătut cu snopul de măciuci. Aceasta ca să nu dea fiecare, așa, în glumă, ceva mai tare, totuși a trebuit să rămână înțelesul că vinovatul a fost osândit cu toate voturile camarazilor săi.

Este, până în ziua de astăzi, și ceata Borojenilor, care joacă o simplă horă; și acest joc este rămas tot din timpul romanilor. Este la țaranii noștri ziua ropotinelui femeilor, care e o zi pe an, când toate muierile sunt libere a face orice petrecere, a se plimba, a bea și a mânca unde voiesc, fără a fi observate de bărbații lor. Această zi este urmașa celei mai mari sărbători a lui Bacchus, bețivul, și a sirenelor cu picioarele de capră, care făceau jocurile cele mai destrăbălate. Serbările astea două, fiind modificate după civilizația noroadelor, au rămas a fi la noi danțul borojenilor. Mai sunt încă Paparudele: aceasta este serbarea zeiței Mitras, sau Ceres, iar în elinește Chibela sau Dimitra, cu turnul în cap. Ea era patroana tuturor semănăturilor, de aceea se înfățișa purtând în mână cornul abundenței, având la picioare plugul și în cap turnul cetății (locuința omenească).

Serbarea ei o practică astăzi femeile, îmbrăcate peste cămașe cu buruieni, având pe cap cunună groasă, tot de buruieni. Această serbare se făcea la vremuri de uscături și de nerodire; femeile umblau pe strade și lumea le turna, pe arșițele mari, donițe de apă pe cap. Înălăturată fiind, pe urmă, această serbare idolatră, ea a rămas a fi practică până în ziua de astăzi de țigănci. Fetele românce au îmbrățișat, după Sfânta noastră Evanghelie, jocul de veselie al surorilor lui Lazăr, cel ce a fost înviat din morți de Christos; jocul se numește Lăzărca și, în loc de buruieni, fetele pun pe ele haine curate, albe și lucruri de culori deschise și, în loc de cunună de buruieni pe cap, pun multă beteală de aur.

Mai era și încă mai este Mărțișorul, care îl pun toate fetele și damele, chiar la zi întâi de martie, la gât și la mâini: este un ban atârnat de un fir de mătase roșu și alb, ceea ce înseamnă: albeața feții și sănătate. Această găteală este a muzelor lui Marte, zeul războaielor. Măteasa roșie înseamnă sacrificiul sângelui, și mătasea albă, pacea.

Mai este încă o serbare tot la români, care durează nouă zile (de trei ori trei, nouă) la începutul lui martie: astea sunt Ursitorile. O babă trăgea lână din caier, altă babă o răsucea pe fus și a treia babă, până a nu sosi firul de lână la fus, îl tăia cu foarfecile, și de aceea s-au numit babe rele și babe bune. Cea care scoate din caier este născătoarea lumii și cea care pune pe fus este viața îndelungată, iar cea care taie firul cu foarfecile este cea mai rea și se numește Gorgoana. După aceste nouă zile, sosește ziua fericirii și i s-a zis, după religia creștină, a Sfintei Martire Evdochia,

iar, tradiţional, românii au pus-o şi pe ea între babe, zicându-i Baba Dochia, adică fericita zi în care Dacia întregă a căzut sub sceptrul strămoşilor noştri romani.

Multe lucruri frumoase a avut ţara din obiceiurile romanilor, şi, fiindcă vorbirăm de zeia Ceresa, cu cornul abundenţei în mână, nu pot trece cu vederea un fapt. Ascultaţi, mă rog, e vorba de o pierdere mare artistică, ce s-a pricinuit ţării în zilele lui Caragea. La anul 1816, fiind ispravnic de judeţ la Craiova un boier Coţofeanu, plecând în vizitarea comunelor din judeţul lui, se opri în gazdă la pârcălabul satului Celeiu (veche cetate a romanilor, pe unde şi astăzi se găsesc mai multe antichităţi când sapă românii pe la şanţurile grădinelor lor); era iarna şi, stând trântit cu ciubucul în mână şi ochii la vatra focului, vede un copil mic jucându-se cu o păpuşă; se dă jos din pat, se duce la copil, îi ia păpuşa şi copilul începu să ţipe. Pârcălabul, tatăl copilului, care era afară la uşă, intră să ia copilul, să nu supere pe boier. Atunci boierul îi zise:

— Ştii de ce ţipă copilul ? Fiindcă i-am luat păpuşa asta de aramă din mână. Să mi-o dai mie, mă, să o duc la copiii mei să se joace cu ea, că copilul tău e mic şi o s-o trântescă până îi va rupe capul şi braţele; na un ban de argint, dă-l copilului şi-l împacă cu el.

— Ia-o, cucoane, şi nu-mi mai da nici un ban, că doar ştie ăla ce c ban?

— Nu, ia-l, găureşte-l şi i-l pune de gât.

Astfel, nenea ispravnicul plecă cu statuia zeiţei Ceresa şi, după ce isprăvi revizia judeţului, se întoarse acasă. Aci porunceşte să i se aducă ibricul cu apă să o spele, după ce a spălat-o şi a şters-o, văzu o crăpătură încingând mijlocul acelei statui şi îndată cunoscă că se deschide. Chemă feciorul ca să o deschidă, căci era ruginită, şi sucind feciorul cu putere de două, trei ori, căci nu era înşurupată (în timpul romanilor nu exista şurupul), ce se întâmplă? După ce se deschise acea statuie, începură să curgă dintr-însa vreo 40 antică, diferite pietre sculptate, de diferite feţe, şi chiar rubine, smaralde şi agate de deosebite mărimi. Astfel, nenea Coţofeanu dispunea acum, într-adevăr, de un corn de abundenţă. Îşi alege o piatră mai mare de rubin, ca să o dea să-i facă un inel, şi începu a băga pietrele la loc, pe câte una, după cum încăpea fiecare.

Iată în ce chip era umplută statuia: cu anticile cel mai mici se umpleau picioarele, începând de jos, de la spaţiile cele mai strâmte; apoi, treptat, se umpleau mâinile tot cu antică mici, iar în trup, până la gât, se puneau anticile cele mai mari. După asta, se îmbucău la mijloc amândouă părţile statuii. Notaţi, vă rog, bine, că acea statuie nu avea nici un postament, sta însă în picioare pe tălpile ei.

Când Coţofeanu însă a deschis statuia şi a voit să o puie să stea pe masă, statuia cădea jos; aceasta din cauză că i se luase una din anticile dinăuntru, căci statuia şi anticile erau cu asemenea artă potrivite, încât numai când se aflau toate pietrele la locul lor putea statuia să stea în picioare, fără postament, iar astfel, lipsind una, îşi pierdea numaidecât echilibrul.

Asupra ispravnicului puţin efect a făcut asta; piatra a dat-o la argintar, inelul i-a fost făcut şi s-a fudulit cu el la toţi prietenii lui, spuindu-le petrecania, arătându-le statuia, arătându-le anticile şi dăruind şi la vreo câteva cucoane mai multe din ele.

Slujbaşii fanarioţi o văzură şi ei şi, când veniră la Bucureşti, spuseră ispravnicului de Curte şi, pe dată ce află Vodă Caragea, trimise un om domnesc, cu doi ciohodari, şi ridică pe nenea Coţofeanu de-l aduse în Bucureşti, fără să-i spuie ce e pricina. Nenorocitul, bănuind acea urgie domnească, luase numai inelul cu el, ca să-l dăruiască la Curte şi să scape cu atâta.

Sosind şi înfăţişându-se lui Caragea, acesta l-a întrebat: — Ce ai găsit, boierule, în judeţul d-tale şi de mine nu ți-ai adus aminte ? Să-ți pun, oare, lanţurile de picioare ? (Aşa se obicinua de fanarioţi când pedepseau pe boieri.)

— Iartă-mă, Măria Ta, şi trimite-mă îndărăt, cu oamenii Măriei Tale, ca să-ți aduc beleaua ce-a căzut pe capul meu.

Atunci a început a-i povesti cum a găsit-o şi cum statuia aceea nu mai sta în picioare.

— Căci i-am luat asta antică din ea, adăugă dânsul.

Scoase inelul şi-l prezintă lui Vodă, care rămase uimit, văzându-i placa de rubin, cu sculptura, reprezentându-l pe zeul Marte (adesea, acel zeu a fost sculptat pe piatră de rubin, pe când Jupiter se găseşte, totdeauna, sculptat pe smarald şi pe agată).

S-a întors Coţofeanu în Craiova, însoţit de ampoiul domnesc, a adunat şi acele patru-cinci antici care le dăduse la cucoane, le-a adus şi le-a dat în mâna greului fanariot, care făcu pe Coţofeanu clucer mare.

Acum, să opinez eu unde s-ar putea găsi această statuie. Cunoaştem toţi că Vodă Caragea a plecat de aici, în primăvara anului 1817, drept în Italia, la Pisa; acolo, negreşit că Măria Sa a fost bine primit de italieni, căci a şezut acolo 14 ani. În acest interval, nu mă îndoiesc că va fi arătat această statuie la mai multe personaje; ca să fi fost vândută statului de domn, care avea o stare bună, de 70 000 000, nu cred, însă se poate să o fi dăruit guvernului, ori vreunui personagiu care făcea colecţie de lucruri antice.

În acest caz, făcându-se scrupuloasă cercetare, s-ar putea afla, vedea şi fotografia părţile ei, ca să păstrăm măcar un album cu fotografiile unei asemenea comori artistice, ce a păstrat pământul nostru în sânurile sale.

Instrumentele muzicale cu care se slujeau românii noştri din vechime erau: buciul, drâmbul sau drâmbul, cavalul, lăuta, naiul (muscalul), fluierul, surla (trâmbiţa), cobza (citera), flautul, cimpoiul, toba, teasurile, ce se numeau şi geamparale. Acestea erau şi mici şi se legau le degete, cum îşi leagă italienii astăzi castanietele, şi erau şi mari, ţinându-se câte unul în fiecare mână.

Între mai multe obiceiuri ce aveau românii, era bătaia halviţei şi tărâcitul câinilor. Bătaia halviţei se făcea, totdeauna, la Lăsata Secului, de când nu se mai mânca carne, nici chiar dulceţuri. Dovadă e Lăsata Secului de dulce.

— Iartă-mă, zicea musafirul, că nu mănânc astăzi dulce, fiindcă postesc, ca toţi creştinii.

Dulceaţa dar, în genere, se privea ca o mâncare luxoasă, de aceea se făcea halviţă, ca să fie cu mare abundenţă la Lăsata Secului. Iată cum îi făcea sărbătoarea. Se lega de un cui, bătut în tavan, sau într-o cumpănă afară, în bătătură, o bucată de halviţă şi o ocoleau 10 oameni, sau câţi voiau: un om orânduit legăna sfoara, de care era legată halviţa, şi ceilalţi, fără să puie mâna, se nevoiau s-o prinză cu gura; când unul o prindea, muşca din ea şi-i făcea vânt înainte; astfel muşca cine putea şi cât putea, până ce bulgărul cel mare, după mai multe prinsuri şi muşcături, devenea mic şi, la urmă, era şi el prins şi îmbucac deodată.

Tărbăceala câinilor este iarăşi un obicei vechi roman. A doua zi după Lăsata Secului de carne, luni, se prindeau câinii şi se spânzurau cu capul în jos şi, bieteze animale, vărsau tot ce mâncaseră din rămăşiţele de la mesele stăpânilor.

Ştiţi de ce trebuiau să intre ei cu stomacul gol în post? Pentru că flămânzi fiind, să nu uite firimitura stăpânului, ce cădea de la masa lui de post. Căci s-a băgat de seamă că acest animal, care este amicul nostru cel mai bun şi despre care tradiţia zice că e ieşit chiar din creierii fratelui nostru Cain, ce fu omorât de Abel, nu au atâta iubire pentru noi, stăpânii, decât din cauza hranei şi, dacă în săptămâna aceea a postului va fi îmbuibat şi nu flămând, el doarme toată ziua şi nu strejueşte nici pe stăpân, nici casa, nici animalele stăpânului. Mai e tradiţia în privinţa tărbăcelii, anume că romanii aveau o zi pentru chinuitul câinilor, fiindcă nu strejuiam bine Roma, căci a venit Annibal la zidurile ei şi sentinelele au fost mai întâi deşteptate de glasul găştelor.

Era un alt obicei bun şi plin de virtute în oraşul nostru, Bucureşti. Toţi tinerii, fără excepţie, de boier sau de negustor, de angajat sau de privat, respectau pe bătrâni şi-i salutau când treceau pe lângă ei, asemenea pe preoţi şi pe boierii cei mari. Erau aşa de bine crescuţi fiii poporului, încât la nunţile şi la banchetele ce se dădeau de Vodă şi de boieri, se chemau tineri de negustori de pe la comptoare şi de la prăvălii şi numai în seama lor se lăsau lucrurile de argint şi aur ce garnisau mesele. Acest obicei s-a păstrat până în zilele lui Grigorie Vodă Ghica. Tinerii erau puşi sub ordinul ispravnicilor de Curte şi al lui ecmeci başa (şeful cuptoarelor domneşti), acesta avea şi o particulară trupă mică de fustaşi (li se zice aşa fiindcă purtau fuste încreţite şi erau înarmaţi cu câte un pumnal). După ce se sfârşea ospăţul, li se dădea şi lor fiertura, ca la toţi boierii, cu adaos de un fel de bucate româneşti, numite colărezi, făcut cu lapte şi zahăr.

Să vă povestesc ceva şi despre renumitul han mare zis al lui Manuc bei. Acest han, de la 1804 a fost palatul lui Manuc bei, un armean foarte bogat, care se retrăsese din Țarigrad după omorârea sultanului Selim III, căci fusese zaraful, adică casierul, lui. El avea în Țarigrad atât de mari bogăţii, încât toate cuiele întrebuinţate la construirea palatelor lui erau petrecute printr-o monedă de aur, funduc, irmilic sau rubia. Toate lemnăriile şi tavanele erau de scânduri colorate şi de chiparos. Acest armean a venit aci cu titlul de bei (prinţ turcesc) şi şi-a făcut palate în marginea Dâmboviţei şi pe spaţiosul loc din Podul Târgului de Afară, pe care sunt astăzi casele şi fabrica Fidegiului. A cumpărat moşii, a avut mori în marginea Bucureştilor, care se numeau morile lui Manuc, şi, pe urmă, retrăgându-se de aici în Franţa, cu toate bogăţiile lui, căci se declarase războiul între ruşi şi turci, a vândut palatele, care au devenit han de pasageri. Acest han este

actualul Hotel „Dacia”. El a avut un nepot, pe care-l chema Murat bei şi se afla la Paris. Cunoscându-l împăratul Napoleon I, l-a luat pe lângă dânsul, dându-i numele de prinţ Murat.

Erau, în vechime, foarte puţine hanuri (hoteluri) pentru călători, adică pentru străinii care veneau prin Bucureşti, precum pentru românii de la ţară. Hanul Grădişteanului, pe Podul Beilicului, este cel mai primitiv în Capitală. Hanul Gabroveni era pentru sârbi şi bulgari, astăzi „Hotel Bulgaria”. Erau apoi: „Hanul Transilvaniei”, astăzi cu acelaşi nume; „Hanul Roşu”, peste drum de Bărăţie, pentru comersanţi braşoveni; „Hanul Filipescului”, pentru străini din Occident; fostul „Hotel Pesta”, peste drum de Poliţia Capitalei; Hanul mitropolitului Filaret, pentru austrieci şi unguri, chiar pe locul unde astăzi este Teatrul Naţional; „Hanul lui Simion Armeanul”, pentru pasagerii din Orient; mai târziu s-a clădit şi marele Han al lui Radu şi Iancu Golescu, în Podul Caliţii, lângă Azilul Doamnei Bălaşa.

Să spun ceva despre clădirea şi căderea Turnului Colţei. După învingerea lui Carol al XII-lea în bătălia de la Poltava, de către armata rusească, şi retragerea oştirilor suedeze, câteva coloane nevoind a se întoarce prin Polonia, s-au întors prin Moldavia şi Valahia. Astfel, suedezi aflându-se în mare lipsă de cele trebuincioase pentru existenţă, atât moldovenii cât şi românii le-au dat ospitalitate şi s-au gândit apoi a le da de lucru şi a le plăti ceva, înlesnindu-le mijloacele de călătorie.

Bunul spătar Mihai Cantacuzino se întorsese chiar atunci de la bătălia de la Viena, unde fusese trimis de Şerban Vodă Cantacuzino, cu un detaşament de trupe pe lângă Cara Mustafa, marele vizir, supremul comandant al înconjurării Vienei; aci, spătarul român fusese orânduit cu strejuirea răniţilor şi prizonierilor ce cantonau în frumosul parc de la Schonbrunn. Se vede până în ziua de astăzi o cruce mare de piatră, cu marca Ţărei Româneşti, ridicată de Cantacuzin în acea frumoasă grădină. Astfel zic, cum s-a întors spătarul Cantacuzin din acea expediţie, s-a apucat să ridice spitalul, după puţin timp sosind şi refugiaţii suedezi şi voind a le da de lucru, căci era om cu stare mare, îndată după isprăvirea sfintei biserici, ce există şi astăzi, cu patronagiul Trei Ierarhi, s-a înţeles cu şefii şi inginerii aceluia detaşament de au ridicat înalta clopotniţă, numită Turnul Colţei, în care au aşezat şi un clopot mare, monumental, plin de inscripţiuni (care astăzi se află trântit în grădina Primăriei). Turnul era îndoit de înalt de cum se afla la dărâmare, şi la învelitoare avea alte patru turnuleţe, iar mai jos avea ceasornic mare. Când turnul a fost gata, inginerii s-au rugat să li se permită a zugrăvi jos, la postamentul lui, în dreapta şi în stânga intrării gangului de sub turn, doi soldaţi suedezi, unul de infanterie şi celălalt de cavalerie. Au existat acele două figuri, ca nişte sentinele, numai un an, în urmă aflându-se în Constantinopole despre aceasta, a ordonat vizirul de s-au şters prin tencuială.

La anul 1802, septembrie 14, în ziua de Vinerea Mare, teribilul şi vestitul cutremur de pământ a dărâmat turnul pe jumătate, şi locuitorii Capitalei nu s-au mâhnit de dărâmarea mai multor case mari şi biserici, cum s-au mâhnit de dărâmarea pe jumătate a acestui falnic monument ce împodobeşte oraşul şi pe care, astăzi, îl „mâncărăm” desăvârşit, noi, descendenţii strămoşilor noştri, ca Țigani, biserica de caşcaval. Acel monumental şi mare clopot, căzând din înălţimea turnului, ştirbit la o margine, a stat mulţi ani în curtea spitalului, fără să fie întrebuintat până la anul 1843, când fu ales de ţară ca domn George D. Bibescu. Atunci, pentru ziua aceea, porunci guvernul de se urcă clopotul iarăşi în turn, pe crivace Țepene şi, aşezându-l, l-au tras așa ştirbit cum se afla, ca să facă şi el gloria acelei zile fericite şi memorabile, când a fost dat Țării six-şi

aleagă singură domnitorul, fără nici un ordin din partea Porţii. Peste puţin timp însă, clopotul a fost iarăşi scoborât. Acel clopot, bine lucrat, plin de ornamente, pe care se vede o întreagă inscripţie istorică, cei Trei Ierarhi şi frumoasa marcă a ţării noastre, a devenit, în gluma orăşenilor, proverbial. Astfel se zicea:

— Ce zestre are Marghiolita lui jupân Costache ?

— Clopotul Colţii.

— Ei bine, eu te împrumut, dar tu ce-mi dai ca amanet ?

— Clopotul Colţii.

— Ce ţi-a lăsat unchiul tău, după moartea lui ?

— Clopotul Colţii.

— Ce-mi dai tu, dacă ţi-oi isprăvi afacerea ?

— Clopotul Colţii.

Aceste glume au să le sufere bietul clopot, din cauză că nici unul din românii ce erau în drept a-l repara şi a-l aşeza la loc, mai cu osebire acei descendenţi ai ilustrei şi imperialei familii a Cantacuzinilor, n-au făcut-o. În sfârşit, astăzi suntem şi fără turn şi fără clopot, şi peste puţin, Doamne fereşte, vom fi poate şi fără spital.

În teribilul cutremur de la 1802, când căzură, odată cu Turnul Colţei, mai multe biserici şi case din oraş, a crăpat şi pământul, în două locuri în oraş, şi a ieşit păcură. Spre ţinere minte, bătrânii au mângălit copiii pe obraz cu acea păcură ieşită din fundul pământului, iar preoţii localnici, după încetarea cutremurului, au făcut sfeştanii şi rugăciuni la acele crăpături.

Răposatul meu părinte m-a dus şi mi-a arătat acele locuri, pe care le țin minte până acum. O crăpătură era în suburbia Slobozia, într-un maidan ce formează astăzi răspântia a trei strade, în dreptul coastei din dreapta a sfintei biserici Slobozia, cu patronagiul Sfântului Gheorghe. Cea de a doua este în grădina cu zarzavat, care exista până mai deunăzi sub dealul din dreapta al Mitropoliei, în spatele Hotelului „Avram”; grădina aceasta se întindea spre strada 11 Iunie (Filaret).

Să vă povestesc de alte calamităţi ce a suferit frumoasa noastră Capitală. Întâia e focul cel mare de la 1789, a doua, cutremurul de la 1793, a treia, pustiirea Capitalei de groaza cârjailor la 1801 şi boala chimii de la 1815, în zilele domniei lui Ion Vodă Caragea. Această epidemie, după ce seceră în Orient, trecu Dunărea şi la noi, prin mărfurile negustorilor orientali; ea era atât de teribilă, încât se sparse Bucureştii şi cei cu averi trecură şi hotarul în Transilvania. Oamenii rămaşi în Capitală se molipseau unii de la alţii, deşi erau închişi prin mănăstirile şi edificiile împrejmuite cu zid, precum: Sf. Gheorghe Nou, Sf. Ioan, Stavropoleos, Radu Vodă, Doamna

Bălaşa, Sf. Spiridon Nou, Spirea din Deal, Icoana, Târca, Precupeţii Vechi, Hani Mihai Vodă, Biserica cu Sfinţii, ce se numeşte Biserica cu Sibile le, mănăstirea Hagiu din Calea Călăraşi, Caimata, Hanul Zlătari, Boteanu (Bradu), Oţetari, biserica Silvestru, Sf. Spiridon Vechi, Foişor şi Apostol.

Aceste localităţi, împreună cu Cotroceni, Văcăreşti şi Mărcuţa erau înconjurată cu zid şi aveau porţi grele. La porţi, negustorii aveau tocmiţi doi sau trei pazarghideni, plătiţi de dânsii.

Ei mergeau cu coşurile în târg şi târguiau alimentele trebuincioase, le aduceau până la poartă, le spălau cu apă cu oţet, le treceau prin fum de paie şi de gunoaie, înapoiau resturile de bani prin străchini de oţet şi sare. Astfel, nenorocitele familii puteau fi apărute oarecum de molipsire. Însă nenorocii săraci, care rămăseră pe la casele lor, erau omorâţi de epidemie; morţii se îngropau prin curţi şi grădini. Comitetul de Igienă, de sub preşedenţia căminarului Topliceanu, a serdarului Mitescu şi a slugerului Chirculescu, aflând uneori de familia lovită de ciumă, trimitea, noaptea, cu masalalele aprinse, carele cu oameni însărcinaţi a ridica pe bolnavi, şi numiţi cioclii. Bolnavii erau transportaţi ca câinii până la Spitalul de Ciumă, făcut mai dinainte de Alexandru Vodă Moruzi, între satul Căţel şi Dudeşti; aci mureau câţi mureau şi scăpau numai aceia ce scoteau gâlca ciumii la gât, în coastă, în vintre sau în subţiori. Gâlca se ajuta a se coace prin cataplasme de buruieni şi icre tescuite, şi spărgea; după scurgerea materiei, bolnavul se vindeca şi nu mai era altă dată lovit de astă boală. Din aceştia vindecaţi se înrola, cine voia, în corpul cioclilor, care luau pe bolnavi de pe la case, în braţe, şi îi trânteau în car. Atunci să fi văzut beţie de rachiuiri şi hoţie plească, prin nenorocitele familii izbite de această teribilă boală. Molipsirea se declara prin ameţeală, vărsătură şi fiori interminabili de friguri. Doctorii nu puteau da alt ajutor, decât băuturi de acritură şi plastori de sărătură. Iată şi felul izvorului acestei boale.

Ea venea, mai adese, cum am spus, din Orient, transportată din Alexandria şi Cairo, în aglomeraţia cea mare a insulelor Arhipelagului şi la Constantinopol.

Se ivea mai în toate primăverile, din cauză că apa Nilului, la vremuri de secetă scăzând mult, rămăneau otrăviţii de crocodili morţi pe ţărmuri, putrezeau de groaznica arşiţă a soarelui, şi vânturile cele mari duceau departe mâzga rămasă din putrigaiul lor şi o băgau în gurile şi nările oamenilor, sau o lipeau chiar pe hainele lor. Un individ, de se atingea numai de cel ce căpătase mâzga, sau deşi nu se atingea, dar sta cu el de vorbă, aflându-se împotriva vântului, o primea şi el pe haine şi astfel se comunica epidemia ciumei prin sate şi oraşe. S-a băgat de seamă că acea mâzga se lipea, mai cu înlesnire, şi de monedele unsuroase şi năduşite. De aceea s-au format carantinele, care va să zică oprire la un loc a călătorilor ce veneau dinspre Alexandria şi Cairo; ei erau opriţi sub pază 41 de zile, asta era termenul carantinei celei mari. Carantina periodului al doilea era de 21 de zile şi aceea a periodului al treilea, de 11 zile. Şi această scădere se făcea treptat, după scăderea epidemiei. La carantine, spălăturile cu oţet şi sare se făceau monedelor; materiile se dezinfectau prin fum de pucioasă, se spălau cu apă şi se ţineau, în urmă, la aer. Să fi fost orice materie, cât de preţioasă: şaluri, covoare, blăni, lânării şi chiar pânză trebuiau să treacă prin aceste afumări şi spălături; scrisorile de corespondenţă, paşapoartele, catastifele se pătrundeau cu împunsături de sule, se puneau în dulapuri închise şi sub ele aprindeau pucioasă. Astfel erau carantinele, cum le-am avut şi noi pe toată marginea Dunării, până la anul 1860. Acestor carantine se supunea orice călător, prinţ sau plugar; semnul lor pentru pasageri era un

steag rădicat de la orele 8 de dimineaţă până la orele 8 seara; după lăsarea steagului nu se mai primea.

Însuşi înțeleptul şi bunul domn Barbu Ştirbei s-a supus la carantină când s-a întors de la Constantinopol, cu investiura de domn. Toţi boierii din Bucureşti îl aşteptau, cu mitropolitul în cap, în salonul cel mare al carantinei Brăilei, unde era şi generalul N. Mavru, inspectorul carantinelor dunărene. Îl aşteptară toată ziua, până la ora 8, când se coborî bariera carantinei. La 8 ore s-a văzut pe Dunăre, venind dinspre Galaţi, fiind încă lumină, vaporul care transporta pe Măria Sa Vodă; pe lângă alţii, era însoţit şi de aghiotantul său, Vilara, care îi era ginere.

La debarcader, ieşiră, în marginea Dunării, toţi boierii, cu generalul Mavru în cap. Generalul Mavru păşi pe podul debarcaderului ce despărţea vaporul de mal, şi strigă Mării Sale, ce era rezemat de galeria vaporului, ca să-i trimeată un aghiotant, ca să-i vorbească. Nenorocirea căzu pe bietul ginere al lui vodă, Vilara; când acesta vru să păşească din vapor pe podul debarcaderului, se împiedică, nenorocitul, de sabia lui, şi căzu în Dunăre, în zadar se repeziră mulţimea marinarilor ca să-l scape, valurile turbate ale roatelor îl azvârliră sub vapor. Săriră cei mai mulţi din mateloţi în apă, se băgară chiar sub vapor, dar nu avură parte a-l prinde, şi peste un sfert de ceas îl văzu cârmaciul plutind pe Dunăre, bătut de talazuri. Atunci, se repeziră corăbierii, îl prinseră, îl luară în barcă şi-l suiră mort în vapor; îl lungiră pe un covor, deasupra, pe punte, însă nu-i putură da nici un ajutor, nici mateloţii, nici doctorul vaporului. În vremea asta, înțeleptul domn zise lui Mavru:

— Mon general, n-a înserat încă, nici acu nu-mi dai voie să-mi plâng nenorocirea în odaia ce ai pregătit pentru mine ?

Răspunsul a fost dat cu tot respectul, scurt şi cuprinzător:

— Nu, Măria Ta, căci calc legea, acum suntem în vremuri de epidemie.

Astfel, nemângâiatul domn petrecu toată noaptea, până la ziua albă, plimbându-se de-a lungul vaporului, ca o santinelă pe lângă cadavrul întins al ginerelei său, la capul căruia ardea o lampă, pusă de căpitanul vaporului.

Iată dar stricteţea cu care se păzeau carantinele la vremuri de epidemii, şi mă fălesc că, între paznicii acestor măsuri carantineşti, am fost şi eu, ca comandant de companie, la anii 1837 şi 1838. Compania mea era răspândită pe Dunăre, la 26 de pichete, cu începere de la gura Ialomiţii până la gura bălţii Filipoiu, împotriva Ghecetului turcesc, în marginea Dunării, peste drum de portul Brăila.

Carantina era cu termenul cel mare, de 41 de zile, căci în partea dreaptă a Dunării mureau câte 10-15 inşi pe zi, iar turcii şi bulgarii vecini, prin fel de fel de mijloace, umblau să introducă ciuma şi în partea noastră, azvârlind noaptea, pe marginea Dunării, haine de la ciumaţi şi parale tăvălite în puroaile ciumaţilor şi înnodate în basmale.

Aceste obiecte se aruncau de către acei ce trăgeau şăicile turceşti la edec în susul Dunării; dânşii erau însoţiţi, din pichet în pichet, de câte o santinelă, totuşi izbuteau să arunce jos aceste obiecte, ca să le găsească paznicii în urmă; îşi închipuiau în capul lor că, dacă ne vom ciuma şi noi, în partea stângă a Dunării, se vor desfiinţa carantinele care le împiedicau negoţul. Aceste secrete le aflau totdeauna directorii carantinelor, prin spionii ce aveau în partea dreaptă a Dunării. Era atât de straşnică strejuirea noastră, încât eu, cu patru ofiţeri ai mei, am şezut două veri prin pichete pe linia Dunării. Aveam ordin să nu ţinem câini şi pisici la nici un pichet, pentru că aceste animale, care umblau adesea prin satele părţii drepte a Dunării, să nu se întoarcă molipsite la pichetele de care aparţineau. Această strictă strejuire a durat doi ani, 1837 şi 1838. Cât a fost de teribilă boala ciumei în partea dreaptă a Dunării, în România nu a putut pătrunde. Cele trei regimente de infanterie erau toate înşirate prin pichete pe toată întinderea Dunării, de la Vârciorova până la gura Şiretului, având comandanţi pe bravii coloneii Horvatski, Engel şi I. Solomon. În aceşti doi ani, s-au împuşcat, de către santinelele noastre, mai mulţi călcători de hotare, precum şi doi ofiţeri de artilerie turcă, ce pluteau în susul Dunării cu muniţiuni pe care voiau să le ducă prin cetăţi. Ei s-au împotrivit santinelelor, trăgând şi patru focuri asupra pichetaşilor, aceştia au ripostat prin alte cinci-şase focuri şi astfel au împuşcat pe cei doi ofiţeri. Paşa Silistrei a cerut să se facă anchetă în ţară, dar a fost refuzat, răspunzându-i-se că chiar Excelenţa Sa, de s-ar fi purtat ca acei ofiţeri ai săi, tot aşa ar fi pătimit. Paşa a raportat la Țarigrad, şi peste trei săptămâni domnul nostru a primit o scrisoare a vizirului, care îl poftea să ordone ca strejuirile dunărene să nu fie aşa galantane cu răspândirea gloanţelor, căci acei ofiţeri erau trimişi, ca în toţi anii, cu pulbere şi muniţiuni pe la cetăţile iernatelor dunărene.

A doua calamitate este teribila vijelie, sau teribilul vârtej de furtună ce a trecut peste Capitala noastră, venind din Occident. Au fost dezvelite atunci cea mai mare parte din casele oraşului, cum şi întreaga Mitropolie. Aceasta a fost la anul 1821, când se aflau turcii aici; alte accidente nu s-au pricinuit.

A treia şi cea mai mare calamitate a fost focul teribil ce a prefăcut în cenuşă a patra parte din oraşul nostru, centrul, cu prăvăliile pline de mărfuri, în ziua Sfintei Învieri, anul 1847, la 12 ore, în miezul zilei. Iată cum s-a provocat incendiul şi cum s-au petrecut lucrurile în vremea duratei focului.

În ziua aceea, după ce făcuserăm Sfânta Înviere, începu o furtună teribilă în partea despre Craiova; un copil ce şedea în apropierea Sfântului Dimitrie, din strada Carol I, luând un pistol plin, al tatălui său, a mers în şopron, unde se ţinea trăsura, ca să nu-i vază nimenea isprava, şi a descărcat pistolul în tavanul şopronului. Podul, fiind plin de paie, au luat foc îndată şopronul şi grajdul. Uraganul ce bătea dinspre Apus, fiind aşa puternic, numaidecât s-a întins focul peste biserica Sfântul Dimitrie şi peste casa dlui Niculcea. Astfel, toată partea dreaptă a Uliţei Germane, astăzi strada Smârdan, a luat foc; de aci s-a întins incendiul în partea dreaptă a Lipscanilor, pe la Curtea Veche, pe la Bărăţia, unde erau atâtea prăvălii, prin Covaci, plin de hanuri, pe la Sfântul Gheorghe şi tot centrul, prin strada Rahtivanu, peste Sfânta Vineri, peste tot cuprinsul Lucacilor şi peste toate stradele din spatele Lucacilor, până a ieşit pe bariera Vergului şi a lancelui şi a distrus şi câteva crame de prin vile de afară.

Alt curent al pârjolului, care a luat direcţia Sfânta Vineri, păşind peste biserică, a mers drept pe Calea Călăraşilor, până a ieşit la bariera lancu. Aceste două fură ramurile mari ale torentului de

foc, cari au mistuit tot în drumul lor şi care au fost imposibil de a se potoli de mână omenească. Au ars biserici: Bărăţia, Sfinţii Gheorghe, amândouă, Lucaci şi Stelea. Şindrila de pe casele cele mari ale lui Băltăreţu, din mahalaua Negustorilor, a comunicat flăcările, după cursul vântului, până la barieră. Nori groşi de fum se ridicau în înaltul cerului, iar vântul a dus o mulţime de lucruri departe, până peste viile Mărcuţei şi ale Pantelimonului. A doua zi, s-au găsit încurcate prin crăcile copacilor, de locuitorii de lângă pădurea cea mare a Pantelimonului şi a Cernichii, panglice, petice de mătăsării şi stămburi, foi de hârtii şi altele. Iată, astfel a fost acest pârjol îngrozitor.

Mă aflam, în ziua aceea, dejurnă peste caraule, adică de rond, şi la 12 ore eram şi eu în salonul de primire al lui Vodă Bibescu, unde era adunată toată boierimea ţării, fiind ziua învierii Domnului. Ieşind Măria Sa în salon, ca să salute boierii cu „Christos a înviat”, ne pomenirăm, deodată, cu lancu Manu, care era agă; el raportă, abia suflând, că ard Bucureştii. Atunci să fi văzut trista privelişte, toţi boierii scoborând scările în fugă, trăsurile înghesuindu-se. Voiau toţi să se afle, cu un moment mai curând, pe la casele lor. Vodă strigă să azvârle vizitii şeile pe toţi caii de călărit din grajd. Trimisei şi eu atunci să-mi pună şaua pe unul din telegarii mei şi să mi-l aducă, ca să mă ţiu de suita lui Vodă. Încălicară dar pe caii atât cei domneşti, cât şi cei de la ordonanţa de la cavalerie următorii aghiotanţi şi şefi aflaţi în garnizoană: colonel Odobescu, colonel Engel, colonel Gramont, colonel Blaremburg, colonel Herescu, colonel Banov şi aghiotanţii: beizadea Scarlat, căpitan A. Călinescu, maior I. Florescu, maior N. Bibescu, şi cu toţii plecarăm şi ieşirăm, prin Podul Beilicului, în Piaţa Mică, unde era Puşcăria, peste care cădeau tăciuni aprinşi de pe la casele din strada Carol I şi Curtea Veche.

Negustorii de prin prăvălii, cu începere de la Piaţa Mică (Sf. Anton) până la Bărăţie, de prin amândouă părţile Podului Târgului de Afară, toptangiii, pânzarii, braşovenii, cofetarii şi băcanii îşi azvârliseră toate mărfurile în mijlocul stradelor, de nu mai era loc să circule nici instrumentele pompierilor, nici sacalele, în acea strâmtă răspântie, de unde începea uliţa lui Rahtivan.

Sosi, la moment, şi întregul Regiment de infanterie, fără arme; soldaţii aveau numai căngile şi topoarele câte s-au găsit în magazia pompierilor. Asemenea sosi şi cavaleria, pe jos, de la Malmaison, şi începură toţi a dărâma, a tăia şi a da ajutor nenorociţilor incendiaţi. Eu, aflându-mă călare, primii ordin, chiar la foc, de la şef, să mă reped la palat să iau jumătate din soldaţii gărzii palatului, lăsând numai santinelele şi o jumătate de pluton pentru streaja Stindardului, ce era adus la palat.

Întorcându-mă în Piaţa Mică, unde era şi Puşcăria, cu mai mult de 150 de arestaţi, am luat ştreanguri de prin legăturile braşovenilor, trântite în drum, şi am legat pe arestaţi cot la cot, înşirându-i câte 3-4 perechi la alt ştreang lung; i-am trecut Dâmboviţa, pe la spatele Hanului lui Manuc, care nu ardea, şi i-am trimis, sub îngrijirea ofiţerilor noştri şi sub conducerea maiorului Cristache Teii, în nişte odăi vechi, goale, ce erau în Curtea Arsă, unde astăzi este Arestul Pieţii (Dealul Spirii). Pe arestanţii bolnavi (căci în temniţă erau şi paturi cu vreo 20 de bolnavi), cari nu puteau umbla pe picioare, soldaţii îi duseră pe paturi făcute din câte două puşti, ţinute de căpătâie de 4 oameni. Pe fiecare pat se puneau doi bolnavi, care se ţineau cu mâinile de curelele patronaşelor soldaţilor. Astfel, cu acest transport de 8-9 perechi de bolnavi, am mers pe podul cel strâmt al Dâmboviţii, de la gura Pieţii (atunci poarta Puşcăriei), până la poarta Spitalului Brâncovenesc, ce era aproape. Am însărcinat doi ofiţeri cu predarea bolnavilor îngrijitorului

spitalului, de a căror primire şi aşezare la paturi mi-au dat chitanţă; bolnavii arestanţi au fost aşezaţi toţi într-un deosebit salon, sub paza unei santinele, compusă dintr-un căprar şi trei soldaţi.

În vreme ce scoteam hoţii din Puşcărie, care începuse să arză, recoşeturile de tăciuni cădeau peste noi şi hoţi. Abia sfârşisem scoaterea hoţilor, şi întreaga Puşcărie fu în flăcări; tocmai atunci cădeau şi clopotele din clopotniţa Bărăţiei, care ardea îngrozitor, făcând un teribil zgomot, în mijlocul ţipetelor şi urlitelor nenorociţilor negustori, ce îşi aveau prăvăliile încărcate cu mărfuri. Dădui pinteni calului şi mă luai după suita lui Vodă, care sosea pe răspântiile de sus ale uliţei Rahtivan, la brutăria zisă Ochi-albi. Vodă fu înconjurat de toţi nenorociţii negustori, ale căror prăvălii ardeau. El purta pe cap şapcă albă, era în surtuc, nu în mondir, şi nu avea epolete. Nenorociţii negustori îmbrăţişau picioarele de dinainte ale calului său şi strigau:

— Ne-am prăpădit, Măria Ta, stările şi casele noastre!

— Nu te băga în foc, Măria Ta! Ce cauţi aici, unde e jăratecui mai mare ?

— Ce ne facem, săracii de noi, dacă te vom piede şi pe Măria Ta ?

Scenele astea mişcătoare sunt văzute de mine. Iar bunul şi înţeleptul domn, cu lacrămile în obraz, le răspundea:

—N-am nici o putere, fraţilor, împotriva voinţei lui Dumnezeu, nenorocirea este căzută peste toţi. Daţi-mi şi mie două doniţi să vă aduc apă de la gârlă, că nici sacalele nu prididesc, şi ar fi bine să deschidem, cu toţii, lanţ de doniţi până în Dâmboviţă, ca să aducem gârla cu sudorile noastre de sânge.

Atunci, strigă Vodă suitei sale, cu glas tare:

— Înainte, după mine, că arde mahalaua Sf.Vineri! Colonelii Engel, Odobescu, Blaremburg şi Gramont îi ziseră, în franţuzeşte:

— Îndărăt, stăpâne, că ne înconjoară torentul focului şi apoi nu putem ieşi din el nici înainte, nici îndărăt."

Atunci, vodă dădu pinteni calului şi ieşind în răspântia Sf.Vineri, trecu, în galop, peste tăciuni, în Podul Târgului de Afară; o luă pe strada strămtă, peste drum de Hotelul „Londra” de astăzi, şi apucând pe lângă Colţea, străbătu uliţa de lângă Bancă, astăzi strada Doamnei, şi a ieşit la poarta hanului Şerban Vodă, unde este astăzi Banca Naţională. Acolo a fost întâmpinat de elita bancherilor şi a lipscanilor.

Hillel Manuach, marele bancher, împreună cu Zerlendi, s-au apropiat de el, cu capetele goale, strigând în desperare:

— Apără, Măria Ta, hanul Şerban Vodă, ale cărui magazii sunt încărcate cu o mulţime de mărfuri, cu case de bani şi cu treizeci de butoaie de iarbă de puşcă.

Atunci, vodă, încruntându-se, răspunde răstit:

— Iarbă de puşcă, pusă la un loc cu stările voastre ? Faceţi-ne loc să plecăm de aici, lasă că ţi-o arăta eu ție!

— Îmi cunosc vina, Măria Ta, răspunse Hillel, strigând în gura mare, ştiu că ocna mă aşteaptă, scapă hanul şi spânzură-mă la poarta lui.

Plecară, atunci, toţi şi întâlnindu-se cu lancu Manu aga, Vodă îi ordonă ca să înconjoare hanul cu toată puterea pompierilor şi cu toţi sacagii oraşului. Această operaţie se făcu în clipă, căci pe unde ardea deja focul, erau de prisos apa şi maşinele, fiind un pârjol de nestins.

După asta, vodă plecă tot pe unde venise, căci prin Lipscani nu putea să răzbească, fiindcă ardea partea dreaptă a stradei.

lancu Manu, rămâind cu Hillel şi cu ceilalţi, Zerlendi, Halfon, Cociu şi alţii, zise celui dintâi:

— Ce făcuşi, jupân Manuach, cum nu-mi dăduşi de ştire că e iarbă de puşcă în bolţile otelului Şerban Vodă, din minutul ce văzuşi că ard Bucureştii ?

— Nu mă mai judeca acum, cucoane lancule, în astfel de vremuri, răspunse Hillel, că destul mă vor judeca mâine, când voi fi spânzurat.

A doua zi, în zori de zi, înţeleptul bancher Hillel Manuach, dimpreună cu Zerlendi, era pe treptele Palatului, aşteptând să se scoboare Vodă ca să încalece, căci îl aştepta în curte toată suita sa, cu calul domnesc gata, ca să meargă să viziteze mahalalele pârjolite, toată noaptea, de acel foc.

Când s-a scoborât Vodă pe scară, îl întâmpinără aceşti doi vestiţi bancheri şi-i mulţumiră, urându-i mângâiere şi ani fericiţi, pentru că a ordonat de s-au scăpat toate stările cele mari ale zarafilor, bancherilor, lipscanilor şi argintarilor, care erau grămadite în acel han, cu porţile îmbrăcate în fier şi strejuite, pe dinăuntru, de mai mulţi negustori înarmaţi. I-a spus, totdeodată, că nu este nici o iarbă de puşcă în pivniţele hanului, ci a fost nu? mai o scornire a lor, ca să scape hanul.

Vodă le-a zis atunci:

— Uitaţi-vă, o să vă arate ceva aghiotantul meu, beizadea Scarlat. Atunci, porunci lui beizadea Scarlat să le arate două mari pungi, una plină cu bani de aur, cealaltă plină cu bani de argint.

Vodă reluă şi zise:

— Văzut-ai, ovreiuile, cu ce mă duc să-mi plătesc păcatele ? Ei bine, vă rog şi pe voi ca să mă imitaţi, să mângâiaţi şi să ajutaţi pe cei în lipsă.

Vodă plecă cu suita şi, ieşind pe lângă bisericile Sf. Vineri şi Lucaci, le găsi pe amândouă neatinsse de foc, ca prin minune, în vreme ce împrejurul lor era în tăciuni arzând încă. Vodă trecu prin mahalalele Udricani, Lucaci, Sf. Ştefan, Ceauş Radu, până la Obor, oprindu-se din stradă în stradă la cei ce se vedeau mai scăpătaţi şi îi mângâia prin cuvinte blânde şi prin dare de aur şi argint.

M-am despărţit de suita lui Vodă la biserica Lucaci, de zidul căreia se vedeau rezemate trei cadavre prefăcute în tăciune: unul era al unui pompier, se cunoştea după cizmele soldăţeşti. De acolo m-am dus la Stelea, unde am găsit pe vlădica grec Chesarie plângând pe soră-sa, arsă în băătăura casei unde locuia. Am mers la Foişorul de Foc, unde ardeau încă schelele cele mari ale Foişorului, care era de brad. Foişorul acesta era în răspântie, chiar pe locul unde este astăzi bazinul cu 4 cişmele, la colţul grădinii Sf. Gheorghe, căci acolo este vârful celui mai înalt deal al Bucureştilor, vârf pe care inginerii străini l-au găsit la un nivel cu acel al Dealului Mitropoliei.

De aci am coborât la Hanul lui Sf.Gheorghe, în care arsese toată marfa de braşovenie de prin bolţile lui, depouri de spişării, cojocarii, pânzării; arsese chiar căruţele şi briştile braşovenilor, din curte.

De acolo, m-am întors în Curtea Domnească şi intrând pe poartă, am dat calul să mi-l ţie un soldat de la caraulă, când, iată, mă pomenesc cu ofiţerul de ordonanţă de sus, de la palat, care-mi spuse că mă cheamă Doamna. Ea mă văzuse intrând în curte călare. Îndată m-am repezit sus, am intrat în odaia ce avea ferestre spre Spitalul Brâncovenesc, şi Măria Sa, Doamna Mărita, stând la fereastră cu capul rezemat de mână şi privind fumul ce se ridica încă din Piaţa Mică, mă întrebă unde se află Vodă şi cum se află. I-am raportat că Măria Sa este bine şi se află prin mahalalele mai sus-amintite, împărţind bani la săraci.

M-am întors apoi pe la locurile pe unde trecuse pârjolul toată noaptea.

Vântul încetase, dar era o jale şi o tânguire a nenorociţilor noştri concetăţeni, de nu găsesc alt chip a vi le descrie, decât prin lacrima mea, care pică chiar acum pe liniile ce le aştern în istoria Bucureştilor.

Încă ceva creştinesc să vă arăt. Focul a durat 24 de ore. S-a iscat la 12 ore în ziua Învierii şi la 4 ore după-prânz era în teribila lui furie. Atunci, mitropolitul Neofit porunci de se scoase Sf. Dimitrie şi îl aduse pe deal, unde astăzi este clopotul, înconjurat de tot clerul, de o mulţime de popor, de felinare cu lumânări; se făcuseră atunci cele mai fierbinţi rugăciuni către Sfânt, spre a fi Mijlocitor pe lângă Dumnezeuul prea puternic, ca să facă a înceta focul.

Am arătat că mă aflam călare când ardea şi că eram dejurnă; spre înserate, mergând să vizitez caraula din Curtea Domnească, căci era din compania mea, văd publicul strâns pe deal; reped calul până la poarta Mitropoliei, ca să văd ce e acea aglomeraţie de popor; acolo găsesc pe

Sfântul, cum v-am arătat. Soarele asfinţise şi, cu această ocazie, am privit peste partea care ardea.

Se vedea în adevăr, ca un pârjol, întocmai ca acela care cuprinde trestia din bălţile Dunării, când i se dă foc primăvara.

Fum negru de tot, urlete, haute se ridicau la cer; detunături, trosnituri, răsbumbări de căderea zidurilor se auzeau ca un muget al oceanului. Era ceva nemaipomenit de înspăimântător; de pe acest deal se vedeau foarte bine şi recosetele ce făcea focul din mahala în mahala, până se pierdea în marginea despre răsărit a Bucureştilor. Această tristă panoramă am publicat-o. În urmă, prin mai multe tablouri litografice, din care tot mai am pentru doritori.

Eu şedeam în Gorgani, lângă Sf. Ilie, şi, când m-am repezit până acasă, ca să mănânc ceva, căci nu mâncasem nimic în ziua Paştelui, nu am putut răzbi cu calul la pas, a mă coborî pe lângă „Hotel de France” la podul de la Dâmboviţa, din cauza îmbulzirii lumii, a căruţelor încărcate cu calabalăcuri, cu bolnavi, trase de mâini omeneşti, venind dinspre stradele unde ardea. Toţi se grăbeau să-şi scape bolnavii pe care-i duceau, în cearşafuri, slugile lor, prin diferite hanuri şi case ce găseau în Gorgani, pe întinderea Podului de Pământ, precum şi prin strada Mihai Vodă, astăzi strada Cazarmii. Până la locuinţa mea, am sosit cu calul la pas printr-această mulţime de lume, ce fugea din partea răsăritului spre partea apusului Bucureştilor.

Astea toate sunt cunoscute de mai mulţi contemporani şi le-am descris în această istorie, ca să fie neuitate.

Să vă povestesc ce iute mergeau diligenţele noastre în vechime şi cum zburau telegramele. În loc de drumuri-de-fier şi telegrafe, aveam poştele, scumpii mei cititori, şi ştafetele. Zău că mergeau, deşi nu mai iute, dar aproape cu aceeaşi iuţeală ca a trenurilor şi a telegrafelor de azi. Din Capitală până în Craiova erau 12 poştii şi din Craiova până în Severin erau 5 poştii. A plecat Ştirbei Vodă de aci la Craiova, pornind când s-a luminat de ziuă, şi a sosit la Craiova, fără nici un accident, când tocmai popii. Oare trenul, astăzi, nu soseşte cu două ore mai târziu ? Ştirbei Vodă avea 8 cai la droşcă şi un arnăut al lui, pe capră; el mergea să vadă pe mult respectabila şi iubita lui mamă, cucoana Catina Bibeasca. Ştafeta era în loc de telegraf, şi când i se lipea un fulg de pană de găscă la pecetie, îngrozea pe toţi căpitani de poştie şi cu 10 minute mai înainte plesnea surugiul ce o ducea.

Când sosea ştafeta în poştie, o dădea altui surugiul, care era deja călare şi care ţinea o goană până la poşta următoare. Surugiul nu făcea mai mult decât un ceas pe poştie. Oare toate telegrafele noastre lucrează azi aşa de iute ?

Fiecare poştie avea grajduri încăpătoare pentru 40 până la 60 de cai. O pereche de cai nu erau 2 cai, ci 4 cai conduşi de un surugiul. Poştile aveau încăperile lor, pentru căpitanul poştii, pentru pasageri şi pentru surugii. Căruţele de poştă erau mici, de lemn simplu, fără legături de fier, cu osiile unse cu păcură; hamurile cailor, cu tot cu tacâmul lor, erau de ştreanguri cu gurile de chingă de sfoară bătută; nu se vedea fier nici la hamuri, nici la cărucior; erau numai lemn şi funii de cânepă. Ce cheltuială era cu poştele astea ? Se dădeau în întreprindere pe termen de 5 ani, şi

numai acei ce se mulţumeau a li se plăti de Țară 2 până la 2 1/2 lei de cal pe o zi şi o noapte, puteau lua distanţile de drumuri ca să le speculeze. Grajdurile şi încăperile le făcea stăpânirea, o dată pentru totdeauna, iar furagiul, atelagiul şi căruţele erau în seama contracciului. Acesta primea de la Vistierie, pentru 40 de cai de poştie, 80 de lei pe zi, şi apoi toate se făceau de contracciu. Caii i se dedeau de către Stat o dată pentru totdeauna, iar când murea vreunul sau devenea invalid, se înlocuia de contracciu. Ştiţi cu ce se alegea contracciu la sfârşitul termenului de 5 ani ? Cu 5-10 milioane profit; vorbesc de poştile din toată Țara. I se plăteau de către pasageri, de fiecare 4 cai de poştie, 4 1/2 lei, de 8 cai, 9 lei, de 12 cai, 13 1/2 lei. Aici, în Bucureşti, gara era casa menzilului, astăzi „Hotelul Diaconeselor”, cu grădina lui. Iată ce va să zică vorba turcească menzil: era un mic paşaport, pe jumătate de coală, tipărit, cu pecetia Statului şi cu iscălitura casierului.

În acel menzil se treceau numele pasagerului şi locul unde mergea; de era cu ducere şi înapoiere, i se trecea acest drept tot pe menzil şi se înregistra din poştie în poştie, în condicuţele căpitanilor; tot asemenea şi scrisorile, ştafetele cu fulgul la pecetie aveau şi ele menzilul lor, cu deosebire că în menzil se trecea ceasul sosirii şi al pornirii ştafetei. Acestea erau trenurile şi telegrafele Țării Româneşti, pe care admirându-le răposatul prinţ Napoleon Jerome, când l-au adus cu poştă de la Giurgiu în Bucureşti şi a făcut numai trei ceasuri pe drum, sosind la barieră a zis la cei ce îl înconjurau: „D-voastră nu vă trebuie o cale ferată, pe câtă vreme poştile d-voastră merg întocmai ca şi trenul”.

Să vorbesc acum şi despre organizaţia oştirii noastre celei regulate. La 1830, Țara fiind ocupată de oştirile ruseşti, Obşteasca Adunare (Camera), fiind organizată după Regulamentul ce se dăduse Țării şi în baza Tractatului de la Adrianopol, încheiat după încetarea bătăliei ruso-turce, a hotărât desfiinţarea oştirii ce avea Țara din trecut, precum: seimenii, fustaşii, tunarii, arnăuţii şi pedeştri. Organizatele trei regimente de infanterie şi şase escadroane de cavalerie, compuse din trei cete ale pandurilor olteni, cari erau comandate de căpitanii lor, erau împărţite în şase batalioane, care batalioane au format primitivele cadre a trei regimente de infanterie, precum şi a şase escadroane de cavalerie comandate de colonelul, ce era şi în armata rusă, Ioan Odobescu, un român de naţie. Erau apoi escadroanele de fiii boierilor celor mari, primiţi de-a dreptul cu gradele de ofiţeri. Tot asemenea s-a urmat şi cu trei regimente de infanterie, care compuneau şase batalioane de panduri, citate mai sus (din catanele Olteniei). Toată această armată era pusă sub ordinele marelui spătar Alecu Ghica, care, mai târziu, deveni domn; toată era concentrată într-o mare tabără, pe o câmpie întinsă în marginea Craiovei, dinspre Caracal, pe lângă bălţile vornicului Dimitrie Bibescu şi a mănăstirii Jitianu. Ea a stat la Craiova şi prin împrejurimile ei, pe vreme de iarnă, până s-a completat şi cu recrutaţia din România Mare şi până ce soldaţii au învăţat bine exerciţiile. Ofiţerii erau din toată elita boierilor şi a comersanţilor, care dădeau năvală din toată Țara ca să se înroleze. Anume fii de boieri cu grad intrau de-a dreptul ofiţeri, iar fiii de părinţi fără boierie intrau iuncări, adică de-a dreptul cu gradul de sergenţi nobili. Cele trei regimente au fost comandate de colonelii Em. Băleanu, C. Ghica şi I. Solomon, fost şef al pandurilor olteni. Aceştia intraseră în armată de-a dreptul cu gradul de coloneii, corespunzător gradelor de boierie ce aveau.

Atunci am avut fericirea de a mă înrola şi eu, autorul, cu gradul de iuncăr, în care am servit numai un an, căci învătaşem slujba în perfecţie. În anul 1831, ivindu-se holeră în România Mare, am pornit cu Regimentele întâi şi al doilea, împreună cu patru escadroane, în marş forţat, spre

Bucureşti. Regimentul întâi, cu două escadroane, a fost poprit în Bucureşti, pentru strejuire, după cum am descris mai sus, iar Regimentul al doilea a ocupat oraşele Focşani, Buzău, Ploieşti, Târgovişte şi Câmpulung şi ocnele Telega şi Slănicul. Ştabul Regimentului al doilea era în Ploieşti. Regimentul al treilea, sub comanda colonelului I. Solomon, strejuia Craiova, Ocnele Mari şi trecătoarea Oltului, întinzându-se până la Slatina.

În toamna acestui an, 1831, adunându-se companiile Regimentului al doilea de prin sus-menţionatele oraşe, în Bucureşti, prin cazarme şi cartiriire pe la locuitori, au manevrat cu opt batalioane din armata rusă, cu două regimente de cazaci şi cu două regimente de ulani, în prezenţa generalului Kiseleff, guvernatorul ambelor principate Valahia şi Moldavia. Această manevră s-a întins pe toată câmpia Colintinii şi a Herăstrăului. Lumea toată, adunată din oraş, era plină de bucurie văzând oştirea noastră manevrând cu vechea oştire rusă, la închipuitul răzbel, atacându-se şi desfăşurând planuri de apărare. Manevra era, într-adevăr, cu focuri, însă patroanele erau goale (fără plumb).

Puştile erau cu cremene. Oştirea noastră, de patru batalioane, forma patru careuri de câte două rânduri, iar batalioanele ruseşti formau alte patru careuri. Cavaleria noastră, de patru escadroane, încerca spargerea a patru careuri ruseşti, iar ulanii şi cazacii ruşi atacau cele patru careuri româneşti. Manevra a început de dimineaţa, de la opt, în Ziua Crucii, 1831, şi ar fi durat până seara, dacă pe la 3 ceasuri după-prânz nu s-ar fi întâmplat următoarea încurcătură: batalionul românesc fiind atacat de 200 cazaci, care-l înconjuraseră, un nemernic de cazac atinse cu gârbaciul lui pe un soldat mehedinteţean; ofensându-se, soldatul român împunse cu spanga calul cazacului în bot şi în burtă; calul căzu, cu cazac cu tot. Veniră atunci 5-6 cazaci şi începură a bate cu gârbacile frontul soldaţilor; aprinzându-se, soldaţii au început a împinge cu spăngile caii cazacilor. Făcându-se zgomot, şeful batalionului trimise, pe dată, pe aghiotantul lui, ce era călare, de a raportat despre această greşeală la punctul unde se afla generalul Kiseleff, cu toată suita sa. Înţeleptul general ordonă semnalul desfacerii careurilor şi întinderea fronturilor în linie, iar la locul cu conflictul trimise pe aghiotantul său, cu un general rusesc şi cu spătarul nostru, de făcută convenitele arestări, atât între cazaci, cât şi între ofiţerii acelei linii a careului. Restului oştirii i s-a dat semnalul defilării. Atunci, toată oştirea aflată pe câmpia defilat pe dinaintea generalului Kiseleff şi a tuturilor privitorilor ce erau pe câmp. Regimentele ruseşti s-au îndreptat apoi spre cartierele lor, iar cele româneşti, în număr de două, dimpreună cu patru escadroane de cavalerie, au format un singur careu, în mijlocul căruia a intrat generalul Kiseleff, cu toţi generalii şi cu suita lui; dânsul a strigat afară din front pe toţi ofiţerii şi cadeţii, între care mă aflam şi eu, şi ne-a zis cuvintele acestea, pline de înţelepciune, în limba franţuzească:

— Domnilor, din ordinul M. S., stăpânul meu, împăratul, v-aţi format în oştire regulată, aţi manevrat foarte bine, aţi mânăit arma în perfecţie şi aţi marşat ca nişte bravi. Bucuria sufletului meu, împreună cu a părinţilor d-voastră, este atât de mare, pe cât are a fi şi viitorul vostru, ce-l prevăd măreţ. Vă povăţuiesc să ascultaţi cu respect pe şefii voştri şi să păziţi cu stricteţă disciplina, şi, ca să vă apropii mai mult de oştirea noastră, de camarazii voştri de arme, am ordonat ca să vi se dea dreptul a pune la mondire epolette după grade întocmai ca epolettele noastre, pe care aveţi a le cinsti pe cât ele vă cinstesc, fiind semnul de răsplată a vredniciei voastre. Am ordonat d-lui spătar, şefului vostru, ca să-mi prezinte raportul de înaintare a celor ce merită.

Noi răspunserăm toţi, într-un glas:

— Să trăiţi, înaltă Excelenţă!

A doua zi s-au făcut multe înaintări, când am primit şi eu, o dată cu epoletele, şi gradul de praporcic (sublocotenent).

Iată care a fost îndemnul cel mare al generalului, ca să ne dea dreptul la epoletul rusesc (până atunci, ofiţerii, în loc de epolete, aveau pe umeri două împletituri de colac de fir); dreptul ăsta ni l-a dat în scop de a ne face să trăim în pace cu ofiţerii ruşi, cari numeau oştirea noastră: „panduri”, cum apucaseră a o cunoaşte când le-a dat ajutor în bătălia cu turcii, iar pe ofiţerii noştri îi numeau „pandurschi-ofiţer”, ceea ce dădea naştere totdeauna la duşmăni. De la darea epoletelor, au început să numească ruşii oştirea noastră „zemskaia streajii”, adică straja pământescă.

Peste o săptămână după aceste manevre, Regimentul al doilea, sub polcovnicul C. Ghica, s-a întors la Ploieşti şi a ocupat oraşele ce le ocupase şi mai înainte. Iar Regimentul întâi, în care mă aflam şi eu, sub comanda polcovnicului Băleanu, dimpreună cu 2 escadroane, a coborât la Dunăre, unde am schimbat căpităniile vechi de margine, ce străjuiau Dunărea contra încălţărilor tâlhăreşti şi a contrabandelor. Am înfiinţat pichete pe marginea Dunării, la distanţe de un ceas între ele, în josul Dunării. Pichetele s-au stabilit în bordeie, făcute de lucrători români, încăpătoare de câte 6 soldaţi şi un căprar, având lângă ele şi o luntre cu câte trei vâslaşi. Aceste luntre serveau pentru vizitaţie, din pichet în pichet, precum şi la ostroave. Acei vâslaşi mai târziu s-au organizat în corpuri de dorobanţi înarmaţi, cu schimbul, pentru ajutorul oştirii regulate.

Prima datorie a pichetelor era păzirea cu stricteţă a Cordonului Sanitar, pentru că se înfiinţaseră atunci, de oraşele dunărene, carantini, de nu putea trece nimenea dincolo fără a face o carantină de la 10-40 zile, fie sau nu vreo epidemie de partea dreaptă a Dunării; pe urmă, pichetele aveau datoria să strejuiască hotarul contra călcărilor tâlhăreşti şi a contrabandelor.

În anul 1832, m-am bătut cu tâlharii pe Dunărea îngheţată, având un pluton de soldaţi; am împuşcat atunci trei tâlhari, care au şi murit, iar din soldaţii mei a fost rănit numai unul. Tâlharii erau toţi turci, înarmaţi cu carabine. Pentru această bravură, am fost chemat din Olteniţa, în Bucureşti, şi am raportat, verbal, întâmplarea, spătarului, care m-a înălţat, pe dată, la gradul de porucic (locotenent). Prin adunări şi în baluri — căci era iarna — mă întindeau toţi boierii cei mari ca să le povestesc cum am bătut pe turci şi, după ce le povesteam, mă sărutau toţi şi mă tratau, în bufet, cu ponciuri şi cu toate celelalte. Ruşilor le-a plăcut izbânda mea, fiindcă eram din şcoala lor.

La 1833, s-a format şi întâia tabără a oştirii româneşti. Regimentul întâi, ce ţinea garnizoană în Bucureşti, a fost scos în câmpia Mărcuţii, între Pantelimon şi satul Dobroeşti; am stat acolo până în toamnă, apoi ne-a făcut inspecţie generalul Kiseleff, care a împărţit ordinul „Sf. Ana”, a IV-a clasă, ce se poartă la sabie.

După trecerea de 7 ani, la 1840, am fost mutat din Regimentul întâi la Regimentul al II-lea, în calitate de căpitan al Companiei a V-a.

La 1841, s-a făcut peste Dunăre, în Bulgaria, o mişcare de revoluţie; turcii au prădat atunci 60 de sate bulgăreşti, tăind pe bărbaţi, răpind stările lor şi arzând locuinţele. Guvernul nostru s-a văzut silit a concentra un batalion la oraşelul Zimnicea, în faţa oraşelului Şiştov, căci acolo era întâmplarea. Batalionul avea să păzească ca bulgarii noştri, din judeţul Teleorman, să nu treacă dincolo înarmaţi, spre a răzbuna pe consăngenii lor; în acel batalion mă aflam şi eu, cu compania mea. Sosisem în Zimnicea în luna lui martie, iar pe la 1 august s-a ridicat în oraşul Brăila, care era păzit numai de o companie de soldaţi din regimentul nostru, o ceată însemnată de bulgari, sârbi şi greci, voind a trece Dunărea ca să răzbune pe bulgarii tăiaţi de turci.

Datoria pazei hotarului obliga oştirea noastră de a-i împiedica să treacă. Mulţime de ştrengari din Brăila s-au adunat pe lângă această grupă de aventurieri, aşa că se făcuse o sumă de vreo 500 de inşi. Aveau de căpetenie pe un macedonean, ce fusese profesor bulgar în Brăila, şi pe un arnăut anume Spiru. Aceste două căpetenii erau însoţite şi de un profesor de la Malta; aveau bani mulţi disponibili, orice târguiau din târg, iarbă de puşcă, puşti, pistoale, săbii, provizii de mâncare, plăteau pe dată cu parale, fără a face vreo demonstraţie în oraş.

Colonelul Engel, şeful regimentului nostru, se afla în acea vreme bolnav; el, pe de o parte, printr-un ofiţer curier, ne scrie, nouă, la Zimnicea, ca, la moment, să plecăm în marş forţat, pe cea mai dreaptă cale, la Brăila, în ajutor, căci ceata revoluţionară nu se scoborâse încă la Dunăre, ca să treacă în Turcia, fiind zăbovită de o şaică a unui negustor, cu care era în tocmeală ca să i-o cumpere, ca să poată avea cu ce să umble pe Dunăre, iar pe de altă parte, colonelul chemă pe maiorul ce avea acolo, N. M. Manu, şi-i dădu instrucţii, ordonându-i ca să străjuiască bine portul Dunării, până vom sosi noi cu batalionul din Zimnicea.

Curierul sosi în Zimnicea sâmbătă, la 3 ceasuri după-prânz, cu acea poruncă, şi pe dată băturăm alarma, ca să iasă batalionul îmbrăcat, gata de plecare; soldaţii aveau numai câte optzeci de focuri în patrontaşe.

Toate bagajele, atât ofiţereşti, cât şi ale soldaţilor, cum şi magaziiile companiilor, fură predate în cazarmă zapciului plăşii, cu ordin ca să le pornească după noi, cu un amplot al său, în care săteşti, cu plată de chirie pe socoteala noastră, până la Giurgiu, acolo dând prefectului adresa maiorului nostru, R. Golescu, să-l invite a le trimite înainte, până în Slobozia. Aci aveau să fie date în primirea zapciului din satul Slobozia, care trebuia să la trimită după noi la Brăila. Planul acesta a fost foarte ingenios, căci batalionul nostru, rămâind uşure de tot, a putut porni din Zimnicea sâmbătă, 5 ore după-prânz. Cum ieşirăm însă la câmp, spre Pietroşani şi Paraipanu, se puse pe noi, după ce a înserat, o ploaie torenţială, cu fulgere dese şi trăznete. Am mers fără să ne oprim, pe acele câmpii sălbatice, plouându-ne toată noaptea.

Este locul să vă semnalez un fenomen atmosferic foarte curios. Pe la miezul nopţii, eram sosiţi pe câmpiile Frăţeştilor, întunericul era mare, şi fulgerele ţineau întruna. Deodată ne pomenirăm cuprinşi de o electricitate fosforică, mustăţile, favoritele, zulufii părului ne erau pline de scânteie! Marginea cozoroacelor de la chivără, curelele de la patrontaş, asemenea, iar vârfurile baionetelor avânt şi ariergardei aveau flăcări, ca şi cum ar fi fost paratonere de trăsnete. Soldaţii, văzându-se în astfel de stare, au început să zică ofiţerilor:

— Arde tot batalionul! S-a aprins tot batalionul! Au căzut trăznetele peste noi.

— Nu fi dobitoc, prostule, răspundeau ofiţerii, scutură mustaţa tovarăşului cu mâna ta, şterge-i marginea cozorocului cu basmaua şterge vârful spăngii cu mâna ta, să vezi de te arde.

— Ba nu arde, domnule! Ce o fi fost asta ?

— Asta e iuţeala fosforului, care se produce din desele fulgere. Astfel, soldaţii au început să râdă.

Era timpul culesului viilor şi tocmai duminică despre ziuă ieşeam din satul Daia; în marginea satului găsirăm două care cu două mici buţi de vin; hotărâram să stăm o jumătate de ceas, ca să se odihnească soldaţii. Maiorul Golescu chemă pe stăpânul carului cu vin şi îl întrebă cât să-i dea pe vadră, şi el răspunse că 2 lei. Atunci, maiorul porunci de se chemă cârciumarul din sat cu ocaua şi cu 3-4 oale într-un hârdău, el veni îndată, şi se dădu fiecărui soldat câte o oca de vin. Apoi, pornirăm în marş forţat să trecem Dâmboviţa, între satele Gălbinaşii şi Vasilaţii, unde erau poduri săteşti; îndată ce trecurăm râul, luarăm iarăşi, în marş forţat, spre Obileşti, unde poposirăm în bătătura zapciului, d. Tretinescu, om foarte de omenie, bun român şi, deşi bătrân, iubitor de progres; îi cerurăm ca să ne cumpere câţiva berbeci, ca să facem fripturi batalionului, şi un număr de pâini de la brutării, căci se aflau atunci la Obileşti două brutării şi trei simigierii; cererea noastră fu satisfăcută. Zapciul ne rugă să plătim numai berbecii şi pâinea, iar vinul şi câte un ciocan de rachiu, înaintea mesii, să le primim ca dar din parte-i, numai să ne silim a scăpa Brăila, portul nostru, de prada iabangiilor, că asta va fi onoarea oştirei noastre româneşti. La moment, opt berbeci fură aduşi şi cinci sute de pâini, iar covrigii şi simigii fură ridicaţi cu coşurile şi plătiţi simigiului tot de Tretinescu. Până una alta, bătrânul şi bunul român ne conduse pe noi, ofiţerii, într-un salon spaţios al şcoalei micului oraşel brâncovenesc, Obileşti, unde găsirăm întinsă o masă destul de încărcată şi cu vinuri alese, cum şi câte o ţuică din Podgoria. Începu atunci corpul ofiţeresc, compus din maiorul R.Golescu şi 15 ofiţeri ai batalionului, să mănânce tot de pe masă; numai şervetele şi tăierile au scăpat de groaznicul nostru apetit, pricinuit de oboseală şi de botezul cu fulgere, ce suferiserăm toată noaptea.

De aci, de la orele nouă, duminică, pornirăm în marş dublu forţat şi, la unu după-prânz, sosirăm în monastirea Slobozia lui Ianache, trecând podul Ialomiţii pe vase. Umplurăm curtea spaţioasă a monastirei cu batalionul nostru; pe acolo nu plouase, puştile s-au format în piramide şi batalionul tot s-a trântit pe iarbă verde; soldaţii dormiră unul pe picioarele altuia, iar noi, ofiţerii, furăm primiţi de către arhimandritul Gavril, năstavnicul mănăstirii, grec de origine, însă foarte românit, şi foarte bogat.

El ne dete un prânz splendid; masa era încărcată de cele mai alese lucruri de băcănie aduse din Brăila, de fripturi de păsări şi de miei, precum şi de mai multe feluri de vinuri, de Brăila, Chipriotic, de Malaga şi Bordouri. Abia se pusese şi el cu noi la masă, când ne spuse să ne silim să scăpăm Brăila, că e în flăcări. Această veste mincinoasă ne-o dădu, fiindcă era şi el mare proprietar în oraşul Brăila; avea mai multe stabilimente şi magazii la port. Pentru soldaţi a pus de s-a tăiat un bou, care a fost făcut ciorbă, şi a trimis de s-a adus pâine de la brutăriile din acel mic oraşel al Sloboziei.

Maiorul a dat ordin de şi-au întrerupt somnul cinci sergenţi, cartirieri ai noştri, şi, cât am stat noi la masă, dâşii au alergat, cu o căruţă cu patru cai, la poşta Zmeu şi au făcut 20 de căruţe cu cai săteşti şi țigăneşti; au dat căruţele în primirea juraţilor satului, cu ordin ca să le ție gata până la sosirea noastră. Apoi au pornit înainte, spre Brăila, prin satele Berteşti, Tichileşti, Frumuşica, Chiţcani şi Vărsături, unde au făcut tot câte atâtea căruţe de transport, până în satul din urmă, care e departe de Brăila numai de o jumătate de oră, şi trebuiau să ne aştepte: proiectul era ca, din Vărsături, să intrăm în Brăila, cu tot batalionul, pe jos.

După ce ne-am sculat de la masa egumenului Gavril, am pus batalionul în front şi am rugat pe arhimandrit să se coboare în curte, împreună cu noi, spre a blagoslovi soldaţii în front, ca să le meargă bine pe drum şi în campania ce aveam a face. Ne-a împlinit dorinţa şi s-a coborât jos, înaintea frontului; atunci mi-a ordonat comandantul de batalion, R. Golescu, ca să vorbesc eu batalionului, arătându-i urările ce i le face Sfinţia sa şi blagoslovenia ce-i dă; totdeodată trebuia să fac un semn soldaţilor de a da pe arhimandrit în scrânciobul ostăşesc, după obiceiul rusesc, numit „ura”, şi care consistă în ridicarea pe mâini.

Nimic nu fu mai frumos de văzut decât acel arhimandrit, îmbrăcat în antiriu şi în scurteică, legănându-se în aer pe mâinile soldaţilor, cari se întreceau în a-i săruta mâinile. El, îngrozit de această neaşteptată onoare, a început să strige din înălţime:

— 30 galbeni la soldaţi, pentru băutura.

I-am sărutat toţi mâinile, ne-am luat ziua bună; a refuzat a primi plată pentru bou, pâine şi vin şi ne-a zis, greceşte, să scăpăm Brăila, că vom fi lăudaţi în toată Europa. Am lăsat pe cei slabi, ca să-i pornească în căruţe după noi, şi pornirăm, duminică, la 4 ore după-prânz, zi de septembrie; sosirăm la 8 ore la poşta Zmeu, acolo găsirăm căruţele cu caii şi ne suirăm, maiorul şi toţi ofiţerii, în două căruţe, iar în celelalte 18 căruţe se suiră soldaţii. În căruţa dinainte erau cei 8 toboşari şi 4 gornişti ai batalionului. Astfel am mers foarte bine în trăsuri până la Berteşti; aci schimbând căruţile, am continuat drumul spre Tichileşti şi Frumuşica şi apoi spre Vărsături. Plata acestui transport s-a efectuat pe urmă, cu 500 de lei, care ne-au înlesnit căruţile, şi acei 500 de lei au fost plătiţi numai de noi, ofiţerii şi maiorul, căci şefii noştri n-au voit să ia în consideraţie această plată de transport. Sosirea noastră în satul Vărsături a fost luni, când se lumina de ziuă; aci am pus batalionul în front, am revizuit armele, care fuseseră şterse şi curăţate, pregătite de bătaie; fiecare soldat şi-a scos acele 80 de patroane conţinute în patrontaş, căci se udaseră de ploaie, şi le-a înlocuit cu altele, ce le avea într-o traistă de pânză groasă, ce purta de gât, înfăşurate în hârtii, basmale şi în cămăşi. Trimiserăm ofiţeri în Brăila, ca să raporteze şefilor de sosirea noastră la Vărsături şi să obţină ordinul cum avem a intra în oraş. Iată ordinul ce ne veni peste o oră: Să intre batalionul în oraş, format în despărţiri, iar despărţirile să aibă între ele distanţe mai mari, tobele şi goarneau să funcţioneze. Astfel, la 9 ore de dimineaţă, începurăm a intra în Brăila, pe la bariera Monumentului, de-a dreptul spre spaţioasa stradă Zisu, atunci strada Silistriei. Ei bine, ce primire socotiţi că ni s-a făcut de către oraşeni, când traversam strada şi spaţioasa piaţă a Arhanghelului Mihail, cu paşii îndreptaţi spre strada Cazarmii ?

Toţi comercianţii de pe la prăvălii, cofetarii, simigii, bragagii şi halvagii, băcanii şi cârciumarii, cu coşuri, cu oale şi cu paharele în mâini se ţineau după noi până treceam de dinaintea prăvăliilor

lor şi dăruiau soldaţilor noştri din mărfurile lor, numai ca să le scăpăm oraşul, căci, deşi revoluţionarii erau bătuţi şi înecaţi în Dunăre, cu o noapte înainte, adică duminică pe la 4 ore, de către bravul şi regretatul maior N. M. Manu, se laudau familiile acelor ce au pierit, tot muncitori bulgari, greci şi sârbi, că au să dea foc Brăilei, luni seara, chiar în ziua când intrarăm noi. Atunci, pe dată, după ce sosirăm la cazarmă, coprinserăm curtea Puşcăriei, în care se aflau două bordeie încărcate cu arestanţii care fuseseră prinşi vii în marginea Dunării, iar seara am împănăţat cu jumătate de batalion, în mai multe patrule, toate stradele Brăilei, în vreme ce Poliţia gonea de prin cafenele şi cârciumi pe cei ce se aflau acolo, fiind ordin precis din partea Prefecturii, care era condusă de sameşul judeţului, răposatul R. Rusescu, fiindcă prefectul I. Slătineanu lipsea. Bravul poliţai strânsese, cu vrednicia lui, pe toţi vagabonzii, pe Macedonski şi Spiru, căpetenia răsculaţilor, şi îi avea, dezarmaţi şi arestaţi, chiar la Poliţie, în odaia lui; mânca cu ei la masă, tratându-i bine şi cu politeţă, căci erau mai de înainte prieteni şi cunoscuţi cu el. Acest bun şi vechi poliţai al Brăilei era răposatul şi, de toţi cei ce l-au cunoscut, regretatul Pană Țândărică, care era atât de bun, că la masă cafelele şi ceaiurile lui erau în toate zilele pentru amicii lui cei în lipsă.

Iată cum s-a petrecut bătaia la Dunăre:

Înțeleptul maior Nicu Manu s-a coborât, duminică, la portul Dunării, cu 200 de soldaţi de linie şi 60 soldaţi croitori, ce se aflau la magaziiile regimentului, şi aşteaptă, cu front deschis, sosirea insurgenţilor, cari erau în număr de peste 600 de mercenari, bine înarmaţi şi pregătiţi în spaţiosul han al lui Ceacăru. Scopul insurgenţilor era să vină la Dunăre, să se pună într-un vas mare, vechi, hodorigit, numit ceam, pe care îl cumpăraseră de la un vameş şi care, mai înainte, slujise la cărarea lemnului şi cărbunilor de la Măcin, şi să treacă dincolo, la Ghecetul turcesc. În zadar poliţaiul s-a dus la ei la han şi le-a făcut cunoscut să nu se coboare la Dunăre, că acolo e hotarul ţării, că fără paşaport nu poate trece nimenea fără a călca legea strejuirii, şi că vor fi atacaţi de garnizoana Brăilii; în zadar i-a rugat să fie înțelepţi, să nu provoace vărsare de sânge; nu a fost ascultat nici de amicii lui, care se aflau între insurgenţi. Dâşii i-au răspuns:

— Noi nu datorăm nimănui, în oraş, nici o para, orice am târguit de prin târg am plătit tot, trecem să răzbunăm sângele vărsat al fraţilor noştri bulgari; nimenea nu are să ne oprească de la acest fapt frăţesc.

Şi astfel porniră din hanul lui Ceacăru, care este în strada Bucureşti, cu un steag lung, într-o prăjină, având pe el pe Mântuitorul răstignit, cu 4 timbane mici şi cu 4 cimpoaie. Sosind la port, lângă ceam, se apucară să-şi potrivească lopeţile şi vâslele şi să poată porni. Nu trebuie să uit a spune că, deosebit de armata noastră, la Ghecetul turcesc de peste Dunăre îi aşteptau peste două mii de locuitori turci, călări şi înarmaţi, care puteau să-i facă praf sau să-i înece pe toţi în Dunăre, până a nu ieşi din ceam. Înțeleptul maior N. Manu, stând înaintea frontului, trimise pe Pană Țândărică, pe locţiitorul prefectului, R. Rusescu, şi pe preşedintele municipalităţii, răposatul Dumitrache Divani, ca să înduplece pe capii lor să se întoarcă îndărăt şi să amâne această întreprindere, căci s-a scris în Bucureşti, chiar Măriei Sale, lui Vodă, de a le libera un paşaport pentru toţi; atunci vor putea trece în tihnă Dunărea. Ei însă, fără să fie beţi, nu s-au învoit la aceste propuneri şi au răspuns:

— De va da oştirea cu armele, vom şti şi noi a răspunde tot cu arme.

Întorcându-se la Manu acea deputaţiune, insurgenţii au început a se sui în vas. Manu ordonă încărcarea puştilor, ceea ce pe atunci se făcea cu mare zgomot, din cauza vergelelor, ordonă apoi Feldvebeului Companiei a VI-a, din Regimentul al II-lea, ca să facă somaţiile. Feldvebeul începu să strige:

— Ascultaţi, creştini buni, întâia noastră strigare, că nu aveţi voie a călca hotarul fără paşaport; întorceţi-vă înapoi, căci după trei strigări veţi fi împuşcaţi.

Insurgenţii se făceau că n-aud, se ocupau să intre în vas; unii astupau cu basmalele lor crăpăturile vasului, care începuse a lua apă, fiind foarte uscat, căci stătuse pe mal. Peste 10 minute se făcu a doua strigare:

— Îndărăt, că e a doua strigare.

Peste alte 10 minute, pe când cei din vas împingeau cu vâslele vasul de la mal, se auzi a treia strigare:

— Îndărăt, că tragem!

Urmă o tăcere adâncă; deodată se dădu comanda:

— Gătiţi, luaţi la ochi, foc.

O detunare grozavă şi ţipete sfâşietoare se ridicară la cer; după ridicarea fumului în aer, se văzu o panoramă tragică: cei răniţi zbierau şi se rostogoliau în vas, cei neatinşi săreau în Dunăre, în vremea aceasta, căpitanul Spiru, grec, repezi un glonţ şi împuşcă în picior pe un unterofiţer de la flanc, care căzu. Urmă a doua salvă şi parte din insurgenţi începură a fugi pe marginea Dunării în sus, parte pe margine în jos, cei ce stătuseră pitiţi un moment se aruncară şi ei ca broaştele în Dunăre. Nenorociţii neatinşi de gloanţe înotau din răsputeri spre a scăpa la margine. Cei răniţi pluteau cu burta în sus, dând din picioare; era eterna lor călătorie.

La Galaţi, s-au tras, de către pompierii moldoveni, la port, cu cângile peste 27 de înecaţi (aşa aflarăm a doua zi).

În acest interval, Macedonski, Spiru şi alţi 3-4 căpetenii se pitiseră la pământ, după un prag de mal, şi strigau pe Pană Țândărică, polițaiul, amicul lor, ca să i se predea lui. Atunci, Pană Țândărică, însoțit de o patrulă de 12 soldați, cu un ofițer, a mers și a primit armele de la acei căpitani, cari, dezarmați, au fost porniți de patrulă, cu directorul Poliției, de i-au arestat în odaia acestuia. Armele, pistoalele, iataganele și puștile a trei persoane au fost aduse la N. Manu, înaintea trupei. O parte din soldați au intrat în ceam, ca să păzească armele rămase acolo; altă parte s-au răspândit pe marginea Dunării, în sus și în jos, ca să aresteze pe cei fugiți din ceam pe când se trăgeau focurile.

După aceea, trupa s-a întors, la cazarmă, cu prizonierii.

În noaptea acelei zile, sosi şi colonelul Odobescu de la Bucureşti, se informă de cele petrecute şi spuse că soseşte, luni, şi Vodă, care lipsea din Bucureşti, făcând băi de Breaza. Odobescu era tras la colonelul Engel, care se afla bolnav în pat. A doua zi, când sosirăm noi cu batalionul, colonelul Odobescu veni la cazarmă să ne inspecteze, şi atunci se luară măsurile de care am vorbit, pentru străjuirea Brăilei. Aşteptarăm noi toată ziua de luni sosirea lui Vodă şi deodată ne pomenirăm, luni seara, cu un aghiotant domnesc, venind de la Buzău, în cărucioară de poştă şi cu veste către Odobescu că Măria Sa nu vine şi că se opreşte în Buzău. Vodă ordonase însă că, de va vedea Odobescu că batalionul ce era ordonat a sosi din Zimnicea nu a sosit încă şi că insurecţia se măreşte, să pună mica garnizoană din Brăila să dea foc hanului lui Ceacăru, unde erau strânşi insurgenţii. Nu a fost trebuinţă de o asemenea măsură, căci insurgenţii fuseseră bătuţi duminică, după-prânz, şi noi cu batalionul sosirăm luni de dimineaţă.

Aflând Vodă Ghica de aceasta, din raportul lui Odobescu, ce-i fu trimis cu întoarcerea aghiotantului domnesc, a rămas încântat, a ordonat şefului Statului Major să însemneze numele tutulor ofiţerilor ce au luat parte la această campanie.

Să vă vorbesc şi de alte două episoade.

Pe când Măria Sa, Alexandru Vodă Ghica, fiind la Breaza, află de răscoala din Brăila, se repezi, ca un balaur, spre Brăila; la Buzău, se opri la Preasfinţia Sa bunul şi învăţatul episcop Chesarie, către care adresându-se, Vodă i-a zis:

— Vezi, Preasfinte, ce mascaralături se fac în Brăila, şi într-un timp pe când nădărduiam să înflorească acel oraş, unde e inima comerţului ţării; mă duc să-i dau foc, arză hanul cu crăietul, arză uliţa întregă, arză tot oraşul, că e plin de vagabonzi străini şi de tâlhari, cu cuţitele în mână.

Înţeleptul episcop l-a mângâiat, până ce s-au pus la masă, şi în timpul mesei l-a rugat să-i fie primită şi rugăciunea ce voieşte a i-o face; şi iată ce am putut afla că i-a zis:

— Măria Ta, eşti mare, eşti de tot mare, eşti părintele a 3 milioane de locuitori, şi nu găsec de cuviinţă ca să te amesteci, însuţi, la faţa locului, între atâtea haimanale de care-mi vorbeşti, pe câtă vreme o poruncă a Mării Tale, dată de aici sau din Bucureşti, este îndestulătoare ca să se facă toate îndreptările. Dacă iubeşti pe D-zeu şi ţara, opreşte-te până la întoarcerea aghiotantului, care l-ai trimis, şi apoi fă cum te va lumina D-zeu.

Pătruns Vodă de aceste cuvinte şi în aşteptarea aghiotantului, şi-a amânat plecarea spre Brăila. Sosind aghiotantul, cu raportul lui Odobescu, şi văzând Vodă că toate s-au liniştit, a plecat îndărăt, de-a dreptul la Bucureşti.

Al doilea episod este acesta:

Luni, dis-de-dimineaţă, după duminica în care fuseseră insurgenţii bătuţi şi arestaţi, toate familiile morţilor, aflând că a venit Odobescu din Bucureşti, s-au grămădit, cu mic cu mare, femei, copii, fii, nepoţi şi strănepoţi, bulgărima şi grecime, în curte la colonelul Engel, unde se afla Odobescu tras în gazdă; au început să zbiere, ca să iasă Odobescu afară şi să le înapoiască sufletele bărbaţilor şi rudelor lor, să sloboază de la închisoare pe cei arestaţi. Odobescu se căznea să-i împace prin dări de bani, spunându-le să se întoarcă acasă şi să fie liniştiţi. Mulţimea refuza acest ajutor, strigând:

— Nu vrem bani, vrem sufletele morţilor şi pe cei arestaţi.

În acel critic moment, pe când Odobescu nu mai ştia ce să facă, se auziră şi tobele batalionului nostru intrând în Brăila, traversând uliţele centrale. Atunci, familiile primiră câte 2-3 ruble, ca ajutor, şi se întoarseră la căminele lor.

Iată ce va să zică sosirea la timp a unei armate.

Sultanul Medgid, după recomandăţia lui Vodă, ne-a decorat pe toţi ofiţerii cu „Nişam Eftihar”, în diamante, purtat la gât, şi ne-a dat brevete de mulţumire.

Venim acum la a doua revoluţie, tot în Brăila.

La începutul anului 1842, colonelul Iacobson, aghiotantul lui Vodă Ghica şi prefect al oraşului Brăila, înştiinţează garnizoana, în luna februarie, într-o duminică pe la prânz, că pentru noaptea următoare se pregăteşte o mare revoluţie de vagabonzii Brăilei, greci amestecaţi cu bulgari, cari au de gând a da foc oraşului, a omorî pe colonelul Engel şi pe toţi ofiţerii şi a concedia pe toţi soldaţii Brăilei, spre a se întoarce pe la satele lor.

Pe dată ne-a chemat colonelul pe toţi căpitanii şi pe maiorii R. Golescu şi N. M. Manu, şi s-a chibzuit cu noi să strejuim oraşul noaptea, îndoind posturile, astfel ca, în cazarmă, din 6 companii ce erau în garnizoană, să nu rămână decât două. Şeful plutonului de cavalerie, repausatul locotenent Petrăchescu, lipsea din oraş, fiind la vânătoare. Intorcându-se seara, a trimis colonelul Engel, pe la 9 ore din noapte, ca să-l cheme să-i ordone a patrula şi el cu cavaleria lui oraşul. Ordonanţa colonelului s-a dus în goană la d. Petrăchescu şi acesta se îmbracă repede, îşi prinse caii la sanie, ca să vină la colonel, luând şi pe vahmaisterul cu sine; plecară, după o zăbavă poate de un ceas, însă, în momentul când opriseră sania în curtea colonelului Engel, se pomeniră, chiar la treptele scării ce ducea spre intrarea locuinţei, că încep vreo 5-6 inşi greci cu fustanele a-i ciocârţi, atât pe Petrăchescu, cât şi pe vahmistru, cu iataganele lor, socotind că e colonelul nostru, care va fi venind de la cazarmă; unul din ei trase un foc de pistol în capul lui Petrăchescu şi-l doborî jos; vahmistru se apără cu sabia; vizitiul sări de pe capră şi caii, sperîindu-se, azvârleau din picioare.

Colonelul ieşi în antreu, slugile îi spuseră că e călcat de hoţi şi că s-a făcut moarte de om în curte. Colonelul nu era singur, se afla acolo cumnată-său, căpitan Greceanu, ce venise de afară în ziua aceea; au stins pe dată lumânările şi s-au pus unul în dreapta şi altul în stânga la uşa de la antreu, cu scop ca, pe dată ce va intra cineva pe uşă, să înfigă săbiile în el şi astfel să urmeze cu

toţi care vor intra. Asasinii, socotind că au omorât pe colonelul, nu s-au mai urcat sus pe treptele intrării, ci au pornit să dispară din curte. În acele momente, eu şi un ofiţer din companie, Mihail Podeanu, ne aflam în vecinătatea colonelului, la cancelaria regimentului, în odaia aghiotantului său, locotenentul Cost. Conţescu; pe dată ce auzirăm detunătura pistolului în curte, la colonelul, am trimis acolo pe Podeanu cu trei soldaţi ce se aflau de strajă la Steagul batalionului, ce se ţinea la cancelarie, rămânând la Steag numai un soldat înarmat şi alţi doi soldaţi servitori ai aghiotantului. Eu am plecat, totdeodată, în fuga mare, la cazarmă, spre a da alarma. Locotenentul Podeanu s-a întâlnit la poarta colonelului cu arnăuţii, şi aceştia s-au apucat îndată de luptă cu acei trei soldaţi, unul din arnăuţi loveşte cu iataganul în cap pe Podeanu, care şi cade jos; apoi se întoarce spre ceilalţi trei soldaţi, din care doboară pe unul, tăindu-i mâna. Văzând că ceilalţi doi soldaţi, ce stau în depărtare, îşi încarcă puştile, au luat-o la fugă şi s-au făcut nevăzuţi.

Acestea toate se petreceau la lumina felinarului de la poarta colonelului.

Acesta ordonă, numaidecât, slugilor sale de i-au pus caii la sanie şi plecă spre cazarmă, împreună cu cumnatul său, căpitan N. Greceanu; s-au întâlnit cu ceata asasinilor prin mijlocul unei strade ce cotea spre cazarmă, a ordonat vizitiului soldat şi au dat în fuga cailor cea mai mare goană peste ceata lor prin întuneric. La puţina lumină ce dădeau felinarele de stradă cu câte o lumânare de seu şi până să sosească colonelul la cazarmă, alarma ordonată de mine răsună din 12 tobe, în mijlocul cazarmii, şi acele două companii ce erau în cazarmă se puseră în front, ele fură găsite de colonelul meu gata de plecare şi primiră comanda, de îndată, a se forma în despărţiri. Plecarăm, cu colonelul în cap şi căpitanii ce apucaseră să vină (căci cartiruiam toţi împrejurul cazarmii), şi sosirăm, în pas alergător, până în mijlocul Brăilii, la cafeneaua numită atunci a lui Bacaloglu, unde erau concentrate toate autorităţile Brăilii, cu prefectul, bătrânul colonel Iacobson, care sta în cafenea conversând cu elita comercanţilor şi bancherilor şi primind rapoartele diferitelor patrule călăreţe ale Jandarmeriei Brăilii, comandate de poliţaiul Brăilii, precum şi ale plutonului de Cavalerie română, comandat de răposatul locotenent Butculescu şi vahnistrul care se afla cu nenorocitul Petrăchescu; acestuia îi curgea mereu sângele din rănila grele ce i le făcuseră la umăr şi la cap răsculaţii, cu iataganele, dar tot nu a voit a-şi păraşi datoria la asemenea gravă întâmplare. Colonelul meu, Engel, văzându-l în starea aceasta, l-a pus în trăsura bancherului italian Piedemonte şi l-a trimis la spital, numind în locul lui, comandant al patrulelor, pe un feldvebel de infanterie. Batalionul nostru sta la răspântie, în mijlocul stradei, format în coloană, cu puşca la picior, aşteptând ordine. În cafenea, care era destul de spaţioasă, cu mese lungi prin mijloc, fierbeau în clocote 4 samovare, de unde se distribuiau ponciuri, cu îmbelşugare, la toate căpeteniile administrative şi ostăşeşti. Deodată ne pomenirăm cu directorul Poliţiei sosind în fuga mare, cu o patrulă de patru călăreţi după el; ne vesti că cea mai mare parte din revoluţionari se aflau închişi într-o casă cu un cat, lungă, cu 10 ferestre, a unui Anghel Pescarii, unde beau şi mâncau. Colonelul meu, Engel, strigă cu furie:

— Roata a V-a va merge să execute ostăşeşte adunarea de acolo.

Eu, comandantul acestei roţi, ordonai formarea în despărţiri şi pornii în paşi alergători spre acel loc; sosind acolo, am aranjat compania cu frontul spre ferestre, prin care nu se vedea nici o lumină; am scos pe feldvebel înainte, ca să strige să iasă câţi sunt acolo, căci tragem focuri. După strigarea întâia, nu s-a auzit nici un răspuns; am ordonat încărcarea puştilor (se ştie de toţi

contemporanii mei ce zgomot făceau vergelile puştilor când o companie întreagă, aşezată în două şiruri, încărcă armele). După încărcarea puştilor, li se strigă iar:

— leşiţi cu bine, că tragem focuri!

Nici un răspuns. După o pauză de 5 minute, dădui a treia strigare:

— leşiţi, că după această strigare tragem focuri.

Atunci fu iarăşi tăcere. Mă văzui silit a-mi îndeplini datoria ostăşească. Am comandat foc: 120 de gloanţe sparseră geamurile de la 10 ferestre şi, îndată după încetarea zgomotului, ne pomenirăm, de la o fereastră din margine, cu un glonţ, care puţin a lipsit să atingă pe un unterofiţer de la flancul drept.

Atunci mi se înfăţişă unul din vechii mei sergenţi, ce ieşi din front şi-mi spuse:

— Geaba cheltuim, dle căpitan, focurile, că nu e în casă decât unul, sau doi inşi; dă-mi mie voie să iau din soldaţii roţii numai patru, care îi voi alege; am să intru pe portiţă, în casă, şi am să-ţi aduc pe acei ce vor fi acolo.

M-am înduplecat la aceasta, însă i-am ordonat ca, în loc de patru soldaţi, să: ia şase. Văzui că scot spăngile de la puşti, lasă puştile celorlalţi camarazi şi deteră să intre numai cu spăngile în mână pe acea portiţă, care ducea, pe la spatele casei, la uşa odăilor; la observaţia ce am făcut, că de ce lasă puştile, mi-a răspuns:

— Mai rău ne încurcă pe întuneric, dle căpitan, şi vă rog, să trăiţi Măria Voastră, să nu mai trageţi focuri, fie la orice zgomot veţi auzi.

Într-adevăr că, peste vreo cinci minute, au început să se audă, din drum, pe ferestrele sparte, zgomote teribile de răsturnări de mese şi de scaune, de spargerii de sticlărie şi de farfurii; peste trei minute ne pomenirăm cu un ţipăt de un glas tânăr, strigând italieneşte :

— Pardon, pardon, io sunto un vero profesore di Malta. Io sunto condascolo atesta canalia di bulgaro profesore.⁴⁹⁸

Cu vestele acestea şi cu vorbele astea, văd pe un soldat din cei şase că iese cu un tânăr, ţinându-l de păr şi cârpindu-l cu baioneta pe spinare, zicându-i:

— Ci ca traci dracului, cu limba spurcată, până te voi duce la căpitan.

Îndată ce-l primii, îl dădui în paza a trei soldaţi şi le zisei a se îngriji să nu-l scape. Soldaţii ce rămaseră în casă au scormonit prin toată curtea şi, într-o cămară din curte, a cărei uşă era deschisă, s-au împiedicat, prin întuneric, de mai multe funii de ceapă, atârinate de tavan;

căznindu-se a da la o parte aceste funii cu vârful spăngilor, în dreapta şi în stânga, auziră un strigăt dintre funii:

— Staţi, fraţilor, nu mă înţepaţi, nu mă omorâţi, că, din păcatele mele, eu sunt Anghel Pescaru, care am închiriat odăile afurisitului de Spiru, şi iată ce foc mi-aduse pe cap.

Soldaţii cuminte-i răspunseră:

— Nene Anghele, nu-ţi face nimenea nimic, fii bun şi treci cu noi dincolo, în casă, şi aprinde lumânări.

În acel moment sosi şi poliţaiul, cu 10 călăreţi, trimişi de prefect, care auzise din piaţă detunătura puştilor noastre. Le-am povestit cele petrecute şi dânzii descălecară, lăsară caii la doi inşi şi, intrând cu toţii în odăile pescarului, au început să cerceteze prin casă. La întoarcere, poliţaiul îmi ceru să ordon soldaţilor să-i dea pistolul, hârtiile şi patroanele ce se găsiseră pe patul nenorocitului maltez, care trăsese focul pe fereastră, căci acolo locuia el.

I-am răspuns că asta nu se poate, toate acele aparţinând îngrijirii mele şi că trebuie să le predau şefilor mei.

— D-ta, am adăugat eu, ia-ţi pe nenea Anghel, proprietarul caselor, şi ţi-l pune la culcuş.

— Ba, să-mi dai, domnule parucic, şi pe profesoul italian să-l duc în piaţă.

— Nu se poate, dle, acela fiind criminal, căci a tras cu foc în noi; el este prizonierul meu de bătaie şi am să-l dau şefului meu.

Am ordonat unei patrule de şase oameni şi l-a dus în primirea parucicului Cătuneanu, care era cu o caraulă de 50 de soldaţi în curte la colonelul Engel. Casa pescarului şi pe proprietarul ei i-am lăsat în paza dlui poliţai. Plecând cu roata de acolo şi venind şi eu în curtea colonelului, am găsit trăsura acestuia scoasă afară din şopron, în locul trăsurii, o rogojină întinsă şi deasupra un covor curat cu o periniţă, peste care era întins împuşcatul parucic Petrăchescu; în jurul lui ardeau lumânări în tăvi, după îngrijirea cucoanei Anichii, născută Gigârtoaia, soţia colonelului Engel. Erau patru lumânări de ceară groasă, precum şi tămâie la capul mortului. Am adus pe profesorul maltez şi i-am arătat victima. El, săracu, a început să plângă şi să ne spună iarăşi că a avut nenorocirea a se ataşa de acel profesor bulgar, cu care dădea lecţii în Brăila. Veni şi colonelul din piaţă, după ce trimisese batalionul la cazarmă, cu ordine ca oamenii să stea îmbrăcaţi gata şi în priveghere; orânduise, pe strade şi jos la port, streji îndoite şi patrule de cavalerie şi infanterie. A doua zi, după luminatul zilei, adunându-ne noi, şefii roatelor şi şeful de batalion, R.Golescu, la colonel, am fost trataţi cu ceaiuri, până după-prânz. S-au făcut pregătirile îngropării mortului, pe care îl duse, cu paradă, două companii şi un pluton de cavalerie; toată elita negustorilor merse în cortegiul până la cimitir. Praporcicul M. Podeanu, chiar în seara când căzuse lovit, fu dus la spital, în căutarea doctorului Epaminonda, împreună cu soldatul cu mâna tăiată.

Ceva straniu să vă mai arăt. Peste drum de poarta colonelului, unde se petrecuse omorârea şi lupta de la poartă, se afla mort de zăcere un nenorocit de cantaragiu bulgar. Cunoscut este că într-o casă unde se întâmplă astfel de caz de omor, cei ce fac parte din familie sau chiar slugile n-au vreme a băga seamă ce se întâmplă primprejur; de această neîngrijire şi uluială profitând acei şase asasini greci, arnăuţi şi bulgari, ce făptuiră omorul din curtea colonelului, ca să nu poată fi prinşi, s-au ascuns în podul unui grajd din acea curte, în dreptul căreia s-a găsit mortul cantaragiu, au privit străjuirea noastră din curtea colonelului, au privit chiar pornirea cortegiului mortului Petrăchescu şi ei au stat neclintiţi în acel pod, până seara. După îngroparea cantaragiului, întorcându-se jalnicii de la mormânt cu mai multă lume, ca să mănânce din pomana mortului, prind de veste, pe seară, că se cobor acei asasini din podul grajdului şi încep a sări gardurile ogrăzii. Atunci, unul din rudele mortului trece în curtea colonelului, de peste drum, şi ne dă de ştire. Pornim un ofiţer, cu 30 de soldaţi ce se aflau în curtea colonelului, spre a le da goană. Prin întuneric însă nu au putut pune mâna pe el; patrulele călăreţe ale Poliţiei i-au întâlnit pe stradele strâmte din mahalale şi i-au prins pe toţi; între dânşii era şi căpitanul lor; i-au dezarmat şi i-au dus legaţi la Poliţie.

Lumea întreagă a alergat, chiar în noaptea aceea, ca să-i vadă, şi, a doua zi, legaţi şi sub excorta unei patrule de 15 oameni, cu un sergent, au fost duşi şi întemniţaţi la Bucureşti, unde fiind judecaţi au fost osândiţi toţi la ocna Telega.

Garnizoanei din Brăila i s-a dat, din ordinul lui Vodă, gratificaţie leafa pe şase luni. Parucicul Podeanu, rănitul, a fost înălţat la gradul de căpitan, căpitanul Greceanu a fost făcut maior.

Astfel fu şi a doua revoluţie a Brăilei.

Deşi, prin descrierile de mai sus, ale diferitelor stări ale Capitalei noastre, v-am vorbit, în treacăt, şi de vreo câteva palate, adică de curţi cari au fost locuinţele domnilor după timp în Bucureşti, acum m-am gândit a vă arăta anume acele locuinţe domneşti:

Curtea lui Constantin Brâncoveanu, zis Basarab, şi prinţ de onoare al Austriei, a fost în dreptul Mitropoliei, fondată de el, astăzi Piaţa Bibescu Vodă; Curtea lui Constantin Cantacuzino, astăzi maidanul de peste drum de Casa de Depuneri şi Consemnaţiuni; Curtea lui Şerban Cantacuzino, astăzi Banca Naţională; Curtea lui Alexandru Moruz, astăzi Direcţia Telegrafelor şi Poştelor; Curtea lui Ipsilanti, astăzi „Hotel de France”; Curtea Hangerliu, Caragea şi Mavrogheni a fost în Curtea cea nou făcută de Ipsilante, astăzi Arsenalul Armatei; Curtea lui Mavrocordat, fosta casă a domniţei Anastasia, unde era vadul sacagiilor, în dosul Poliţiei Capitalei, astăzi Judecătoria de Pace a Ocolului de Roşu; Curtea Calimachi, Caragea (după arderea întâiei Curţi) şi Alexandru Suţu, casa Bossel, astăzi proprietatea Miercuş bancherul; Curtea Kiseleff, astăzi Prefectura Poliţiei Capitalei; Curtea Grigore Ghica, mănăstirea Mihai Vodă; Curtea Alexandru Ghica, astăzi Prefectura judeţului Ilfov; Curtea G. Bibescu, în Curtea lui Constantin Brâncoveanu, astăzi piaţa; Curtea Barbu Ştirbei, astăzi casa prinţului Alexandru Ştirbei; Curtea A. Cuza, casa lui Dinicu Golescu, astăzi Palatul.

Turcia, suzerana noastră, printre înţelepţii ei sultani, buni scriitori, învăţaţi, poeţi şi bravi luptători, a avut şi pe sultanul Mahomed, ce s-a suit pe tron la 1808. Nici unul din padişahii otomani nu a

venit până la Dunăre în preumblare; vreo doi-trei, cari au ajuns până la bătrânul fluviu, nu au avut alt scop decât războiul. Înțeleptul și bravul sultan Mahmud Han a hotărât să vină până în marginea Dunării, să vadă Silistra, unde era scaunul primului guvernator al Dunării, numit Duna valesî. Astfel, vestindu-se de aceasta în România, de către marele logofăt Aristarchi (ambasadorul Româno-Moldaviei pe lângă sultan și credinciosul Palatului sultanului), amândoi domnii țării au hotărât să meargă, împreună cu mitropolitul României și cu o deputațiune, de câte șase boieri din cei mai mari ai țărilor, ca să se prezinte sultanului. S-a pregătit un mare și spațios chioșc în marginea Dunării, la Silistra, împodobit cu postavuri roșii, cu tapete de aur și cu covoare persienești, mobilat cu lucruri cărate din București, din magazinele cele mai luxoase, cu oglinzi mari și ceasornice cu muzici. Vodă Alexandru Ghica a trecut, de la noi, peste Dunăre, cu Statul său Major, cu mitropolitul Neofit, cu protopopii și diaconii săi și cu șase din veliții boieri. Tot astfel însoțit a trecut și Grigore Vodă Ghica, domnul Moldovii. Dânșii se aflară la Silistra cu două zile mai înainte și traseră în palatele pregătite pentru ei. În aceste două zile, logofătul Aristarchi, care-i aștepta acolo, le-a făcut o repetiție de modul cum au să se înfățișeze când va ordona sultanul că dorește a-i vedea. În ziua sosirii sultanului, nu i s-a arătat nimeni, iar a doua zi după sosire, coborând sultanul la Dunăre, cu strălucita lui suită, și urcându-se în chioșc, i s-au adus cafele și șerbeturi. El era însoțit și de bătrânul Țopal pașa, un bătrân de 80 de ani, intimul său amic și favorit. Numai sultanul și acest Țopal (șchiop) stătură jos, cel dintâi pe o canapea, cel de al doilea pe un jeț; toți ceilalți pași și autoritățile stătură în picioare, cu cel mai mare respect. I s-au prezentat ordonanțele de infanterie și cavalerie, precum și o deputațiune de 12 comersanți de frunte, între cari erau și cei doi mari bancheri Hillel Manuach și Avram Halfon. Dintre boierii noștri, numai răposatul lordache Filipescu era mai splendid îmbrăcat, în anteriu și giubea de moar antic alb.

Sultanul a ordonat atunci să vie domnii țării, cu suitele lor, ca să-l vadă. Întâi au intrat amândoi domnii, cu câte doi coloneii și șefii oștirilor moldo-române, și s-au închinat cu respect. Sultanul ședea pe canapea, era îmbrăcat într-un surtuc negru, cu ceaprazerii de mătase, negre, și avea fes mare în cap; el ținea în mână o biciușcă, cu care se juca. Domnii s-au dat de lături, în dreapta, stând în picioare; după dânșii intră mitropolitul, între doi diaconi, el era îmbrăcat în manta încrețită și avea cârja în mână; trecură și ei în dreapta, stând tot în picioare; intrară apoi boierii ambelor țări, care făcură reverența cunoscută, cu cea mai mare sfială. Sultanul făcu semn lui Aristarchi și-i spuse să arate la toți mulțumirile sale că i-a găsit sănătoși, iar mitropoliților să le exprime mulțumire de osteneala ce și-au dat a veni să-l vadă și să le spună că el nu este împăratul regilor, ci împăratul popoarelor; către lordache Filipescu, care avea o barbă albă și lată, lungă până la burtă, s-a adresat el d-a dreptul, nu prin dragoman, și i-a zis turcește: Gbel, ghel, cu o voce îndestul de baritonă, așa că s-a îngrozit bietul bătrân și parcă nu îndrăznea să se apropie, deși era ban mare și președinte al Consiliului. Sultanul însă avu o impresie așa de bună de înfățișarea lui, încât se sculă de pe canapea, îl apucă de mâneca giubelei și apropiindu-l în fața sa îi repetă: Ghel, ghel... Apoi, adresându-se lui Aristarchi, i-a ordonat să-i zică, arătând cu mâna spre amândoi domnitorii, că deși dânșii sunt mai mari în cele două țări, însă el, Filipescu, trebuie să le fie tată, să-i povățuiască, cu toată îngrijirea pentru odihna și buna petrecere a locuitorilor țărilor, care sunt raialele împărăției, și de aceea îl cinstește îndată cu gradul de baș-boier, adică cel mai mare boier al țării. Atunci i-a concediat, și ei s-au întors la palatele lor, unde li s-au trimis daruri: cai arăbești și decorații mari, cu portretele sultanului, înconjurate cu diamante; de atunci nu i-a mai văzut, căci a treia zi, dis-de-dimineată, dânșii trecură Dunărea, pe un vapor mare, iar sultanul,

peste două zile, a plecat la Țarigrad, fiind chemat în grabă, căci era să se facă o revoluție, sub pretext că ce are sultanul să stea de vorbă cu ghiaurii.

Voiesc să amintesc, după toate evenimentele acestea, petrecute până la 1856, despre doi domni români cari au fost dintre cei mai buni și mai învățați. După frumoasa și părinteasca domnie a lui Grigorie Vodă Ghica, a căruia viață am arătat-o mai sus, precum și după președinția lui P. Dmitrievici Kiseleff, venind la domnie Alex. Vodă Ghica, fost mai înainte spătar, fiind numit atât de Sublima Poartă, cât și de Curtea Rusiei, protectorare atunci a țărilor, el a domnit într-adevăr cu sentimente de bun român, însă nu era iubit de popor, căci îl compromiteau boierii ce-l înconjurau și din care unii erau de partidă rusă, alții de partidă turcă. Cei dintâi făceau cum le dictau protectorii lor, cei de al doilea stricau tot ce organizau cei dintâi, astfel că țara suferea destul și se pregăteau diferite comploturi contra domnului, de a-l da jos de pe tron.

Capii acestor partide erau lancu Câmpineanu, d-o parte, și Manolache Băleanu, de altă parte. Într-o zi, Domnul se simți de tot nenorocit, mai cu seamă că-i spusese și marele aga, care era Manolache Florescu, că să nu mai iasă pe jos pe strade, după cum obișnuia totdeauna de ieșea cu bastonașul în mână, până ce nu va descoperi aga un complot, despre care i se raportase, și care avea de scop împușcarea Domnului. Atunci, el, care iubea așa de mult pe români și fiind convins că nimeni nu se va găsi să atenteze la viața sa, a ieșit chiar în acea zi, pe jos, cu bastonașul în mână, fără a lua pe aghiotantul său, nici vreo ordonanță după el. A plecat, îmbrăcat civil, de la palatul său, unde este astăzi Prefectura de Ilfov, și traversând strada astăzi numită Carol I, trecu pe la Curtea Veche, pe Podul Beilicului și merse până sus la Jignita, unde este astăzi palatul Ambasadei Italiene și unde locuia generalul și fost al său cumnat N. Mavru. A intrat în cabinetul lui N. Mavru, s-a trântit pe canapea și a cerut! să i se aducă o dulceată și apă. Văzându-l Mavru foarte emoționat, l-a întrebat:

— Ce, ai ostenit, Măria Ta, de nu ești astâmpărat ? Vodă îi răspunse:

— Nu, scumpul meu Nicolache, dar am ieșit din casă singur, fără nimenea după mine, ca să mă omoare orășenii mei, între care m-am născut!

Mavru, văzându-l cu ochii umflați de lacrimi, a luat apă de Colonia și i-a udat batista din buzunar. Au conversat mai multă vreme și Vodă i-a povestit tot ceea ce i-a raportat aga. Mavru i-a răspuns:

— Să nu crezi, Măria Ta, astfel de mofturi și astfel de minciuni de cafenele, ca să fi fost una ca aceasta, eu aș fi aflat-o de mult de la Dașcoff (consulul rusesc), care are în Capitală peste 100 de spioni pentru diferite clase.

Cu toate acestea, Mavru a ordonat de i s-au pus caii la caretă și a recon dus pe Vodă la palat, unde au chemat și pe Grigorie Filipescu, de au făcut câteștrei partidă de vist. A doua zi au mers, la palat, Mavru cu Dașcoff, de au făcut vizită lui Vodă. A venit, după dânșii, și baronul Timoni, consulul austriac.

Arăt acum încetarea domniei lui Alecu Ghica. Secretar de Stat (ministru de Externe) era postelnicul Iorgu Bibescu și ministru de Justiție era Barbu Știrbei, fratele lui Iorgu Bibescu. Acești doi boieri, ce-și făcuseră studiile, 10 ani, la Paris, unde au învățat legile franceze și au fost buni amici cu Guizot, ministrul de atunci al Franței, întorcându-se în București, au început a lupta, fiecare în parte, ca să pună mâna pe domnia țării. Iorgu Bibescu, dându-se în partidă opusă lui Vodă Ghica și Camera fiind deschisă în iarna anului 1842, majoritatea fu pentru Bibescu și vota faimosul raport către domn (a cărui copie o posed), prin care i se arăta trista stare în toate ramurile administrative. Se făcu apoi o plângere din partea țării către sultan și se trimise la Constantinopol, cu o copie după raportul adresat Domnului, făcut de însuși Iorgu Bibescu.

Peste o lună veni logofătul Aristarhi, ambasadorul nostru pe lângă Poartă, și aduse lui Vodă Ghica firmanul pentru mazilia sa de pe tron. Acel firman a fost citit în Cameră, în auzul tuturor locuitorilor Capitalei, ce erau adunați acolo. Nici un eveniment neplăcut nu s-a petrecut, căci Vodă Ghica, lăsând țara sub o căimăcămie de trei boieri, prezidată de mitropolitul Neofit, s-a pus în cară, însoțit de maiorul Scarlat Filipescu, și a plecat, prin Brașov și Viena, la Neapole, unde s-a statornicit. În urma lui, Camera a procedat, pe dată, după legile țării, la alegerea noului domn. După ce deputații au intrat în secțiuni, partidele au început a vota. Iată și boierii ce au luat parte la alegerea domnului:

1. Baș-boierul banul George C. Filipescu
2. Vornic mare Alex. Filipescu (Motrogan)
3. Vornic mare Teodor Văcărescu (Furtună)
4. Vornic mare George Golescu
5. Vornic mare Alexandru Scarlat Ghica (Barbă Roșie)
6. Logofăt mare Barbu Știrbei (Bibescu)
7. Logofăt mare Ștefan Bălăceanu
8. Logofăt mare Mihai Racoviță
9. Logofăt mare Ioan Văcărescu (Poetul)
10. Logofăt mare Chrisoscoleu (Buzoianu)
11. Logofăt mare Em. Băleanu
12. Logofăt mare Const. Cantacuzino (fost caimacam)
13. Logofăt mare Const. Ghica (fost spătar)
14. Logofăt mare Const. Cornescu
15. Logofăt mare Const. Bălăceanu
16. Logofăt mare Grig. Grădișteanu
17. Logofăt mare George Bibescu (ales domn cu 131 voturi)
18. Logofăt mare George Florescu
19. Logofăt mare Iancu Filipescu
20. Logofăt mare Em. Florescu
21. Logofăt mare Alex. Ghica (Căciulă mare).

Partida lui Barbu Știrbei, fratele lui Iorgu Bibescu, care dresase faimosul raport către domn, a ieșit cu 91 de voturi, iar partida lui baș-boier Iordache Filipescu, despre care se așteptau toți a fi ales domn, a ieșit cu 84 voturi. Simțind toți, de la început, că Barbu Știrbei, pe care nu-l voiau, va reuși a pune mâna pe domnie, începură a vota pentru Iorgu Bibescu, care a întrunit, în total, 131 de voturi.

Când deputaţii văzură că numărul bilelor lui Bibescu a trecut peste 91, al lui Barbu Ştirbei, începură toţi a se apropia de Vodă Bibescu, cu oarecare respect, căci vedeau că se apropie momentul d-a fi proclamat de domn. Cei mai intimi amici ai lui, precum Iancu Filipescu, Manolache Florescu, Manolache Băleanu, Costache Filipescu, colonelul şi şeful meu, s-au apropiat de Iorgu Bibescu şi i-au zis, şoptindu-i:

— Eşti domn.

Iar el, care simţea aceasta, căci cunoştea de câte voturi dispuneau deputaţii din Secţia a IV-a, de unde făcea şi el parte, emoţionat şi pornit poate de respect şi dragoste către frate-său, Barbu Ştirbei, le răspunse:

— Dar cu nenea Barbu cum rămâne ?

Atunci colonelul meu, fiul baş-boierului şi coleg de şcoală cu Bibescu, împreună cu Iancu Filipescu, îi răspunse la ureche, răstit, arătându-i fereastra camerei care dădea asupra Dealului Mitropoliei :

— O vorbă de ai mai zice, nene Iorgule, vei fi aruncat de noi pe fereastră, ca să nu se aleagă praf de dumneata.

Aşteptară numărătoarea voturilor încă a patru deputaţi, care au votat pentru Iorgu Bibescu, şi strigară toţi într-un singur glas:

— Ura! ura! ura!

Mitropolitul Neofit, ce prezida Camera, rosti următoarea binecuvântare:

— Să trăiască noul nostru domn, iar tu, Doamne Dumnezeul părinţilor noştri, trimite din înduratu-ţi sân bogatele tale mile asupra-i şi asupra pravoslavnicului norod al ţării, fie, fie, fie!

Atunci se repeziră toţi într-un trup, luară pe mâini pe Bibescu strigând: „Ura!” îl puseră în trăsură şi—l petrecură toţi, în carete şi în trăsuri, până la palatul său, sub Dealul Mitropoliei.

Noul domn ordonă să vină căruciorul de poştie, cu patru cai, de curier, şi scrise la Craiova, mumii sale, vorniceasa Ecaterina Bibescu, că, cu voinţa lui D-zeu şi cu binecuvântarea ei, s-a ales domn, cu 131 voturi. Boierii salutară pe vorniceasa Bibescu într-o scrisoare iscălită de toţi câţi se aflau acolo. A doua zi, dimineaţă, oştirea toată, aflată în garnizoană, a făcut jurământul în cazarmă, faţă cu marele spătar Const. Ghica, fratele fostului domnitor, Alex. Ghica. Iată o pildă de cum se supuneau vechii boieri legiurilor ţării.

Domnia acestui bărbat a fost foarte înţeleaptă, pretutindeni s-au făcut înfrumuseţări, precum şi îmbunătăţiri în armată. Cu ocazia asta, sultanul a dăruit armatei şase tunuri de bronz, peste care Vodă a numit şef pe maior Ion Em. Florescu, astăzi general de Divizie. Oştirea a fost îmbrăcată

în haine noi, după model de mare economie. În locul chiverilor, s-au adus coifuri din Prusia, remonte de cai s-au adus din Rusia şi Ungaria. S-au făcut înaintări în armată, iar în decretul său de înaintări, cum şi în ordin pe oştire, a zis că nu se sileşte la înaintări până ce nu va cunoaşte bine, în persoană, purtările şi caracterul ofiţerilor, atunci le va da gradele nu după vechime, ci după merit, căci meritul va păşi vechimea, ca şi ei să silească a onora gradele, pe cât ele sunt menite a onora pe cei ce le primesc, fiind singura răsplătire a unui ostaş.

Acest domn a organizat grănicerii din toate satele mărginaşe ale Dunării, care făceau serviciul cu schimbul la pichetele fruntariilor dunărene şi muntene, având fiecare frontieră câte un inspector cu gradul de colonel. El a făcut şoselele pe Prahova, până la Predeal, precum şi pe Olt, din Călimăneşti până la Râu-Vadului, spărgând munţii de piatră cu iarbă de puşcă; la aceste şosele au lucrat soldaţi, sub comanda ofiţerilor, conduşi de cei mai buni mineri ai Statului. El a legat, pentru prima oară, România Mare cu cea Mică, prin frumosul şi lungul pod de piatră pe râul Olt şi Beica, în dreptul oraşului Slatina. A înfrumuseţat balta şi grădina Cişmegiului, stârpind miasmele şi broscăria din acea grădină publică a orăşenilor bucureşteni, dând cursul lacului în Dâmboviţa. A înfrumuseţat stradele centrale ale porturilor Brăila şi Giurgiu, a restaurat vechile palate ale lui Const. Basarab Brâncoveanu, de sub Mitropolie, unde era şi o capelă foarte frumoasă; a secularizat moşiile cu mari venituri ale Mitropoliei şi ale Episcopatelor, făcând prelaţilor salarii, mitropolitului — 100 000 de lei şi episcopilor câte 50 000 de lei anual. Domnia lui a fost foarte liniştită, foarte îmbelsugătoare; se afla bine cu toată lumea şi cu toţi consulii puterilor străine şi supuşii lor. El a dat avânt învăţăturilor, sub Poenaru, arhimandritul Poteca şi Ioan Heliade Rădulescu. Artele au progresat sub diferiţi maeştrii de muzică şi desen; literatura a făcut un pas mare înainte; el a încurajat pe Iancu Văcărescu şi Heliade Rădulescu, în arta poetică; în scurt, acest domn a fost foarte iubit şi stimat de toţi românii, în genere. El a făcut să înflorească şi Teatrul nostru Naţional, punându-l sub preşedinţia lui Iancu Câmpineanu; a înfrumuseţat Dealul Mitropoliei, prin aleuri şi patru obeliscuri mari la intrare; lucrările au fost conduse de colonelul Blaremburg.

Din nenorocirea ţării noastre, logofătul Justiţiei, Alecache Vilara, fiind ministru şi amic al domnitorului, a mâhnit pe mulţi, mai cu osebire prin manierele lui restite. Adesea, dânsul striga împrecinaţilor:

— Eu poruncesc, şi să ştiţi că eu sunt paşa Alecache Vilara, care fac ce voiesc.

Unele ca acestea împreunându-se cu asprimea ce întrebuiţa cu poporul, mai mulţi amployaţi superiori de prin administraţii au făcut de s-a organizat, cu puţin mai înainte de anul 1848, acea conjuraţie sub conducerea lui Heliade, Nicolae Golescu, CA. Rosetti, Ioan C. Brătianu, prinţul Dim. Ghica, prinţul Ion Ghica, Grigorie Grădişteanu, Dim. Bolintineanu, N. Bălcescu, Dim. Creţulescu şi alţii, care au dat avânt Revoluţiei de la 11 iunie 1848, începută în Izlaz şi în Bucureşti, deodată; cea din Bucureşti a început-o Dim. Creţulescu, prin tragerea unui glonţ de pistol, pe o şosea, asupra lui Vilara, ce însoţea pe Vodă Bibescu, în trăsură, la preumblare. Acel glonţ a fost semnalul dat bucureştenilor, ca să se adune cu toţii în Curtea Domnească şi să ceară Domnitorului să iscălească acele 21 de articole ale programului făcut de ei. Într-adevăr, în acea zi s-a strâns atâta lume în Curtea Domnească şi pe toată întinderea stradei Mitropoliei, încât nu era de trecut măcar un om. În capul acestui popor bucureştean, fără nici o armă în mână, se aflau Nicolae Golescu, Brătianu, Rosetti, Bolintineanu şi Grădişteanu, cum şi Mitică Creţulescu, cel

care a dat cu pistolul, atingând cu glonte pe Domn numai pe piele. Santinelele, din ordinul lui Vodă, au lăsat pe capii revoluţiei de au intrat până în salonul domnesc, unde Heliade dădu citire programului de reformă constituţională. Vodă Bibescu a răspuns, cu sânge rece şi cu a sa demnitate de domn:

— Bune sunt toate, sunt şi eu adăpat de ideile astea, încă din şcoala în care am învăţat la Paris, însă găsesc prea timpurii aceste schimbări în naţiunea noastră; ar fi fost bine să fi mai aşteptat până ce mă înţelegeam cu puterile vecine, cărora puteam să le arăt că chiar eu mă aflu în capul mişcării, fiind ales al naţiunii; atunci aş fi stat pe tron în pace, ca să executăm cu toţii, în unire, reformele şi am fi fost apăraţi de prejudiciile ce s-au dezlănţuit acum.

Atunci, toţi, în unanimitate au strigat: „Ura!” Şi Heliade Rădulescu înfăţişă lui Vodă o călămară, dându-i condeiul şi rugându-l, dimpreună cu ceilalţi, să iscălească. În momentul în care Nicolae Golescu băgă în sân proiectul, dânsul începu a striga:

— Să trăieşti, Măria Ta, domn al nostru şi stăpânitor al nostru constituţional!

Aceste vorbe fură repetate de Mitică Creţulescu din balconul lui Vodă către poporul bucureştean ce era în curte. Toţi, într-o voce, strigară:

— Să trăiască domnul nostru constituţional, Gheorghe Dimitrie Bibescu!

A doua zi de dimineaţă, Vodă chemă pe revoluţionari, pe boierii ce compuneau guvernul şi pe mitropolit şi îşi dădu demisia din domnie în mâna lui Nic. Golescu, rugându-l să fie bun a numi Caimacămia cum îi va plăcea, şi a însărcinat pe unul din membrii guvernului să-l întovărăşească până la Braşov, pe la Câmpulung, prin graniţa austriacă de la Bran, căci pe la Predeal, ca să iasă la Braşov, nu se putea, nefiind şoseaua pe Prahova terminată.

Cu toate rugăminţile membrilor revoluţiei, ale boierilor şi bancherilor din piaţa noastră, nu a fost cu putinţă a se îndupleca să rămână pe tron.

Din contra, s-a rugat dânsul să nu fie împiedicat a pleca, fiindcă s-a sfătuit deja cu iubita sa doamna Mariţa, născută N. Văcărescu şi fosta soţie a spătarului Const. Ghica. Totodată, a invitat pe lordache Filipescu, care era vornic, de a pornit un lipcan (curier al Ministerului de Externe), cu poruncă către ispravnicul de Muscel, să conducă pe Vodă, cu plăiaşii şi cunosători ai strâmtoarelor munţilor, până la hotarul austriac. S-a făcut întocmai după dorinţa lui Vodă; s-a trimis cu Măria Sa, Const. A. Rosetti, din partea Guvernului Provizoriu; cu o zi înainte, Vodă lăsase ordin la toată oştirea din garnizoană ca să se supu<na>, cu toată credinţa, Guvernului Provizoriu şi să-şi păzească fiecare datoriile ostăşeşti pentru binele ţării şi liniştea locuitorilor Capitalei.

O fi regretat poate cineva plecarea lui Bibescu, însă nu s-a putut recunoaşte cine anume, fiindcă a urmat o mare gălăgie de bucurie pentru noua era în care intra ţara.

Se formă Locotenenţa Domnească, pe dată, sub preşedenţia lui Nic. Golescu, iar ca şef al armatei fu numit maior Teii, care fu sărit deodată la gradul de general; așa a găsit cu cale consiliul Guvernului Revoluţionar, care se instală în casa lui Dinicu Golescu, pe Podul Mogoşoaiei, astăzi Palatul Regal.

Începură îndată adunările revoluţionarilor, atât în localul Camerei boiereşti, care era dizolvată, cât şi pe Câmpia Filaretului, unde se aduna, în toate zilele, poporul bucureştean şi unde s-a organizat şi garda municipală, sub comanda unui fost actor grec Aristia.

În acea câmpie s-a ridicat o tribună, pe pedestale înalte, cu trepte; de acolo ţineau toţi oratorii revoluţionari discursuri către oraşeni. Am fost faţă atât la adunările ce se ţineau seara în Cameră (Obşteasca Adunare), în Dealul Mitropoliei, cât şi la acelea din Câmpia Filaretului. Nu pot trece cu vederea a nu arăta în această istorie a Bucureştilor, pentru trista memorie, destrăbălările ce se petreceau în acele cluburi.

Într-o seară de iulie, anul 1848, era atât de multă lume în localul Camerei, încât nemaiîncăpând în sală, oamenii se grămădiseră în curte, pe la ferestre, cari erau deschise; adunarea era prezidată de d. Ioan C. Brătianu, prenumit atunci Firfircă, căci era tânăr, mititel şi scurticel şi cu pletele pe spinare; nu semăna fiinţa lui cu vorbele oratorice şi sofisticate ce îi ieşeau din gură; îl ascultau toţi ca pe un erou al zilei.

În acea seară se vesti că au trecut turcii la Giurgiu, au dezarmat compania noastră ce ţinea garnizoana în acel oraş, au arestat pe ofiţeri şi căpitanul lor în puşcăria de la Giurgiu şi au plecat apoi în marş forţat spre Bucureşti; Cavaleria, sub Suleiman paşa, ajunsese în satul Şinteşti, ca avantgardă.

Brătianu zise ca noi să ne pregătim a-i primi cu blândeţe, ieşind înaintea lor mitropolitul, în cap, şi cu preoţi în odăjdii, cu Evanghelia şi Crucea în mână.

Pe lângă preoţii noştri din Capitală, se aflau adunaţi în Bucureşti şi preoţii de prin satele învecinate ale Ilfovului, Vlaşcei şi Ialomiţei, însoţiţi de câte trei deputaţi săteni.

— Aceşti preoţi, cu mitropolitul în cap, urmă Brătianu, să aştepte sosirea Armatei şi ieşindu-i înaintea, să fim siguri că turcii nu vor ataca acest cordon sfânt.

Atunci se auzi un glas din mulţime zicând:

— Părintele mitropolit nu va putea veni, aflându-se bolnav. La aceastea răspunse preşedintele adunării:

— Ne vom duce la Preasfinţia sa, îl vom aşeza într-un jeţ şi-l vom duce pe umerii noştri înaintea invaziunii, căci e dator a ne binecuvânta şi la nenorocire, așa cum a făcut papa Romei, care a ieşit pe podul Tiburului de a oprit pe Attila, ce înainta cu formidabila sa armată de huni.

Strigăte de bravo şi bătăi în palme izbucniră în sală. În vremea aceasta ne pomenirăm că intră pe uşă un individ înalt, <în>armat cu un cuţit mare şi cu un cimpoier după dânsul. El începu să strige:

— Fraţilor, am treabă la tribună!

Lumea, îngrozită, s-a înghesuit în lături, făcându-i loc să treacă spre tribună; nici o împiedicare n-a întâmpinat din partea vreunui jandarm sau a vreunui comisar, căci eram acolo toţi fraţi într-un Christos şi concetăţeni şi era liber fiecare să se urce la tribună spre a-şi da părerea.

Stranie de tot o asemenea privesc în Camera Legiuitoare a României, unde ne deprinsesem a vedea pe părinţii noştri, sub preşedinţia mitropolitului nostru, făcând legiuiri, iar nu bâzâind din cimpoi, alegând domni, în loc de a striga în gura mare, ca acel măcelar beat, despre care e vorba şi care, cu un cuţit în mână, începu să zbiere:

— Ce vă încercaţi, boierilor, cu preoţi, cruci şi evanghelii; eu cunosc bine pe turci din mica mea copilărie, ei nu se dau îndărăt decât când văd ăsta (ridică cuţitul în sus) muiat în sânge. Suntem destui bărbaţi în Bucureşti, şi am fi fost mai mulţi, dacă n-aţi fi lăsat aci numai o mică parte din oştire, trimiţând pe cealaltă peste Olt, fără să ne întrebaţi şi pe noi; cu toate acestea, vom lupta cu toţii, ca să treacă apoi vrăjmaşii noştri cu armăsarii lor peste trupurile noastre.

Acest individ necunoscut era de naţie sârbească şi de profesie măcelar. L-a aplaudat toată întrunirea şi apoi, ieşind el afară, cu cimpoieru după el, l-au petrecut toţi până la poarta Mitropoliei. Aceste întruniri de la Mitropolie se ţineau seara, de la 9 ore până la 1 din noapte, iar acelea de la Filaret se ţineau de la 3 după-prânz până seara, la 8.

Acum să vă spun câteva anecdote de pe Câmpul Filaretului, numit de atunci până acum „Câmpul Libertăţii”.

Acolo, în mijlocul câmpului, unde este astăzi cişmeaua lui Cantacuzino, era iarăşi o tribună ridicată pe estradă şi umbrată de o pânză de cort cu patru steguleţe tricolore înfipse în cele patru colţuri ale estradei. Otororii ce se urcau acolo sus erau amândoi fraţii Brătieni, Dumitru şi Ioan, cum şi amândoi fraţii Goleşti, Nicolae şi Ştefan. Vorbeau despre diferite organizări ce trebuiau introduse în ţară, despre armată, despre ridicarea bătăii în armată şi introducerea pedepsei numai cu arestări, despre organizarea serioasă a unei legiuni orăşeneşti, numită garda municipală, care deja începuse a se forma din diferiţi negustori şi meseriaşi; şefii părţilor acestor legiuni se numeau din meseriaşii cei mai bogaţi şi mai deştepti. În vreme de 5 zile se şi formaseră două companii, însă nu li dăduseră armele, ci numai se numiră, în ziua a cincea, şefii părţilor, al căror comandant superior fu numit actorul grec şi, mai în urmă, profesor de limba greacă de la Şcoala „Sf. Sava”, anume Aristia; şeful acestui semibatalion se numi Cost. Bălăceanu şi un Manu, fiul unui Iorgu Manu; iar între căpitani erau un caretaş bogat şi un toptangiu negustor, ale căror nume îmi scapă. Despărţirile s-au numit plutoane, iar instructorii acestei legiuni erau câţiva din căpitani regimentului, aflaţi în garnizoană; dânsii veneau la front numai în vremea exerciţiului. Ce vedeai în frontul acestor companii? Negustori, cavafi, işlicari, curelari, covaci, plăpumari, cojocari, caretaşi, dogari, cizmari, bărbieri, fiecare în costumele lor. Frontul era împestrat de giubele,

scurteici, scurte, elecuri cu poturi, căciuli, şepci, spenţere, fracuri, surtuțe și anterie; era o cadră hazlie. Era frumos să vezi acest front numai cu puşti ostăşeşti, fără patrontaşe și fără alte curele, să vezi la defilare soldați marșând în anterie lungi și în pași voluntari; era de jale, cu alte cuvinte, prima creare a unui corp care întrecea tradiționala ceată a lui Baboi. Comandantul lor, d. Aristia, comanda, când venea Brătianu:

— Prezențați arma!

Atunci, fiecare individ ducea arma la piept, fără nici un tact, împiedicându-se în mânecile largi ale giubelelor; semănau cu urșii cari țin în labe ciomagul ursarului și dau din picioare pe lângă el. Aveau două tobe și două goarne, luate de la oștirea regulată, ba încă unul din gorniști era un muzicant, Mugur, care știa a sufla în trâmbiță.

În fine, orășenimea, zăpăcită, s-a ridiculizat până în luna lui septembrie 12, când sosiră turcii și se opriră făcând tabără în câmpia Cotroceni; a doua zi, la 13, marșă în Capitală coloana turcească, care să mai bătă cu noi, patru companii din Regimentul al II-lea, o companie din Regimentul I și trupa Pompierilor. În acea încăierare s-a dat turcilor, care erau în număr de 9 000, o lecție bună. Pompierii dărâmară pe Kerim pașa, împușcându-i calul, și au răpit două tunuri; companiile ce erau concentrate în curtea cazărmii „Alexandru” ținură foc de rânduri cu trupele turcești, înșirate în stradă. Această încăierare am publicat-o prin deosebite broșuri. În acea zi de 13 septembrie 1848, fură omorâți din trupa turcească 367 de oameni, iar din trupele noastre au căzut doi ofițeri de pompieri — Stărotescu și Dănescu —, cari se purtară ca niște bravi la luarea tunurilor, și 57 de soldați (frumoasă lecție pentru armata turcească și îndoit de frumos a fost avântul armelor românești). Urmare la acest avânt sunt bătăliile din urmă și gloria ce au câștigat armele românești pe câmpiile Bulgariei. Iar răsplata care ni s-a dat nouă, ofițerilor, ce ne-am expus cu un mic număr de soldați, a fost nimic și iarăși nimic. Ba nu, am scăpat ceva din vedere, ne-au scăzut și ne scad, la bătrânețea noastră, câte 20 și astăzi câte 18% din mizerabilele noastre pensuni, apoi atâta nu este destul din partea atâtor oameni ingenioși și buni patrioți ce ș-au succedat de atunci și până acum la cârma țării ? Destul și prea destul încă față de celelalte suferințe și mizerii ce îndură până în prezent cei ce au dat acest avânt al armelor la 1848.

Faptele însemnate ce au mai urmat le tac, că sunt cunoscute de toți contemporanii mei, cum, spre exemplu, detronarea lui Cuza și altele.

Acum să vorbesc și de domnul Țării Românești, Barbu Dim. Știrbei, fratele fostului domn, Gheorghe Bibescu. Acest domn, după suirea fratelui său pe tronul României, își dădu demisia din minister și plecă în Franța; de acolo își părăsi țărâmul, ca să pășească el în locul fratelui său; a așteptat timpul oportun până ce trecură evenimentele începute în țară la 1848; în acea vreme, Sublima Poartă, înțelegându-se cu cealaltă putere protectoare, se ținu consiliul de la Balta Liman, unde se luară măsurile pentru numirea noului domn al Țării Românești. Reputația acestui înțelept domn era deja de mult cunoscută, atât Rusiei cât și Sublimei Porți, și astfel se hotărî a se da domnia țării fostului logofăt al Justiției, Barbu Știrbei. Acesta veni în Capitală după uzurile celorlalți domni și se instala în casele sale; tronul îl avea în palatele lui Dinicu Golescu, unde mai fusese. Noul domn a început a organiza țara și oștirea, fără însă a permite refugiaților de peste

Dunăre, foşti revoluţionari, să intre în Capitală; a iertat numai pe cei ce se aflau în Capitală şi care erau compromişi în revoluţie.

El a desăvârşit şoselele începute de fratele său. A făcut Uzina de Apă şi a răspândit, prin cişmele, apa Dâmboviţei pe toată întinderea Podului Mogoşoaiei, până la bazinul din Şoseaua Kiseleff. A investit pe Nifon de mitropolit, sau, mai bine zis, de urgie a Bisericii noastre în decurs de 25 de ani, din vicar ce fusese al răposatului mitropolit Neofit.

A organizat călăraşii săteşti, cu schimbul, precum şi dorobanţii de infanterie judeţeană, iarăşi cu schimbul. A organizat Justiţia şi administraţia ţării, care până la dânsul era o generală învălmăşeală.

Oştirea cea permanentă (floarea Țării Româneşti) ar fi organizat-o mult mai frumos, dacă nu avea ca consilier intim pe un renegat polonez, colonelul Ignat Paznavski, retrograd cu desăvârşire şi duşman a tot ce era frumos organizat de fostul domn George Bibescu. Această canalie, care a fost mai târziu cunoscută şi de Vodă Ştirbei, a fost azvârlit din oştire pe dată ce a sosit de la Paris fiul domnitorului, beizadea George Ştirbei, căruia i s-a încredinţat oştirea după ce fu înaintat la gradul de general.

Acest bun şi învăţat general s-a silit, în tot cursul domniei lui Ştirbei, de a introduce îmbunătăţiri în armată; a băgat spiritul de înfrăţire în corpul ofiţerilor, a înaintat pe cei de merit, ce fuseseră persecutaţi de către menţionatul mai sus colonelul polonez. Astfel, într-un scurt timp, a câştigat dragostea întregii armate. El a rugat pe Doamna, muma-sa, de a dăruit armatei drapele noi, cusute în fir şi catifea, în locul celor vechi şi uzate. A înfiinţat preoţi şi icoane, precum şi corturi pentru oficiurile divine din fiecare regiment.

Am arătat dar în istoria mea pe domnii cei buni ai ţării.

Nu cred că se va afla astăzi vreun român care să fi cunoscut pe menţionaţii mai sus boieri, stâlpi şi părinţi ai Țării Româneşti, şi să poată cugeta măcar că ei nu şi-au iubit ţara din tot sufletul lor şi din tot cugetul lor. Ei erau, sârmanii, puşi între ciocan şi nicovală, între suveran şi protector. Dar câte încă nu ar fi putut ei face pentru ţară, cum au făcut străbunii lor cei vechi, pe ale căror urme plângem astăzi cu lacrimi. Iată un exemplu. Li s-a propus şi li s-a cerut de către Curtea Protectoare, în unire cu cea Suverană, ca să îngăduie o companie, ce era să vină în ţară cu mari bogăţii, să deschidă sânrurile munţilor Carpaţi, care sunt pline de aur, argint, fier, aramă, argint viu şi tot felul de pietre preţioase; compania avea să aducă colonii de mineri să exploateze bogăţiile munţilor, pe un termen de 100 de ani, îmbogăţind astfel ţara. Iată boierii din elita noastră cea nobilă şi înţeleaptă ce au răspuns dlui Trandafir, cu of în coadă.

Se scoală, în Cameră, banul prinţul Costache Ghica, fiul cel mai mare al regretatului domn şi părinte al ţării, Grigore Ghica, şi strigă din toate puterile lui:

— Numai asta nu se poate, să ne vindem ţara, păzită de părinţii noştri 18 secole; şi iată de ce, fiindcă acei strămoşi ai noştri, care au avut totdeauna puterea de a face orice cu ţara lor, nu au voit de a-i desface sânrurile, ca să vază streinii toate bogăţiile cu care a înzestrat-o Dumnezeu,

căci, dacă le-ar fi arătat, am fi fost până acum cucerii şi jefuiţi de tot ce astăzi ne păstrează pământul în sânurile lui.

La această frumoasă şi patriotică cuvântare, unindu-se toată Camera a respins propunerea, iar Trandafir, cu of în coadă, s-a întors de unde a venit. Ei! dacă ar fi trăit el la crearea drumurilor noastre ferate, le-ar fi dat contracțiilor cu alte măsuri, mai economice, le-ar fi dat treptat şi nu ar fi băgat ţara în datorii. Dar ce să zicem ? D-zeu să ierte, căci noi nu merităm nici numele lor cel sfânt a-l pronunţa.

Ei se întâlneau, cunoscându-se, trăiau iubindu-se şi când murea vreunul, plângeau toţi pe mort şi-l petreceau până la locul său de odihnă, azvârlind în groapa sa câte o mână de pământ, semn că şi ei îl vor însoţi mâine. Iar nu ca noi, astăzi, că ne întâlnim necunoscându-ne, trăim neubindu-ne şi, când murim, nu plângem unul de altul.

Fie-mi permis, vă rog, domnilor cititori, a vă arăta că în acele palate, acele spaţioase şi frumoase curţi ale boierilor noştri, dacă intra chiar un criminal, găsea azil şi protecţiune; însuşi boierul cerceta greşeala sau crima care a făcut-o şi, când acea greşeală sau crimă nu era grea, proteja însuşi pe greşitul ce s-a refugiat în curtea lui şi i-a cerut ajutorul, îl apăra la autorităţile ce-l reclamau şi, când vina nu era grea, îl scăpa, căci aşa era boierul şi aşa a apucat de la moşi-strămoşii lui. Acele curţi dar, sau aziluri ale deznădăjduiţilor, cum se poate astăzi, în anul 1892, să le vedem mai toate înstrăinate şi stăpânite de oameni de alte naţiuni şi de alte rituri, atât la noi în Muntenia, cât şi la Moldova, nobila şi preaiubita noastră soră ? Care să fie cauza acestui păcat ? Eu nu pot să înţeleg alta, scumpii mei cititori, decât numai un lucru. Nu poate fi alt nimic cauza decât înstrăinarea pe mai mult timp a tinerilor, descendinţii acestor buni părinţi ai ţării, în părţile Occidentului. Moravurile lor cele bune, educaţia cea filantropică, primită în casa părinţilor lor, o schimbă cu moravurile cele vitrege naţiunii noastre şi cu obiceiurile cele viţioase ale Occidentului, cari se încheie:

„Fiecare trăiască cu ce poate şi cunvpoate, şi D-zeu cu ei.”

Sau:

„Fiecare pentru el, şi D-zeu pentru toţi.”

Acest moto eu socotesc că nu e destul pentru un adevărat creştin şi cu creştere de creştin; omul bogat trebuie să ajute pe sărac, să întâmpine pe bolnav, să găzduiască pe străin şi să mângâie pe nenorocit, aşa cum au făcut şi părinţii noştri.

Fiindcă vorbii de vieţile patriarhale ale boierilor ţărilor noastre, apoi aci este locul ca să arăt şi vreo câteva familii boiereşti ce se deosebeau mult în faceri de bine şi în milostenii, aceste milostenii se făceau de ambele sexe. Casa familiei Filipeştilor, până în zilele noastre, a fost casa proverbială a patriarhului Avram, atât Constantin Filipescu, părintele lui lordache baş-boier, cunoscut de toţi, cât şi soţia sa, Băneasa, dădeau bucătura lor săracilor şi-şi dezbrăcau hainele lor de sărbători, ca să îmbrace pe săraci şi săracele de prin mahalale.

Logofătul cel mare, Grigorie Grădişteanu, părintele actualului preşedinte al Curţii de Conturi, ajuta şi mângâia pe cei nedreptăţiţi, mijlocea la domn pentru slujbe celor persecutaţi şi chema pe toţi scăpătaţii boieri la masa sa.

Cucoana Luxandra, a banului Barbu Văcărescu, îmbrăca familii întregi scăpătate, boteza şi cununa pe mulţi din coprişul mahalalei unde şedea, înzestrând şi ajutând pe toate fetele orfane şi scăpătate; tot această mare cucoană a botezat şi pe răposatul Calinic, fostul stareţ al Cernichii, în vreme de 40 de ani, şi mort ca episcop al Râmnicului Vâlcei, pe scaunul episcopal.

Răposata cucoana Marghioala Rosetti miluia toată lumea, proteja pe toţi asupriţii, iar casa ei devenise un izvor de binefacere pentru fetele scăpătate; le aduna hrânindu-le din averea ei şi punându-le să lucreze la covoare bogate pentru sfintele biserici şi la haine pentru săraci, de Paşte şi de Crăciun, astfel că saloanele ei semănau ca nişte ateliere de fabrică.

Casele lui Costache Cantacuzino şi a<le> lui Scarlat Bărcănescu erau ajutoare săracilor şi mângâierea asupriţilor, care găseau acolo şi mijloace la domn de a li se da slujbe. Casa lui Iancu Manu, mai cu osebite a regretatei de toată lumea bucureşteană răposata cucoana Anicuţa, muma actualului general Gh. Manu, a fost singura care îşi deschidea saloanele pentru toţi artiştii ce vizitau oraşul nostru; doctori noi veniţi, profesori, erudiţi, pictori şi muzicanţi se întreceau a veni în saloanele acelea şi la masa cucoanei Anicuţa, care era şi muma şi protectoarea tuturor săracilor.

Răposata cucoana văduva logofătului mare Mihalache Manu şi sora marelui logofăt Teodor Văcărescu era una din apărătoarele nenorociţilor şi persecutaţilor; dacă punea caii la careta ei, nu era de a merge la vreo petrecere, ci avea a merge să vadă pe Măria Sa, Vodă, sau pe mitropolitul, spre a-i ruga să dea vreo slujbă cuiva sau să ierte pe cineva de greşelile lui; ajuta cu deosebire pe scăpătaţii cu familii grele şi adesea chiar din averea ei făcea pensii văduvelor scăpătate şi fetelor orfane, fie-i ţărâna uşoară, căci astăzi nu mai este între noi. Ea a fost muma lui Iancu Manu.

Tot aşa era şi cucoana Catinca, a banului Dim. Ghica, muma a doi domni, Grigore Vodă şi Alecu Vodă Ghica, precumşi la Craiova răposata cucoana Catinca, a vornicului Dim. Bibescu, muma iarăşi a doi domni, Barbu Ştirbei şi George Bibescu; aceasta din urmă era tot sora lui Teodor Văcărescu, unul din cei mai bogaţi şi onorabili boieri ai ţării. Această mare cucoană era protectoarea tuturor săracilor din 5 judeţe ale Olteniei.

Nu pot a nu arăta aici şi pe mitropoliţii cei mai milostivi ce au fost pe tronul arhiepiscopal al României. Din vechime erau mitropoliţii Filaret, Dositei, Dionisie Lupu, cel ce aduna pe vreme de iarnă diferite păsărele şi le punea între geamurile ferestrelor lui, hrânindu-le pe vremea de iarnă, până în minutul când se făcea S-ta înviere şi se cânta Christos a înviat. Atunci geamurile de dinafară ale ferestrelor saloanelor sale se deschideau şi zburau acele sute de păsărele, de mergeau prin pomi, ca să guste din muguri. Tot aşa de milostiv era şi preacuviosul mitropolit Grigorie, respectatul şi iubitul de toţi românii.

Aceşti mitropoliţi nu numai că erau cei mai mari patrioţi, dar jigniţile lor erau deschise la toţi săracii şi scrinurile lor erau casieria celor scăpătaţi; pentru Biserică şi pentru Patrie îşi puneau adeseori sufletul şi cariera lor în cel mai mare pericol la diferite evenimente, întocmai ca păstorul cel bun pentru turma lui.

S-au dus toţi dintre noi, ei nu mai sunt azi, dar numele lor va umplea totdeauna paginile istoriei ţării.

Mă întorc la binefacerile boiereşti, ca să dau un exemplu: Am trăit în tinereţea mea cu fiul unui boier foarte mare, care era şeful meu; acest boier, bătrân, cu barba albă, ocupa cel mai mare post în administraţia ţării; el a aflat că un nenorocit zapciu din partea muntelui, pe care, cu o jumătate de an [înainte], îl numise el la o plasă, ar fi făcut mai multe hioţii. Pe dată a ordonat de a fost depărtat din post. Nenorocitul zapciu, care avea o casă de şase copii, între cari două fete mari, vine în Bucureşti, fără post, hotărâşte să se ducă la boier să îngenunche, să plângă şi să se roage să-l ierte.

Într-o zi se strecură nenorocitul şi sosi la uşa odăii boierului. Bătrânul boier tocmai se spălase pe obraz şi se afla cu prosopul în mână, ştergându-se iute pe obraz, pentru ca, în urmă, să înceapă a-şi face închinăciunea, după obicei. În acel moment, zăreşte pe zapciu şi, indignat, începu să-i strige:

— Ce cauţi la mine, hoţule şi neruşinatule ? Vrei să mă superi tocmai când să-mi fac cruce ca tot creştinul ? Ieşi afară!

Şi întorcându-se ca să înceapă a se închina, nu i-a fost cu putinţă a pronunţa cuvintele din Tatăl nostru: „şi iartă-ne nouă, Doamne, greşalele noastre, precum iertăm şi noi greşelile greşiţilor noştri”. Atunci, cu o linişte creştinească, deschise uşa şi strigă servitorului său:

— Repede-te, soseşte-l şi îl cheamă pe nenorocitul ăla de ciocoi. Servitorul se repezi până la poartă şi, sosind pe zapciu, l-a chemat îndărăt şi boierul, cum l-a văzut la uşă, i-a zis:

— Iartă-mă, nenişorule, de vorbele care ţi-am spus, ca să pot să-mi urmez închinăciunea!

Fostul zapciu a răspuns tremurînd:

— D-zeu să te ierte, cocoane, iartă-mi şi d-ta, că nu ştiu ce să mă fac cu şase copii care-i am în casă.

Atunci i-a zis boierul:

— Du-te la Vornicie şi aşteaptă-mă.

Într-adevăr, tot în acea zi, după ce i-a dat poveţi îndestul de părinteşti, a trimis poruncă către ispravnic să-l instaleze iarăşi în postul său.

Alt fapt tot din casa acestui boier:

Fiul său era şeful meu cu care şedeam. Într-o zi vine servitorul de la grajd şi-i spune că vătaful de curte al boierului, care era un om bătrân al casei, având şi rangul de pitar, nu-i dăduse la grajd pe deplin porţia de orz a cailor ce avea. Trimite şi-l cheamă şi iată ce-i zice bietului bătrân pitar, vechi vătaf al casei, acest fiu de boier care şezuse zece ani la Paris:

— Pezevenghiule! Sacre nom d'un Dieu! Cum se poate să îndrăzneşti să nu dai de mâncare pe deplin la cai ? Leşi afară şi împlineşte demâncarea, că-ţi trag palme!

A plecat bietul bătrân cu lacrămile în ochi. Atunci, eu, îndestul de emoţionat, îl întreb:

— Cum se poate, domnule polcovnic, să dojeneşti în astfel de chip pe bietul pitarul Gheorghe, care ţine, cu creditele sale în piaţă, toată casa d-voastră, când rămâne în lipsă, până să primiţi arenzile moşiiilor ?

Iată ce mi-a răspuns, căindu-se grozav, franţuzitul meu român:

— Miră-te, mon cher ami, miră-te, Dumitrache dragă, de mine, care am crescut 10 ani la Paris şi unde stăpânii, când strigă pe servitorii lor, nu-i scot din: monsieur Jean, monsieur Edouard sau monsieur Charles; ce mi-a venit astăzi, eu nu ştiu! Eu socotesc că încă 10 ani să fi mai şezut în Paris, nu puteam ca să uit moravurile boiereşti de acasă. Vezi ce va să zică educaţia primită de la lapte, vezi ce va să zică, când în copilărie ai auzit adesea pe români înjurând şi atacând aşa de rău pe supuşii lor! Eu o să dăruiesc mâine lui George 20 de galbeni, ca să mă ierte, şi am să fulger şi vreo patru palme, faţă cu el, seviturului meu, care m-a minţit. Eu îi spuseseam că-l minţise.

A doua zi, cheamă pe pitarul Gheorghe şi-i dădu 25 de galbeni, apoi trânti vistavoiului vreo câteva palme, faţă cu pitarul Gheorghe, zicându-i în acelaşi timp:

— Altă dată să nu mai minţi pe stăpânul tău!

Încă un fapt părintesc al unui boier mare, vornicul Tudorache Văcărescu. El funcţiona ca ministru de Interne, şi o deputaţiune de brutari pun 300 de galbeni austriaci într-o pungă de mătase şi se duc la Minister, de cer audienţă. Ministrul îi primi, şi ei începură a spune că au mai scumpit pâinea cu patru parale, fiindcă s-a scumpit grâul, rugându-se a-i lăsa liberi să vândă astfel, fără a li se face cişniu (ceea ce va să zică proba ce se făcea totdeauna brutarilor şi măcelarilor când scumpeau pâinea sau carnea, ca să vadă guvernul pe ce sumă poate să dea voie a se vinde aceste două alimente la popor). Iată cum se făcea proba. Se cumpăra de la obor grâu de calitate întâia, din două din judeţele Prahova, Ialomiţa, Ilfov şi Vlaşca, plătindu-se preţurile cu care-l puteau vinde românii care-l aduceau până aci în Capitală; se curăţa, se măcina, să preţuiau târâtele, chiria prăvăliei, cantitatea lemnului la încălzitul a două cuptoare, simbria lucrătorilor, sarea, preţul cumpărătoarei grâului, transportul grâului şi hrana vitelor, lăsându-pe ca profit brutarului şi măcelarului câte două parale de jimblă şi câte patru parale la ocaua de carne, astfel din două cuptoare, cu zi cu noapte, a una mie pâini de cuptor, rămânea brutarului, profit net, 4 000 parale, care fac 100 lei pe zi.

Hotărându-se în chipul acesta preţul pâinii, cel ce se abătea de la preţul stipulat de către Comisia de cişniu, sau da lipsă la cântăreala pâinii de o ocă, în cap, era pedepsit cu luarea mărfii. În vechime, până la Regulamentul din 1830, se ținutau brutarii de zgârciul urechei, la uşa prăvăliei, pentru o zi întreagă, și i se jefuia pâinea lipsă, care se împărțea la săraci sau se trimitea arestaților la pușcărie; de la Regulament încoace, nu se mai ținutau brutarii, ci se amendau numai cu hrăpirea pâinei. S-a văzut Grigorie Vodă Ghica călcând singur prăvăliile brutarilor celor mari, având cântarul (tereziile) cu el, în caleașcă, și vai brutarului aceleia ce îndrăznea să-și bată joc de public. De aceea, de la 1809 până la 1820 s-a vândut pâinea cu 8 parale ocaua și carnea 12 parale, de la 1820 până la 1830, 12 parale pâinea și 16 parale carnea, și, treptat, urcându-se, n-au trecut niciodată aceste două alimente, de a întâia trebuință a poporului, peste maximum de 25 de parale jimbla și 20 parale pâinea, iar carnea peste 50 parale maximum și 40 parale minimum. Iată dar folosul ce aducea cişniu și lipsa ce se aduce la toți săracii, acum, când comerțul acestor două articole s-a lăsat a fi liber.

Așadar, să ne întoarcem la deputațiunea brutarului trimisă de corporație (isnaf) la vornicul Teodor Văcărescu. Vornicul le răspunse:

— Nu pot, creștinilor, să asupresc poporul și să las să vindeți pâinea cum vreți, că e o nedreptate și ne bate D-zeu.

Deși Văcărescu era de un temperament foarte iute, așa că i se zicea Văcărescu Furtună, totuși în momentele acelea, aflându-se numai în libadee, cu fesciorul în cap, răspunse foarte blând; însă când văzu pe unul din brutari că îi mai repetă, cerându-i favoarea și scoțând din sân punga cu galbeni, pe care o puse pe masă, se repede atunci moș Tudorache ca un fulger, ia punga de gură și începe să plesnească pe toți brutarii pe piept, pe umeri, pe obraji, pe capete și spinare, strigând:

— Hoților și tâlharilor!

Brutarii deschiseră ușa și o luară la fugă pe scară, iar Furtună Văcărescu, vornic mare, azvârlî punga după ei din capul scării. Trimise apoi, pe dată, de se chemă aga și îi porunci să meargă din brutărie în brutărie, să cântărească pâinea, în răspântiile orașului să bată toba că n-are să plătească nimenea mai mult jimbla decât cu prețul de 25 parale, iar la cântar să fie ocaua pe deplin. Și iată așa pătimiră lacomii de brutari, care jefuiau poporul cel sărac.

Aleagă-și, dar, legiuitorul constituțional sau deputatul județean, care e mai bună din două, libertatea speculatorului, care se pune în grevă și lasă pe sărac să moară de foame, sau legea severă ce trebuie făcută și aplicată în privința vânzării acestor două articole de întâia trebuință ?

Nu pot termina povestirile mele fără a arăta și purtarea armatelor străine ce după timpuri au venit și au locuit între noi, în acest oraș de bucurie. Încep dar cu armata suzeranului nostru otoman. Totdeauna șefii acestei armate, diferiți pași mari, au avut ordin de la sultan ca să se poarte bine cu locuitorii țării și să ușureze necazurile raielii, căci totdeauna această țară a fost jignita de îmbeșugare a Sublimei Porți. Într-adevăr că oștirile turcești, în diferitele lor invaziuni, aveau purtări foarte blânde cu locuitorii țării, ba încă făceau multe milostenii și mult ajutor dădeau

săracilor. Dacă s-a întâmplat uneori că ienicerii şi tătarii, ce se aflau în armata turcească, au făcut oarecare cruzimi, dâuşii au fost totdeauna pedepsiţi cu asprime de către mai marii lor.

Turcii nu tăiau, nu omorau decât pe răzvrătitori, pe revoluţionari, pe spioni şi pe trădători, şi aceştia adesea erau din alte neamuri de streini cari locuiau între noi.

Cultul şi bisericile noastre au fost nu numai respectate, dar totdeauna şi protejate. La invaziunile otomane, când locuitorii, de spaimă, se băjănăreau în ţări străine, toate stările lor erau depuse în sfintele biserici, care erau înconjurate cu ziduri şi hanuri mari şi, după cum zisei, niciodată n-au fost atinse de către oştirea otomană şi, prin urmare, nimeni nu are dreptul de a vorbi rău de această oştire a suzeranului nostru de atunci, care, dacă venea în casa noastră, venea şi contra duşmanului cu care se războia.

Ţara noastră, cea totdeauna păzită de D-zeu, avea şi apărătorul ei, şi acesta era drept-credinciosul şi creştinul rus, protectorul nostru. Bravele şi disciplinatele oştiri ale marelui ţar al Rusiei numai atunci veneau în ţară când era trebuinţă ca să ne proteje, căci domnii şi boierii ţării după vremuri înşişi le invitau, prin deputaţiuni şi prin petiţii către ţar, cerându-le ajutorul, mai cu seamă când vedeau pe domnii cei vitregi de ţară că aţâţau pe suveran să trimită oştirile lui aici, sau să maltrateze pe locuitorii mărginaşi de la Dunăre. Nu turcii din capul lor veneau, că nici geamii n-au avut vreodată în România, ci numai când intrau boierii din Fanar să-i aducă în ţară, ba încă s-a văzut întinderea intrigilor până acolo că făceau chiar să se omoare rivalii lor ce ocupau tronul României.

Vedeţi în istoria ţării ce s-a petrecut în România de la anul 1800 până la 1818, şi asta va fi îndestul ca să vă informeze pentru ce bieţii boierii noştri, cu mitropolitul, au solicitat la ţar să trimită oştirile sale ca să ne apere de rele<le>, ce ţara suferea din cauza vrăjmaşilor de fanarioţi.

De aceea nu avem dreptul a ne plânge în contra fraţilor noştri protectori, al căror sânge stă neuscat pe pământurile României.

Tot atât, ba încă şi mai mult, nu avem dreptul a ne plânge nici de oştirile bunilor împăraţi ce s-au succedat în Austria, în curs de un secol şi jumătate, căci ordinele acestor împăraţi au fost totdeauna date la frontierele lor, de a ne primi cu braţele deschise, când noi, înspăimântaţi de atâtea primejdii ce se iveau în ţară, eram siliţi a ne refugia peste hotar şi a cere ospitalitatea lor.

Vază-se istoria ţării, când fugirăm de groaza cărjaliilor lui Pazvantoglu, de teribila boală a chimii şi de relele revoluţiunii grece. Ordine severe au fost date de către bătrânul cezar şi împărat al Austriei, Francisc I, ca să fim primiţi, îndestulaţi şi mângâiaţi în tot timpul înstrăinării noastre din ţară. Mar<e>şalul şi prinţul Coburg nu ne scăpă oare, la 1786, de vrăjmaşul şi nebunul domn fanariot Nicolae Mavrogheni ? Contele Coronini nu ne păzi liniştea şi tihnită noastră vieţuire la 1857? Acele oştiri făcut-au vreun rău ţării? Jefuit-au ţara? Nu, şi prin urmare nu este drept ca vreun român să se arate vreodată nerecunoscător.

Rău şi fără cale unii din tinerii noştri români au luat-o una şi bună: turcii ne tăiau şi ne părjoleau, că muscalii ne batjocoreau şi ne maltratau şi că nemţii ne jăfuiau.

Acelor tineri fie-mi permis a le zice că ei cunosc bine numai istoria Franţei, unde au crescut şi au învăţat, iar istoria ţării lor natale nu şi-au dat osteneala a o învăţa, şi de aceea numesc ţara lor barbară şi numai pe Franţa, nobila nobilissima după tot globul pământului.

lerte-mă pe mine, care sunt aşa de sincer d-lor; aceasta o fac poate că îmi iubesc ţara unde m-am născut şi am crescut, iubesc moravurile ei, îmi respect Biserica şi religiunea, îmi păstrez suvenirile dulci cu care am crescut în ţara mea; eu nu am adăpări, nici moravuri cu totul vitrege, precum să văd între mai mulţi tineri ce şi-au făcut studiile şi au crescut afară din ţară.

Astfel dar, întorcându-mă la istoria Capitalei, viaţa şi poziţia oraşului se schimbă deodată cu strămutarea boierilor în particularele lor palate pe Podul Mogoşoaiei, atunci când dâşii începură a se depărta din suburbiile primitive ce ocoleau Palatul Domnesc de la Curtea Veche, formând un alt Bucureşti, pe singura cale a Podului Mogoşoaiei, înconjurată de mahalalele ce în urmă s-au colonizat cu poporul care s-a ținut de boierii lui. Această strămutare s-a început de la jumătatea secolului al XV-lea şi, treptat, mărindu-se, s-au format stradele Herăstrău, Podul Târgului de Afară şi Podul de Pământ.

Permiteţi-mi a face concluzia modestei mele descrieri despre oraşul meu natal. Această concluzie, după puterile mele, pot s-o fac numai în două articole:

Întâiul este că am trăit 80 de ani ca să văd renaşterea şi desăvârşita civilizaţie în toate clasele societăţii noastre. Am trăit să văd intrând, cu repeziciune, civilizaţia europeană în frumosul şi întinsul nostru oraş; fie ca el să se întindă mai mult decât Londra şi Paris, căci are destul spaţiu şi este plin de îmbelşugare.

Nu mă vaiet ca unii, care zic că glasul primarului abia se aude la barierele Bucureştilor, fiind foarte întins, şi că trebuia să fim cu toţii la un loc, claie peste grămadă, nu, nicidecum; urez să fie oraşul meu natal mult întins, fie el opt primării, cu patru poliţii, căci un oraş se întinde numai atunci când civilizaţia progresează în ţară şi când ţăranii inteligenţi şi învăţaţi vin a-şi împreuna viaţa şi locuinţele lor cu ale noastre, fiindcă numai prin societate mare poate înflori un oraş, în ştiinţe, în arte, în comerţ şi în toate ramurile civilizaţiunei.

Iar al doilea articol al meu este: rog, cu respect, pe cititorii descrierii mele să creadă că tot ce am arătat este adevărat şi să fie indulgenţi a-mi trecea cu vederea stilul şi expresiunile cu cari, cu deplină sinceritate, am putut face această descriere, rugându-i ca să se silească şi <dumnealor>, când vor sosi în etatea mea, a descrie repede progres al oraşului, de la punctul în care m-am oprit eu.

Nu termin încă, până a nu arăta, în prescurtare, simplitatea românilor până la începutul secolului curent, adică până la anul 1801; încep iarăşi cu serbările bisericesti.

Ca Paşte, în ziua de înviere a Domnului, se făceau ceremoniile acestea de către slujbaşii Bisericii, la orele douăsprezece din noapte, în urma unui post teribil de şase săptămâni. Se citea slujba Sfintei învieri afară din biserică, apoi, cu toţii intrau în biserică şi se începea Sfânta Liturghie, în care se citea Evanghelia lui Sf. Ioan, după care se dădea copie în Catedrală, şefului Statului,

după cum am descris; apoi începeau, cei vrednici, a primi sfânta cuminicătură, se împărţea sfânta anafora, ce se numea pască. Prin comune se găsea câte un om cu avere care cumpăra de la preoţi toată anafora, pe care o împărţea gratuit pentru sufletul părinţilor săi. Atât de mult ţine creştinul la această sfântă pască, în acea sfântă noapte, încât chiar păstorii de prin văile munţilor şi de prin întinsele câmpii trimiteau, de cu sâmbătă, oameni s-o ia şi să le-o ducă la târle. Locuitorii, în acea zi, erau îmbrăcaţi în haine noi şi cu toate podoabele ce aveau, ei se întorceau de la biserică şi întindeau, în familie, mese, unde începeau dejunul cu zeamă de pasăre, cu cozonac, cu ouă roşii, pe care le ciocneau, zicând cel care ciocnea: „Christos a înviat!”, iar ceilalţi răspundeau: „Adevărat a înviat!”

În acea zi mare, se făceau înaintări la grade între civili şi militari, se iertau osândiţii din temniţe şi ocne, se dădeau gratificaţii şi se ajutau familiile sărace, prin bani; se sărutau toţi şi se împăcau cei învrăbiţi. Frumos spectacol, pe care generaţiunea cea nouă l-a neglijat foarte mult. Sunt simplităţi multe, care proveneau din sincerul suflet al românului. În vremuri de iarnă, românii aveau la Crăciun aceste petreceri: Vicleemu (aluziune la peşteră şi iesle), Vasilca, Brezaia (aluziune la pasărea ibis), Steaua (aluziune la steaua care a condus pe magi), uraţiile flăcăilor cu plugul (aluziune la abundenţa semănăturilor), pe lângă cântarea lor de „Bună dimineaţa la moş Crăciun”, se cânta adesea poezia „Lerui Doamne” (aluziune la împăratul Aurelian, singurul care a venit în România şi a dat faimoasa bătaie, gonind pe barbari). În timpul verii se făceau: jocul Geamalei (aluziune la zeia Isis), jocul Căluşarilor (aluziune la brava cavalerie romană), jocul Urşilor (aluziune la voinicia românului, căci sătenii cei slăbiţi de boale peste iarnă aveau obiceiul de se întindeau pe pământ, cu spatele în sus, şi puneau ursarul de-i călca cu ursul pe spinare, ca să le treacă moleazna (vorbă uzitată în tot judeţul Romanaţi); luau şi din perii ursului, cu care afumau copiii acasă, de boala speriatului sau de spasm.

Lăzărică era astfel: fetele cele mai mici veneau în bătătura locuitorului, împodobite cu beteală pe cap şi, plimbându-se de colo până colo, spuneau plângerile lui Lazăr (aluziune la surorile lui Lazăr, care au rugat pe Domnul ca să învieze pe fratele lor). Paparudele se făceau la vreme de secetă: umblau fetele mici pe la locuitorii din comune, acoperite pe cap şi pe corp cu frunze de bozii, conduse de o babă, care le cânta, bătând din palme: „Ha! Mărio, ha!”, iar locuitorii turnau doniţi de apă pe capul lor. Acest obicei mai este practicat azi numai de Țigănci (aluziune la vestaline, care la templele lor făceau asemenea rugăciuni la vreme de secetă, bătând din mâini şi strigând numele cereşti).

Încă o simplitate a românilor moşneni de pe vârfurile munţilor, unde îşi au cătunele din moşi-strămoşi; dâşii nu cunoşteau, odinioară, nici morile din poalele munţilor; măcinau porumbul sau la făcaie de pe pâraie, sau la râşniţă de piatră, ducând bucatele în saci, pe cai munteni. Unul din ei, când a văzut roate de car, din întâmplare, căci fusese luat salahor în vremea invaziunilor, a rămas extaziat, scărpinându-se în cap.

Eu m-am întâlnit cu unul din satul Voineasa, sau Malaia, din judeţul Vâlcea, la anul 1827; el era în etate de 70 de ani şi mă întreabă:

— Cine e vodă ăla, de-i tot dăm birul domnesc ? Eu-i spusei:

— Om ca toţi oamenii, îl aleg boierii noştri după neam şi după voinicie.

Îmi răspunde:

— O fi, domnule, voinic şi mai presus decât boierii ceilalţi, căci am auzit că are picioare lungi de păşeşte din plasă în plasă şi trimite din vale plăiaşul de ne ia birul; am auzit că are ochi cât roata plugului, are mâini de le poate întinde din judeţ în judeţ; dar Urechile cât i-or fi oare de mări, ca să auză el tot ce se vorbeşte în ţară ?

— Nu, moşule dragă, v-a minţit cine va spus aşa. El este om ca toţi oamenii, dar e cu mai multă învăţătură şi cu mai multă bărbăţie decât noi, iar boierii îi încredinţează îngrijirea ţării.

El mi-a răspuns:

— Că aşa o fi, domnule, noi suntem oameni proşti, că nici roata carului nu o cunoaşteam până n-am văzut-o la moara din vale, când se căra porumbul la coş cu doi boi înjugaţi, că nici jugul nu-l ştiam; noi ne slujim aici numai cu cai.

L-am mai întrebat:

— Când vă bolnăviţi, cu ce leacuri vă căutaţi ?

— Noi avem aceste leacuri, îmi zise: boalele de înăuntru şi cele dle dinafară le tămăduim cu unt de terebentin, pe care tot omul trebuie să-l aibă la casa lui şi pe care îl scoate din clei de brad, căci e bun la toate boalele. De scriteală, aducem o muiere care a născut doi copii gemeni şi punem piciorul sau mâna scrântită pe pragul uşii şi ea ne calcă cu picioarele de două, trei ori; apoi ne unge cu terebentin şi ne leagă în țăndări de şindrilă şi nu le mai dezlegăm până ne facem sănătoşi; de guturai şi dureri de cap, punem pătura în cap şi ne afumăm cu ienupere (sămânţă, de brad); iar de deochi la copii, îi descântă alde baba şi-i pune zbenghi în frunte (asta e un semn făcut de babă, cu scuipat şi cu noroi din talpa piciorului, sau din talpa încălţăminte). De boala frigurilor ne vindecăm cu ochi de rac pisat şi cu zeama foii pelinului. De dureri de dinţi şi măsele ne vindecăm cu măselariţă (o plantă), ne afumăm cu aburul ei, după ce a fiert în căldare, şi ne învălim cu Țoala pe cap; atunci cad toţi viermii din măsea, deoarece măselele şi dinţii stricaţi au viermi înăuntru.

Să vă povestesc încă ceva despre obiceiurile de filantropie ale boierilor şi ale cucoanelor. Nu era casă boierească unde să nu se boteze peste an, cinci-şase copii ai celor ce-i rugau, şi aceasta ca să-i facă fini şi să-i ataşeze la casa lor. De erau săraci, copiii aceştia se dedeau mai târziu la şcoli şi, după ce creşteau, erau făcuţi oameni de casă şi procopsiţi. Dacă copiii botezaţi erau fete, naşa, cucoana boierului, le îmbrăca cu cheltuiala ei la Paşte şi la Crăciun şi când se măritau, le dedea de bărbat câte un tânăr din acei de curtea lor, pe care-l procopsea cu slujbe şi cu caftanuri.

Luxul cel mai mare al curţilor boiereşti erau pivniţele. Enorme pivniţe se aflau sub casele mari boiereşti, sprijinite de stâlpi groşi şi încărcate de buţi mari şi zăcătoare, în cari se păstrau vinuri,

cari se pritoceau şi reînnoiau cu vinuri noi în toţi anii. Astfel se găseau, întotdeauna, diferite vinuri negre şi albe, a căror matcă data de peste una sută ani.

Era obicei ca pe stâlpul cel din mijloc se zugrăvea chipul patronului pivniţei, unul din sfinţii religiunii noastre. Acela era protectorul acelei enorme pivniţe. În secolele XV, XVI şi XVII beau boierii aldămaşul chiar în acele pivniţe, la diferite vânzări şi cumpărări de case şi moşii, precum şi la diferite înaintări la grade şi la câştiguri de judecăţi. De atunci a rămas vorba de cârciumă, care înseamnă tocmeală şi învoire; mai cu seamă când se vindeau vinurile şi rachiul de prune. „Cârce”, în vorbirea veche românească, însemna împletitura mâinii drepte a vânzătorului cu mâna dreaptă a cumpărătorului; ca şi azi, amândoi aceştia se scuturau din mâini asupra tocmelei, până ce se învoiau. Acest obicei s-a păstrat până acum în poporul românesc cel de jos, pentru orice cumpărare şi vânzare, cu deosebire în bătătura crămii viilor. Dovadă despre aceasta avem şi localităţi în ţară cu numirea de Valea Cârciuovului (aceasta e la Târgu Dealului, în poalele viilor, lângă Piteşti), precum şi la Cârcea (în valea viilor Craiovenilor, drumul Caracal).

Este locul acum să mai vorbesc de invaziunile armatelor vecinilor noştri: ruse, austriace şi turce. Pe toate aceste armate au ştiut părinţii şi moşii noştri cei ospitalieri cum să le primească şi în ce prietenie să trăiască cu ele, ba încă ofiţerilor din armata rusească, coreligionara noastră, le-au dat şi fetele lor de soţii, nu mai puţin însă şi generalii de căpetenie ai acestor armate, prin înţelepciunea lor, au ştiut a face pe subordonaţii lor să petreacă în armonie cu locuitorii oraşului nostru.

Am văzut pedepsindu-se cu asprime un ostaş turc, care a îndrăznit să atenteze la onoarea unui negustor tot turc; am văzut făcându-se cele mai mari milostenii familiilor sărace din oraş. Mai adesea armatele erau găzduite pe la hanuri, căci hanurile pentru aceasta au fost făcute de către domnii noştri, în diferite părţi ale Bucureştilor; rareori soldaţii ruşi au fost încartiruiţi pe la casele locuitorilor, şi atunci dâşii s-au purtat cu omenie şi cu frăţie. S-a văzut blândeţea ruşilor prin venirea la bisericile noastre, prin facerea de bine la săracii noştri şi chiar prin înrudirea cu noi. Preţul aprovizionărilor lor şi ale vitelor lor era plătit la timp, fără nici o cârcotă, ba încă oştirea dădea săracilor, pe unde erau cartiruiţi, de mâncare din mica lor porţiune. Ceva mai mult, soldaţii de rând, ce erau cartiruiţi pe la locuitorii cu avere, munceau la trebuinţele acestora pe o mică cinste ce li se făcea.

Din partea armatelor austriace, care au fost numai trecătoare prin oraş (1784), sub prinţul Coburg, şi (1854), sub contele Coronini, locuitorii s-au folosit cu frumoase învăţături de arhitecturi prin inginerii lor; atunci s-a făcut întâiul plan al Capitalei şi s-au lucrat hartele topografice şi geografice ale întregii ţări, ba încă bravul general comandant, contele Coronini, a ordonat de s-au tipărit broşuri cu vederea frumoasei biserici a lui Neagoe Vodă şi cu amănunte despre părţile ei sculpturate, atât în limba germană, cât şi în cea franceză. Din broşurile aste s-au trimis şi la Viena, împăratului, Statului Major şi academiilor austriace. Faptul acesta nu puţină onoare a adus ţării noastre şi monumentelor noastre.

Este locul iarăşi să arăt consului ruseşti care au rezidat în Bucureşti mai înainte, tinerii români ce au îmbrăţoşat armele ruseşti, cum şi fetele de boieri ce s-au căsătorit cu ruşi.

Consulii ruseşti au fost: Pini, Kotzebue, Daşkov, baron Riickman, Halcinski, baron Offenberg, principele Uruzov, căminarul Hitrovo şi, astăzi, 1891, d. Fonton. Iar secretari intimi ai lor au fost: Domnantu, Catov, Dabija, Iacobson, Pirgu.

Tinerii care s-au înrolat în armata rusă, de la 1808 până la 1830, au fost: Constantin Herescu-Năsturel, fiul cucoanii Anichii Hereschii, devenit ban mare şi şef al Oştirii Româneşti; Manolache Filipescu, fiul lui baş-boier lordache Filipescu; Dim. Ghica, fiul lui Grigorie Vodă Ghica; maior Sc. Creţulescu, primit căpitan de cavalerie; colonel Arion, fiul clucerului Ienache Arion; I. Odobescu (1808); Mih. Giovanu; Brătăşanu; Cost. Polizache; George (Dadu) Filipescu, fiul lui baş-boier Filipescu; fiul generalului civil Mavru.

Fete măritate după ruşi au fost: fiica Dudescului a luat pe căpitanul de cavalerie Muller; cucoana Profiriţa, fiica banului D. Chica, a luat pe căpitanul Blaremburg; fiica vornicului M. Ghica (numită şi Dora d'Istria) a luat pe prinţul Masalski; fiica lui Costache Filipescu a luat pe generalul Laptef; fiica lui Const. Ghica a luat pe prinţul Trubeskoi; fiica medelnicerului Greceanu a luat pe căpitanul Cuciturov; fiica Luxandrei Văcăreschii a luat pe prinţul Pancration; fiica lui T. Văcărescu a luat pe baronul Ischil, ofiţer de Stat Major; fiica clucerului Băbeanu a luat pe colonel Gogorov; fiica lui Niculescu din Râmnicul Sărat a luat pe colonel Horbatski; fiica lui Ştefan Bibescu din Craiova a luat pe căpitan Banov din Infanterie; fiica lui Coţofeanu din Craiova a luat pe parucicul Pasninski; fiica lui Paraschivescu din Focşani a luat pe căpitan Monastirov; fiica lui Titu Bengescu din Craiova a luat un căpitan rus de infanterie; o altă fată a lui Niculescu din Râmnicul Sărat a luat un căpitan rus de cavalerie; fiica vornicului Grigorie Filipescu a luat pe colonelul Fonton; fiica căminarului Polizache a luat pe colonelul de Geniu, Von Rughen; fiica lui Gigârtu din Piteşti a luat pe căpitanul Enghel; fiica armaşului Mih. Manu a luat pe maiorul de Geniu, Cuciubef; fiica lui lordache Florescu a luat un căpitan rus; fiica lui Const. Bălăceanu a luat pe baronul Ruckmann, fost consul rusesc.

Am mai spus, sus, că armatele străine petreceau cu locuitorii oraşului în bună înţelegere şi iubire; nu numai că şefii armatelor dădeau ordine severe pentru aceasta, dar şi îmbelşugarea produselor contribuia mult la aceasta, căci, de la jumătatea secolului al XVIII-lea până la finele lui, iată cum se vindeau alimentele de întâia trebuinţă. Pe la invazia nemţilor cu coadă (căci purtau, toată oştirea, coadă împletită de sârmă şi încovoiată în sus), sub generalisimul principe Coburg, ocaua de carne de vacă era două parale, iar când m-am născut eu, la 1810, era patru parale; suta de raci, două parale; ocaua de caşcaval, şapte parale; ocaua de miel, sau berbece, patru parale; pâinea era una para ocaua; iar jimbla, două parale; ocaua de lumânări de seu, douăsprezece parale. Carul de lemne varia după cătăţime, de la 3 până la 8 lei; iar nutreţul cailor era ieftin de tot. Să fac însă cunoscut că la invazia oştilor turceşti, întâia cerere ce se făcea guvernului era de a ieftini pâinea şi, de acolo, a născut şi vestitul cişniu (probă), la care se cumpăra grâul de prin judeţele vecine, cu preţuri variate, şi se măcina amestecat, iar după scoaterea pâinei din cuptoare se scădeau cheltuielile şi din rest se hotăra preţul ocalelor; fiecare cuptor scotea câte două mii de pâini, zi cu noapte. Cuptoare erau multe în Bucureşti, însă ca cuptorul lui Babic armeanul nu era altul de a scoate jimbla şi pâinea mai frumoasă; de aceea şi stăpânii stolnicilor, când îi trimeteau în târg să cumpere pâine, le ziceau:

— Să-mi iei coltuc de la Babic!

Astfel, ca să împace toate curţile boiereşti, bietul nenorocit de armean trebuia să-şi bată capul a scoate jimbla numai în coltuce şi ocaua pe deplin, căci dacă, ferească-I D-zeu, se găsea de aga sau de însuşi vodă, cari vizitau brutăriile, vreo pâine lipsă, apoi îl ţintuiau la uşa prăvăliei, cu pâinea lipsă de gât.

Acum să spun de ieftinătatea vitelor: o vacă se vindea până la 10 lei, iar perechea de boi buni, 25 până la 30 de lei; caii variau de la 20 până la 30 lei; berbecele 2 lei şi oaia, de la 2 1/2 până la 3 lei; o găină, de la 2-5 parale; curcanul, de la 8-10 parale; găscă, de la 6-8 parale.

Un român din judeţul Dâmboviţa a dat un munte pentru un cal, ca să meargă la Sf. Agora; iată dar că şi proprietăţile nemişcătoare erau atât de ieftine, încât un munte se putea vinde cu preţul unui cal, ce costa 10-15 lei vechi.

Stradele şi podurile centrale, după cum am arătat, aveau isnafurile de podari, dulgheri (sapeurs), cari se scoteau, în corpore, la diferite alaiuri, iar curăţirea podurilor centrale, a şoselelor şi a stradelor se făcea de către scutelnici, cari erau apăraţi de dăjzii.

Cu mare severitate era poprit a se aduce în oraş materii sau articole incendiatoare, precum: buţi cu păcură şi fânuri. Buţile cu păcură se puteau păstra numai în curtea Puşcăriei, unde lucrau masalagii ţigani la topurile de zdrenţe pentru masalale; masalagii erau trimişi, seara, în curţile boierilor ce ocupau slujbe, ca să alerge noaptea cu masalaua în spinare înainte butcilor sau caleştilor, când mergeau boierii de la unul la altul, noaptea.

Topurile de masala se dădeau cu număr, după gradele boierilor. Deşi masalagii erau robi boiereşti, aveau şi lefuri; ziua adunau zdrenţele azvârlite prin oraş şi le pregăteau cu păcură, în curtea Puşcăriei, ca să le înfigă în grila de fier din vârful masalalei.

Paietele şi fânul se puteau pune în podul grajdurilor. Gunoaietele toate erau sever poprit a se lepăda în Dâmboviţa, sub mare răspundere; era apoi legea arderii tuturilor hainelor şi a aşternuturilor ce rămâneau de la acei ce mureau de oftică, iar nu ca astăzi, când se lasă liberă vânzarea lor pe la hala de haine vechi. Ordine severe erau încă date tuturilor proprietarilor din oraş de a-şi curăţa omizile de prin pomii grădinilor lor. Într-o vară, au văzut bucureştenii, precum şi eu, un lucru cu totul rar: casele clucerului Chiriac, ce erau la spatele grădinii banului Dim. Ghica, pe locul unde este astăzi Prefectura de Ilfov, pline de omizi şi pe dinăuntrul odăilor şi pe pereţii din afară, astfel că nu mai semănau a case, ci a un cuib colosal de omizi care viermuiau.

Tot Bucureştenii alergă să vadă acest fenomen, această şiră de omizi; pompierii (tulumbagii) au ocolit casa şi cu tulumbele lor azvârleau apă pe pereţii din afară şi prin odăi, pe ferestrele deschise, întocmai ca la un incendiu; două zile a ţinut curăţitul acestor case de omizi. Locuitorii Capitalei aveau mare credinţă că D-zeu a trimis această urgie asupra casei lui clucerul Chiriac, fiindcă el funcţiona la Logofeţia Dreptăţii şi făcea mari jafuri celor împričinaţi.

Aceste omizi au fost aduse de vânt din marea grădină a lui Ghica, tocmai pe locul unde a fost palatul familiei Ghiculeştilor, astăzi Prefectura judeţului Ilfov, cum zisei.

Asemenea era straşnic poprit slobozirea focurilor de arme în oraş, nu ca astăzi, când se tolerează, prin mahalale, sărbătorirea prin focuri de arme a Lăsatului de Sec, a Paştelui, Crăciunului şi Anului Nou. Teribilul foc al întregii Capitale, la 1847, s-a pricinuit din aceasta.

Cu mare severitate erau poprite sălaşele de Țigani d-a se stabili prin oraş. Se pedepseau asemenea cei ce lăsau vitele lor slobode pe strade.

Iată şi obiceiurile ceremoniilor ce se făceau în ziua de Paşte, de Crăciun, de Anul Nou şi la Bobotează.

La Paşte, după a doua înviere, se făceau vizitele la rudeni, iar seara se strâneau la masă familiile şi petreceau cu mare bucurie şi veselie. Amploiaţii făceau şi vizite de datorie şefilor lor. În această mare zi se dedeau grade, se iertau şi se scădeau osândeile criminalilor.

La oştirile ruseşti era un obicei şi mai frumos: după zicerea „Christos a înviat” şi ciocnirea ouălelor, soldaţii se luau în braţe şi se sărutau în gură de trei ori; se sărutau chiar inferiorii cu superiorii lor. Numai acest obicei nu l-am îmbrăţişat noi, fiindcă suntem învăţaţi să ne adunăm necunoscându-ne, să trăim neiubindu-ne şi, când murim, să nu plângem unul de altul (întocmai ca călugării într-o chinovie).

La Crăciun, primeam pe copii cu icoana Sfintei Naşteri a Domnului, îi puneam să ne cânte laudele Domnului prin casele noastre, sărutam toţi icoana Naşterii şi ne uram unii altora:

— La anul şi la mulţi ani!

De atunci a rămas obiceiul în vulg de a zice de cei bolnăvicioşi şi slabi:

— Nu o să apuce, săracul, să sărute Crăciunul!

Ne puneam toţi la masă şi gustam caltaboşul şi cârnatul din carnea proaspătă a rămătorilor, ce îngrijeam a-i hrăni cu porumb pe la casele noastre, iar nu ca astăzi să cumpărăm din târg carnea de rămător, cumpăraţi de prin sate şi hrăniţi cu cine ştie ce. Se beau atunci vinuri curate, bune, iar nu sulemenite şi prefăcute, ca cele de azi.

La Anul Nou, se primeau copiii în casă, cu buchete de flori (sorcove); dâşii te atingeau cu buchetul, îţi urau toate fericirile, pronunţând urările lor, precum pe „Lerui Doamne”, explicat prin numele împăratului roman Aurelian, care singur a venit din Roma de a onorat ţara noastră cu prezenţa sa, în oraşul Caracal, ce poartă numele lui Antoniu, şi care ne-a lăsat de monument neşters şoselele de piatră care leagă Dunărea cu munţii Carpaţilor, începând de la marginea satului Celei, lângă urbea Corabia, trecând prin Romula (Reşca), unde îşi avea palatele, şi urcându-se pe la Râmnicu Vâlcei, unde trece Oltul, până în munţi. Acest împărat, binefăcătorul ţării noastre şi chiar al Moesiei de peste Dunăre, astăzi Bulgaria, a rămas atât de neuitat de noi, încât iată că îl pomeneşte tinerimea chiar în urările sărbătorilor creştineşti.

În această zi a Anului Nou, se împărţeau recompensele la toţi slujbaşii, precum şi la servitorii caselor noastre.

La Bobotează, ziua Botezului Domnului, la 6 ianuarie, totdeauna, în Bucureşti s-a făcut sfeştanie în marginea râului Dâmboviţa. În secolele trecute, bucureştenii serbau această mare zi întocmai ca ziua Naşterii Domnului; se adunau toate icoanele cele făcătoare de minuni de prin bisericile oraşului, la locul serbării; însuşi mitropolitul, cu tot clerul aflător în oraş, săvârşea serviciul divin, iar la cântarea troparului sărbătorii, oştirea toată, aflată în garnizoană, trăgea salve din tunuri şi puşti şi, totdeauna, se azvârlea în Dâmboviţa o cruce de lemn, după care se repezeau mai mulţi, intrând în apă, spre a o scoate; cel care o aducea primea de la Primăria oraşului o recompensă. Preoţii aflători la această serbare plecau cu căldăruşile pline cu apă sfinţită şi botezau toate rândurile oştirei şi pe toţi închinătorii, iar pe căpetenia Statului, pe miniştrii şi boierii lui îi boteza însuşi mitropolitul. În vechime, la această serbare erau aduşi, la o parte de locul serbării, de către comisul cel mare, toţi cail domneşti de prin grajduri, îmbrăcaţi cu valtrapuri noi, pe care arhimandritul Curţii Domneşti îi stropea, la urmă, cu apă sfinţită. Din vasele cele mari în care se sfinţea apa, luau, prin sticlute, închinătorii câte puţină apă şi o duceau pe la casele lor, spânzurând-o la icoane şi păstrând-o tot anul sub numire de aiazmă mare; o întrebunţau peste an la boalele cele grele în familie, precum şi la curăţirea vaselor ce se întâmpla vreodată să se spurce. Asemenea şi la sleitul puţurilor se turna câte niţică aiazmă în puţ. Preoţii mergeau în oraş, pe la enoriaşii lor, de le stropeau locuinţele şi pe ei cu această apă sfinţită. Aveau cu ei şi un mic vas de argint, cu o ţâţână subţire, numit buhurdar, în care ţineau apă de trandafir, cu care stropeau pe cei ce-i botezau. Acest obicei l-au părăsit preoţii noştri numai de la 1830 încoace.

Frumoase obiceiuri au avut în vechime locuitorii oraşului Bucureşti, precum iertăciunile de la Lăsata Secului de postul Paştelui, începând de la Curtea Domnească până în familiile săracilor. Domnul primea vizită solemnă în cea din urmă duminică a carnavalului. Salonul fiind plin de lume, mitropolitul începea a citi (fără a fi îmbrăcat în vestminte) creştineasca rugăciune de Tatăl nostru şi, când pronunţa cuvintele: „şi iartă nouă greşelile noastre, precum iertăm şi noi greşelile greşiţilor noştri”, pe dată începea logofătul Dreptăţii, cu o listă în mână, a ruga pe Vodă ca să ierte pe cei vechi de prin închisori, cum şi să uşureze pedepsele celor mai noi.

Vodă se întorcea cu blândeţe părintească către mitropolit şi boieri şi le zicea:

— Preasfinte şi cinstiţi boieri, rog pe D-zeu ca totdeauna să vă am de ajutor la asemenea faceri de bine.

Logofătului Dreptăţii îi zicea că, chiar din ziua aceea, să înştiinţeze pe osândiţii pe care îi recomandase, că sunt iertaţi.

Tot astfel şi părinţii iertau, în acea zi, pe membrii familiei lor ce făcuseră vreo greşeală. A doua zi, începeau cu toţii Postul cel mare al Paştelui, mergând la biserică de două ori pe zi, unde se făcea Sfânta Slujbă de către preoţi îmbrăcaţi în odăjdii negre, fără zgomot şi fără multe cântări, decât „Miluieşte-mă, D-zeule, miluieşte-mă”. Această rugăciune se repeta de către amândouă strănile de cântăreţi, de 365 de ori, iar liturghia se numeşte până în ziua de astăzi Prezvitiera (liturghia

cea veche), aluziune la liturghiile ce le făceau creştinii prin subterane (catacombe) la primirea cristianismului, în timpul idolatriei.

Un alt obicei creştinesc frumos. Oraşul Bucureşti, precum şi altele din ţară, era ocolit prin cruci de lemn sau de piatră; nici o barieră nu era fără cruce, şi aceasta, ca trecătorii să se închine când ieşeau, cât şi când intru în Capitală, zicând: „Cruce ajută!" Obiceiul e vechi, ca la orice început să se zică această rugăciune şi chiar copiii când începeau abecedarul ziceau: „Cruce ajută!"

Ocupaţia locuitorilor de primprejurul Capitalei, cea mai de căpetenie, era fabricarea lumânărilor de ceară; dâşii aveau stupi de albine, vindeau mierea cu fagurii cei mai curaţi şi ceara pentru sfintele biserici, cea mai curată şi neamestecată; se făcea apoi comerţ foarte întins şi foarte folositor, ca acela al gogoşilor de mătase, cu borangicul, cu ţesutul de pânzării de in şi bumbac şi cu înălbitul pânzelor. Duzii din vii aveau un mare preţ, din cauza frunzelor cu care se hrăneau gândacii. Din cauza străinilor pe care i-am îmbrăţişat între noi, am pierdut industria asta.

* * * * *

CEVA DESPRE REVOLUŢIA DIN 1848

sub-Cuprins

1. Ceva despre revoluţia din 1848
2. Lupta cea vitează din Dealul Spirii, în Bucureşti, a Oştirii Româneşti cu numeroasa trupă otomană, ce intra în Capitală, sub comanda lui Omer paşa, la anul 1848, 13 septembrie, ziua luni, la 4 ore după amiază.
3. Fidelitatea santinelei
4. Încăierarea pompierilor, povestită mie de dnii ofiţeri ce au luat parte
5. În noaptea de 13 septembrie, după lupta şi răspândirea oştirii
6. Să înscriu aici, spre eterna memorie, numele tuturilor domnilor ofiţeri şi camarazi ai mei aflaţi în luptă

Ceva despre revoluţia din 1848

Fiindcă acest istoric oraş al Bucureştilor, devenit astăzi Capitala Regatului României, urma a fi apărat şi de invaziunile vecinilor noştri, fie-mi permis, ca unui ostaş care am străjuit ţara mea treizeci de ani, încă de la începutul Regulamentului, anul 1830, să rog pe domnii cititori a avea niţică răbdare, să observe şi forturile de apărare ce le-au avut moşii şi strămoşii noştri. Mai întâi, voi să arăt că prevăzătorii noştri strămoşi, cu clădirea monastirilor, ce sunt răspândite atât în apropierea oraşului, cât şi prin ţară, au avut intenţii de apărare a ţării. Într-adevăr, monastirile sunt clădite tot prin locuri strategice, precum vedem: Plumbuita, Văcăreşti, Cotroceni, Cheajna, Floreasca, Mărcuţa, Cuibu-cu-Barză. Asemenea şi în toată ţara, prin văi şi pe dealuri, ele au ținut loc de fortăreţe la diferite invaziuni ale inamicilor; sunt întărite cu ziduri înalte şi solide, precum şi cu turnuri de observaţie; vază-se monastirile: Brebu, Dealu, Câmpulung, Curtea de Argeş, Cozia, Horezu, Bistriţa şi altele, pe câmpii, pe marginea mulţimii râurilor ce udă ţara noastră. Deosebit de acestea, apoi, sunt poziţii de apărare alese de bravii noştri strămoşi pe toată întinderea Dunării, cu începere de la Severin până la Reni. Aceste întăriri, chiar astăzi, la vreme de nevoie, le putem face proprii de a ne servi de dânsule, şi iată unde sunt: la Turnu Severinului, la ostrovul Simianul, la Ulmu, în dreptul Negotinului, la satul Cetatea. Să întărim şanţul cel mare al măgurii de la Fântâna Banului, în dreptul cetăţii Vidinului, să urmărim asemenea cu şanţurile Măgurii Curutului (Cruciatului), de lângă Calafat, în dreptul mijlocului fortificaţiei Vidinului, să întărim şi să destupăm şanţul cetăţii de la pichetul Bistreţului, nr. 64, care este chiar în dreptul vărsării apei Lomului, unde se zicea că se proiectase a se înfiinţa portul de 100 corăbii; să reparăm şanţul de la Turnul lui Traian (Turnu Măgurele), să fortificăm şanţul cetăţii de la Zimnicea, în râpa Dunării, peste drum de Şiştov, să reînfiinţăm fortăreaţa Sf. Gheorghe, din portul Giurgiu, să destupăm şanţurile cele mari ale Gumelniţii de la Olteniţa, numită de străbunii noştri Constanţiola sau Dafres; să destupăm şanţurile măgurilor celor mari de la vărsarea Borcii, lângă Ciocăneşti, şi de la Cioroi, judeţul Ialomiţa, în dreptul cetăţii Silistra, să reparăm şanţurile citadelei de lângă comuna Vlădeni, la gura apei Săltava, judeţul Ialomiţa, în dreptul cetăţii Hârşova, asemenea şi la comuna Piuă Petrii, în marginea ruinelor fostului Oraş de Floacă, unde se zice, prin tradiţie, că s-ar fi născut Mihai Viteazul; asemenea să întărim şi măgura mare de la comuna Pârliţa sau Luciu, unde tradiţia zice că este locul naşterii împăratului Luciniu, ginerele lui Constantin cel Mare, să dregem şanţul de la Măgura Fetii, la gura apei Filipoiului, judeţul Brăila, peste drum de Măcin; să destupăm uriaşele şanţuri de la citadela romană Ţiglina sau Capus Bovis, la vărsarea apei

Siretului în Dunăre, în dreptul satului Vădeni, unde este și trecătoarea Siretului; să dregem întărirea din sus de Galați, unde este cazarma; asemenea să întărim și zidurile monastirii Măxineni, de lângă râul Siretul, la gura apei Buzăului.

Aceste șanțuri nu se numesc cetăți, nu sunt zidării ridicate pe teritoriul României, ci sunt niște reparațiuni ale unor forturi existente, de pământ, care pot să ne servească pentru oboare și magazii, iar dacă, la vreme de o forță majoră, va trebui a ne apăra de eventualități, apoi atunci le-am putea întrebuința, pe cât poziția și fortificarea lor ne-ar permite.

Atunci Statul nostru, frontarul bulevardului european, va fi privit cu respectul ce merită un Stat independent.

În fine, arătai întăririle ce le aveau străbunii noștri despre miazăzi și despre apus; despre miazănoapte avem uriașii munți, ale căror strămtori ne povestesc cum strămoșii noștri au bătut neamurile năvălitoare de peste munți, iar de va fi nevoie a ne apăra și despre răsărit, avem coama întregului deal al râului Ialomiței, cu începere din calea ferată a drumului Iașilor, până la vărsarea acestui râu în Dunăre; râul acesta trece printre dealuri dintre cele mai înalte, astfel că locuitorii comunelor ce-l învecinează sunt siliți să se urce prin niște cărări înguste, ce le numesc sughițe, în care abia intră două care alăturate, și urcă aceste dealuri cu mare greutate, pe lângă niște pereți mari de mal humos și pietros. Asemenea sughițe prin care se comunică din ambele părți, din dreapta și din stânga Ialomiții, se pot întări cu baterii, lucrate chiar de soldați. Astfel se vor putea împiedica inamicii ce vor veni despre răsărit, cu cea mai mare înlesnire, de a trece prin acele Dardanele, care sunt în număr, poate, de peste două sute, în toată întinderea Ialomiții; ar trebui ca dușmanul să expună peste 300 de mii de oștire împotriva unui număr destul de mic de apărători.

Studiati-au ofițerii Geniului nostru pozițiunile acestui deal ? Insemnat-au locurile în care s-ar putea face rezistența mai lesnicioasă ? Eu nu am văzut nimic publicându-se de această întărire naturală, nici măcar vorbindu-se.

Acestea fiind opiniunile mele, ale celui mai după urmă din ofițerii bătrâni și vechi ai Oștirii Române, le public, ca să fie cunoscute de toți.

Apoi, fiindcă vorbim de strategie și întăriri, să mai arăt încă evenimentul important ce s-a petrecut în orașul București, în ziua de 13 septembrie a anului 1848. Eveniment care a dat întâiul avânt Armatei Române, când au avut îndrăzneala a invada, în vatra strămoșilor noștri, coloana de 9 000 a turcilor. Vă mărturisesc însă, ca unul ce am luat parte activă în lupta din Dealul Spirii, căci mă aflam dejurnă peste carauale, că dacă Guvernul Provizoriu, din care făceau parte și Ioan Brătianu, Costache Rosetti și Cristache Teii, nu dizloca, cu o săptămână înainte, Infanteria, Artileria și Cavaleria, trimițându-le, sub Magheru și Pleșoianu, la Râmnicu Vâlcei, astfel ca Garnizoana Capitalei să rămână numai din șase companii de infanterie, două din Regimentul I și patru din Regimentul al II-lea, în care mă aflam și eu, ca comandant al Companiei a V-a, apoi, credeți, domnilor cititori, că am fi alungat toată oștirea de sub Fuad bei, Kerim și Omer pașa, până am fi trecut-o Argeșul fără vad, căci neapărat că s-ar fi sculat toți sătenii comunelor din plasa Sabarului și s-ar fi pus sub drapelele noastre, după străvechiul obicei al strămoșilor noștri,

şi nu ştiu, zău, dacă ar fi scăpat vreun turc până la Dunăre din armata ce-şi înfipsese corturile în tabăra de la Cotroceni. A cui e vina ? Ca să satisfac dorinţa mai multor din cetăţenii mei, cari adesea m-au rugat de a le face istoricul încăierării noastre din Dealul Spirii, cu oştirea otomană, am onoare a vă pune sub ochi o pagină publicată de mine, sunt acum mai mulţi ani; iată ce ziceam atunci:

„Care zi poate fi mai fericită în viaţa militarului, decât aceea în care se încununază virtutea sa şi în care i se răsplăteşte picătura sângelui de către patria sa ?

Care mângâiere poate fi mai mare ostaşului bătrân, decât aceea când Patria sa, peste 43 ani, vine a-i răsplăti vitejia şi a-i împleti laure pe cap, la locul luptei, pentru faptele sale glorioase, căci atunci, şi numai atunci, el vede dragostea, împreună cu dreptatea ce Patria sa i-a fost păstrat totdeauna ?

Care mândrie a militarului tânăr poate fi mai la culme, când el vede faptele vechilor săi camarazi răsplătindu-se cu atâta dreptate de către Patrie, înaintea compatrioţilor săi, căci atunci şi numai atunci speranţa lui este realizată şi oboseţile lui sacrificii se văd satisfăcute ?

Spune-mi, militarul acela, care împreună cu mine înfruntam moartea, la 4 ore după-amiază, luni 13 septembrie, anul 1848, în Dealul Spirii, lăsând acasă soţie, copii, surori, fraţi şi părinţi, numai ca să ne aflăm la împlinirea datoriei noastre, nu este el vesel astăzi ? Nu este satisfăcut ? Nu este mândru a zice că am atârnat pe pieptul meu medalia Patriei mele, semnul vitejiei şi al devotamentului meu pentru dânsa ?

Spune-mi, militarul acela din activitate nu aşteaptă şi el, oare, cu mândrie şi cu zel, acest minut fericit, când, astăzi, vede că se bucură vechii săi camarazi ? Nu-şi va îndoi şi el puterile lui, într-o zi, ca să facă tot pentru Patria sa, să-şi dea inima, sângele şi chiar viaţa sa ?

Spune-mi, tânărul militar, văzând astăzi cum Patria lui ştie a răsplăti, nu este şi el gata a se înfăşura în steagul detaşamentului său şi a muri pentru dânsa ?

Spune-ne, copiii noştri, văzând exemplul părinţilor lor, nu vor sta şi ei în grindina gloanţelor şi ale cartecelor inamice, ca părinţii lor ? Şi bătându-se veseli ca dânsii, nu vor voi a muri pentru Patria lor ?

Da! Ne vor spune, negreşit, căci răsplătirea o văzură făcută chiar pe tărâmul de glorie, prin împărţirea medaliilor de bronz, puse pe pieptul luptătorului chiar de către Guvernul Provizoriu de atunci, precum odată se făcea de către glorioşii noştri domni, răsplătind ostaşilor celor bravi şi credincioşi, prin dare de pământuri, de nobleţă, de cai cu gătelile lor, de prăzile inamicilor şi chiar de mâna fiicelor lor.

Lupta cea vitează din Dealul Spirii, în Bucureşti, a Oştirii Româneşti cu numeroasa trupă otomană, ce intra în Capitală, sub comanda lui Omer paşa, la anul 1848, 13 septembrie, ziua luni, la 4 ore după amiază.

La această luptă, luând parte şi eu, autorul acestei broşuri, fiind şef al Companiei a 5-a, din Regimentul nr. 2, şi în toată activitatea, căci mă aflam de zi peste streji, am socotit de a mea datorie ca să o descriu, în adevărul ei, de a se vedea de către români şi a se şti, în tot viitorul României, că curajul românului, în urma mai multor umilinţe la care evenimentele l-au adus, nu a fost pierdut, ci, ca nişte nepoţi ai strămoşilor lor romani, ca nişte viteji ai lui Mircea, Vlad, Mihai şi Şerban, ştiură, în stămtoarea Dealului Spirii, să recâştige aplauzele Europei şi să glorifice numele de român.

Când, la 9 septembrie, se vesti că se porni din Giurgiu, oştirea turcească, sub comanda generalului de căpetenie Omer paşa, spre Capitala Bucureşti, din ordin grabnic se porniră toate detaşamentele Oştirii Româneşti, ce se aflau în Capitală, precum: Cavaleria şi Artileria, spre a merge în marş forţat la Râmnicu Vâlcei, în tabăra de la Troianu, alcătuită, sub comanda dlui Magheru, de Regimentul nr. 1 şi de dorobanţii districtelor Micii României, iar în Capitală se opri 5 companii, din Regimentul nr. 2, sub comanda ştabi-ofiţerilor colonel Radu Golescu şi maior Nicolae Greceanu, şi o companie din Regimentul 1.

La 12 septembrie, sosi oştirea otomană, în sumă de 20 000 oameni, şi se opri în bivouac, în câmpia de la Cotroceni, fiind împreună cu dâşii Fuad Efendi, comisar turc, şi generalul Duhamel, comisar rus, iar generalii turci erau: Omer paşa, Kerim paşa, Ismail paşa şi Mehmet paşa, cari, îndată după sosire, chemă, pentru 13 dimineaţa, a merge în tabără, pe mitropolitul, boierii toţi, cum şi partida liberalilor.

La 13 septembrie, dimineaţa, Garnizoana românească primi ordin de la şeful oştirii, generalul Teii, a se concentra în Dealul Spirii, la Cazarmă, zicându-ne că trebuie a se primi, pe de o parte, steagurile cele noi, cu care înlocuia pe cele vechi ale batalionului, iar pe de alta, a ne afla strânşi acolo, pentru onoarele ce urma a se da din partea noastră oştirii otomane, la vremea intrării sale în Capitală. Fu dat ordin ca să scoatem în mijlocul cazarmii cele 6 companii, îmbrăcaţi în mondire, pantaloni albi şi şepci. Pe la ceasul patru după-amiază, după ce se făcu primirea steagurilor celor noi, în front, în vreme când aşteptam să sosească şi trupa pompierilor de la Poliţie, frontul primi ordin de a sta comod, toţi ofiţerii, împreună cu şefii menţionaţi, doi ştabi-ofiţeri, ieşirăm la poartă şi, stând pe podişca şanţului cazarmii, priveam la lumea ce se întorcea, fugind pe uliţa cea mare, de la Cotroceni şi strigând să le dăm arme, că a pornit a intra oştirea otomană; menţionaţii şefi, refuzând pe mai mulţi la această cerere, stau în loc, adăstând să vadă sosirea trupei. În vreme când s-a văzut avangarda, în plutoane, de cavalerie turcă, condusă de călăuze, alţi turci neguţători ce vin cu neguţătorii în Capitala noastră, s-a dat comanda la activitate, subalternii s-au tras la locul lor în front, iar colonelul Golescu s-a poprit în loc, dimpreună cu căpitanul Caragea, cu aghiotantul său, casierul şi cu mine, subsemnatul, care eram dejurna peste străji, ocupând chiar cazarma cu streji, după obicei, din compania mea; pe dată ce sosi avangarda şi, după dânsa, generalul Kerim paşa, cu colonelul şi maiorul Arabu, comandanţii regimentului de infanterie, ce urma în marş, se popri împotriva porţii cazarmii, dând comanda trupei să se oprească. Kerim paşa, adresându-se către colonelul Golescu, ceru de a lăsa trupele să intre în cazarmă. Bravul colonel Golescu răspunse, prin căpitanul Caragea, în limba turcă, că dânsul nu poate împlini această dorinţă fără ordinul generalului său şi, pe dată ce-i va trimite ordin, îi va putea libera cazarma.

Kerim Paşa, plăcându-i, se vede, această subordonanţă militară, fără a zice nimic împotrivor, comandă marşarea în continuare spre oraş, a coborî Dealul Spirii, când, dintr-o întâmplare, la 150 stânjeni distanţă de la poarta cazarmei spre vârful Dealului Spirii, se întâlni piept în piept cu trupa de pompieri, pe care, după cum zisei, o aşteptam d-a veni a se întruni cu noi. Surpriza urâtă ce avu atât Kerim paşa, şeful oştirii turceşti, întâhiindu-se în drum cu o trupă sub o altfel de uniformă, cât şi trupa pompierilor, a se vedea în piept cu trupa otomană, care sforţând da a trece mica distanţă spre a sosi la cazarmă şi încurcându-se printre întâiele rânduri de cavalerie şi infanterie ale trupei otomane, se loviră, se îmbrânciră soldaţii şi, deodată, noi, care ne aflam la poarta cazarmii, auzirăm slobozirea unei puşti, iar în cinci minute văzurăm, din acea distanţă, amândouă trupele încăierate şi mai multe sloboziri de puşti, iar până să comande colonelul nostru frontului ce sta în curte a se aranja, nu trecu al 8-lea minut şi tot frontul trupelor otomane, ce se afla mărşuind în despărţiri îndărătul a toatei întinderii cazarmii, având şi tunuri între distanţele batalionelor, se întocmi în front spre cazarmă şi deschise cel mai iute foc de rânduri asupra frontului nostru, cum şi sloboziri de tunuri cu cartece, care curgând ca ploaia dimpreună cu ţândări de uluci din împrejurimea cazarmii asupra noastră, începurăm şi noi, cu menţionatele 6 companii, a trage focul cel mai teribil asupra lor, încât isprăvind soldaţii câte 20 patroane din patrontaşe, năvăliră în dezordine în fundul cazarmii, unde, lângă magazia regimentului, găsind carul pe două roate în care se păstrau patroanele regimentului şi spărgându-l, încărcară patrontaşele lor şi trăgeau focuri spre inamicii risipiţi prin curtea cazarmii, întinşi pe brânci, rezămând puşca chiar pe trupurile căzute.

Fumul cel groaznic, focul cel bengalic al mulţimii trupei otomane, ricoşetele şi vâjâitul gloanţelor făcură ca să nu ne mai vedem unul cu altul, în toată întinderea curţii cea mare a cazarmii, mei să mai putem şti ce se petrece afară cu trupa pompierilor, atât ştiu că de două ori au ridicat batista albă legată în vârful sabiei ofiţerii turceşti, strigând că e greşală (ianglâş), să stăm, şi focurile abia încetau două minute şi de sineşi începeau iarăşi în reciprocitate.

Acest conflict, această nepregătită încăierare a unui număr de 500 români, în total, cu numeroasa trupă, de 9 000 oameni, ce marşa în Capitală, ţinu de la 4 1/2 ore după-amiază până la 7 ore seara, la 13 septembrie, până când, cu încetul, ne-am retras prin uliţa din fundul cazarmii, unde întâmpinând în acea furie de retiradă şi o patrulă de Cavalerie otomană, alcătuită de 8 oameni lănceri, vrând a trage cu carabinele în noi, fură trecuţi prin baionete, ei şi caii lor, trecând peste cadavrele lor până ce ne răspândirăm care încotro am vrut.

Fidelitatea santinelei

Din roata V-ea, Regimentul nr. 3, comandată de mine, uitându-se, de către efliter, soldatul ce era la ceas în odaia unde era cancelaria regimentului, la locul steagului şi la lada cu bani, credinciosul, bravul român din districtul Argeş, a stat nestrămutat la locul său, privind pe fereastră toată mortalitatea ce se întâmplă în curte, văzând, în sfârşit, şi chiar retragerea confrăţilor săi, sta neclintit păzind postul său, până ce, peste o oră după retragerea noastră, intrând vedetele otomane din infanterie, a se încredinţa de deşertarea odăilor cazarmei, spre a putea intra totalul trupei, şi găsind pe nenorocita santinelă funcţionând, fără a-l mai întreba, traseră de afară cu mai multe focuri în el, până ce-l doborâră. Această fidelă santinelă va primi coroana cerului şi aplauda tutulor militarilor, pentru care bine ar fi ca d. ministru actual al Oştirei să mijlocească o pensie familiei sale la Argeş, înţelegându-se mai întâi cu mine, şeful său, a-i relata cele de trebuinţă.

Încăierarea pompierilor, povestită mie de dnii ofiţeri ce au luat parte

La 13 septembrie, pe la prânz, comanda pompierilor primind ordin de a veni în Dealul Spirii, a se întrupa cu roatele Regimentului nr. 2, plecă, la 4 ceasuri după-amiazi, din cazarma lor de la Poliţie, când, deodată, se întâlniră, tocmai în vârful Dealului Spirii, la poarta de zid de unde începe a se vedea cazarma, cu flancul drept al trupei otomane, ce era comandată de generalul Kerim paşa, de un colonel şi de un maior arab; iar trupa Pompieră era comandată de d. căpitan Zăgănescu, având ca ofiţeri pe dnii sublocotenenţi Dincă, Foncianu, Stărostescu şi pe locotenenatul Dănescu. Veneau în despărţiri, iar sublocotenenatul Dincă se afla armat şi cu pistoale la brâu. La semnalul ce dăde Kerim paşa, a se da în lături din drum, această trupă nu înţelese şi se împreună amândouă flancurile, începând a se încurca prin rândurile otomane, grăbeau de a sosi în cazarmă. Se vede că atingerea ce avură rând cu rând, soldat cu soldat, se învrăjbiră amândouă flancurile, încât începu lupta deodată; sublocotenenatul Dincă slobozi pistoalele în generalul turc şi maiorul arab, aşa încât maiorul căzu mort, cum şi calul generalului; flancurile se băteau în focuri şi în baionete, şi Kerim paşa comandă, strigând, a veni tunuri. Pe dată ce sosiră două tunuri, cari până să-şi ia poziţia şi pregătirea, pompierii traseră în manevră de lagări, trântiţi pe brânci, şi omorând vreo câţiva artilerişti, răpiră cele două tunuri din mâinile lor; lupta se făcu mai crâncenă şi încăierarea mai serioasă, atunci se omorî sublocotenenatul Stărostescu. După aceasta, luptându-se pompierii cu bărbăţie şi văzându-se năpădiţi de mulţimea otomanilor, unii începură a se retrage în dezordine în vale de Dealul Spirii, coborându-se în dreapta, prin grădinile locuitorilor, alţii apucară de sosiră în cazarmă, printre mulţimea rândurilor otomane.

Aceasta este descrierea şi a încăierării pompierilor, tot însă ce era afară din regulile militare, din partea ofiţerilor otomani, au fost abaterea ce făcură că, în vreme când se ridica batista albă în vârful săbiei, spre semn de încetare a luptei, au putut face ca vreo câţiva soldaţi, ce mai rămăseseră în locul luptei, să pună armele jos, cu promisiunea că nu le vor face nimic şi vor fi pardonaţi, şi pe dată ce soldaţii au pus armele jos, au ordonat rândurilor otomane de au tras cu focuri în ei, omorând aşa mai mulţi soldaţi nevinovaţi.

În noaptea de 13 septembrie, după lupta şi răspândirea oştirii

Oraşul Bucureşti a fost ocupat de către trupele otomane, milităreşte. Infanteria coprinsă posturile din Capitală, iar cavaleria patrula pe toată stradele. Tunurile otomane şi mortarurile au fost aşezate pe Dealul Spirii şi <în> monastirea Cotroceni, dominând în noaptea aceea peste toată Capitala, deosebite patrulile de cavalerie s-au trimis pentru strejuire pe la reprezentanţii puterilor streine.

Iar a doua zi, 14 septembrie, fu ordin dat de şeful de căpetenie al Oştirii Otomane, Omer paşa, ca toţi domnii ofiţeri români ce ar fi fost deghizaţi să se îmbrace în uniformă lor, spre organizarea comenzilor lor, pentru care fu ordin dat atât în Capitală, cât şi în districte, a se întoarce toţi soldaţii ce vor fi dosit pe la casele lor, spre alcătuirea comenzii lor, iar parte din trupa otomană ce se afla încă la Cotroceni, cavaleria, sub comanda lui Ismail paşa, şi infanteria, sub comanda lui Mehmet paşa, porniră în Mica Românie, ca să ocupe tabăra lui Magheru din Râmnicu Vâlcei, la Troian, care, cum a auzit că s-a apropiat oştirea otomană la Olt, dezarmă Regimentul nr. 1 şi porni la Slatina, sub comanda ofiţerilor subalterni, iar armele le puseră în care, căci d-sa şi colonelul

regimentului, d. Pleşoianu, se retraseră în Transilvania, în Sibiu, iar Artileria şi Cavaleria fură trimise, prin Piteşti, în Capitală, împreună cu ofiţerii subalterni.

Să înscriu aici, spre eterna memorie, numele tuturilor domnilor ofiţeri şi camarazi ai mei aflaţi în luptă

Superiori: d. colonel Radu Golescu, şeful Reg. al 2-lea; d. maior N. Greceanu, comandantul Batalionului al 2-lea, din Regimentul nr. 2; d. căpitan Caragea, comandantul Companiei 1; d. locotenent E. Culoglu, comandantul Companiei 2; d. locotenent I. Deibus, comandantul Companiei 3; d. locotenent E. Caluda, comandantul Companiei 4; căpitan D. Papazoglu, comandantul Companiei 5; d. căpitan Lăzureanu, comandantul Companiei 7, din Regimentul 1; d. căpitan Zăgănescu, şeful trupei de Pompieri.

Numele dlor subalterni din Regimentul nr. 2: locotenenţii: C. Conţescu, Scarlat Mareş, I. Arion, D. Ştefănescu; sublocotenenţii: K. Constantinescu, G. Rătescu, F. Macri, Ioniţă George, A. Teuşeanu, N. Marinescu, N. Pescaru, J. Presan, B. Dimulescu, N. Paraschivescu, N. Cătuneanu; iar din trupa de pompieri, subalternii: locotenent Dănescu, sublocotenent Stărostescu, sublocotenent D. Focheanu şi sublocotenent Dincă.

La această luptă s-au omorât din ofiţeri: locotenent Dănescu şi sublocotenent Stărostescu, amândoi din trupa de pompieri; iar din gradele de jos, din toată oştirea română, au fost răniţi 57 şi morţi 48. Din partea otomanilor au fost omorâţi: un şef de batalion, arab, şi vreo câţiva ofiţeri; iar din gradele de jos (cât s-au putut afla de către noi) au fost omorâţi 158, s-au zis că sunt peste 400, fără a se putea afla câţi răniţi, precum şi două tunuri trase din poziţia lor.

Acestea sunt întâmplările ostăşeşti ce s-au petrecut în România de la septembrie 9 până la restabilirea ordinului Căimăcămiei, văzute de mine, cari nu vor fi contestate de către camarazii mei, fiind adevăruri descrise fără părtinire sau orice altă rea cugetare.

În memoria acestei glorioase lupte, a VII roate de români, cu coloana otomană ce marşa în Capitală, în sumă de 9 000 oameni, am putut băga în colecţia mea de rarităţi două cartice ce erau slobozite din tunurile otomane din Dealul Spirii, când trăgeau din uliţa cazărmii spre noi şi găsite, una în uliţa Filaretului, căzută în curtea unui proprietar, anume Popescu, şi alta în Podul Caliţii, intrată pe fereastră şi căzută în odaia dlui Aprichie.

Sfârşind descrierea evenimentelor ostăşeşti din anul 1848 (Dealul Spirii), fie-mi, vă rog, permis a face şi o mică cronică a bravului Regiment nr. 2, din sânul căruia s-a aflat în luptă Batalionul II.

Acest brav regiment a fost, încă de la organizarea Oastei, la anul 1830, comandat de şefii cei mai inteligenţi şi bravi. Şefii batalioanelor şi companiilor lui au fost cei mai învăţaţi ofiţeri şi cei mai activi ce au existat pe acele vremuri în Oastea României.

Regimentul nr. 2 a fost acela ce, pentru prima oară, strejui, cu vrednicie garnizoana oraşelor muntene la anul 1831, sub comanda colonelului Costache D. Ghica, când plăcură generalului Kiseleff, la revista ce-i făcu, disciplina, îmbrăcămintea, buna ţinere a oamenilor şi învăţătura,

pentru care mulţumi şefului regimentului, care, mai târziu, deveni şef al toastei oaste, cum şi comandirilor de părţi: Câmpineni, Goleşti, Creţuleşti, Nicoleşti, Cerchezi, Măneşti, Caracasidi, Theologu şi altor.

Regimentul nr. 2 fu acela ce se deosebi din batalioanele Oastei Române, ce erau amestecate cu cele ruseşti, la manevrele ce se făcură în câmpia Colintina, la anul 1831, august 22, zi solemnă, când se deteră epoletele, după forma celor ruseşti, la ofiţerii români, în prezenţa generalului Kiseleff, şi care întocmit fiind în care de atac, în vreme când se ataca de către mai multe sotnii de cazaci (închiptuire de bătaie), greşind un cazac, ce se apropiase mai mult de întâia linie a careului, şi atingând pe un soldat cu pica sa, toată linia s-a ofensat şi a început serios a împunge caii cazacilor cu spăngile, până ce deveni conflictul furios, prin mai multe loviri, şi pe dată se ordonă de către generalul Kiseleff încetarea manevrei (sau închiptuirii de bătaie), ce nu mai era glumă.

Regimentul nr. 2 fu acela ce se deosebi cu activitatea la marele incendiu al Bucureştilor, în anul 1847, când numai o companie deşertă Puşcăria de 370 de tâlhari, strămutându-i legaţi, din locul Puşcăriei, ce ardea (Piaţa Sf. Anton), până la cazarma de la Dealul Spirii, sau în locul unde este astăzi temniţa militară, şi care strejui noaptea aceea Capitala, fiind chiar eu dejurnă peste caraule (de zi pe streji), cu comanda roatei [companiei] a. 5-a, pe care o comandam.

Batalionul al 2-lea din Regimentul nr. 2 fu acela ce merse cu marş forţat din Zimnicea, unde era cantonat la anul 1841, şi până în Brăila, când se făcu revoluţia bulgară, şi care sosind pe jos, în 48 de ore, pe ploaie mare, şi ocupând garnizoana Brăilei, încetă a doua zi orice răscoală; iar pentru acest marş, pe care l-au admirat toţi militarii străini, fură decoraţi toţi şefii părţilor regimentului, cu ordine otomane în diamante la gât, pentru zelul şi vrednicia militară, ba încă era domnitorul A. Ghica de părere a se pune la steagul şi la chiverile tuturor soldaţilor, pe panglica de alamă, inscripţia: „Pentru vitejie şi activitate”, şi intrigi străine l-au oprit.

Batalionul al 2-lea fu iarăşi acela care, cantonat fiind în garnizoana Brăilei, în iarna anului 1842, februarie 10, potoli de a doua oară răscoala bulgară, prin prinderea şi omorârea răsculătorilor străini, bulgari, greci şi arnăuţi, când se omorî tâlhăreşte ofiţerul de cavalerie, Petrăchescu, şi se răni la cap, bătându-se, ajutat numai de patru soldaţi, şi bravul căpitan Podeanu. Aceştia iarăşi nu pot tăcea a nu spune că erau din Compania a 5-a, comandată de mine, pe care o trimisesem a scăpa viaţa colonelului meu, Enghel, şi cu care am luat partea cea mai activă la amândouă evenimentele.

În fine, tot din acest regiment, Compania a cincea, împreună cu Batalionul întâi, sub comanda activului colonel Radu Golescu, maiorului N. Greceanu, căpitanilor C. Caragea, E. Culoglu, I. Deibus, E. Caluda şi D. Papazoglu, fiind şi brava companie din Regimentul nr. 1, sub comanda căpitanului Lăzăreanu, săvârşi, cu onoare, eroica luptă din Dealul Spirii, la anul 1848, la ora 4 după-amiază, ziua luni, zi de laudă a Oastei Române, căci acea luptă se numără în istoria militară a ţării a 40 — a contra otomanilor, săvârşită cu gloria armelor române.

* * * * *

FOSTELE TREI CAPITALE

Acum să arăt cititorilor noştri câte ceva şi de fostele trei capitale ale României, încă de la anul 1215

Totdeauna, am avut dorinţa ca să arăt compatrioţilor mei descoperirile ce am putut face prin ţară în privinţa monumentelor ei istorice, de aceea şi-acum viu a arăta cele ce am putut descoperi prin trei vechi reşedinţe ale României: Câmpulung, Curtea de Argeş şi Târgovişte.

Loct. colonel D. Papazoglu (Slătineanu).
Anul 1874.

Trista stare în care am găsit monumentele strămoşilor noştri, în anul acesta, 1874, este vrednică de jale!!

Încep dar cu întâia reşedinţă a lui Radu Negru Basarab: Câmpulung. Nu se mai vede nici un monument strămoşesc! Un balcon mai arăta vizitatorilor că zidurile pe care era înfipt datează de la Negru Vodă, şi acelea, împreună cu zidurile ce ocolesc Mănăstirea Domnească au dispărut! Marca primitivă a ţării, vulturul cu crucea în plisc, văzută pe o mare lespede de piatră, ce era înfiptă în frontispiciul porţii domneşti, şi aceea se află prăvălită de râpa pietrişului, lângă o cişmea părăsită şi desfigurată de loviturile pietrelor, încât abia se poate descifra vreo două reliefuri de capete de lei; mai există, într-un zid, în rândul clopotniţei, ce stă gata a cădea şi a se răpune, vechea cruce de piatră, monument pe care s-află sculptat hrISOVUL lui Negru Vodă, sau vechile privilegii ale Câmpulungului, şi p-aceea am găsit-o trântită într-o curte a unui particular, la poarta căruia se mai vede o altă cruce, înfiptă în zid, fără a se putea descifra, din cauza rupturilor şi maltratărilor comise de trecători. Alt nu mai am să vă arăt din Câmpulung, prima reşedinţă a României, decât ceea ce mi-au spus şi mie unii, alţii că mai există în Primărie hrISOVUL lui Radu Negru; tot ce pot să vă mai spun este că se află şi o piatră mormântală, peste care stă Sfânta Masă a Bisericii Catolice, şi care este înconjurată cu mai multe litere sculptate, latine..., pe care am copiat-o în albumul meu; acea piatră trebuie să fie din timpul cruciadei, când au trecut cruciaţii prin ţara noastră. Mai este în păstrarea superiorului Mănăstirii Domneşti şi un pahar de argint aurit, reprezentând, prin sculpturi, trei ostaşi români, dat în dar acelei mănăstiri, de Matei Vodă şi de Doamna lui, Elena; un sfânt chivot de argint aurit, lucrat în smalţ şi cu descrierea dorinţei fondatorului, pentru care opinez (până nu se vor răpune şi acestea) a se aduce la Muzeul Naţiunii.

Trec acum la a doua reşedinţă a lui Radu Negru: Curtea de Argeş, judeţul Argeş.

Care român ar fi putut, în acel an, 1874, să ţină condeiul în mână, ca să descrie trista stare a monumentelor ce Curtea de Argeş conţine? Să încep dar cu Biserica Domnească din oraş, vechea catedrală, fondată chiar de Negru Vodă, la finele secolului al XIII-lea, şi în care sunt depuse, de către acest credincios domn, moaştele martirei Filofteia, aduse în timpul domniei lui din Bulgaria; cine nu ş-ar emoţiona văzând trista stare de ruină a acestui vechi monument al ţării?... Interiorul lui este o peşteră întunecoasă, iar exteriorul, cu acel frumos stil bizantin-gotic, este jumătate ruinat; în zidul bisericii, la intrare, se vede sculptat, pe o terasă, bustul lui Radu

Vodă, însă obrazul, cum și toate basorelief ele sunt desfigurate; în interior se văd antice morminte, de cari nimeni nu s-a interesat a le copia, măcar, inscripțiile după pietre, cari, peste câțiva ani, nu se vor mai putea citi; acest păcat, această urgie asupra inscripțiilor noastre istorice l-am întâmpinat pe la toate monumentele noastre în timpul excursiunii mele.

Sunt în oraș încă două biserici foarte vechi, iar într-una din ele am putut vedea un steag, care mi s-a spus că este lăsat de căpetenia arnăuților, în timpul insurecțiunii grece, în 1821.

Se află, pe un deal, o ruină mare, a unei biserici numită Samnicora (Sf. Nicolae)595, despre care tradițiunile orășenilor spun că a fost biserica Doamnei lui Radu Negru, care era de ritul apusean. Nici un alt semn, în tot orașul, nu ne mai poate arăta că ar fi fost acolo scaun domnesc. Nici chiar împrejmuirea Curții Domnești, ce era cu ziduri colosale de piatră, nu mai există; ea s-a desființat și s-a prefăcut în cotețe, în coșari și, în fine, nu-i nimic ridicat pe fața pământului.

De aci, puțin mai înainte, ca un sfert de oră, în susul Argeșului, este frumoasa biserică numită de mine bijuteria secolului al XVI-lea, fondată de Neagoe Vodă și care, în urmă, a devenit și reședința Episcopiei de Argeș. Ce să fi scris de ea?... Ce să vă fi arătat?... Ce am mai plâns?... Trista stare în care a devenit, în zilele noastre, era cunoscută de la bătrân până la copil, de la Domn până la plugar! Această biserică a lui Neagoe, ce se admiră de toți străinii cari au vizitat țara, am găsit-o atunci înconjurată, sau mai bine zis, ținută în schele de brad, copaci mai mari, mai mici, țândări, scânduri, atârături de funii de tei, de jos și până în vârf, în exterior, cât și în interior, și, cuprins de groază, am zis: „Doamne, păzește Tu locașul Tău cel sfânt de vreo azvârlitură de țigare sau chibrit, precum l-ai păzit trei secole și jumătate, de toate calamitățile ce-au trecut peste el”.

Am întrebat dacă Primăria sau Administrația au pus vreo streajă ca să privegheze acest monument, și mi s-au arătat, de către doi călugări săraci d-acolo, un unchiaș bătrân cu un băț în mână, zicându-mi că ăsta e de caraulă. Întrebându-l ce instrucții are, mi-a răspuns: că are să bage de seamă a nu se fura din chereștea ! Coprins de o jale ce toți românii ar fi avut, l-am rugat, cu lacrimile în ochi, dându-i instrucțiune și formând din el cea mai bună santinelă, i-am zis să nu permită nimănui să vi<nă> cu țigarea în gură lângă schele sau să facă cineva foc lângă schele și să dea în seamă instrucția asta din paznic în paznic, ce se va orându-i acolo, înspăimântându-l, din contră, cu gura ocnei.

Cu mine se afla un îngrijitor d-acolo, călugăr, precum și altul econom, cari, după ce mi-au arătat mizeria în cari trăiesc, numai cu 40 lei vechi pe lună, mi-au arătat paraclisul unde fac sfânta slujbă și unde se păstrează Sf. Moaște ale lui Nifon, Mercurie și a Sf. Tațianei. Iar candela de la mormântul fondatorului nu s-a văzut aprinsă, de erau peste 4 ani, pe câtă vreme arhitecți, ingineri, revizori, meșteri, toți aceștia s-au înșirat la acea monastire, chibzuind restaurarea ei, până ce îmbracă, biata biserică a lui Neagoe Vodă, în o pădure de brad, și pe dinăuntru și pe din afară, Și de ea nu se mai apucau, și Dumnezeu a trebuit s-o ferească de vreun foc, că atunci nu mai aveau unde să <se> mai plimbe inginerii și arhitecții, acești ovrei, cari storc, fără folos, punga țării.

Ce era, oare, acest blestem ? — Ce va fi fost această persecuție asupra monumentului lui Neagoe, care nu putu fi isprăvit până ce Doamna Despina își vându și cerceii din ureche? —

Cum se putea, casa lui Dumnezeu, ce fu sfinţită de o mie Sf. Părinţi, de patriarhul Ierusalimului şi de mai mulţi episcopi, ce fu împodobită cu atâtea lucruri aduse chiar din Sf. Sofia, cu frumoase podoabe lucrate în bijuterii de chiar mâna Doamnei, şi înzestrată cu atâtea moşii; acea casă a Domnului, în care s-au închinat cei mai mulţi din glorioşii noştri domni, acea bijuterie fără exemplu în toată Europa, acest monument, care fu respectat de invaziunile barbarilor, de calamităţile mai multor oştiri străine, apoi de noi, românii, când ziceam că progresăm în toate, cum se putea a fi lăsat pe mâini atât de profane, a inginerilor şi a arhitecţilor ovrei, care o aduseseră în astfel de degradare ? Am făcut atunci apel la eruditul şi adevăratul român, d. T. Maiorescu, fost ministru de Culte, ca să întoarcă serioasă şi neobosită stăruinţă asupra stării vrednică de jale, a acestui sacru monument al României, să nu plece de la minister până nu-şi va lăsa numele său de restaurator al lui. Străinii l-au admirat, exemplul avem pe împărăteasa Ecaterina a Rusiei, cari trămitea podoabe şi cele trebuincioase pentru acest sfânt locaş primului episcop, bunul păstor Iosif. Corniţele Coronini, comandantele suprem al oştirilor austriace, când se afla în ţară, a ordonat corpului de Geniu de a studia monumentul până la cele mai mici sculpturi ale lui, le-au desenat şi le-au publicat, prin broşuri ad-hoc, în toată Europa luminată.

Să mai descriem frumoasele tradiţiuni ce se păstrează de acest sacru monument ? — În vremea bătăliei nemţilor cu turcii, la anul 1784, oştirea nemţească nu a voit a se apăra în curtea acelei mănăstiri frumoase, dorind a evita o distrugere ce putea să i se cauzeze; în vremea insurecţiei grece, la anul 1821, aflând turcii că ar fi închişi în biserică din arnăuţii lui căpitan Farmachi, nu au voit a pune tunurile spre acel monument, ci l-au ținut înconjurat până au ieşit arnăuţii la câmp. În fine, era o generală mirare, cum a putut deveni el ars, pârilit şi distrus în mâinile noastre! Cei mai curvioşi şi venerabili episcopi, ca Iosef, Ilarion, Grigorie, ca Samuel, Clement, ca Ghenadie şi ca Scriban, au fost ca santinelele neadormite pe lângă acest glorios monument; ce profanare era aceea de atunci ? Ca să se maltrateze astfel un templu, în care se păstrează mormintele celor mai glorioşi domni, ca al lui Neagoe Vodă, cu Doamna lui, Despina, Radu Vodă de la Afumaţi, Alexandru Vodă al IV-lea, cum şi al cneazului Lazăr al Serbiei.

Să ne întoarcem la frumoasele clădiri ce ocolesc acel monument: unde e acel salon ce era Divanul Domnesc, lucrat în stilul cel mai elegant gotic; acele spaţioase suterane, despre care tradiţiunea ne spune că ar fi servit de încăperi ale gărzilor lui Neagoe; acel paraclis frumos din fundul curţii ? Acea bucătărie mare domnească, lucrată în stil gotic; ei bine, au ars; apoi, în loc să le păstreze chiar aşa în ruină, pentru stilul lor cel antic, le-au dărâmat după faţa pământului! Asemenea şi o mulţime de alte obiecte şi pietrarii ce se aflau în interiorul şi exteriorul bisericii au dispărut cu totul!!! Peristilul acela dinaintea bisericii, pe coloane de granit roşu, unde este ? Preasfinte episcoape, strigă mereu, că poate va fi ascultată vocea ta!

Astăzi, să dăm slavă lui Dumnezeu că, în urma atâtor plângeri ce am făcut, s-au restaurat şi s-au împodobit biserica Curtea de Argeş şi cu toată cerinţa, din ordinul M. S. Regelui Carol I.

Să trecem, acum, în districtul Dâmboviţa, la a treia reşedinţă a domnilor români, care se numea Târgul Vestit, sau capitala Târgoviştea, şi care conţine monumente, cari de sineşi arăta cea mai luminată istorie a gloriei domnilor români. Înmulţirea bisericilor şi a inscripţiunilor după frontispiciul lor, cum şi acele după a pietrelor mormântale, a crucilor celor mari, cari sunt înfipite pe la diferite localităţi, ne povestesc întreaga istorie a ţării. Se umple de un respect religios vizitatorul la vederea vechilor ruine ale aceluia măreţ Palat Domnesc, ce însă stau în fiinţă şi în care au domnit mai mult

de 45 domni români, de la Vladislav până la Grigorie Ghica, cel ce-şi mută tronul, pentru totdeauna, în Bucureşti.

Acel palat ce s-a vizitat de mulţimea ambasadorilor streini şi a parlamentarilor puterilor învecinate, acel tron de unde se decreta fericirea românilor, viaţa sau moartea lor, acel palat în care s-au născut atâtea fii de domni şi din care au ieşit atâtea doamne şi domniţe virtuose, acele saloane în care s-au împărţit cârjele a mai multor arhipăstori ai Bisericii noastre, atâtea paloşe ale bravilor căpitani ai României, şi prin care s-au petrecut solemnităţile glorioaselor zile ale străbunilor noştri, în fine, în ruinele acemi sfânt Palat Domnesc, voiesc a arăta că astăzi se află o cuşniţă a unor fierari unguri carâtaşi!!! Iar prin ale lui încăperi domneşti, unde altădată veneau trimişii lui Zdrini, Bathory, lui Sigismund şi ai lui Apafi, astăzi vede românul, cu lacrăma în ochi, roate stricate, dricuri de căruţe fărâmate, cărbuni, cuşniţe, ciocane şi nicovale, mare indignare simţi sufletul meu când mă pomenii cu un ungur (nu însă din acei trimeşi ai lui Bathory, Apafi, Zdrini şi Sigismund), ci de carâtaşul chiriaş, care voia a-mi arăta renumitele subterane ale aceluia palat, spunându-mi că el este aşezat acolo de către un primar negustor, pentru o mică chirie şi că Primăria îngrijeşte foarte puţin de acele ruine şi că nu ţine nici o curăţenie pe acolo!...

Am vizitat ruinele vechii Biserici a Catolicilor, lângă care am descoperit frumoase lespede mormântale, cu inscripţii latine, descriind că acolo s-ar fi înmormântat rămăşiţele unui ambasador, ce era acreditat pe lângă domnii români din partea regelui Poloniei, pentru comerţul Orientului, după care am luat copie exactă şi am desenat efigia după piatră, cum şi literele, în deosebitul meu album. Ce satisfacere poate fi mai mare pentru un român, când descopere asemenea istorice şi preţioase monumente? Acea lespede mormântală, după părerea mea, ar trebui ca guvernul să o ridice şi să o ducă în păstrarea Muzeului Naţiunii, ca pe un document de istorie şi de gloria românilor, căci baratul o va desfigura, întrebuiţând-o în altele.

Am avut onoare a fi condus de cea plină de virtuţi şi patriotism, respectabila doamnă Polina Creţulescu, născută E. Florescu, proprietară mare din vechea reşedinţă Târgoviştea, la o antică şi frumoasă biserică a familiei Creţuleştilor, pe care a scos-o, din ruina ce-o ameninţa, reposatul d-sale soţ, venerabilul român, Ion Creţulescu, şi care astăzi se ţine în splendoare şi se îngrijeşte de stimabila doamnă Polina. Într-adevăr, biserica este vrednică de văzut, ca o antichitate mai mult de 400 ani; ea se află zugrăvită de onorabilul d. Tattarescu, prin stăruinţa acestei creştine doamne, frumoasa ei arhitectură veche, de marmură, ca aceea a mănăstirii Dealul, iar arabescurile de sculpturi gotice, în marmură şi silex, ce decorează uşa acestui sfânt lăcaş, sunt vrednice de toată admiraţiunea şi vizitatorul poate crede că ele s-ar putea compara cu cele mai frumoase sculpturi italiene şi grece.

De aci, am trecut la marea şi frumoasa Mitropolie din Târgovişte, cea cu şase turnuri şi cu trei sute şasezeci şi cinci de ferestre, templul lui Dumnezeu, fondat de Neagoe Vodă, la anul 1510, după povaţa părintelui său, spirit al patriarhului şi mitropolit al ţării, Sfântul Nifon. Ea este reparată astăzi de un contracciu evreu, dar stă nezugrăvită, pe când, în interior, fiind zugrăvită cu vopsea galbenă fără ulei, cade tencuiala cu vopsea cu tot şi reclamă o a doua reparaţie. Iată o cheltuială zadarnică, făcută cu licitaţiune. Iată o bătaie de joc a unui evreu, făcută la acel măreţ templu, printre ferestrele căreia străbate soarele a fiecărei zile de peste an. În curtea acestei Mitropolii s-a îngropat, după asasinare, şi corpul lui Tudor Vladimirescu, la un loc descoperit de mine, care am a-l dezgropa în vara viitoare, cu cheltuiala mea.

De aci am mers de am dat vizită domnului prefect al judeţului, Odobescu, care este iubit de tot judeţul, fiind un tânăr de un caracter prea onorabil. L-am găsit la onorabilul Comitet Permanent Districtual, împreună cu onorabili săi consilieri, cărora, în numele istoriei României, le-am făcut rugăciunea mea ca să clădească pe lângă Gimnaziul oraşului o încăpere spaţioasă, în care să facă de a se aduna toate acele pietre cu inscripţiuni istorice ce se văd o mulţime, trântite în preajma a mai multor biserici ruinate şi prin răspântii şi care, după un timp foarte scurt, acele inscripţiuni ce conţin sunt a se şterge, călcându-se de oameni şi de vite; am opinat ca să se spele şi să se cureţe, aşezându-le în acea încăpere, expuindu-se astfel la vederea tuturor că acele monumente au a da folos mare acelor ce se ocupă şi se vor ocupa în viitor cu istoria ţării, le-am spus că onorabilul Comitet Judeţean să autorizeze oameni cu specialitate de a scrie istoria Târgoviştei şi a tot districtului şi a o publica prin broşuri ad-hoc, pentru folosul tinerimei şi înavuşirea istoriei naţionale. Le-am arătat că districtul Dâmboviţa conţine într-însul cele mai istorice monumente şi de toată frumuseţea, precum mănăstirea Dealul, fondată de Radu al V-lea cel Mare, la anul 1500, plină de morminte domneşti istorice. Mănăstirea Golgota, de la anul 1542; Nucetul, fondat de vornicul Gherghina, la anul 1589; Cobia, de Alexandru al II-lea, la 1572; Găiseni, fondat de marele ban Stroe, fiul marelui vornic Dobre, din familia cea veche şi ilustră a Floreştilor, la anul 1543; Viforâta, fondată de Vlad Vodă, la anul 1530, unde se păstrează, până astăzi, frumoasa icoană a martirului Gheorghe, dată de Leon Vodă Tomşa, în urma victoriei reputată în Bucureşti contra boierilor pribegi, la anul 1631; mănăstirea Stelea, fondată ca monument de împăciuire, de Vasile Vodă al Moldovei, în al XVII-lea secol, pe locul unde a fost locuit patriarhul Nifon; mănăstirea Potocu, fondată de Vladislav Basarab, la anul 1392. Biserica cea veche, a Sf. Gheorghe, din reşedinţă, în care se găsesc acele admirabile lespezi de piatră, pe care sunt sculptate blestemele cele mai îngrozitoare pentru cei ce le vor ardica; ruinele Bisericii Coconilor (fii de domn) 616; mormântul celei plină de virtuţi Doamna Elena, a lui Matei Vodă Basarab, cu inscripţiuni latine şi care se află în Biserica Domnească de la Palate, unde este şi loja de marmură în care ascultau serviciul divin domnii şi care este fondată de Petru Vodă Cercel, la anul 1573. Piatra mormântală, cu frumoase sculpturi, precum şi mormântul ardicat pe arabescuri a jour al familiei Cantacuzinilor, ce se afla în Mitropolie; pietre mormântale ale patriarhilor Hrisant şi Dionisie, ce au murit în România, precum şi alte multe monumente, pe cari pentru prescurtare nu am putut a le arăta. aci.

Asemenea, iarăşi de mare interes este a se vedea şi a se păstra fortificaţiunile cetăţii Târgoviştei, subterane secrete, apedeuce <sic>, locul cetăţii de lemn, unde s-a descoperit cimitirul cu osemintele celor căzuţi în înconjurarea dată Târgoviştei, în vremea lui Sinan paşa, precum şi mulţimea ghiulelelor descoperite acolo. Toate aceste trebuiesc îngrijite de onorabila Primărie, căci ele fac înavuşirea istoriei şi gloria vechii reşedinţe a românilor.

Nu pot tăgădui că la toate aceste arătări, atât dl. prefect, cât şi onorabili săi consilieri m-au ascultat cu mare interes, dar... de... când nu se gândeste nimenea la astea, ce să-ţi facă onorabilul Comitet, cât de patriot va fi el şi cât de mare zel ar dezvolta.

Aci este locul ca s-arăt şi vreo câteva vetre vechi ale boierilor României ce locuiau în Târgovişte, când era reşedinţa României.

Vatra palatelor familiilor celor vechi:

- I — a Văcăreştilor
- II — a Buzeştilor
- III — a Creţuleştilor
- IV — a Bălenilor
- V — a Floreştilor
- VI — a Goleştilor
- VII — a Căpleştilor
- VIII — a Gornenilor (sau Corneciti Greceni)
- IX — a Cioranilor
- X — a Grădistenilor
- XI — a Papazoleştilor (sau Slătineni)
- XII — a Dăneştilor
- XIII — a Belilor
- XIV — a Băduleştilor
- XV — a Paladeştilor
- XVI — a Chirculeştilor
- XVII — a Olăneştilor
- XVIII — a Costeştilor
- XIX — a Comăneştilor
- XX — a Fuseştilor

Precum şi alte vetre boiereşti, pentru prescurtare, nu le-am însemnat aici.

Preţinşi arheologi, cei în drept a face rapoarte guvernului, trec printre aceste monumente, plecă la peştera de la Izvorul Ialomiţei, însoţiţi de lăutari şi de adunări plăcute, şi când se întorc în Capitală ni le arată glumind, fără să arate guvernului îndreptările ce se reclamă şi măsurile ce trebuiesc a se lua pentru apărarea unor asemenea tezaure istorice şi sacre suvenire ale strămoşilor noştri!!

O, monumente glorioase, subterane istorice şi măguri misterioase ale României! Deşi nimenea din noi, care ne pretindem astăzi arheologi, nu ne pricepem cum să vă scăpăm din întunericul în care zaceţi de zecimi de secole, deşi năravul nostru este de a râde unul de altul, deşi ne place numai parada de vorbe publicate prin foi; dar mâine poate veni ziua în care tinerimea studiosă, păşind după descoperirile noastre, vă va scoate din întunericul pământului României şi vă vor arăta naţiunilor luminate, care sunt atât de zeloase pentru monumentele patriei şi ale străbunilor lor.

Lt. Colonel D. PAPAZOGLU (Slătineanu)

- Sfarsitul documentului -